

26

26

57

1956).

(1957).

Chief Reporter
Punjab
Chandigarh Sabha

+

egrat
1.11.5

1956

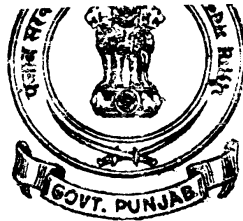
Vol. I No. 1

1957

Vol. I Nos. 1-3

} = 4

Debates of the integrated
Legislature after 1.11.56

Chief
Punjab Vidhan
Chandigarh

CONTENTS

Tuesday, 6th November, 1956

	PAGES
Announcement by Secretary re. appointment of Acting Speaker	1
Swearing in of Members	1
Election of the Speaker	8
Announcement by Speaker re. election of Deputy Speaker	9
Election of Deputy Speaker	9
Observations by the Chief Minister and the Speaker	10
Announcements by Speaker	12-17
re—	
Panel of Acting Chairmen	13
Business Advisory Committee	13
Committee on Public Accounts	13
Committee on Estimates	14
Committee on Government Assurances	15
Committee on Subordinate Legislation	15
Library Committee	16
House Committee	16
Committee on Privileges	16-17
Committee on Petitions	17
Papers laid on the Table	17
Adjournment of the Assembly (<i>sine die</i>)	18

CHANDIGARH:

Printed by the Controller of Printing and Stationery, Punjab,

1957

✓

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 6th November, 1956.

*The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital at 2.00 p. m. of the Clock. Mr. Acting Speaker (*Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair.*

ANNOUNCEMENT BY SECRETARY REGARDING APPOINTMENT OF ACTING SPEAKER, ETC.

SECRETARY : I have to inform the House that the Governor exercise of the powers vested in him by virtue of Article 180(1) of the Constitution of India, has appointed Sardar Gurdial Singh Dhillon, Member of this House, as Acting Speaker of this Sabha.

I also have the honour to inform the House that the Governor, exercise of the powers conferred on him by Article 188 of the Constitution of India has appointed Sardar Gurdial Singh Dhillon, Member of this House and Acting Speaker, to be the person before whom every member of the Punjab Vidhan Sabha shall, before taking his or her seat, make and subscribe the prescribed oath or affirmation.

SWEARING IN OF MEMBERS

The following were then sworn in—

CHIEF MINISTER

Sardar Partap Singh Kairon .. Patti

MINISTERS

Shri Brish Bhan .. Kalayat

Professor Sher Singh .. Jhajjar

Shri Mool Chand Jain .. Sambhalka

Sardar Gurbanta Singh .. Adampur

DEPUTY MINISTERS

Shri Ram Kishan .. Jullundur City, North-West

Shrimati Parkash Kaur .. Ramdas

*Sardar Gurdial Singh Dhillon had already made and subscribed the oath before the Governor.

CHIEF PARLIAMENTARY SECRETARY

Shri Devi Lal	..	Sirsa
---------------	----	-------

PARLIAMENTARY SECRETARY

Shrimati Chandrawati	..	Badhra
----------------------	----	--------

MEMBERS

Sardarni Manmohan Kaur	..	Patiala City
Shrimati Shanno Devi	..	Amritsar City, West
Shrimati Sita Devi	..	Jullundur City, South-East

AMBALA DISTRICT

Khan Abdul Ghaffar Khan	..	Ambala City
Shri D. D. Puri	..	Jagadhri
Shri Dev Raj Anand	..	Ambala Cantt.
Shri Jagat Narain	..	Chandigarh.
Master Partap Singh	..	Rupar
Sardar Rajinder Singh Gyani	..	Rupar
Shri Ram Parkash	..	Molana
Captain Rattan Amol Singh	..	Molana
Shri Sadhu Ram	..	Naraingarh

AMRITSAR DISTRICT

Sardar Achhar Singh Chhina	..	Ajnala
Shri Amir Chand Gupta	..	Amritsar City, Central
Thakore Balwant Singh	..	Khalra
Shri Chandan Lal Jaura	..	Amritsar City, North
Sardar Darshan Singh	..	Tarn Taran
Sardar Khem Singh	..	Amritsar
Sardar Mohan Singh	..	Tarn Taran

AMRITSAR DISTRICT (CONCLD)

Sardar Sarup Singh	..	Amritsar City, East
Sardar Sohan Singh	..	Beas
Sardar Waryam Singh	..	Amritsar

BHATINDA DISTRICT

Comrade Arjan Singh	..	Phul
Sardar Chet Singh	..	Nahianwala- Raman
Sardar Dhanna Singh Gulshan	..	Phul 'R'
Comrade Dharam Singh Fakkar	..	Budhlada
Sardar Harcharan Singh	..	Bhatinda
Sardar Hira Singh Brar	..	Jaitu
Comrade Jangir Singh Joga	..	Mansa
Jemadar Kartar Singh	..	Nahianwala Raman 'R'
Sardar Kirpal Singh Shant	..	Budhlada 'R'
Kanwar Manjitinder Singh	..	Kotkapura
Sardar Pritam Singh Dhillon	..	Sardulgarh
Sardar Shamsher Singh	..	Maur

FBROZEPURE DISTRICT

Sardar Bachan Singh	..	Bagha Purana
Sardar Bhag Singh	..	Kot Bhai
Shri Chandi Ram Verma	..	Abohar
Sardar Devinder Singh	..	Moga Dharam- kot
Sardar Gurcharan Singh	..	Mehna
Shri Harnam Singh Sethi	..	Ferozepore
Sardar Mukhtiar Singh	..	Moga Dharamkot
Sardar Puran Singh	..	Kot Bhai
Shri Teg Ram	..	Khuian Sarwar
Shri Wadhawa Ram	..	Fazilka

GURDASPUR DISTRICT

Shri Gorakh Nath	..	Narot Jaimal Singh
Sardar Gurbachan Singh Bajwa	..	Batala
Sardar Gurmej Singh	..	Serah
Sardar Joginder Singh	..	Dera Baba Nanak
Shri Kesho Das	..	Pathankot
Shri Prabodh Chandra	..	Gurdaspur
Sardar Shib Singh	..	Rania
Chaudhri Sunder Singh	..	Gurdaspur
Sardar Uttam Singh	..	Sri Gobindpur

GURGAON DISTRICT

Maulvi Abdul Ghani Dar	..	Nuh
Shri Abhai Singh	..	Rewari
Shri Babu Dayal	..	Sohna
Shri Chuni Lal	..	Rewari
Shri Dharam Vir Vasisht	..	Hassanpur
Rao Gajraj Singh	..	Gurgaon
Shri Gurdatt Singh	..	Palwal
Shri Kedar Nath Saigal	..	Ballabgarh

HISSAR DISTRICT

Shri Balwant Rai Tayal	..	Hissar City
Shri Balu	..	Fatehabad
Shri Lajpat Rai	..	Hansi
Shri Mam Raj	..	Bhiwani
Shri Mani Ram	..	Fatehabad
Shri Ram Dayal Vaid	..	Dabwali
Shri Ram Kumar Bidhat	..	Bhiwani
Shri Ranjit Singh Captain	..	Hissar Sadar
Chaudhri Sarup Singh	..	Narnaund

HOSHIARPUR DISTRICT

Sardar Amar Singh	..	Hoshiarpur
Shri Baloo Ram	..	Balachaur
Sardar Chanan Singh	..	Tanda
Bhagat Guran Das Hans	..	Hoshiarpur
Principal Harbhajan Singh	..	Garhshankar
Sardar Hari Singh	..	Dasuya
Sardar Kartar Singh	..	Garhshankar
Shri Khushi Ram Gupta	..	Amb
Shri Mansa Ram Kuthiala	..	Una
Shri Mohan Lal Datta	..	Anandpur
Shri Rala Ram	..	Mukerian

JULLUNDUR DISTRICT

Shri Bishna Ram	..	Nawanshahar
Sardar Darbara Singh	..	Nurmahal
Sardar Gurbachan Singh Atwal	..	Nawanshahar
Sardar Gurdial Singh	..	Kartarpur
Sardar Harkishan Singh Surjit	..	Nakodar
Professor Mota Singh Anandpuri	..	Adampur
Shri Naranjan Dass Dhiman	..	Phillaur
Shri Sant Ram	..	Nakodar

KAPURTHALA DISTRICT

Sardar Atma Singh	..	Sultanpur
Shri Hans Raj Sharma	..	Phagwara
Baba Harnam Singh	..	Bholath
Master Sadhu Ram	..	Phagwara 'R'
Sardar Thakur Singh	..	Kapurthala

KARNAL DISTRICT

Shri Benarsi Dass Gupta	..	Thanesar
Shri Daulat Ram	..	Kaithal
Shri Gopi Chand	..	Pundri

KARNAL DISTRICT (CONCLD)

Shri Jagdish Chander	..	Shahabad
Shri Kasturi Lal Goel	..	Asandh
Shri Nand Lal	..	Karnal
Shri Phaggu Ram	..	Butana
Shri Ram Sarup	..	Butana
Shri Samar Singh	..	Garaunda

KANGRA DISTRICT

Shri Daulat Ram Sharma	..	Hamirpur
Shri Hari Ram	..	Dharamsala
Shri Kanhaya Lal Butail	..	Palampur
Shri Lal Chand Prarthi	..	Kulu
Shri Mehar Singh	..	Hamirpur
Thakur Mehar Singh	..	Haripur
Bakshi Partap Singh	..	Sujanpur
Rai Raghuvir Singh	..	Seraj
Shri Ram Chandra Comrade	..	Nurpur

LUDHIANA DISTRICT

Sardar Ajmer Singh	..	Samrala
Sardar Gopal Singh	..	Jagraon
Principal Iqbal Singh	..	Jagraon
Dewan Jagdish Chandra	..	Ludhiana City, North
Sardar Naurang Singh	..	Samrala
Sardar Shamsheer Singh	..	Ludhiana Sadar
Sardar Wazir Singh	..	Delhon

MAHENDERGARH DISTRICT

Chaudhri Amir Singh Major	..	Dadri
Subedar Lal Singh	..	Kanina

MAHENDERGARH DISTRICT (CONCLD)

Thakur Mangal Singh	..	Mahendergarh
Shri Nihal Singh	..	Nangal Chaudhry
Shri Ram Chand	..	Dadri 'R'
Shri Ram Saran Chand Mittal	..	Narnaul .
Shri Sham Manohar	..	Ateli'

PATIALA DISTRICT

Sardar Balwant Singh	..	Sirhind
Sardar Beant Singh	..	Bassi
Sardar Bhagwant Singh	..	Bhadson'
Sardar Gian Singh Rarewala	..	Amloh
Shri Gian Chand	..	Kandaghat
Sardar Harbans Singh	..	Patiala Sadar
Sardar Harchand Singh	..	Banur 'R'
Sardar Kirpal Singh	..	Banur
Sardar Mihan Singh Gill	..	Amloh 'R'
Sardar Prem Singh Prem	..	Rajpura
Shri Roshan Lal	..	Kandaghat 'R'
Sardar Shivdev Singh General	..	Nabha
Colonel Raja Surinder Singh	..	Nalagarh

ROHTAK DISTRICT

Shri Badlu Ram	..	Kalanaur
Shri Chand Ram Ahlawat	..	Jhajjar
Shri Dev Raj Sethi	..	Rohtak City
Chaudhri Lahri Singh	..	Ganaur
Shri Mam Chand	..	Gohana
Shri Maru Singh Malik	..	Sampla
Shri Nanhu Ram	..	Gohana
Shri Rizaq Ram	..	Rai

ROHTAK DISTRICT—(CONCLD.)

Pandit Shri Ram Sharma ..	Sonepat
Shri Sri Chand ..	Bahadurgarh

SANGRUR DISTRICT

Chaudhri Albel Singh ..	Narwana
Sardar Chanda Singh ..	Ahmadgarh
Chaudhri Dal Singh ..	Jind
Sardar Devinder Singh ..	Sangrur
Shri Fakiria ..	Narwana 'R'
Chaudhri Ghasi Ram Lathar ..	Julana
Sardar Gurbakhshish Singh ..	Sherpur
Jathedar Hardit Singh Bhathal ..	Dhanaula
Sardar Jangir Singh Phaguwalia ..	Bhawanigarh
Chaudhri Kali Ram ..	Safidon
Sardar Kartar Singh Dewana ..	Barnala
Sardar Lehna Singh ..	Dhuri 'R'
Colonel Rajadhiraj Mahesh Indra Singh	Sunam
His Highness Nawab Mohammed Iftikhar Ali Khan ..	Malerkotla
Sardar Parduman Singh ..	Dhuri
Jathedar Pritam Singh Gojran ..	Lehra
Sardar Pritam Singh Sahoke ..	Lehra 'R'

SIMLA DISTRICT

Shri Som Datt ..	Simla
------------------	-------

ELECTION OF THE SPEAKER

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon): Sir, I beg to move :—

That Sardar Gurdial Singh Dhillon who is present in the House do take the Chair of this Assembly as Speaker.

This is the motion that I wish to put before the House.

Minister for Revenue, Education and Rehabilitation (Shri Brish Bhan):
Sir, I second the motion.

अध्यक्ष महोदय : Motion यह है कि सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों को जोकि इस सदन में हाज़िर हैं स्पीकर चुना जाये । इस के इलावा कोई और नाम तजवीज़ नहीं किया गया ।

[*Motion moved is that Sardar Gurdial Singh Dhillon, who is present in the House, do take the Chair of this Assembly as Speaker. Besides this no other name has been proposed.*]

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ : ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸਪੀਕਰ ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? (ਹਾਸ)

अध्यक्ष महोदय : जी हां । सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों जिसे स्पीकर चुना जा रहा है वह यहां बैठा हुआ है । [*Loud Cheers*].

सवाल यह है कि सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों को जो इस सदन में हाज़र हैं स्पीकर चुना जाए ।

(Yes, Sardar Gurdial Singh Dhillon who is proposed to be elected as Speaker is sitting here. [*Loud Cheers*].

Question is that Sardar Gurdial Singh Dhillon who is present in the House, do take the Chair of this Assembly as Speaker.]

[*The House unanimously elected Sardar Gurdial Singh Dhillon as Speaker*]

ANNOUNCEMENT BY SPEAKER RE. ELECTION OF DEPUTY SPEAKER

अध्यक्ष महोदय : मुझे formal तौर पर दिन मुकर्रर करना पड़ता है कि डिप्टी स्पीकर कब चुना जाये [I have to fix formally a day for the election of the Deputy Speaker.]

Under Rule 10(ii) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I fix Tuesday, the 6th November, 1956, for the election of Deputy Speaker.

ELECTION OF DEPUTY SPEAKER

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon): Sir, I beg to propose the name of Chaudhri Sarup Singh, who is present in the House, for Deputy Speakership of this Assembly.

Minister for Revenue, Education and Rehabilitation (Shri Brish Bhan): Sir, I second the proposal made by Sardar Partap Singh Kairon, the Chief Minister.

Mr. Speaker: Is there any other proposal?

(No other name was suggested for Deputy Speakership).

Mr. Speaker: Since no other name has been suggested, I declare Chaudhri Sarup Singh elected as Deputy Speaker of this Assembly.

OBSERVATIONS BY THE CHIEF MINISTER AND THE SPEAKER.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸਾਂ ਅਜ ਇਸ ਹਾਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ oath administer ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਦਿੱਕਤ ਉਠਾਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਪੀਕਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੇ ਹਾਉਸ ਵਲੋਂ ਵਧਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਇਥੇ ਇਕੱਠੇ ਰੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਨਵਿਆਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲਿਆਏ ਹਨ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਾਉਸ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੁੜ election ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਏਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਅਸਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕੰਮ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਵਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦੁਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਜਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਨਿਜੀ ਸਵਾਰਥ ਦਾ ਨਾ ਅਸੀਂ ਲਾਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣ ਲਗੇ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੇ ਹਾਉਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਅਜ਼ਿਬ ਈਵਾਨ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਨੇ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਡਾਕਟਰ ਸਤ ਪਾਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਸ ਹਾਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖੋਗੇ। ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦੁਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਹਾਉਸ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਵਖਰ ਨਾਲ ਉੱਚਾ ਰਖ ਸਕੇ।

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੀਦਯ : ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਐਂਡ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਮੈਂ ਇਸ ਨਯੇ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੇ ਤਮਾਮ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੋ, ਬੜੀ State ਬਨ ਜਾਨੇ ਕੇ ਬਾਦ ਜੀ ਯਹਾਂ ਏਕਤਰ ਹੁਏ ਹੁੰ, ਹਾਦਿਕ ਬਧਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੂੰ ਐਂਡ Pepsu ਕੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕਾ ਦਿਲੀ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹੂੰ। ਆਪ ਇਸ ਜਗਹ ਆਏ ਹੁੰ ਐਂਡ ਇਨ ਭਾਈਯੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਬੈਠੇ ਹੁੰ ਜੀ ਆਪ ਕੀ ਆਮਦ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਸੇ ਮੁਨਤਜ਼ਿਰ ਥੇ। ਆਜ ਜਬ ਹਮ ਨਯੇ ਸੂਬੇ ਮੇਂ ਐਂਡ ਨਯੇ ਮਾਹੀਲ ਮੇਂ ਇਕਟੁਠੇ ਹੁਏ ਹੁੰ ਤੀ ਮੈਂ ਆਪ ਸਬ ਕਾ ਇਤਫਾਕ ਰਾਯੇ ਸੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਕਾ ਸਪੀਕਰ ਚੁਨੇ ਜਾਨੇ ਪਰ ਸੁਕ੍ਰਿਯਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੂੰ। ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਹੀ ਮੈਂ ਯਹ ਕਹ ਦੇਨਾ ਚਾਹੁਦਾ ਹੂੰ ਕਿ ਹਮਾਰੀ ਏਕ ਦੂਸਰੇ ਸੇ ਸਮਬੰਧਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰਿਯਾਂ ਹੁੰ ਜੀਕਿ ਦੋਨੀਂ ਕੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਸੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕੇਂਗੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਕਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਰ ਹੂੰ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਸੁਝੇ ਸਪੀਕਰ ਕੇ ਬੁਲੰਦ ਐਹਦੇ ਕੇ ਲਿਏ ਮੁੰਤਖਿਬ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ। ਸੁਝੇ ਮੀਂ ਅਪਨੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰਿਯੋਂ ਕਾ ਪੂਰਾ ਏਹਸਾਸ ਹੈ ਐਂਡ ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਨਵੀਂ parliamentary ਰਕਾਯਤੋਂ ਜੀ ਹਮ ਨੇ ਕਾਯਮ ਕਰਨੀਂ ਹੈ ਐਂਡ ਜੀ ਕਾਯਮ ਹੀ ਚੁਕੀਂ ਹੈ ਤਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਨੇ ਮੇਂ ਹਾਊਸ ਕੇ ਮੈਂਬਰਾਨ ਐਂਡ Chair ਮੇਂ ਤੁਆਬਨ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। Chair ਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰਿਯਾਂ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਿਕਲ ਹੁਆ ਕਰਤੀਂ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਵਹ ਆਸਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਏਂਗੀਂ ਜਬ ਆਪ ਇਨ ਕੀ ਆਸਾਨ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਂਗੇ। ਹਮਾਰਾ ਸਬ ਸੇ ਪਹਲਾ ਫੜ੍ਹ ਯਹ ਹੀਗਾ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਕੇ ਨਯੇ ਨਕਸ਼ੇ ਮੇਂ ਹਮ ਲੀਗੀਂ ਕੀ ਤਮਸੀਦੀਂ ਪਰ ਪੂਰੇ

उतरें। हमारे हर साथी का यह काम होगा खाह वह किसी पार्टी से ताल्लुक रखता हो—खाह गवर्नमेंट से या आपोजीशन से, कि जनता की सेवा किस तरह की जाए और सूबे की तामीर किस तरह से—की जाए। अगर हम जनता की सेवा के अपने ideal में कामयाब हो गये तो हम समझेंगे कि हम ने अपना काम सिरें चढ़ा दिया। एक बात मैं और अर्ज करूंगा कि जो भाई Pepsu से आए हैं वे अपने आप को अब बिल्कुल एक नये नजरिए में ढालें और मैं इस तरफ के भाइयों से भी अर्ज करूंगा कि वे उन को कोई मौका न दें जिस से उन्हें एहसास हो कि हम एक दूसरे से अलहदा हैं। ऐसा करने से वह spirit कायम नहीं रह सकती जिस spirit को लेकर हम इस ऐतिहासिक समय पर इकट्ठे हुए हैं।

इस के साथ साथ हमें यह भी कोशिश करनी चाहिए कि हम एक दूसरे की राए को बरदाश्त करने की आदत डालें। जमहूरियत में Opposition का, विरोधी धड़े का होना निहायत लाजमी है। कुछ ऐसे इत्फाक की बात है कि इस हाऊस में दिन बदिन Opposition की ताकत कम होती जा रही है। मगर जितनी Opposition की ताकत कम होती जा रही है उतना ही मैं अपना यह फर्ज ज्यादा समझ रहा हूं कि सब को राए का आज्ञादाना तौर पर इजहार करने का मौका मिले। अब मैं Opposition को खास तौर पर यकीन दिलाता हूं कि गो उन की तादाद कम हो रही है, फिर भी Chair की तरफ से वह किसी तरह से भी कम नहीं समझी जाएगी। (तालियां)।

इस के साथ मैं यह भी यकीन दिला देना चाहता हूं कि जहां तक इस Chair का सवाल है खाह कोई इस तरफ बैठा हो खाह उस तरफ, कोई फर्क बर्त बात नहीं है। Chair को Chair के तौर पर अपनी जिम्मेदारियां निभानी होंगी। आप को मैं अपनी जिम्मेदारियां ठीक तौर पर निभाने का विश्वास दिलाता हूं। मैं इन को अपनी पूरी ताकत से, नेक नियती से, और दयानतदारी से निभाऊंगा। मैं आप सब साहिबान का दोबारा शुक्रिया अदा करता हूं कि आपने मुझे इस बुलन्द हुतवा पर बिठाया है।

साथ ही मैं चौधरी सरूप सिंह को भी मुबारकवाद देता हूं कि वे दोबारा मेरे साथ आ रहे हैं। अब हम इस असैम्बली के आखरी दौर में से गुजर रहे हैं। इस आखरी दौर में हमें पूरी शानो शौक्त और जोर से बढ़ना चाहिये ताकि इस सूबे को दिन बदिन ज्यादा तरक्की मिले। मैं आप का फिर दिली तौर पर धन्यवाद करता हूं। (तालियां)।

(Leader of the House and Members, I heartily congratulate all the Members of the Vidhan Sabha of the new Punjab, who have today assembled here on the formation of this bigger State, and extend my most cordial welcome to the Members of Pepsu. They have come here and occupied seats side by side with their brethren who have been waiting for them since long. Today when we have assembled here in a new State and in a new atmosphere, I thank you all for unanimously electing me as the Speaker of this House. At the same time, I wish to point out to you that we have common responsibilities which can only be discharged satisfactorily by our mutual co-operation. I am very grateful to you that you have elected me to the exalted office of

[अध्यक्ष महोदय]

the Speaker. I, too, am fully conscious of my responsibilities and I feel that co-operation between the Members of the House and the Chair is essential to build up new parliamentary conventions and to maintain the old traditions that we have already established in this House. The responsibilities of the Chair are pretty arduous but these can be rendered easier if you make an endeavour to do so. It would be our foremost duty to see that under the new set-up of this country we come up to the expectations of the people. It will be the duty of every fellow Member irrespective of his party affiliation—whether with the Government or the Opposition—to find out how best service be rendered to the public and how the reconstruction of the State be brought about. If we succeed in our ideal of service to the people then we would think that our object has been realised. I would like to say one thing more and that is that hon. Members hailing from Pepsu may now develop quite a new outlook, and I would also appeal to the Members of this side that they should not give them any opportunity to feel that they are alien to them. If they do so then that spirit, with which we have assembled here on this historic occasion, cannot be maintained.

Along with this, we should also make an effort to cultivate the habit of tolerating each other's opinion. The existence of an Opposition Party in a democratic form of Government is very essential. But it so happens that the strength of the Opposition in this House is dwindling day by day. However, the more the strength of the Opposition is going down, the more conscious I am becoming of my duty that all of you should get an opportunity for free expression of views. I now particularly assure the Opposition that, although their number is thinning, in the eyes of the Chair its importance would in no way diminish (*Cheers*). I should further like to give this assurance that, so far as the Chair is concerned, it makes no difference for it whether an hon. Member is sitting on this side of the House or the other. The Chair will have to discharge its responsibilities as becomes of a Chair. I assure you that I shall discharge my responsibilities faithfully, sincerely, conscientiously and with all the powers at my command. I once again thank you all for elevating me to this high office.

Further, I congratulate Chaudhri Sarup Singh that he is again accompanying me as my Deputy.

We are now passing through the last phase of this Assembly. We should, therefore, move forward with grace and full vigour so that our State may march faster on the road to progress. I once again heartily thank you. (*Cheers*).

ANNOUNCEMENTS BY SPEAKER.

अध्यक्ष महोदय : अब पुरानी कमेटियां तो नहीं रहेंगी मगर States Reorganisation Act, 1956 के मातहत मुझे उन के मੈम्बर दोबारा nominate करने के और Rules को amend करने के अख्तियार दिये गए हैं। इस लिये मैं ने तमाम कमेटियों को दोबारा नामज़द कर दिया है। ख्याल यह रखा गया है कि जो elected Committees थीं उन को वैसे का वैसे ही रहने दिया जाए। फिर भी मैं ने इस सम्बन्ध में श्री बृषभान

और पैप्सू विधान सभा के पुराने सैक्रेटरी आर. एल. निरूला साहिब से भी मशविरा किया है। शायद सब मैम्बर तो नहीं आयेंगे मगर कमेटियों की ताकत एक तिहाई से ज्यादा बढ़ा दी है। मैं अब मुखतिलफ़ कमेटियों के मैम्बरों के नाम पढ़ता हूँ।

(Now the old Committees will no longer remain in existence. But under the States Reorganisation Act, 1956, I have been empowered to renominate the Members of those Committees and to amend the Rules. I have, therefore, reconstituted all the Committees. It has been kept in view that the elected Committees be retained as they were. However, in this connection, I have consulted Shri Brish Bhan and Shri R. L. Nirola, the ex-Secretary of the Pepsu Vidhan Sabha. Perhaps all the Members would not be accommodated; but still the strength of the Committees has been increased by more than one-third. I shall now read out the names of Members of various Committees).

PANEL OF ACTING CHAIRMEN

Mr. Speaker : Under Rule 13(1) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Panel of Chairmen—

1. Chaudhri Lahri Singh, M.L.A.
2. Khan Abdul Ghaffar Khan, M.L.A.
3. Chaudhri Sundar Singh, M.L.A.
4. Sardar Davinder Singh, M.L.A.

BUSINESS ADVISORY COMMITTEE

Mr. Speaker. Under Rule 33(1) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Business Advisory Committee—

1. Speaker, .. *Chairman.*
2. Shri Brish Bhan, M.L.A.
3. Professor Sher Singh, M.L.A.
4. Chaudhri Devi Lal M.L.A.
5. Shri D. D. Puri, M.L.A.
6. Sardar Prem Singh 'Prem', M.L.A.

COMMITTEE ON PUBLIC ACCOUNTS

Mr. Speaker : Under Rule 250 (3) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Committee on Public Accounts for the financial year 1956-57.

1. Rao Gajraj Singh, M.L.A., *Chairman.*
2. Khan Abdul Ghaffar Khan, M.L.A.
3. Bhagat Guran Dass Hans, M.L.A.

[Mr. Speaker]

4. Shri Gurdatt Singh, M. L. A.
5. Jathedar Mohan Singh, M.L.A.
6. Chaudhri Mohammad Yasin Khan, M.L.A.
7. Professor Mota Singh, M.L.A.
8. Bakshi Partap Singh, M.L.A.
9. Sardar Sarup Singh, M.L.A.
10. Shri Gian Chand, M.L.A.
11. Sardar Kartar Singh Dewana, M.L.A.
12. Comrade Dharam Singh Fakkar, M.L.A.

इस कमेटी के संबंध में जो पंजाब लैजिस्लेटिव कौंसिल से हमारे पास नाम आएंगे वे बाद में associate कर लिये जाएंगे।

(The names sent by the Punjab Legislative Council in connection with this Committee will be associated with it later on.)

COMMITTEE ON ESTIMATES

Mr. Speaker : Under Rule 252(2) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Committee on Estimates for the financial year 1956-1957.

1. Shri D. D. Puri, M. L. A.,—*Chairman*.
2. Sardar Achhar Singh Chhina, M.L.A.
3. Shri Baloo Ram, M.L.A.
4. Thakur Mehar Singh, M.L.A.
5. Shri Niranjjan Dass Dhiman, M.L.A.
6. Master Partap Singh, M.L.A.
7. Sardar Partap Singh Rai, M.L.A.
8. Chaudhri Samar Singh, M.L.A.
9. Shrimati Shanno Devi, M.L.A.
10. Sardar Bhagwant Singh, M.L.A.
11. Sardar Kirpal Singh Nosimbli, M. L. A.
12. Shri Nihal Singh M.L.A.

COMMITTEE ON GOVERNMENT ASSURANCES

Mr. Speaker : Under Rule 261(1) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Committee on Government Assurances—

1. Shri Dev Raj Sethi, M.L.A.,—*Chairman*.
2. Dewan Jagdish Chandra, M.L.A.
3. Master Daulat Ram, M.L.A.
4. Chaudhri Lajpat Rai, M.L.A.
5. Bakshi Partap Singh, M.L.A.
6. Shri Daulat Ram Sharma, M.L.A.
7. Shri Chuni Lal, M.L.A.
8. Chaudhri Sri Chand, M.L.A.
9. Sardar Wazir Singh, M.L.A.
10. Shri Hans Raj Sharma, M.L.A.
11. Sardar Parduman Singh, M.L.A.
12. Sardar Gian Singh Rarewala, M.L.A.

COMMITTEE ON SUBORDINATE LEGISLATION

Mr. Speaker : Under Rule 265-B (1) I nominate the following Members to serve on the Committee on Subordinate Legislation—

1. Shri Sri Chand, M. L. A.,—*Chairman*.
 2. Sardar Gurbachan Singh Bajwa, M.L.A.
 3. Shri Rizaq Ram, M. L. A.
 4. Pandit Shri Ram Sharma, M.L.A.
 5. Shri Gorakh Nath, M.L.A.
 6. Sardar Wazir Singh, M.L.A.
 7. Shri Roshan Lal, M.L.A.
 8. Shri Kali Ram, M.L.A.
 9. Sardar Harchand Singh, M.L.A.
 10. Sardar Harkishan Singh Surjit, M.L.A.
 11. Advocate General.
-

LIBRARY COMMITTEE

Mr. Speaker : Under Rule 266 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Library Committee—

1. Principal Harbhajan Singh, M.L.A.,—*Chairman*.
2. Principal Rala Ram, M.L.A.
3. Professor Mota Singh, M.L.A.
4. Rao Abhai Singh, M.L.A.
5. Shrimati Sita Devi, M.L.A.
6. Shri Chand Ram Ahlawat, M.L.A.
7. Sardar Mihan Singh Gill, M.L.A.

HOUSE COMMITTEE

Mr. Speaker : Under Rule 267 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the House Committee—

1. Chaudhri Sarup Singh, Deputy Speaker,—*Ex-officio Chairman*.
2. Captain Ranjit Singh, M.L.A.
3. Sardar Joginder Singh M.L.A.
4. Shri Benarsi Dass Gupta, M.L.A.
5. Sardar Gurbakshish Singh, M.L.A.
6. Sardar Chet Singh, M.L.A.

COMMITTEE OF PRIVILEGES

Mr. Speaker : Under Rule 274 (1) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Committee of Privileges—

1. Chaudhri Sarup Singh, Deputy Speaker,—*Ex-officio Chairman*.
2. Gyani Rajinder Singh, M.L.A.
3. Shri D. D. Puri, M.L.A.
4. Rao Abhai Singh, M.L.A.
5. Shrimati Shanno Devi, M. L.A.

6. Shri Hari Ram, M.L.A.
7. Shri Maru Singh Malik, M.L.A.
8. Shri Gorakh Nath, M.L.A.
9. Sardar Ajmer Singh, M.L.A.
10. Chaudhri Ghasi Ram, M.L.A.
11. Major Amir Singh, M.L.A.
12. Bawa Harnam Singh, M.L.A.
13. Sardar Harkishan Singh Surjit, M.L.A.

COMMITTEE ON PETITIONS

Mr. Speaker: Under Rule 293 (1) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Committee on Petitions—

1. Chaudhri Sarup Singh, Deputy Speaker,—*Ex-officio* Chairman
2. Shri Sadhu Ram, M.L.A.
3. Sardar Partap Singh Rattakhera, M. L. A.
4. Rao Abhai Singh, M.L.A.
5. Sardar Darshan Singh, M.L.A.
6. His Highness Nawab Mohammad Iftikhar Ali Khan, M. L. A.

Mr. Speaker: Now the Secretary will lay some papers on the Table.

PAPERS LAID ON THE TABLE.

Secretary: I beg to lay on the Table a statement showing the Bills which were passed by the Punjab State Legislature during its 11th Session and 13th Session, 1956, and assented to by the President/Governor.

STATEMENT

1. The Punjab Khadi and Village Industries Board Bill, 1955.
2. The Indian Lunacy (Punjab Amendment) Bill, 1956.
3. The Punjab Special Powers (Press) Bill, 1956.
4. The East Punjab Utilization of Lands (Amendment) Bill, 1956.
5. The Punjab State Legislature (Prevention of Disqualification) (Second Amendment) Bill, 1956.

6. The Punjab Legislative Council (Allowances of Members) (Second Amendment) Bill, 1956.
7. The Punjab Legislative Assembly (Allowances of Members) (Second Amendment) Bill, 1956.
8. The Punjab Land Revenue (Surcharge) (Amendment) Bill, 1956.

ADJOURNMENT OF THE ASSEMBLY

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to move—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

Mr. Speaker : Question is—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

The motion was carried.

The Sabha then adjourned sine die.

Punjab Vidhan Sabha Debates

19th March, 1957.

Vol. I—No. 1

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, 19th March, 1957.

	Pages
Starred Questions and Answers ..	(1)1
Unstarred Questions and Answers ..	(1)7
Obituary References ..	(1)9
Governor's Address (Copy laid on the Table) ..	(1)12
Announcement by Speaker re. Panel of Chairmen ..	(1)26
Papers laid on the Table ..	(1)27
Presentation of the Annual Financial statement for the year 1957-58 and Demands for grants on Account—1st April to 30th June, 1957 ..	(1)27
Discussion on Governor's Address ..	(1)33

CHANDIGARH:

Printed by the Controller of Printing and Stationery Punjab
1958

Price : Rs. 3:00 N:P:

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATE, VOLUME. I, NO. 1,
DATED 19TH MARCH, 1957.

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On page</i>	<i>Line</i>
ਮੁਖ	ਮੁਖ	(1)1	12th from below.
ਨੁਮਾਇਆਂ	ਨੁਮਾਇਆਂ	(1)9	6th from below.
उपलब्ध	उपलब्ध	(1)19	9.
उपलब्ध	उपलब्ध	(1)19	20.
substantive	substantiv	(1)28	26.
रहनुमा	रानुमा	(1)36	12.
ਦੀ	ਵੀ	(1)40	13th from below.
ਪੇਪਸ਼ੁ	ਪੇਸ਼ਸ਼ੁ	(1)43	15.
ਸਕਦਾ	ਹਕਦਾ	(1)43	16.
ਜਿਥੇ	ਜਿਥ	(1)43	19.
party	paryt	(1)43	last line.
Delete	'on the ground that'	(1)44	17.
These	these	(1)44	17.
ਕੀ	ਕਿ	(1)50	12
ਸੂਬੇ	ਸੂਬੇ	(1)54	12.
ਟੈਕਸ	ਟੈਕਸ	(1)54	12th from below.
ਭੇੜੀ	ਭੇੜੀ	(1)54	9th from below.
ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ	ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ	(1)85	10th from below.
languages	languges	(1)87	2
ਡੀਬਿਟ	ਡੀਬਿਟ	(1)88	6th from below.
ਮੰਤਰ	ਮੰਤਰ	(1)92	10.

[Faint, mostly illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. Some words like "PUNJAB" and "SABHA" are faintly visible.]

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, 19th March, 1957

The Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital, at 9.30 a.m., of the Clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

REVISION IN PAY-SCALES OF EMPLOYEES OF THE ERSTWHILE STATES OF PUNJAB AND PEPSU

*4. **Shri Teg Ram** : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the grades of pay of Class I and II Officers and Class III and IV Government Servants in the erstwhile States of Punjab and Pepsu before the merger ;
- (b) whether any revision in the grades of pay of the employees mentioned in part (a) above has been effected after the merger ; if so, the details thereof ;
- (c) whether any persons appointed in either of the erstwhile States before the merger have been retrenched?

Sardar Partap Singh Kairon : The information is being collected and will be supplied shortly.

श्री तेग राम : यह सूचना कब तक आ जायेगी ? क्या मैं यह उम्मीद कर सकता हूँ कि यह information मौजूदा असेम्बली के वक्त में आ जायेगी ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ dissolve ਹੋ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ information ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ ।

GAZETTED OFFICERS IN THE STATE

*5. **Shri Teg Ram** : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the total number of gazetted officers in the State at present together with the number of such officers in the erstwhile States of Punjab and Pepsu separately before the merger ;
- (b) the number of I.C.S. and I.A.S. Officers at present in the State together with the number of such officers in the erstwhile States of Punjab and Pepsu separately before the merger ?

Sardar Partap Singh Kairon : The information is being collected and will be supplied as soon as available.

**SUB-INSPECTORS AND ASSISTANT SUB-INSPECTORS OF POLICE ON TRANSFER FROM
ERSTWHILE DELHI STATE.**

***1. Shri Ram Kumar Bidhat :** Will the Chief Minister be pleased to lay on the table—

- (a) a list of Sub-Inspectors and Assistant Sub-Inspectors of Police on deputation to the erstwhile Delhi State since 1952 who have now reverted to this State ;
- (b) the number and names of Sub-Inspectors and Assistant Sub-Inspectors referred to in part (a) above belonging to the Ambala Division and to the erstwhile Delhi State ;
- (c) whether any of the Sub-Inspectors and Assistant Sub-Inspectors referred to above have been promoted ; if so, their names ; if not, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) (1) Sub-Inspector Puran Singh, J/83 ;
(2) Sub-Inspector Balwant Singh, A/180 ;
(3) Sub-Inspector Ram Kishan ;
(4) Officiating Sub-Inspector Chaman Lal, 75/A ;
(5) Assistant Sub-Inspector, Bhagat Singh, 314/J.

(b) Sub-Inspector Ram Kishan, Ambala Division.

(c) (1) Sub-Inspector Puran Singh, J/83, was promoted to the 4th Selection Grade with effect from 1st March, 1955 and as officiating Inspector with effect from 13th November, 1955.

(2) Sub-Inspector Balwant Singh, A/180 (3) Sub-Inspector Ram Kishan (4) Officiating Sub-Inspector Chaman Lal, 75/A (5) Assistant Sub-Inspector Bhagat Singh, 314/J	}	—Promotions are made in accordance with the established principal of merit tempered by seniority. The officers not promoted did not qualify for promotion according to this principal in comparison with the other officers who were promoted.

COMMUNITY PROJECTS AND NATIONAL EXTENSION SERVICE BLOCKS IN THE STATE

***6. Shri Teg Ram :** Will the Minister for Planning, Capital and Community Projects be pleased to state—

- (a) the names of places where Community Projects and National Extension Service Blocks have so far been started in the State along with the dates when each was started and the area covered by each ;
- (b) the names of places where the Community Projects and National Extension Service Blocks are proposed to be started in the State during the Second Five-Year Plan together with the names of those places where the work has already been started and the approximate time by which the work is expected to be started in places other than these ?

Shri Brish Bhan : (a) The requisite information is given as under :—

<i>Block</i>	<i>Area (square miles)</i>	<i>Date of start</i>
1. Nawanshahr	.. 160	October, 1952
2. Phillaur	.. 105.9	Ditto
3. Banga	.. 141.3	Ditto
4. Jagadhri	.. 169	Ditto
5. Chachhrauli	.. 241.5	Ditto
6. Barara	.. 245	Ditto
7. Faridabad	.. 148.7	Ditto
8. Ballabgarh	.. 140	Ditto
9. Sonapat	.. 186	Ditto
10. Ganaur	.. 157.2	Ditto
11. Kharkhauda	.. 80	Ditto
12. Nilokheri	.. 247	Ditto
13. Batala	.. 109	Ditto
14. Dera Baba Nanak	.. 181	Ditto
15. Sri Hargobindpur	.. 167	Ditto
16. Tarn Taran	.. 208	October, 1953
17. Naraingarh	.. 276	Ditto
18. Thanesar	.. 320	Ditto
19. Kulu	.. 126	Ditto
20. Bhatinda	.. 203	Ditto
21. Malerkotla	.. 142	October, 1952
22. Dhuri	.. 213	Ditto
23. Ahmedgarh	.. 170	Ditto
24. Doraha	.. 128	Ditto
25. Hansi	.. 280	October, 1953

[Shri Brish Bhan]
Block

		<i>Area square miles</i>	<i>Date of Start</i>
26. Una	..	192	October, 1953
27. Moga	..	342.4	Ditto
28. Nurpur	..	347.7	Ditto
29. Nabha	..	236	April, 1954
30. Phagwara	..	117.5	October, 1953
31. Gurgaon	..	192	Ditto
32. Guhla	..	325	Ditto
33. Samrala	..	127	Ditto
34. Kharar	..	121	October, 1954
35. Rohtak	..	153	Ditto
36. Garhshankar	..	108	Ditto
37. Outer Seraj	..	277	Ditto
38. Rajpura	..	183	October, 1953
39. Sangrur	..	195	Ditto
40. Barnala	..	253	October, 1954
41. Jind	..	254	Ditto
42. Kotkapura	..	316	Ditto
43. Nalagarh	..	272	Ditto
44. Rewari	..	160	April, 1955
45. Loharu	..	288	Ditto
46. Gohana	..	156	Ditto
47. Kangra	..	191	Ditto
48. Dehra	..	256	Ditto
49. Bholath	..	142	Ditto
50. Sirhind	..	222	Ditto
51. Jhunir	..	277	Ditto
52. Mohindergarh	..	150.7	Ditto

<i>Block</i>	<i>Area (square miles)</i>	<i>Date of start</i>
53. Saproon	.. 244	April, 1955
54. Talwandi Sabo	.. 279	March, 1956
55. Narnaud	.. 251	April, 1956
56. Hissar	.. Not available	Ditto
57. Sampla	.. 99.75	Ditto
58. Nuh	.. 268	Ditto
59. Khol	.. 159	Ditto
60. Ladwa	.. 244	Ditto
61. Pragpur	.. 247	Ditto
62. Lambagraon	.. 112	Ditto
63. Balachaur	.. 135	Ditto
64. Jagraon	.. 121	Ditto
65. Zira	.. 160.25	Ditto
66. Naushehra Pannuan	.. 77	Ditto
67. Dera Bassi	.. 202	Ditto
68. Sangat	.. Not available	Ditto
69. Dadri	.. 295	Ditto
70. Moonak	.. 280.3	Ditto
71. Palwal	.. Not available	October, 1956
72. Bawal	.. 115	Ditto
73. Bhota	.. Not available	Ditto
74. Banjar	.. 625	Ditto
75. Rupar	.. 113	Ditto
76. Sadaura	.. 247.7	Ditto
77. Narnaul	.. 144	Ditto
78. Panipat	.. 209	October, 1954
79. Hamirpur	.. 176	Ditto

[Shri Brish Bhan]

Block	Area (square miles)	Date of start
80. Sunam ..	255	October, 1954
81. Ludhiana ..	158.3	Ditto
82. Palampur ..	109.7	Ditto
83. Patiala ..	168	Ditto

(b) The names of places where Blocks have already been started are given above. During the Second Plan the entire State will be covered by the National Extension Service/Community Development Programme.

(The Minister while replying in Hindi to this Starred Question stated that the information asked for in part (a) thereof has been supplied to the hon. Member).

श्री तेग राम : इस का जवाब तो मेरे पास आया नहीं ।

मंत्री : इस का जवाब आप को मिल जायेगा । मुझे अफसोस है कि इस का जवाब आप को नहीं मिला ।

Mr. Speaker : Unless it is laid on the Table of the House, how can the hon. member be supplied a copy of it?

Minister : Sir I will place it on the Table of the House.

Mr. Speaker : Thank you.

मंत्री : सवाल के (b) part का जवाब है कि तमाम पंजाब को अगले पांच सालों में National Extension Service Blocks और Community Projects से cover कर दिया जायेगा ।

श्री तेग राम : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि यह काम कब तक शुरू होगा ?

मंत्री : दूसरी पंच-वर्षीय योजना शुरू है इस के खातमे तक सारी State में Community Development Blocks खुल जायेंगे । State का कोई हिस्सा इस से खाली नहीं रहेगा ।

श्री तेग राम : क्या यह blocks आगे पीछे खुलेंगे या एक साथ खोले जायेंगे ?

मंत्री : यह Service Blocks आगे पीछे खुलेंगे, प्रोग्राम के मुताबिक ।

श्री तेग राम : मैं ने सवाल में यह पूछा था कि यह blocks कहां २ और किस तारीख से खोले जायेंगे ?

ਸ਼ਾਬਕ ਸਹੀਦਯ : ਤਨ੍ਹੀਂ ਨੇ ਕਠਾਯਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾ ਜਕਾਕ ਸੇਜ਼ ਪਰ ਰਕ ਢਿਠਾ ਜਾਯੇਗਾ ਐਰ ਇਸ ਕੀ copy ਸਾਨਨੀਯ ਸੰਢਕਰ ਕੀ ਪਹੁੰਚਾ ਦੀ ਜਾਯੇਗੀ ।

[He has stated that its reply will be placed on the Table of the house and a copy thereof supplied to the hon. member.]

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਇਹ Service Blocks ਖੋਹਲਣ ਲਈ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੀ criteria ਮੁਕਰੋਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ Blocks ਕੁਝ ਮੁਰੋਬਾ ਬੰਦੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਖੋਹਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ backward areas ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ Service Blocks ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । Ordinarily ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਇਕ block ਖੋਲਿਆ ਜਾਏ । ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਇਹ block ਕਿਸੇ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੂਸਰਾ block Contiguous area ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਧੱਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : ਜਿਥੇ ਮੁਰੋਬਾ ਬੰਦੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ Blocks ਖੋਹਲੇ ਗਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵੀ Service Blocks ਖੋਹਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਦੂਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ National Extension Service Blocks ਖੋਹਲ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਮੁਰੋਬਾ ਬੰਦੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ certainly prefer ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਖਤਿਆਰ ਠਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲਗੀ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਠੇਗ ਰਾਸ : ਕਠਾ ਸਕਰੀ ਸਹੀਦਯ ਕਠਾਏਂਗੇ ਕਿ ਆਯਾ ਸਕਰੀਮੈਂਟ ਕੇ ਪਾਸ ਕੀਓਂ ਸੂਚੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀਨ ਕੀਨ ਸਾ ਇਲਾਕਾ ਮਿਲਝਾ ਠੁਆ ਹੈ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੀ ਠਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ Blocks ਕਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUITS FILED BY EMPLOYEES OF POLICE DEPARTMENT AGAINST GOVERNMENT

1. **Sardar Bachan Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the total number of officials belonging to the Police Department from whom notices under section 80 of the Civil Procedure Code were received by Government during each of the years 1951, 1952, 1953, 1954 and 1955 ;
- (b) whether on the receipt of the notices referred to in part (a) above any departmental enquiry was held in any case ; if so, their number ; if not, the reasons therefor ;

[Sardar Bachan Singh]

- (c) with reference to the notices referred to in part (a) above, the number of suits filed against the Government together with the number of those which were decided against the Government ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a)	51	52	53	54	55
	2	7	5	8	10

(b) Inquiries were made in all cases in order to ascertain the correct factual position, but departmental inquiry in the disciplinary sense was instituted only in one case, which was from Ferozepur in 1952.

(c) 22 suits were filed against Government, of which 11 were decided against Government.

SUITS FILED BY EMPLOYEES OF THE IRRIGATION DEPARTMENT AGAINST GOVERNMENT

3. **Sardar Bachan Singh** : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the total number of officials belonging to the Irrigation Department from whom notices under Section 80 of the Civil Procedure Code were received by Government during each of the years 1951, 1952, 1953, 1954 and 1955 ;
- (b) whether on the receipt of the notices referred to in part (a) above, any departmental enquiry was held in any case ; if so, their number ; if not, the reasons therefor ;
- (c) with reference to the notices referred to in part (a) above, the number of suits filed against the Government together with the number of those which were decided against the Government ?

Professor Sher Singh : As it has not been possible to collect all the information so far, information regarding Gazetted establishment is being given. Rest of the information would be supplied to the Honourable Member as soon as it is collected.

Gazetted Establishment

(a) 1951	.. Nil
1952	.. Nil
1953	.. One
1954	.. Nil
1955	.. Nil

(b) The matter was examined and the notice ignored.

(c) Nil.

CANALS TAKEN OUT FROM HARIKE HEAD

Shri Wadhawa Ram : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the total area of land in Ferozepore District, which came under the canals taken out from Harike Head, together with the amount of compensation paid by Government to the owners of such land ?

Professor Sher Singh : First Part .. 1,462—70 acres.
Second Part .. Rupees 3,37,670.

OCTROI DUTY AND PROFESSIONAL TAX

Shri Wadhawa Ram : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether he is aware of the fact that Octroi Duty as well as Professional Tax are being charged from the residents of Basti Tekanwali, near Ferozepur Cantonment ;
(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the number of other places in the State where both the said taxes are being charged ?

ardar Partap Singh Kairon : (a) and (b) The required information is collected and will be supplied when ready.

OBITUARY REFERENCES

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ [ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ] : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ! ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਸ਼ੋਕ ਨਾ
 ਠਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਹੋ
 ਜੁਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ
 ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਸੋਖਾ ਕੰਮ
 ਕਰ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਜੀ ਦਾ ਜਿਹੜੇ ਹਰੀਜਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖੀ
 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਸਹਿਣ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਸ਼੍ਰੇ
 ਠਾ ਆਦਮੀ ਸਨ—ਸਿਰਫ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ
 scholar ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾਨ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਬਨਾਉਣ
 ਠਾ ਹੈ ਪਰ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇਸ਼
 ਨਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਚੋਂ ਉਹ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਤਾਰੀਖ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਸੁਰਜੀਤ ਰਹੇਗਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ
 ਠਾ ਚੁਕਣ ਲਈ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਬਣਤਰ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ
 ਠਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਇਸ ਦੇਸ਼
 ਅਕਤੀ ਬੜੇ ਫ਼ਖ਼ਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਕੇ ਚਲਦਾ
 ਸ਼ੁਕਲ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਬਹੁਤ ਬਿਰਧ ਸੱਜਣ ਸਨ ।
 ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਐਨੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਤਕ, ਐਨੇ
 ਇਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਉਹ

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੁਧ ਝੰਡਾ ਬਲੰਦ ਕੀਤਾ । ਉਹ ਇਕ ਚੰਗੇ ਸ਼ਖਸ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰੀ ਘਾਟਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਬੀ. ਜੀ. ਖੇਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਰੀ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਬੰਬਈ ਦੇ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਭਾ ਸੱਜਣ ਸਨ । ਫੇਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਤ ਬਣੇ ਅਤੇ ਬੜੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਉਹ ਇਕ ਕਾਬਲ ਸ਼ਖਸ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ।

ਆਖ਼ਰ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕੁਮਾਰਾਸਵਾਮੀ ਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ । ਉਹ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸਾਡੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏਚ. ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਰਹੇਗੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਨੰਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਕੀਤੇ, ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ, ਇਸ ਹਾਉਸ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਣੇ, ਵਤਨ ਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਕਾਬਲ ਸ਼ਖਸਾਂ ਦੇ ਵਿੱਛੜ ਜਾਣ ਤੇ ਦਿਲੀ ਅਫਸੋਸ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਸੁਅਯੁਜ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਜਿਨ ਖ਼ਿਆਲਾਤ ਕਾ ਐਰ ਆਫ਼ਸੀਸ ਕਾ ਫ਼ਨ ਸਹਾਨੁ ਹੁਸਤੀਯੋਂ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਨੇ ਪਰ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫ਼ਜ਼ਹਾਰ ਕਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਕੇ ਸਾਥ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਸੇ ਸਹਮਤ ਹੂੰ । ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਸੁਨਫਿਕਕਾ ਤੌਰ ਪਰ ਲੀਡਰ ਥੇ ਐਰ **Scheduled Castes** ਮੇਂ ਤੋ ਉਨ ਕਾ ਏਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ ਥਾ । ਉਸ ਕੇ ਬਾਦ ਬਹੈਸਿਯਤ ਏਕ ਫ਼ਾਨੂਨਦਾਨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਮੇਂ ਕੇ ਏਕ ਸਰਫ਼ਰਾਜ਼ ਹੁਸਤੀ ਥੇ । ਖਾਸ ਤੌਰ ਪਰ ਜਕ ਹਮਾਰਾ ਆਈਨ ਬਨਾ ਤੋ ਕੇ ਉਸ ਕੇ ਏਕ ਮੀਨਾਰ ਸਮਝੇ ਜਾਤੇ ਥੇ । ਉਸ ਕੇ ਬਾਦ ਹਿੰਦੂ ਕੋਡ ਬਿਲ ਆਯਾ ਤੋ ਉਸ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਪਾਲਿਯਾਮੈਂਟ ਮੇਂ ਆਪਨੇ ਖ਼ਿਆਲਾਤ ਜ਼ਾਹਰ ਕਏ ਐਰ ਜੋ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਬਹ ਉਨ ਕਾ ਏਕ ਖਾਸ ਕਾਮ ਥਾ । ਯਹ ਉਨ੍ਹੀਂ ਕੀ ਸੇਹਨਤ ਕਾ ਨਤੀਜਾ ਥਾ ਕਿ ਫ਼ਿ ਫ਼ਿਸ ਕਦਰ ਪੇਚੀਦਾ ਬਾਤੇਂ ਦੇਸ਼ ਮੇਂ ਤੈਂ ਹੋ ਗਏ । ਜਿਨ ਖ਼ਿਆਲਾਤ ਕੇ ਸਾਥ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹੋਂ ਯਾਦ ਕਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਸੇ ਉਨ ਕੇ ਸਾਥ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੂੰ ।

ਦੂਸਰੇ ਪੰਡਿਤ ਰਵਿ ਸ਼ੰਕਰ ਗੁਕਲ ਦੇਸ਼ ਮੇਂ ਜਾਫ਼ਜ਼ ਤੌਰ ਪਰ ਏਕ ਸਹਾਨੁ ਹੁਸਤੀ ਮਾਨੇ ਜਾਤੇ ਥੇ । ਉਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਪਚਬਾਸ ਸਾਲ ਤਕ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੇਵਾ ਬਹੈਸਿਯਤ ਕਰਕਰ, ਬਹੈਸਿਯਤ ਏਕ ਯਰਨਲਿਸਟ ਐਰ ਬਹੈਸਿਯਤ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਕੀ । ਬਹੈਸਿਯਤ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਉਨ ਕਾ ਜੋ ਕਾਮ ਥਾ ਐਰ ਜੋ ਤਰਕਕੀ ਕੇ ਆਪਨੇ ਸੂਬੇ ਮੇਂ ਲਾ ਸਕੇ ਬਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰਹੇਗੀ । ਕੇ ਬਿਲਾ ਕਿਸੀ ਫ਼ਿਸਤਯਾਜ਼ ਕੇ ਜਨਤਾ ਕੋ ਖੁਸ਼ ਰਖਨੇ ਮੇਂ ਐਰ ਬਹੈਸਿਯਤ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਕਾਮਯਾਬ ਥੇ ।

ਉਸ ਕੇ ਬਾਦ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ. ਜੀ. ਖੇਰ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਨੇ ਕਾ ਹਮੇਂ ਆਫ਼ਸੀਸ ਹੈ । ਸਕ ਕੋ ਯਾਦ ਹੋਗਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੋਂ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ ਮੇਂ **Official Language Commission** ਕੇ

Chairman की हैसियत से तशरीफ़ लाए थे । उन की शख्सियत में बड़ी कशिश थी । हिन्दुस्तान में उन्होंने नुमायां तौर पर social work किया । उस के बाद उन्होंने गांधी स्मारक निधि के Organiser के तौर पर काम कर के नाम पैदा किया । बम्बई में बड़ी देर तक Chief Minister रहे और उस के बाद U.K. में हाई कमिश्नर भी रहे । उन का हमारे दरमियान में से उठ जाना एक नाकाबले तलाफी नुकसान है ।

श्री कुमारास्वामी राजा जी मद्रास में बहैसियत चीफ़ मिनिस्टर रहे और उस के बाद गवर्नर रहे । सोशल कामों में उन का खास तौर पर नुमायां हिस्सा था । उन के परलोक सिधार जाने पर हाऊस ने जो ख्यालात जाहिर किए हैं मैं भी उन में शामिल हूँ । अब मैं मॅम्बर साहिबान से अर्ज करूँगा कि वे उन सब की याद में दो मिनट के लिए खामोश खड़े हो जाएं ।

(Hon. Members, I fully associate myself with the feelings of sorrow expressed by the Chief Minister while referring to the sad demise of these great men. Dr. Ambedkar was, admittedly, a leader of the country as a whole and he occupied an important place among the Scheduled Castes. He was also an eminent jurist in India. At the time our Constitution was drawn up, he was particularly regarded as one of its pillars. Then came the Hindu Code Bill. The views that he put forth on that Bill in the Parliament and the stand taken thereon by him, were one of his special achievements. It was entirely due to his untiring efforts that very complicated matters were settled in the country. I wholeheartedly associate myself with the sentiments with which the hon. Chief Minister has remembered him.

Then Pandit Ravi Shankar Shukla was rightly regarded as one of the leading personalities of the country. He served the country as a worker, as a journalist and finally as the Chief Minister of a State for fifty years. The work that he did as the Chief Minister and the improvement that he brought about in his State would be always remembered. He was completely successful as Chief Minister in satisfying the people without making discrimination of any kind.

Again, the demise of Shri B. G. Kher is a matter for sorrow to us. All of you might recall that he came here to Chandigarh some days back in the capacity of the Chairman of the Official Language Commission. He possessed an attractive personality. In India he rendered remarkable service in the field of social work and thereafter he earned distinction for himself as an organiser of the Gandhi Samarak Nidhi. He remained Chief Minister of Bombay for a long time and thereafter worked as High Commissioner for India in the U. K. In his death, we have suffered an irreparable loss.

Shri Kumaraswami Raja held the Office of Chief Minister of Madras and thereafter that of Governor. In the field of social work his contribution was significant. I associate myself with the views expressed by the hon. Chief Minister on the sad demise of these personalities. Now I would ask the hon. Members to rise in their places and observe silence for two minutes in the memory of the departed souls.)

मौलवी अब्दुलग़नी डार : जनाब मेरी अर्ज है कि अगर चीफ़ मिनिस्टर साहिब मान जाएं तो श्री श्यामानन्दन सहाय का नाम भी इन में शामिल कर लिया जाए । वह पटना

[मौलवी अब्दुल गनी डार]

यूनिवर्सिटी के Vice-Chancellor थे । लोक सभा के मैम्बर बन गए थे । उन की death अभी हुई है । उन का नाम भी शामिल कर लिया जाए ।

अध्यक्ष महोदय : उन का नाम भी इस लिस्ट में शामिल कर लिया जाए । मैं भी मैम्बर साहिबान के साथ उन की मौत पर अफसोस करता हूँ । अब मैं अर्ज करता हूँ कि आप लोग दो मिनट के लिए खामोश खड़े हो जाएं ।

(His name may also be included in the list and I also join the hon. Members in condoling his death. Now, I would request the hon. Members to stand in their places and observe silence for two minutes.)

(At this stage all the hon. Members stood in silence for two minutes.)

अध्यक्ष महोदय : मेरे पास एक और मोशन कन्डोलेंस की आई थी लेकिन वह मैम्बर साहिब हाऊस में मौजूद थे । श्री बाबू दयाल के बारे में खबर छपी थी कि उन का देहान्त हो गया था । मैंने देखा कि वह हाऊस में मौजूद हैं । इस लिए मुनासिब नहीं समझा गया कि उन के हाऊस में मौजूद होते हुए यह मोशन लाई जाए । (हंसी)

(I had also received notice of another condolence motion. But the hon. Member to whom it referred was sitting in the house. It was published in the press that Shri Babu Dayal had passed away. But I saw that the hon. Member was present in the House. Therefore, it was not considered proper that that motion should be placed before and discussed in the House in his presence.) (Laughter)

GOVERNOR'S ADDRESS

(COPY LAID ON THE TABLE)

Mr. Speaker : In pursuance of Rule 18 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I have to report that the Governor was pleased to address both the Houses of Legislature assembled together on 18th March, 1957, under Article 176 (1) of the Constitution.

A copy of the Address is laid on the Table of the House.

GOVERNOR'S ADDRESS

प्रिय मित्रों,

पूर्ववर्ती पंजाब और पैप्सू राज्यों के संयुक्त विधान मंडल के, जो राज्य पुनर्गठन अधिनियम के परिणामस्वरूप अस्तित्व में आया है, इस अंतिम अधिवेशन पर आप का स्वागत करते हुए मुझे बड़ा हर्ष हो रहा है । आप जानते ही हैं कि हमारे इस बृहत्तर राज्य ने पहिली नवम्बर, १९५६ को जन्म लिया था । पंजाब देश के उन कुछ इक राज्यों में से है जिन्हें कि अपने जन्म के समय किसी विशेष कष्ट और कठिनाई का सामना नहीं करना पड़ा । पुनर्गठन का यह काम हमारे देश को सुदृढ़, सुसंगठित और उसे आधुनिक आवश्यकताओं के अनुरूप बनाने की दिशा में एक और महान् पग था, जिसे कि यथासंभव अधिकाधिक सुखद रूप से सम्पन्न किया गया । इस से हमें दोनों पक्षों की जनता में व्याप्त सद्भावना और सहृदयता का परिचय मिला ।

२. यह स्वाभाविक ही था कि एकीकरण के काम को सुनियमित और सरल बनाने के लिए पर्याप्त प्रशासनिक पग उठाए जाते। एकीकरण से कुछ मास पहिले मन्त्रि-स्तर पर स्थापित एक एकीकरण परिषद् के अधीन एक स्वतन्त्र एकीकरण विभाग की स्थापना की गई। इस विभाग ने अपने कर्तव्यों का पालन सराहनीय रूप से किया है। नियमों में जो परिवर्तन लाने आवश्यक हो गए थे उन्हें लाया गया है और अन्य तफसीलें तय की जा चुकी हैं। नए राज्य के लिए अस्थायी संवर्ग पहिले ही बना लिए गए हैं। एकीकरण के परिणामस्वरूप पूर्ववर्ती राज्यों के किसी अधिकारी या कर्मचारी को कोई हानि पहुंचने की संभावना नहीं है। सभी कानूनों को एक रूप देने, संयुक्त वरिष्ठ सूची (सिनियारिटी लिस्ट) बनाने और द्वितीय पंच-वर्षीय योजनाओं के एकीकरण आदि कार्यों को सम्पन्न करने के लिए मेरे शासन के सभी विभाग बड़ी तेजी से काम कर रहे हैं। निस्संदेह दोनों राज्यों के एकीकरण से सुखद परिणाम निकलेंगे और इस से, विशेषकर जब कि क्षेत्रीय परिषदें काम करना आरम्भ कर देंगी, हमारे देश के बड़े भागों को और अधिक सुसंगठित होने का अवसर मिलेगा। हमारी विकास योजनाएं पहिले की अपेक्षा निश्चय ही अधिक फलीभूत होंगी क्योंकि उनका कार्य-क्षेत्र अब अधिक विस्तृत हो गया है।

३. राज्य की जनता ने अभी अभी आपके उत्तराधिकारी चुने हैं। इस राज्य में ६० लाख के लगभग मतदाता हैं और इन में से बहुतों ने अपने मताधिकार का प्रयोग किया है। इन्होंने विधान सभा के लिए १५४ और लोक सभा के लिए २२ सदस्य चुनने थे। इन सदस्यों के निर्वाचन के लिए लगभग १० हजार पोलिंग स्टेशन स्थापित किए गए थे और बहुत बड़ी संख्या में लोगों का पाठिका संगठित की गई थी। यह एक महान् कार्य था और आप देख हो चुके हैं कि इसे किस भारी सफलता से सम्पन्न किया गया है। मैं इस अवसर पर उन सभी को बधाई देना चाहूंगा जो कि इस कार्य में हाथ बटा रहे थे और जिन्होंने इस कार्य को सफल बनाने में योग दिया। अब अगले पांच सालों के लिए एक नई विधान सभा बन रही है और पांच साल का यह समय हमारे राज्य की प्रगति और खुशहाली के लिए कई एक बातों में बहुत ही महत्वपूर्ण है। इन दृष्टि से नई विधान सभा को अत्यन्त महत्वपूर्ण जिम्मेदारी निभानी होगी।

४. वर्ष १९५६ में शान्ति और व्यवस्था की स्थिति सम्बन्धित अधिकारियों द्वारा पूरी तरह काबू में रही और यह बात संतोषजनक है कि जहां भी शान्ति और व्यवस्था भंग हुई उस पर समुचित रूप से और सफलतापूर्वक काबू पाया गया। पुलिस और जनता के मध्य उत्तरोत्तर बढ़ते हुए सहयोग के प्रमाण मिल रहे हैं। यह बात हमारे उज्ज्वल भविष्य के लिए एक शुभ शकुन है। इस वर्ष के दौरान पुलिस ने इशतहारी मुजरिमों की गिरफ्तारी के लिए एक जोरदार आन्दोलन चलाया। मई, १९५६ में इशतहारी मुजरिमों की संख्या ३९६ थी। इस आन्दोलन के परिणामस्वरूप यह संख्या नवम्बर, १९५६ के अन्त में घट कर केवल १८८ रह गई। २०८ की यह कमी कोई साधारण कमी नहीं। इस के साथ ही साथ चुने हुए थानों में बदमाशों को सुधारने के प्रयत्न भी किए गए। २३९ बदमाशों ने स्वेच्छा-पूर्वक यह शपथ ली कि वे अपराध-वृत्ति का परिहाण कर एक अच्छे नागरिक के रूप में अपना जीवन शान्ति से बितायेंगे।

५. अब जब कि बहुत बड़ी संख्या में इशतहारी मुलजिम गिरफ्तार किए जा चुके हैं और बहुत से अपराधियों ने अपने जीवन का सुधार करने की प्रतिज्ञाएं की हैं यह आशा की जा सकती

[अध्यक्ष महोदय]

है कि राज्य में पहिले की अपेक्षा और अधिक शान्ति और प्रगति होगी। पुलिस ने अम्बाला करनाल और गुड़गांव के जिलों में १९५६ की बाढ़ों के दौरान लोगों की बड़ी सहायता की। पंजाब सशस्त्र पुलिस ने देश की सीमा पर निरन्तर चौकसी की। ११ तस्कर व्यापारी गोली से मारे गए, १९ गिरफ्तार किए गए और पुलिस ने ३ लाख रुपए के मूल्य की निषिद्ध वस्तुएं बरामद कीं। खेलों के क्षेत्र में भी पुलिस न सराहनीय कुशलता का परिचय दिया और हम सबको यह जान कर बड़ी प्रसन्नता होती है कि नवम्बर, १९५६ में मैलबोर्न ओलम्पिक हाकी जीतने वाली भारतीय टीम में पंजाब पुलिस के ५ खिलाड़ी सम्मिलित थे।

६. दुर्भाग्यवश इस वर्ष भी कुछ हद तक पिछले वर्ष की तरह ही राज्य, विशेषकर अम्बाला डिवीजन के कुछ जिलों, में बाढ़ें आईं। एक वर्ष पूर्व ऐसी ही बाढ़ों का सामना करने में हमें जो अनुभव प्राप्त हुए थे उन के आधार पर बाढ़-पीड़ित जनता को सामयिक और प्रभावक सहायता देने के लिए एक विस्तृत योजना बनाई गई। जुलाई, अगस्त और अक्टूबर, १९५६ में हमारे यहां असामान्य रूप से भारी वर्षाएं हुईं और बाढ़ें आईं जिन से दस जिलों का ९४५ वर्ग मील क्षेत्र प्रभावित हुआ। २,१०३ गांव जिन की जन-संख्या ५४२,६५६ है, इन वर्षाओं और बाढ़ों से पीड़ित हुए। १६,४११ मकान आंशिक रूप से और ८ पूरी तरह से नष्ट हो गए और २८०,१६४ एकड़ क्षेत्र में फसलें तबाह हो गईं। बाढ़ों से बुरी तरह पीड़ित क्षेत्रों में लोगों को मुसीबत से बचाने के लिए मोटर बोटों और साधारण किश्तियों से सहायता ली गई। यह बात संतोषजनक है कि इन बाढ़ों में एक भी आदमी की मृत्यु नहीं हुई। खुराक, कम्बल, रजाईयों, कपड़ों और मकानों की निर्माण-सामग्री आदि के लिए ५,९९,७३५ रुपए स्वीकृत किए गए। इस के अलावा सहायता कोषों से प्राप्त १,२९,००० रुपए के मूल्य की भोजन सामग्री और कपड़े आदि वितरित किए गए। २७,२५,००० रुपए के ऋण दिए गए और २६,०१,४०७ रुपए ज़मीन का मालिया माफ किया गया। ८८,७०४ रुपए की तकावी की किश्तों की वसूली स्थगित की गई। बाढ़ों के कारणों की जांच और उन की रोक के तरीकों पर सुझाव देने के लिए जो विशेष सुपरिंटेंडिंग इंजीनियर नियुक्त किया गया था उस के प्रतिवेदन पर सरकार ने विचार किया और यह आदेश दिया गया है कि बाढ़ों को रोकने की स्कीमें एक वर्ष में ही तैयार की जाएं।

७. वर्ष १९५६-५७ के मध्य मेरे शासन ने समुन्नत सिंचाई व्यवस्थाएं जुटाने और भाखड़ा नहरों से मिलने वाली सिंचाई के विकास की ओर विशेष ध्यान दिया। अक्टूबर, १९५५ की अभूतपूर्व बाढ़ों के, जिन से सिंचन व्यवस्था को बहुत हानि पहुंची, बावजूद वर्ष के दौरान पुरानी नहरों से सिंचित कुल क्षेत्र ४ लाख एकड़ बढ़ गया है और इस प्रकार यह सम्पूर्ण सिंचित क्षेत्र ५७ लाख एकड़ तक पहुंच गया है। भाखड़ा नहरों से अब ९ लाख एकड़ क्षेत्र को सिंचाई मिलने लगी है। बाढ़ों से होने वाले नुकसान को रोकने के लिए सरकार ने बड़ी बड़ी जल-निकास योजनाओं को तैयार करने का काम शुरू किया। लगभग ९ योजनाएं जिन में कसूर, पट्टी, मक्खू आदि भी सम्मिलित हैं, तैयार हो चुकी हैं और उन्हें स्वीकृति मिलने वाली है। नदियों के दोहन और बाढ़ों से भूमि की रक्षा के लिए राज्य की नदियों के किनारे बाढ़-निरोधक बांध बनाने का काम हाथ में लिया गया और रावी नदी के किनारों पर ७० मील लम्बे तटबंधन तय्यार हो चके हैं।

कांगड़ा ज़िला में ४.७ लाख रुपए के अनुमानित खर्च से सरकार ने प्राईवेट कूहलों की मरम्मत करवाई। इससे ३७,००० एकड़ क्षेत्र में सिंचाई की सुविधाएं सुनिश्चित हो गई हैं। सुखाहार, सिद्धार्थर और बैजनाथ आदि सरकारी कूहलों ३४ लाख रुपए के अनुमानित मूल्य से निर्माणान्तर्गत हैं। इन से १३ हजार एकड़ क्षेत्र को सिंचाई मिलेगी। इन सब प्रयत्नों का उद्देश्य यह है कि कांगड़ा के अपेक्षाकृत पिछड़े हुए ज़िले को प्रगति-पथ पर अग्रसर किया जाए।

वर्ष के दौरान सिंचाई के लिए ८३ नल-कूप खोदे गए और इस प्रकार नए पंजाब में सम्पन्न ऐसे नल-कूपों की संख्या ६८७ हो गई है। इन कूपों में से ७३६ को बिजली मिल गई है।

८. सामुदायिक विकास योजनाएं राज्य के देहात में जीवन के सामाजिक और आर्थिक क्षेत्रों में एक नए दृष्टिकोण को जन्म दे रही हैं। जीवन के सभी पहलुओं में एक सुखद क्रान्ति आ रही है। सामुदायिक विकास की योजनाओं में सब से ज्यादा जोर खेती की उन्नति की ओर दिया गया है। किसानों को समुन्नत कृषि उपकरणों के प्रयोग में तथा खेती के समुन्नत तरीकों में प्रशिक्षित करने के प्रयत्न किये गये। ३० सितम्बर, १९५६ तक उस वर्ष किसानों में १,१५,५०६ मन कृत्रिम खाद बितरित की गई। साथ ही देहात विकास के अन्य पहलुओं की ओर भी ध्यान दिया गया। ३,४१,७२८ घन फुट नालियां और पीने के पानी के ६६८ नए कुओं का निर्माण किया गया। ३५ प्रसूति और शिशुकल्याण केन्द्र खोले गए और इन विकास खंडों में ६१२ मील कच्ची और २४ मील पक्की सड़कें बनाई गईं। ११५ नए स्कूल, २०० वयस्क शिक्षण केन्द्र और ८५ पंचायती केन्द्र और वाचनालय स्थापित किए गए। इन विकास कार्यों में धन, श्रम और भूमि के रूप में लोगों ने ३१.६२ लाख रुपए का योग दिया है जबकि सरकार ने अपनी ओर से १७.३३ लाख रुपए खर्च किए हैं।

पंजाब और पैप्सू के एकीकरण से राज्य में २६ और विकास खंड खुले हैं और इस प्रकार राज्य में उन की कुल संख्या ८३ हो गई है। इन खंडों के अधीन १०,८५६ गांव, जिनकी आबादी ६१ लाख से अधिक है, आते हैं। इन आंकड़ों से यह स्पष्ट होता है कि सामुदायिक विकास योजनाओं से राज्य की ४६.६ प्रतिशत देहाती आबादी लाभ उठा रही है।

९. ज़िला प्रशासन के क्षेत्र में विकेन्द्रीकरण का काम जारी रहा। इस समय नए राज्य में कुल ७२ तहसीलें हैं जिन में ३४ सब-डिवीज़नों के रूप में प्रशासित हो रही हैं। ज़िला हैडक्वार्टरों में ८ अन्य सब-डिवीज़नों को जिन में दो-दो तहसीलें होंगी, खोलने के प्रश्न पर सरकार सक्रियता से विचार कर रही है। आशा है कि ये सब-डिवीज़न और दसूहा की सब-डिवीज़न जोकि पहिले ही स्वीकृत हो चुकी है, शीघ्र ही काम करना आरम्भ कर देंगी। बाकी की २१ तहसीलें भी यथासमय सब-डिवीज़न का स्तर प्राप्त कर लेंगी। वर्ष के दौरान नूह और नारायणगढ़ में दो नई सब-डिवीज़नें स्थापित हुईं।

असिस्टेंट और एक्सट्रा असिस्टेंट कमिश्नरों, तहसीलदारों और नायब-तहसीलदारों को महकमा माल के काम को ट्रेनिंग देने के लिए एक रेविन्यू ट्रेनिंग स्कूल इस वर्ष भी चण्डीगढ़ में काम करता रहा।

[अध्यक्ष महोदय]

भ्रष्टाचार निरोधक विभाग आज उस रूप में आ रहा है जिसकी इस सम्बन्ध में पहिले कल्पना की गई थी। इस विभाग का एक पूर्ण-कालिक सचिव नियुक्त किया गया है और भ्रष्ट कर्मचारियों को पकड़ने के लिए विशेष ध्यान दिया जा रहा है। स्पैशल इनक्वायरी एजन्सी को बने हुए बहुत वर्ष हो गए हैं किन्तु इस का काम मुख्यतः गजेटिड अफसरों से संबंधित भ्रष्टाचार तक ही सीमित रहा है। सभी विभागों के कर्मचारियों में व्याप्त इस अभिशाप से निपटने के लिए एक सुपरिटेण्डेंट पुलिस के अधीन एक जिला जांच एजन्सी की स्थापना की गई है। इस का हैडक्वार्टर अम्बाला में है। इस के अधीन २ डिप्टी सुपरिटेण्डेंट पुलिस काम कर रहे हैं। कार्य की पूर्णता और सत्वरता के लिए हर डिवीजन में एक एक उड़न दस्ता (फ्लाइंग स्क्वैड) बनाया गया है। इन दस्तों के अधिकारी भ्रष्टाचार के केसों को पकड़ने के लिए एक गांव से दूसरे गांव घूमते रहते हैं।

पिछले वर्ष जालंधर डिवीजन के दस्ते को १,११८ निम्न कर्मचारियों— यथा पटवारी, कानूनगो, डी. सी. के दफ्तरों के क्लर्कों—के विरुद्ध ३,७३७ शिकायतें प्राप्त हुईं। इनमें से १,७३६ शिकायतें जो २२७ कर्मचारियों के विरुद्ध हैं जिला जांच अधिकारियों को सौंपी गई हैं। इन में से २१७ शिकायतों का निर्णय हो चुका है। ६६४ शिकायतें जो ५८८ कर्मचारियों के विरुद्ध हैं विभागीय जांचों के अतिरिक्त उन के विरुद्ध अन्य आवश्यक कार्यवाही के लिए सरकार को भेजी गई हैं। अभी तक ३०३ कर्मचारियों के विरुद्ध १,०३७ शिकायतें दस्ते के विचाराधीन हैं। अन्य दो दस्ते—एक अम्बाला डिवीजन का और दूसरा पटियाला डिवीजन का—अभी हाल ही में बनाए गए हैं।

अम्बाला के सी. आई. डी. स्पैशल स्टाफ ने ७६ मामलों में लगभग जांच पूरी कर ली है। इन में से ६ केस स्पैशल जज अम्बाला की अदालत में चल रहे हैं। अब अदालतों को कोई और केस नहीं भेजा जा रहा है क्योंकि सरकार ने निर्णय किया है कि सरकारी कर्मचारियों के विरुद्ध मुकदमे चलाने से पूर्व विभागीय कार्यवाही हो जानी चाहिए।

सिंचाई विभाग की आय में अनुचित रूप में होने वाली कमी को रोकन के लिए दो निरीक्षण दल नियुक्त किए गए हैं। इन में से हर दल, एक जिलेदार के नेतृत्व में काम करेगा। ये दल कई सौ एकड़ गुप्त सिंचाई का पता लगा चुके हैं। इन्होंने पटवारियों, जिलेदारों और डिप्टी क्लर्कों के विरुद्ध भ्रष्टाचार के कई एक मामलों का पता लगाया है। इन दलों की गतिविधियों से सिंचाई विभाग की आमदनी पर बहुत ही अच्छा प्रभाव पड़ा है।

सिंचाई शाखा के कुछ वरिष्ठ अधिकारियों के विरुद्ध, जिनमें एक भूतपूर्व चीफ इंजीनियर और एक भूतपूर्व सुपरिटेण्डिंग इंजीनियर भी सम्मिलित हैं, पहिले ही जांच प्रारम्भ हो चुकी है। भ्रष्टाचार निरोधक विभाग में उसकी कानूनी आवश्यकताओं की पूर्ति के लिए एक सीनियर पब्लिक प्रोसेक्यूटर को असिस्टेंट एडवोकेट-जनरल तथा लीगल एडवाइजर के रूप में नियुक्त किया गया है। जिलों में सभी विभागों के नान-गजेटिड कर्मचारियों के विरुद्ध मामलों की जांच करने के लिए एकस्ट्रा असिस्टेंट कमिश्नरों के पद के जांच अफसर नियुक्त किए जा रहे

हैं। इसके अलावा सिंचाई विभाग में एक निरीक्षण सर्कल स्थापित किया गया है ताकि सभी निर्माण कार्यों की प्रशासकीय पड़ताल हो सके और भ्रष्टाचार की शिकायतों की जांच की जा सके।

भ्रष्टाचार के मामलों की खोज और उनसे प्रभावशाली ढंग पर निपटने के लिए जो कुछ हो रहा है उसके अतिरिक्त डिप्टी कमिश्नर और अन्य अधिकारी भ्रष्ट कर्मचारियों को पकड़ने के लिए कड़े पग उठा रहे हैं।

चंडीगढ़ अथवा राज्य के अन्य स्थानों पर स्थित विविध सरकारी दफ्तरों में होने वाले विलम्ब को रोकने के लिए जो दो उड़न दस्ते स्थापित किए गए हैं उन का उल्लेख भी करना चाहूंगा। एक दस्ते की गतिविधियां सिविल सैक्रेटेरिएट तक और दूसरे दस्ते की सैक्रेटेरिएट के अतिरिक्त अन्य स्थानों में स्थित विभागाध्यक्षों के विविध दफ्तरों तक सीमित हैं। ये दस्ते विविध ब्रांचों और दफ्तरों में आकस्मिक निरीक्षण करते हैं ताकि वह इस बात को देखें कि विलम्ब को दूर करने तथा काम को दक्षता से निपटाने के सम्बन्ध में सरकार ने समय समय पर जो आदेश दिए हैं उनका कैसे पालन हो रहा है? विलम्ब के क्या कारण हैं और उन्हें कैसे दूर किया जा सकता है? इन दस्तों की गतिविधियों के परिणामस्वरूप प्रशासन-तंत्र को झकझोरने और काम को निपटाने की गति में सुधार लाने की दिशा में काफी स्वस्थ प्रभाव पड़ा है।

१०. पंजाब की जेलों में कैदियों के सुधार की और अधिकाधिक ध्यान दिया जा रहा है और बंदियों को व्यावसायिक प्रशिक्षण में सम्यक् सुविधाएं देने के लिए जेलों में कई एक उद्योग संगठित किए गए हैं। ये जेल उद्योग बंदियों को इस योग्य बनाते हैं कि वे रिहाई के बाद शान्तिपूर्ण जीवन बिता सकें। पंजाब की जेलों में वर्ष १९५६ में ५,६८,३०० रुपए का सामान तैयार हुआ जबकि १९४८ में केवल २,०५,९६८ रुपए का सामान तैयार हुआ था। इसके अलावा कैदियों को जो जेल में अच्छे आचरण का परिचय देते हैं कैद की अवधि से पहिले रिहा कर देने से अपराधियों के चरित्र में सुधार लाया जा रहा है।

११. स्थानीय प्रशासन के क्षेत्र में भी विकेंद्रीकरण की योजना कुछ हद तक कार्यान्वित की गई है। स्थानीय संस्थाएं, स्थानीय शासन की एक प्रभावशाली और दक्ष इकाई के रूप में कार्य कर सकें, इस के लिए उन्हें पर्याप्त अधिकार, सत्ता और वैक्तिक साधन जुटाए गए हैं। ज़िला बोर्डों के अध्यापकों की दशा को सुधारने के लिए प्रयत्न किया गया है। उनके वेतन स्तर पहिली अप्रैल, १९५३ से संशोधित किए गए हैं ताकि उस तिथि से उन्हें सरकारी स्कूलों के अध्यापकों के स्तर पर लाया जा सके। म्यूनिसिपल कमेटियों को भी कहा गया है कि वे भी अपने अधीनवर्ती अध्यापकों के लिए यही संशोधित वेतन स्तर अपनाएं। अनुसूचित कबीलों और अनुसूचित जातियों सहित पिछड़ी हुई अन्य जातियों की दशा को सुधारने के लिए पंजाब म्यूनिसिपल अधिनियम, १९११ और पंजाब ज़िला बोर्ड अधिनियम, १८८३ में संशोधन किए गए हैं ताकि ऐसे लोगों के लिए सरकार ने जो आदेश जारी किए हुए हैं उन के आधार पर स्थानीय संस्थाओं की नौकरियों में भी, सम्बन्धित क्षेत्र में उन की आबादी के अनुपात

[अध्यक्ष महोदय]

से, उनके लिए स्थान सुरक्षित किए जा सकें। वर्ष के दौरान स्थानीय (शहरी) जांच समिति ने अपना प्रतिवेदन प्रस्तुत कर दिया। इस समिति की सिफारिशों के प्रकाश में अब शहरी स्थानीय शासन की सम्पूर्ण रूपरेखा पुनर्गठित की जाएगी।

१२. पूर्ववर्ती पंचाब राज्य के क्षेत्र में ९,१९६ तथा पूर्ववर्ती पंजाब राज्य के क्षेत्र में १,७०४ नगर पंचायतों और ३७८ अदालती पंचायतों का काम कर रही है और इन के अधीन राज्य के सभी गाँव आ जाते हैं। इन पंचायतों ने अपने न्यायिक कर्तव्यों के सम्बन्ध में २३,२४८ दीवानी, माल संबंधी और फौजदारी मुकदमों का फैसला किया। इन मुकदमों में से १४,४३० मुकदमों में जो कुल मुकदमों का ६७ प्रतिशत है परस्पर सम्झौता करवाया गया। इन सम्झौतों से देहाती लोगों में सद्भावना का संचार हुआ और ऐसा करने के लिए राज्य की पंचायतों ने सराहनीय कार्य किया है। पंचायतों ने शिक्षा, लोक-स्वास्थ्य और सफाई, उन्नतकृषि, वृक्षारोपण तथा खेलों आदि के विकास की ओर भी ध्यान दिया। अब वस्तुतः यह आभास मिल रहा है कि ग्राम्य स्वायत्त शासन की यह संस्थाएं देहाती लोगों के परस्पर सम्बंधों को अच्छा बनाने, उन के जीवन-यापन की आवश्यकताओं में सुधार लाने और उन के झगड़ों को परस्पर सद्भावना से सुलझाने आदि की दिशा में अधिकाधिक लाभप्रद योग दे रही है।

१३. विचाराधीन वर्ष में राज्य सरकार न आवास-समस्या की ओर भी समुचित ध्यान दिया। भारत सरकार की गृह-निर्माण सम्बन्धी प्रायः सभी योजनाओं को राज्य सरकार अपना चुकी है। राज्य के लगभग आध दर्जन श्रौद्योगिक नगरों में श्रौद्योगिक श्रमिकों के लिए काफी बड़ी संख्या में मकान निर्मित होने हैं और इस सम्बन्ध में पग उठाए गए हैं। 'निम्न-प्राय वर्ग' योजना काफी लोक-प्रिय रही है और जनता की ओर से उस योजना के अन्तर्गत मकान बनाने के लिए अधिकाधिक ऋण मांगे जा रहे हैं।

१४. भाखड़ा बांध और अधिप्लवन मार्ग (स्पिलवे) में कनक्रीट भरने के काम का मैं विशेष रूप से उल्लेख करना चाहूंगा। यह काम नवम्बर, १९५५ में आरम्भ हुआ था। वर्ष के मध्य यह कार्य पूरे जोरशोर से होता रहा और ३१ दिसम्बर, १९५६ तक बांध और स्पिलवे में ७,९९,००० घन गज कनक्रीट डाल दिया गया था। इस के अतिरिक्त आर. एल. १२३६ तक बाईं ओर मध्यम तृतीय मुक्तिका-पट्टी (क्ले बैण्ड) में खुदाई हो चुकी है और उसे कनक्रीट से पक्का किया जा चुका है। ६, ७, ८ और ९ नवम्बर की पैन स्टाक सुरंगों में खुदाई का काम बहुधा सम्पन्न हो चुका है और दाईं ओर की १० नम्बर की पैनस्टाक सुरंग में खुदाई का काम आरम्भ किया गया है। मुख्य बांध पर उठान १,२०० तक खुदाई का काम पूरा कर लिया गया।

दुनिया के इस सब से ऊंचे ऋजु भ्वाक्रीटि बंध (स्ट्रेट ग्रीविटी डैम) को—जो ७६० फुट ऊंचा होगा—निर्माण-कार्य को साथ साथ, परियोजना पर लगे श्रमिकों और कर्मचारियों के लिए सभी संभव सुविधाएं जुटाने के प्रश्न पर भी सरकार पर्याप्त ध्यान देती रही है। बिलासपुर और कांगड़ा के जिन लोगों को जलाशय-क्षेत्र से उठाया गया है उन्हें भूमि, मकान और वृक्ष

आदि की क्षतिपूर्ति दी जा रही है और यह काम काफी प्रगति कर चुका है। विचाराधीन वर्ष में इस बांध को देखने के लिए बहुत बड़ी संख्या में प्रतिष्ठित विदेशी दर्शक आए। उन्होंने इस बांध के सम्बन्ध में जो विचार व्यक्त किए उन से इस कार्य की विशालता और व्यापकता का प्रमाण मिलता है।

१५. वर्ष के दौरान शहरी और देहाती दोनों क्षेत्रों में बिजली की सप्लाई में सुधार हुआ है। वास्तव में बिजली की खपत में वृद्धि से उद्योगों के विकास का परस्पर घनिष्ठ सम्बन्ध है। इसी लिए बिजली विभाग शक्ति-क्षमता के दोहन की दिशा में अधिक ध्यान दे रहा है। प्रथम पंच-वर्षीय योजना को जारी करने से पूर्व इस विभाग के पास केवल ४८,००० किलोवाट प्रस्थापित शक्ति थी जो उसे जोगिन्दर नगर के बिजली घर से ही उपलब्ध होती थी। गंगूवाल बिजली घर के चालू हो जाने से प्रथम पंच-वर्षीय योजना की समाप्ति पर बिजली की क्षमता ६६,००० किलोवाट तक बढ़ गई। जून, १९५६ में कोटला बिजली घर के पहले यूनिट और अक्तूबर, १९५६ में दूसरे यूनिट के प्रारम्भ हो जाने से राज्य के बिजली विभाग के पास १,४४,००० किलोवाट तक बिजली हो गई। इन अंकों को देखने से पता चल जाता है कि प्रस्थापित बिजली की मात्रा में तेजी से सराहनीय वृद्धि हुई है। ये आंकड़े प्रति व्यक्ति बिजली की खपत तथा औद्योगिक उन्नति एवं कृषि विकास की दिशा में होने वाली अनुरूप प्रगति को प्रदर्शित करते हैं।

राज्य के बिजली विभाग ने एक विशाल कार्यक्रम बनाया हुआ है। द्वितीय पंच-वर्षीय योजना की समाप्ति पर ४,६८,००० किलोवाट अतिरिक्त प्रस्थापित बिजली इसके पास होगी। इस में से ४,५०,००० किलोवाट भाखड़ा बिजलीघर और ४८,००० किलोवाट कोटला और गंगूवाल से उपलब्ध होगी।

१६. ग्राम्य क्षेत्रों में बिजली पहुंचाने की दिशा में विशेष ध्यान दिया जा रहा है। वर्ष १९५५-५६ के अन्त तक राज्य के लगभग १,००० गांवों में बिजली पहुंचाई गई। प्रति वर्ष प्रायः ४०० से ५०० गांवों को बिजली देने का कार्यक्रम बनाया गया है। पूर्ववर्ती पैप्सू राज्य के लगभग १०० गांवों और नगरों को बिजली मिली हुई है। वर्ष १९५६-५७ के वित्तीय वर्ष में १८० मील लम्बी ११ के. वी. लाईनें, ५० मील लम्बी ३३ के. वी. लाईनें और एल. टी. लाईनों का एक बड़ा जाल और विद्यया गया है। पूर्ववर्ती पैप्सू राज्य में जो कार्यक्रम अपनाया गया था उसको तेजी से चलाया जा रहा है। आशा है इस प्रकार बिजली शहरी और देहाती दोनों क्षेत्रों में एक क्रांति-सी ला देगी और राज्य का औद्योगीकरण शीघ्र ही संभव होगा।

१७. सिंचाई और बिजली की सुविधाएं बढ़ाने के साथ साथ मेरा शासन समुन्नत यातायात सुविधाएं जुटाने के कार्य की ओर भी ध्यान देता रहा है। हमारा लक्ष्य सभी राष्ट्रीय राज-मार्गों को उन्नत करना है। इनका विस्तार किया जा रहा है, जहां आवश्यकता पड़ी इन के मोड़ों आदि को सुधारा गया और जहां जहां निम्नतलीय पुल या ऊंचे रास्ते थे उन के स्थान पर यथामंभव उच्चस्तरीय पुल भी बनाए जा रहे हैं। भाखड़ा नहरों से लाभ उठाने वाले क्षेत्रों के विकास के लिए २१० लाख रुपये की एक योजना मंजूर की गई है। इस योजना

[प्रध्यक्ष महोदय]

के अधीन रोपड़-मुज़र-नंगल सड़क को चौड़ा करने के अलावा ४१० मील लम्बी २७ नई सड़कों का निर्माण किया जाएगा। इस योजना को अत्यधिक प्राथमिकता दी जा रही है।

१८. कृषि सुधारों की दिशा में पैप्सू मुज़ारा और कृषि भूमि (द्वितीय संशोधन) अधिनियम, १९५६ की स्वीकृति इस वर्ष की एक महत्वपूर्ण घटना है। पंजाब भूदान यज्ञ अधिनियम, १९५५ से भी, जो ३१ अक्टूबर, १९५६ को लागू हुआ, कृषि मुज़ारों की दशा में काफी सुधार होगा। पैप्सू मुज़ारा और कृषि भूमि (द्वितीय संशोधन) अधिनियम, १९५६ द्वारा भू-स्वामियों और मुज़ारों दोनों के लिए ही अधिकाधिक उतनी भूमि सुनिश्चित कर दी गई जो वे अपने पास रख सकते हैं। स्थानीय व्यक्तियों की स्थिति में ३० स्टैंडर्ड एकड़ या ८० सामान्य एकड़ और विस्थापित व्यक्तियों के लिए ४० एकड़ या १०० सामान्य एकड़ भूमि निश्चित की गई है। फालतू क्षेत्र को सरकार उन मुज़ारों को अलाट करेगी जो स्वयं खेती करने के इच्छुक होंगे। इस तरीके से और इस अधिनियम के अन्य उपबन्धों द्वारा राज्य के एक बड़े भाग की हालत सुधरेगी।

१९. पंजाब में सहकारिता आन्दोलन की स्थिर रूप से प्रगति जारी रही। ३१ दिसम्बर, १९५६ को समाप्त होने वाले ६ महीनों में एकीकृत राज्य में लगभग १,३०० संस्थाओं की स्पष्ट वृद्धि हुई है। इस अवधि के अन्त तक इन संस्थाओं की कुल संख्या २२,०५० थी। सहकारिता ऋणों के परिणाम में वृद्धि होती रही है और अनुमान लगाया गया है कि चालू वित्तीय वर्ष में दिसम्बर, १९५६ के अन्त तक सहकारी संस्थाओं द्वारा ३.५ करोड़ से अधिक रुपयों के ऋण दिए गए। यह बात सर्व-विदित है कि राज्य में सहकारी प्रयत्नों द्वारा कुछ खांड मिलें स्थापित की गई हैं। अब तक ऐसी सात संस्थाएं पंजीकृत हुई हैं और इन में से भोगपुर, रोहतक और पानीपत की संस्थाओं ने मिलों का निर्माण-कार्य लगभग सम्पन्न कर लिया है। भोगपुर की मिल ने तो गन्ना पेलने का काम जारी भी कर दिया है और आशा है कि अन्य दोनों मिलें भी निकट भविष्य में कार्य जारी कर देंगी। इन खांड मिलों के सम्पन्न हो जाने और सफलतापूर्वक कार्य प्रारम्भ कर देने पर खेतिहरों को अपने गन्ने से अधिक आमदनी होगी और इन मिलों के द्वारा होने वाले लाभ से काफी फायदा पहुंचेगा।

२०. इस वर्ष के दौरान वस्त्र और इंजीनियरिंग वर्ग के उद्योगों ने सत्वर प्रगति प्रदर्शित की और इस प्रकार विविध दिशाओं में राज्य की औद्योगिक अर्थ-व्यवस्था को प्रगति मिली। हिसार टैक्सटाईल मिल्स लिमिटेड, हिसार में २५,००० तकले लगा देने से सूती वस्त्र उत्पादन उद्योग की क्षमता काफी बढ़ गई है। दस-दस हजार तकलों पर सम्मिलित दो और स्पिनिंग मिलों की स्थापना के लिए प्राईवेट उद्योगपतियों ने लाईसेंस प्राप्त किए हैं और पुनर्गठित पंजाब में काटन टैक्सटाईल स्पिनिंग मिलों की स्थापना के लिए भारत सरकार ने इस राज्य को ७५,००० और तकले अलाट किए हैं। चीनी के उत्पादन में लगभग ७ प्रतिशत वृद्धि हुई और कागज का उत्पादन पूर्ववत् लगभग १,२५० टन प्रति मास मिल रहा है। साईकलों के पुर्जे बनाने के उद्योग ने शानदार प्रगति जारी रखी और इस वर्ष इन्होंने २ करोड़ रुपयों से अधिक का माल तय्यार किया। सिलाई की मशीनों और इन के पुर्जे बनाने के

उद्योग ने भी अच्छी प्रगति की और उत्पादन में लगभग १५ प्रतिशत वृद्धि हुई। बाईसिकल और सिलाई की मशीनों के उद्योग ने केंद्रीय सरकार को भी आकर्षित किया और भारत सरकार ने ७५,००० साईकलों तथा ४६,००० सिलाई की मशीनों के उत्पादन का कार्य इन्हें सौंपा। यह काम उद्योग विभाग और विनियमन अधिनियम के अधीन फैक्ट्रियों द्वारा तय्यार किए जाने वाले माल के अलावा है।

पूर्ववर्ती पैप्सू राज्य में लगभग २६० पंजीकृत फैक्ट्रियां थीं जो पंजाब के औद्योगिक ढांचे का एक प्रमुख अंग बन गई हैं। इस श्रेणी में अति प्रमुख उद्योग इस प्रकार हैं :-—सूरजपुर और दालमियां दादरी की दो सीमेंट फैक्ट्रियां, फगवाड़ा की एक खंड और एक वस्त्र मिल, राजपुरा की एक बिस्कुट फैक्ट्री, राजपुरा और फरीदकोट की तीन स्टार्च फैक्ट्रियों और पटियाला तथा भटिंडा की दो आटे की मिलें। पैप्सू सरकार ने अपने क्षेत्र में फैक्ट्रियों के लिए सस्ते स्थान देकर, शोयर पूंजी में रुपया लगा कर और मशीनरी आदि खरीदने के लिए ऋण देकर जो भुविषाएं पहुंचाई हैं उन से जारी होने वाले कुछ नए प्रमुख उद्योग भा उल्लेखनीय हैं।

अधिक बिजली प्राप्त होने और अधिक सहकारी प्रयत्नों से पंजाब औद्योगिक क्षेत्र में निश्चय ही सत्वर उन्नति करेगा। यद्यपि आलोच्य वर्ष में सराहनीय प्रगति हुई है फिर भी पंजाब को औद्योगिक रूप देने के लिए अभी हमें बहुत प्रयास करना है।

२१. कृषि क्षेत्र में लुधियाना के गवर्नमेंट कृषि कालेज का उल्लेख फिर किया जाता है। आशा है इस का नया भवन एक वर्ष में सम्पन्न हो जाएगा। इस वर्ष खेतिहरों को १०० नए कुएं लगाने, ८३ पर्पिंग सैट और ६ नल कूप स्थापित करने के लिए वित्तीय सहायता दी गई। इस वर्ष के मध्य कृषि विभाग ने खेतिहरों को ६८,००० मन गेहूं, ८०,००० मन कपास के बीज और अन्य बीजों की थोड़ी थोड़ी मात्राएं दीं। टैक्निकल कोऑपरेटिव मिशन कार्यक्रम के अधीन काम कर रहे लगभग आधे दर्जन अमरीकन विशेषज्ञ कृषि क्षेत्र में हमें सहायता पहुंचा रहे हैं। उन्होंने कृषि और पशुपालन सम्बन्धी अनुसंधान, विकास और विस्तार कार्य में हमारा मूल्यवान् पथ-प्रदर्शन किया है।

२२. ग्राम्य क्षेत्रों की दशा को उन्नत करने के लिए संचालित भूमि चकबन्दी कार्य में स्थिर रूप से प्रगति हुई है। प्रथम पंच-वर्षीय योजना के अन्त—३१ मार्च, १९५६—तक ४८,१२,६८० एकड़ भूमि की दोबारा बांट हुई। वर्ष १९५६-५७ में १८.७० लाख एकड़ भूमि की चकबन्दी करने का प्रस्ताव था, इस में से ७,७२,८५६ एकड़ भूमि की नवम्बर, १९५६ तक दोबारा बांट सम्पन्न हो गई और इस प्रकार अब तक ५,९६६ गांवों की कुल ५५,८५,५३६ एकड़ भूमि की दोबारा बांट हो चुकी है। तरनतारन, बटाला, नूरपुर, गढ़शंकर, फिलौर, मोगा, ममराला, रोपड़, थानेसर, रोहतक, हांसी, गुड़गांव और बल्लभगढ़ की १३ तहसीलों में चकबन्दी का काम सम्पूर्ण हो चुका है और नवांशहर, जालन्धर, जीरा, फिरोज़पुर, जगरांव, लुधियाना, खरड़, ग्रम्बाला, करनाल, कैथल, सोनीपत, झज्जर, हिसार, पलवल और फिरोज़पुर झिरका की १५ तहसीलों में काम जारी है। पूर्ववर्ती पैप्सू क्षेत्र के ६३.७० लाख एकड़ क्षेत्र में से ६०.५१

[अध्यक्ष महोदय]

लाख एकड़ भूमि की चकबन्दी द्वितीय पंच-वर्षीय योजना के अन्त तक पूर्ण हो जाएगी। १६ तहसीलों में से १५ तहसीलों में यह काम जारी है।

चकबन्दी के लाभ स्पष्ट हैं। इस सम्बन्ध में कहा जा सकता है कि चकबन्दी के परिणाम-स्वरूप न केवल भूमि विवाद सम्बन्धी मुकदमेबाजी प्रायः समाप्त हो गई है अपितु चकबन्दी किए हुए क्षेत्रों में लगभग ६६ प्रतिशत उपज बढ़ गई है। चकबन्दी के फलस्वरूप ग्रामवासियों को खेल के मैदानों, पंचायत घरों, हस्पतालों, श्मशान भूमियों, खाद के गड़हों और मालिकों और गैर-मालिकों आदि के लिए आबादी के क्षेत्र में विस्तार आदि के रूप में बहुत से लाभ पहुंचे हैं।

२३. इस वर्ष वनों की ओर भी पर्याप्त ध्यान दिया गया है। इस विभाग ने औद्योगिक लकड़ी, विशेष कर खेलों तथा माचिस के उद्योगों के लिए लकड़ी की सप्लाई बढ़ाने और इस के साथ ही नहरों, रेलों और सड़कों के किनारों पर वृक्षारोपण द्वारा ईंधन की सप्लाई बढ़ाने की योजनाएं भी आरम्भ की हुई हैं। ६२,००० रुपयों के खर्च से जिला कांगड़ा के लाहौल और सपीती के पिछड़े क्षेत्रों का विकास करने की ओर विशेष ध्यान दिया गया है। गंदा बरोजा प्राप्त करने की प्रक्रियाओं को दूरस्थ क्षेत्रों तक बढ़ा दिया गया है और आशा है कि बाजार में प्रतिवर्ष लगभग एक लाख मन गंदा बरोजा पहुंचा करेगा। इस से राज्य के गंदा बरोजा और तारपीन उद्योग को समृद्ध करने में सहायता मिलेगी।

२४. सड़क यातायात में भी विशेष उन्नति हुई है। राज्य की यातायात सेवाओं से ३१ मार्च, १९५६ को समाप्त होने वाले वर्ष में २६,४६,६२० रुपयों का लाभ हुआ और आशा है कि चालू वित्तीय वर्ष के अन्त तक यह विभाग और भी अधिक अच्छे परिणाम प्रदर्शित करेगा। परिवहन विभाग के कर्मचारियों को नौकरी में सुरक्षा प्रदान की गई है और इन्हें पेंशन तथा ग्रैचुइटी के लाभ भी प्राप्त हैं। यात्रियों की आवश्यकताओं को पूरा करने के लिए कई मार्गों पर एक्सप्रेस गाड़ियां चलाने का इन्तजाम किया गया है और रास्ते में ही मोटरों के बिगड़ने की घटनाएं काफी हद तक कम हो गई हैं तथा अब गाड़ियों का निर्धारित समय पर चलना और पहुंचना सुनिश्चित हो गया है।

प्राइवेट क्षेत्र में भी पर्याप्त सुधार हुआ है। उद्योगपतियों को सहायता पहुंचाने के उद्देश्य से नए प्राइवेट कैरियर परमिट उदारता से दिए जा रहे हैं। प्रस्ताव है कि दूरस्थ ग्रामों तक यातायात सुविधाएं बढ़ाई जाएं और इस लक्ष्य की पूर्ति के उद्देश्य से मोटर गाड़ियां चलाने के लिए बहुत से नए और कच्चे मार्ग खोले जाएंगे। आयोजन आयोग की हिदायतों के अनुसार एक क्रमिक कार्यक्रम तैयार किया गया है और आशा है कि जहां तक पक्के रूटों का सम्बन्ध है पैप्सू रोड ट्रांसपोर्ट कार्पोरेशन के अधीन वर्ष १९५८-५९ तक यात्रा परिवहन का पूर्णतः राष्ट्रीयकरण हो जायेगा।

२५. चंडीगढ़ राजधानी परियोजना ने अच्छी प्रगति की है। नए एकीकृत राज्य की राजधानी बन जाने के कारण सरकारी एवं प्राइवेट दोनों ही सैक्टरों में नगर के विकास कार्य

को प्रोत्साहन मिला है। सैक्रेटेरियट के कुछ कार्यालय नए सैक्रेटेरियट भवन में स्थानान्तरित कर दिए गए हैं। आशा है कि इस की सम्पन्नता के बाद चंडीगढ़ और शिमला स्थित सैक्रेटेरियट के सभी कार्यालय, यहां काम जारी कर देंगे। एक हाई स्कूल और ६ जूनियर सैकण्डरी स्कूल, एक प्राइमरी स्कूल तथा ४ नर्सरी स्कूल तैयार हो चुके हैं। वर्ष १९५६ में विविध आकारों के १,०२५ रिहायशी, ३७ व्यावसायिक और २ औद्योगिक प्लॉट क्रमशः ३५,२२,००० रुपयों, ४,५४,८५४ रुपयों और ५९,०६१ रुपयों के मूल्यों पर बेचे गए। प्राईवेट निर्माण-कार्य में भी पर्याप्त उन्नति हुई है।

२६. सस्ते अनाज की सप्लाई को सुनिश्चित करने के लिए राज्य सरकार ने भारत सरकार की ओर से खाद्यान्नों के संग्रह और मुनासिब दरों की ७०० दुकानों द्वारा इस के वितरण का काम हाथ में लिया हुआ है। इन दुकानों की मार्फत लगभग २०,००० टन गेहूं लोगों में बेचा जा चुका है। इस से राज्य में खाद्यान्नों के बढ़ते हुए मूल्यों को रोकने में बहुत स्वस्थ प्रभाव पड़ा है। लाहौल सपीती के उन दूरस्थ क्षेत्रों सहित, जहां लगभग सारा साल ही पहुंचना कठिन होता है, कुल्लू सब-डिवीजन में सहायक दरों पर खाद्यान्न वितरण करने की एक योजना सरकार ने चलाई।

२७. इस वर्ष लोक-स्वास्थ्य की ओर भी पर्याप्त ध्यान दिया गया। कांगड़ा, होशियारपुर, फिरोजपुर, भटिंडा और संगरूर जिलों में तथा पंजौर और कालका के निकट के गांवों के लिए जल-सप्लाई की कई एक योजनाएं कार्यान्वित की जा रही हैं। देहाती जनता के स्वास्थ्य को उन्नत करने के विचार से गांवों में सस्ते ढंग के शौचालय स्थापित करने सम्बन्धी तजर्बे किए जा रहे हैं।

२८. शिक्षा क्षेत्र में भी स्थिर रूप से प्रगति जारी रही। इस समय ऐसे हर उस गांव में जहां पंचायत बनी हुई है एक एक प्राइमरी स्कूल है और स्कूल जाने वाले ६ से ११ वर्ष तक की आयु वाले बच्चों की प्रतिशत संख्या का अनुपात बढ़ कर प्रायः देश के शेष भागों के स्तर के समान हो गया है। जूनियर सैकण्डरी (आयु वर्ग ११—१४) और उच्च माध्यमिक स्तरों (हायर सैकण्डरी लैवलज) में हम अन्य राज्यों की अपेक्षा बहुत आगे हैं। हम केवल लड़कियों की शिक्षा के क्षेत्र में पीछे हैं। फिर भी इन के लिए कई प्राइमरी स्कूल खोले जा रहे हैं और राज्य के लड़कियों के सभी मिडल स्कूलों को हाई स्टैंडर्ड तक कर देने का निर्णय किया गया है। राज्य के सभी प्रशिक्षण स्कूलों को बेसिक टाइप स्कूलों में बदल दिया गया है और आशा है कि प्रत्येक जिले की आवश्यकताओं को पूर्ण करने के लिए यहां से पर्याप्त अध्यापक उपलब्ध हो सकेंगे। इस वर्ष में चार बेसिक प्रशिक्षण स्कूल खोले गए हैं। पिछड़े और पहाड़ी क्षेत्रों की ओर विशेष ध्यान दिया गया है। उच्च शिक्षा की दिशा में इस वर्ष की महत्वपूर्ण घटना राज्य विधानमंडल द्वारा कुश्क्षेत्र यूनिवर्सिटी अधिनियम की स्वीकृति और राष्ट्रपति द्वारा इस विश्वविद्यालय का ११ जनवरी १९५७ को शिलान्यास करना है।

[अध्यक्ष महोदय]

२६. विविध क्षेत्रों के विभिन्न वर्गों की तात्कालिक आवश्यकताओं को पूरा करने के लिए समाज कल्याण निदेशावली (डायरेक्टोरेट) ने कई एक लाभदायक और हितकारी योजनाएं तयार की हैं जिन पर अगले पांच वर्षों में ६० लाख रुपया खर्च होगा। किन्तु किन्तु योजनाओं को प्राथमिकता दी जाए इस के लिए इस विभाग ने एक सन्तुलित प्रणाली तयार की है। इन में से सब से महत्वपूर्ण कार्यक्रम इस प्रकार हैं :—बच्चों के लिए अक्काश-गृहों की स्थापना, स्टेट स्पोर्ट्स काउंसिल की स्थापना, नेत्रहीनों के लिए संस्था खोलना, भिक्षावृत्ति का उन्मूलन करने के लिए आन्दोलन, अनाथ एवं अनाश्रित बालकों के लिए आवास संस्थान की व्यवस्था और नैतिक आस से बचाई गई तथा अपराध और सुधार प्रतिष्ठानों से रिहा की गई औरतों की आवश्यकताओं की पूर्ति के लिए आश्रमों तथा आश्रय-स्थानों की स्थापना, और कल्याण विस्तार परियोजनाओं को आरम्भ करना।

३०. इस वर्ष भी मेरे शासन ने अनुसूचित जातियों, अनुसूचित कबीलों और अन्य पिछड़ी श्रेणियों के कल्याण की ओर विशेष ध्यान दिया। वर्ष १९५६-५७ में हरिजनों के लिए विविध ग्रामों में २० नए कुएं खोदने, पुराने १०० कुओं की मरम्मत करने और ४०० नए मकान तयार करने तथा विमुक्त जातियों के सदस्यों के लिए १३३ मकान तयार करने का प्रस्ताव था। मुख्य मंत्री के सभापतित्व में पंजाब सलाहकार परिषद् की दो बैठकें मनाली में हुईं और इन क्षेत्रों की स्थिति उन्नत करने की दिशा में प्रयास किए गए हैं।

३१. भाषा विभाग की ओर से लोगों को प्रादेशिक भाषाओं से परिचित कराने की दिशा में कार्य हो रहा है। इस विभाग ने ३,००० फार्मों और पंजाब सहकारी संस्था अधिनियम, १९५४ का अनुवाद कर लिया है और १६ विविध विषयों के लिए त्रिभाषीय शब्दावल्यां तयार कर ली हैं तथा इनके अतिरिक्त भारत सरकार द्वारा प्रकाशित द्वितीय पंच-वर्षीय योजना का अविकल पंजाबी रूपान्तर तयार कर लिया है। इस विभाग ने अंग्रेजी-पंजाबी कोष के दूसरे खण्ड, उर्दू-हिंदी-पंजाबी कोष और पंजाबी-हिंदी कोष के ४००-४०० पृष्ठ और संस्कृत-हिंदी-पंजाबी कोष के १०० पृष्ठ तयार कर लिए हैं। पांच देहाती पुस्तकालय खोले गए और ऐसे ३८ पुस्तकालयों को ७,६०० रुपयों के मूल्य की पुस्तकें सज्जाई की गईं। द्वितीय पंच-वर्षीय योजना में हिंदी और पंजाबी के प्रसार के लिए ३.८ लाख रुपयों की अनुमानित लागत से विकास योजनाएं सम्मिलित की गईं। मई, १९५६ से ६ छात्र पंजाबी शार्ट हैंड और टाईप का प्रशिक्षण प्राप्त कर रहे हैं। प्रशासकीय कार्य के लिए इस प्रकार की भाषा अपनाने का प्रस्ताव है जो बोल-चाल की हो और सर्वसाधारण जिसे समझ सकता हो। इस उद्देश्य के लिए भाषा विभाग को यह काम सौंपा गया है कि वह इस समय प्रचलित अंग्रेजी और उर्दू के स्थान पर हिंदी और पंजाबी को पूरी तरह जारी करने के लिए आवश्यक प्रबन्ध करे।

३२. वर्ष १९५६-५७ में लगभग २,६०० राजनीतिक पीड़ितों को वित्तीय सहायता के रूप में लगभग १० लाख रुपए दिए गए। इस के अलावा ज़रूरतमंद राजनीतिक पीड़ितों को ज़मीनें दी गईं हैं।

३३. अब मैं पंच-वर्षीय योजनाओं के अति-महत्वपूर्ण विषय का उल्लेख करूंगा। द्वितीय पंच-वर्षीय-योजना में पूर्ववर्ती पंजाब राज्य के लिए १२६.३ करोड़ रुपयों की

योजना बनाई गई थी और इन वर्ष में ३२ करोड़ रुपया खर्च करने की व्यवस्था की गई थी। इस में से ५.१२ करोड़ रुपया कृषि और सामुदायिक विकास कार्यक्रमों, १५ करोड़ रुपया सिंचाई और बिजली (भाखड़ा-नंगल परियोजना सहित), १.०८ करोड़ रुपया उद्योगों, १.१३ करोड़ रुपया सड़कों, ५.६३ करोड़ रुपया शिक्षा, स्वास्थ्य और गृह-निर्माण सहित सामाजिक सेवाओं; तथा चंडीगढ़ राजधानी परियोजना और भाखड़ा-नंगल तथा अन्य छोटे क्षेत्रों में मंडियों के विकास जैसी विविध मदों के लिए ३.२२ करोड़ रुपया निश्चित किया गया था। नई योजनाओं के सिवाए पुरानी योजनाओं विशेषतः प्रमुख परियोजनाओं को कार्यान्वित करने का कार्य काफी प्रगति कर चुका है। नए पंजाब राज्य के लिए जो एकीकृत योजना बनी है उस के अधीन १६२.६६ करोड़ रुपए खर्च करने का प्रस्ताव है। इस खर्च में से संशोधित अनुमानों के अनुसार ३६.०५ करोड़ रुपया चालू वित्तीय वर्ष में खर्च किया जाएगा। उत्पादन योजनाओं पर पहिले की तरह बल दिया जा रहा है, विशेषरूप से उन योजनाओं पर जो खाद्य-उत्पादन और राज्य के साधनों की वृद्धि करती हों अतिरिक्त कृषि उत्पादन के संशोधित लक्ष्यों की प्राप्ति के लिए राज्य की सम्पूर्ण योजना को संशोधित किया गया है। इस के अनुसार राज्य के लिए खाद्यान्नों का उत्पादन १० लाख टन, कपास का उत्पादन ३ लाख गांठें और खांड का उत्पादन २.२ लाख टन निर्धारित किया गया है। इस के मुकाबले में सारे भारत के लिए खाद्यान्न, कपास और खांड के उत्पादन के लक्ष्य क्रमशः १५० लाख टन, २३ लाख गांठें और २० लाख टन हैं।

३४. पिछले वर्ष तक जर्बन धूपन स बन्ध* खर्चों के सूचक आंकड़े केवल दो नगरों के सम्बन्ध में ही उपलब्ध थे। रोहतक सम्बन्धी जानकारी श्रम आयुक्त द्वारा संकलित की गई थी और ऐसा करते समय उन्होंने १६३१—३५ की स्थिति को आधार माना था। लुधियाना सम्बन्धी आंकड़े भारत सरकार के लेबर बुलिटिन की ओर से १६४५ को आधार मान कर संकलित किए गए थे और अधिक नगरों के सम्बन्ध में ऐसी जानकारी के संकलन की आवश्यकता चिरकाल से अनुभव की जा रही है और इसे पूरा करने के लिए अर्थ और आंकड़ों सम्बन्धी संगठन ने राज्य के १२ नगरों के लिए सूचक आंकड़े एकत्रित करने का काम हाथ में लिया। इस सम्बन्ध में आरम्भिक काम सम्पन्न हो चुका है। इसके अलावा सूचक आंकड़ों सम्बन्धी समस्याओं पर साधारणतः परामर्श देने के लिए एक बोर्ड भी स्थापित हो चुका है। ज्यूं ही परामर्श-दातृ समिति इन १२ नगरों के सूचक आंकड़ों के सम्बन्ध में विचार कर लेगी और उन्हें स्वीकृति प्रदान कर देगी इन्हें मासिक रूप से प्रकाशित किया जाएगा। भारत सरकार के अधीन 'राष्ट्रीय आय एकक' के रूप में एक विशिष्ट कार्यालय काम कर रहा है जहां वार्षिक आधार पर देश की राष्ट्रीय आय की गणना की जाती है। इस कार्यालय के अनुरूप ही पंजाब के लिए ऐसी जानकारी एकत्रित करने के लिए एक छोटे यूनिट की स्थापना की गई है। इस सम्बन्ध में 'राष्ट्रीय आय एकक' से निरंतर विचार-विमर्श के साथ काम प्रगति कर रहा है और पंजाब राज्य के लिए प्राथमिक अनुमान कुछ ही महीनों में तैयार हो जाएंगे। पंजाब में कृषि वस्तुओं को प्राप्त मंडी की सुविधाओं के सम्बन्ध में एक सर्वांगीण जांच की गई है और ऐसा करते समय मार्केट कमेटियों की कार्य प्रणाली की ओर विशेष ध्यान दिया गया है। "पंजाब कृषि : तथ्य और आंकड़े" शीर्षक से एक मनोरंजक पुस्तक प्रकाशित

की गई है। इस पुस्तक में राज्य की भूमियों के प्रयोग में होने वाले परिवर्तनों और १९३९-४० के बाद से विविध फसलों के अधीनवर्ती क्षेत्र और उन के उत्पादन के सम्बन्ध में बहुमूल्य जानकारी दी गई है। वस्तुतः इस बात के सुनिश्चित प्रयत्न किए जा रहे हैं कि आवश्यकताओं अर्थात् को प्रदर्शित करने वाले आंकड़ों के सर्वस्वीकृत आधार पर आयोजन का कार्य सुनियमित रूप से हो।

३५. लोक-सम्पर्क विभाग के कार्य-क्षेत्र में पर्याप्त वृद्धि हुई है। इस विभाग की ओर से राज्य के देहाती क्षेत्रों में ३,००० पंचायती रेडियो लगाए गए। हाल ही में इन्दौर में अखिल भारतीय प्रदर्शनी के अवसर पर इस विभाग ने अपना जो स्टाल लगाया था वह सभी पब्लिसिटी स्टालों में सर्वोत्तम समझा गया है।

३६. इस वर्ष भी राज्य में विदेशों से बड़ी संख्या में प्रतिष्ठित अतिथि पधारे। इन में इथोपिया के सम्राट्, महामान्य दलाई लामा और पंचन लामा, जनवादी चीन के प्रधान मंत्री और सीरिया के प्रधान का उल्लेख विशेष रूप से किया जा सकता है।

३७. इस अधिवेशन में आप का संबंध केवल लेखानुदान से ही है और अगले वर्ष के बजट पर विस्तृत विचार का काम अपने उत्तराधिकारियों को सौंप देना होगा। वर्तमान विधान मंडल का अधिदेश-काल शीघ्र ही समाप्त हो रहा है और विस्तृत बजट पर विचार करने और उस के सम्बन्ध में मत देने का कार्य नए विधान मंडल को करना होगा।

३८. आप में से बहुत से सदस्य ५ अन्य वर्षों के लिए विधान सभा के सदस्य चुने गए हैं। उन के सम्मुख द्वितीय पंच-वर्षीय योजना को सफलतापूर्वक सम्पन्न करने के लिए महत्वपूर्ण अवसर हैं। मुझे विश्वास है कि वे दूसरे व्यक्ति भी जो विधान सभा अथवा पंजाब विधान परिषद् के सदस्य नहीं रहेंगे, निवृत्त होकर वैयक्तिक जीवन में पलायन पसन्द नहीं करेंगे। सभी पंजाबियों के साझे प्रयत्नों से पंजाब का निर्माण होना है और इस राज्य के भविष्य का निर्माण करने में विधान मंडल से बाहर के लोगों को कुछ कम योग नहीं देना है। मैं कामना करता हूँ कि आप सबको अपने अपने कार्य-क्षेत्रों में सफलता मिले।

जय हिन्द।

ANNOUNCEMENT BY SPEAKER

PANEL OF CHAIRMEN

Mr. Speaker : Under Rule 13 (1) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following members to serve on the Panel of Chairmen—

- (1) Khan Abdul Ghaffar Khan ;
- (2) Chaudhri Lahri Singh ;
- (3) Shri Hans Raj Sharma ;
- (4) Sardar Ajmer Singh ;

Now the Secretary will lay some papers on the Table of the House.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Secretary : Sir, I beg to lay on the Table a statement showing the Bills which were passed by the Punjab State Legislature during its 11th Session, 1955, and 13th Session, 1956, and assented to by the President.—

- (1) The Dramatic Performances (Punjab Amendment) Bill, 1955 ;
- (2) The Punjab Bhudan Yagna Bill, 1955 ;
- (3) The Land Acquisition (Punjab Second Amendment) Bill, 1956 ;
- (4) The East Punjab Holdings (Consolidation and Prevention of Fragmentation) (Amendment) Bill, 1956.

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to lay on the Table Ordinances Nos. 1—5 of 1957, promulgated since the prorogation of the last Session of the Assembly, as required by Clause 2(a) of Article 213 of the Constitution.

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to lay on the Table the notification issued under subsection (1) of the Punjab Requisitioning and Acquisition of Immovable Property Act, 1953, as required under subsection (2) *ibid*.

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to lay on the Table the Annual Report on the working of the Punjab Public Service Commission for the period from the 1st April, 1955 to the 31st March, 1956, as presented to the Governor under Article 323(2) of the Constitution, together with the memorandum explaining the reasons for the non-acceptance of the advice of the Commission.

—————

**PRESENTATION OF THE ANNUAL FINANCIAL STATEMENT FOR
THE YEAR 1957-58 AND DEMANDS FOR GRANTS ON ACCOUNT—
1ST APRIL TO 30TH JUNE, 1957**

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I rise to present to this House the Budget for the year 1957-58.

I must say at the outset that this is not the Final Budget, being a care-taker Government's Budget. The general elections have taken place already and the new Government would assume office shortly. It will be the responsibility of that Government to frame the Budget for the year 1957-58 according to the policies which they may like to formulate. The Budget now framed is an *interim* one simply for purposes of obtaining 'Vote-on-Account'. This *interim* Budget is based on the existing taxation and the committed and essential expenditure except for the planning schemes which, generally speaking, have been provided accordingly to the Plan approved for execution during the next year by the Planning Commission. In determining 'Vote-on-Account', however, the expenditure on entirely new schemes has been excluded with the exception of a few immediately essential items which have been detailed in the Finance

Introductory

[Minister for Finance]

Secretary's Memorandum. In reality the 'Vote-on-Account' has been asked for to allow the administration to continue to function during the first three months of the next financial year, by which time it is hoped that the full Budget would be presented and voted by the Legislature. In these special circumstances the detailed Budget documents are not being presented.

2. Punjab turned a new leaf in its history on the 1st November, 1956.

States
reorganization.

On this date a bigger unit was formed by merging Punjab and Pepsu under the States Reorganization Act, 1956. The new Punjab comprises an area of 47,497 square miles, divided into three divisions, namely Patiala, Ambala and Jullundur, and further sub-divided into 18 Districts and 72 Tahsils. In all, there are 194 Towns and 21,516 Villages in this new State. According to the census of 1951, the population of this new State is 1,61,34,890 and out of it 19 per cent reside in towns and the remaining 81 per cent in villages.

3. The impact of Integration of Punjab and Pepsu has affected a number of administrative matters. While integrating the services, the provisional cadres have been fixed generally on the basis of the total number of posts in the erstwhile States of Punjab and Pepsu. Wherever the number of posts as sanctioned in the provisional cadre of the new State has been less than the number of Punjab and Pepsu employees to be posted thereto, temporary posts have been created equal to the number of such surplus employees. Keeping in view the provisions of the States Reorganization Act, 1956, the grade, pay and rank (substantive permanent capacity in the equated service) held in a permanent substantive capacity by an employee immediately before the merger is not to be altered to his disadvantage. Thus, a person holding the position in a substantive permanent capacity, even if not entitled to it according to seniority in the merged State, has to be provided in that position and that has been arranged by creating a supernumerary post for him. Such persons will continue to hold such supernumerary posts even if vacancies arise after merger as these vacancies will go to persons eligible on the basis of seniority and merit. All these guarantees and assurances have thrown an extra financial burden on the new State.

4. In addition, extra burden will arise in levelling up the administration. For instance, the district administration in the Patiala Division is not at par with that in the other two Divisions of the Punjab State. To bring it to the level existing in the erstwhile State of Punjab, it is anticipated that an additional expenditure of something like Rs. 14 lakhs will have to be incurred. Besides, all laws have to be unified and uniform application of these is to be achieved in the new State within a period of one year from the appointed day, viz., the 1st November, 1956. For bringing the taxation measures and other Acts on a uniform basis, it is anticipated that there may, on the whole, be a drop in revenue. There will be other liabilities also in the matter of construction of additional buildings, etc., at Chandigarh and Patiala and this will throw an added strain on the State Exchequer, though of a non-recurring nature. It seems, therefore, that for the time being the effects of Integration may be somewhat financially adverse, though there are other overwhelming advantages that it has brought in its train. The Hon'ble Members are well aware of these advantages and I feel, therefore, that this is not an opportune time to dilate upon them.

PRESENTATION OF THE ANNUAL FINANCIAL STATEMENT FOR THE (1)29
YEAR 1957-58 AND DEMANDS FOR GRANTS ON ACCOUNT—1ST
APRIL TO 30TH JUNE, 1957

5. While these are the main implications of the States Reorganization Act, I would mention here also its effect on the Budget for the year 1956-57 as passed by the Legislatures of the erstwhile Punjab and Pepsu States. The demands for grants so passed lapsed on the 31st of October, 1956. On account of various difficulties anticipated in following the procedure prescribed by the Constitution for withdrawals from the Consolidated Fund, the States Reorganization Act, 1956, empowered the Governor of the State to authorize such expenditure from the Consolidated Fund of the new State as he deemed necessary, for any period not extending beyond the 31st day of March, 1957. For the five months' period, i.e., 1st November, 1956, to 31st March, 1957, the Governor of the Punjab authorized the necessary funds under the aforesaid delegation. The authorizations made are detailed in Appendix I of the Finance Secretary's Memorandum. Any excesses anticipated by Departments on such allotments will be regularised by obtaining additional authorizations from the Governor. These will, however, be very few ; in fact there will be surrenders in most of the Heads of Account mainly because the Departments remained occupied for the major portion of the year in tackling the Integration problems.

6. Before going into the main features of the Budget 1957-58, it seems General, economic and agricultural conditions. necessary for me to give a brief account of the general economic and agricultural conditions. The climatic conditions during 1956-57 were on the whole favourable for agriculture, though the heavy rains in October last caused some damage to crops in low-lying areas. It seems heavy rains in this month are becoming a normal feature and the State ought to be ready in the future to face them. Over the last year, the area sown under crops marked an increase of roughly 8.6 per cent. Both cotton and sugarcane gave a better outturn. It is hoped that the standing crops which are in good condition will give a satisfactory increase over the last year.

Industry also recorded further progress. Several new factories were established, and many among the existing ones added to their capacity by installing new machinery. There was a distinct increase in the production of sugar, starch, sewing machines and re-rolling of iron and steel. I will like particularly to make mention of our bicycle industry which has been making a striking progress with a wide scope for further expansion.

The year remained free from serious labour troubles. The problem of splitting the textile factories at Amritsar and the consequent effect on wages is engaging the attention of Government and a satisfactory solution is expected to be arrived at shortly.

The index number of Wholesale Prices in the Punjab, based on October-December, 1949, stood at 93.5 in March, 1956. Under the pressure of arrivals of the rabi crops it dipped to 92.4 in May, whereafter it showed a steady increase, touching 99.7 in February, 1957. Government is fully alive to the need of fighting any inflationary tendencies and the prices are well under control.

7. The Annual Financial Statement which is being presented to the Budget 1957-58. House, as already mentioned, is not a final one. Several new schemes put up by Departments have not been considered by the present Ministry and have been left over for decision by the new Government. Whatever policies are laid down by the

[Minister for Finance]

new Government, the present Budget will have to be recast. According to the figures now available, the financial position for the next year is anticipated as follows :—

	<i>(In lakhs of rupees)</i>
(i) Opening Balance—	
Cash	.. +10,74
Securities	.. 6,88
(ii) Revenue Account—	
(a) Revenue Receipts	.. 40,11
(b) Revenue Expenditure	.. 43,73
	<hr/>
Deficit	.. —3,62
	<hr/>
(iii) Capital Expenditure	.. 30,80
(iv) Debt Heads—	
(a) Debt discharged/incurred (Net)	.. +29,56
(b) Unfunded debt (Net)	.. +27
	<hr/>
Total	.. +29,83
	<hr/>
(v) Deposits and Advances (Net)	.. +58
(vi) Loans and Advances—	
(a) Recoveries	.. 4,98
(b) Advances	.. 6,46
	<hr/>
Total	.. —1,48
	<hr/>
(vii) Closing balance—	
Cash	.. +5,25
Securities	.. 6,88

PRESENTATION OF THE ANNUAL FINANCIAL STATEMENT FOR THE YEAR (1)31
1957-58 AND DEMANDS FOR GRANTS ON ACCOUNT—
1ST APRIL TO 30TH JUNE, 1957

The Revenue Account shows a deficit of Rs 3,62 lakhs. This deficit is however, likely to increase further when decisions are taken by the new Government on various schemes like relief to low-paid employees. To reduce it, as far as possible, it will be necessary to raise additional resources and the new Government will no doubt consider this aspect. We also hope that the Finance Commission, which is visiting this State by the end of this month, will give sympathetic consideration to the financial problems of this Border State and help them with larger contributions from the Consolidated Fund of India which will enable us to reduce such deficits.

8. The National Development Council in their meeting held in December, 1956, considered the suggestions made by the Government of India, Ministry of Finance, for improving the emoluments of low-paid Government servants in the State cadres and those in the employment of local bodies. It was recognized that apart from increase in emoluments, attention will also have to be paid to provision of amenities for low-paid Government servants such as facilities for education and health

Relief to low-paid employees
The Government of India invited the States to put up concrete schemes keeping in view that fact that a large measure of assistance may be given to increase the emoluments (i.e., pay plus dearness allowance) of those whose present emoluments are in the aggregate below Rs 60 *per mensem* and in the case of those whose total emoluments exceed Rs 60 but do not exceed Rs 100 *per mensem*. It was stressed that the current pay-scales, etc., of Central Government for comparable categories are not exceeded. After examination of the replies received, the Central Government have left it to the State Governments to formulate schemes and issue sanctions as are considered necessary. It has been suggested that any increase in emoluments should be preferably in the form of an *ad hoc* addition to the existing rates of dearness allowance.

To implement this scheme, Central Government have offered assistance towards meetings the cost up to 66½ per cent of the additional expenditure in the case of employees drawing emoluments up to Rs. 60 *per mensem* and 33½ per cent in the case of those drawing emoluments exceeding Rs 60 but not exceeding Rs 100.

We welcome the Central Government's offer for assistance in this vital matter, but as the question of relief to low-paid Government employees has several financial repercussions, it needs thorough consideration with reference to the resources available with the State and the local bodies. We have already got the report of the Pay Revision Committee and Government are anxious to integrate this Report with the assistance offered by the Government of India. These are, however, matters which must be decided by the new Government. As a care-taker Government, we should not take decisions which increase the liabilities of our successors, without simultaneously taking decisions as to how to create more assets to meet these liabilities. This is the principle that has guided us in presenting this Vote-on-Account budget ; we do not wish to anticipate decisions of importance which the new Government alone should be competent to take.

bodies.

[Minister for Finance]

9. We have embarked on various development activities with a view to Development activities and backward areas raise the standard of living of the common man. The Second Five-Year Development Programme for the new State is estimated to cost Rs. 163 crores. During 1956-57, it is anticipated that the expenditure will be Rs. 31.5 crores (net). For the year 1957-58, the departmental proposals, as pruned and accepted by the Planning Commission, are of the order of Rs. 34.8 crores (net). While the Central Government will give assistance of Rs. 26 crores in the form of loans and grants, the State Government is required to produce the balance of Rs. 8.8 crores towards this expenditure. It will be a difficult task for the State Government to produce such a large sum but, if we have to implement the development schemes contemplated in the Second Five-Year Plan, there is no other course but to find ways and means to augment our existing resources. I realize that raising of additional revenues through taxes is an unpleasant task but it will be necessary to face the problem. I am sure that with public co-operation, the development plans will not be retarded for lack of resources. We have made great strides in the development of this State during the last ten years. We have not only to accelerate this pace of our progress, but also to devote special attention to the less developed areas so as to bring them up to the requisite level within the shortest possible time. It may mean more expenditure for the time being in these areas but that must be conceded. You cannot have progress in one part of the State while the other part lags behind. The problem in regard to the development of the backward areas of the new State would have to be and must be faced squarely. Since the present Cabinet assumed power in January, 1956, it had consistently striven to keep this aspect of the problem constantly before them. Whether it is in the matter of recruitment to services or the admission of the boys of these backward areas into technical institutions, policies have been pursued to give them adequate opportunities. Such policies have to be pursued with zeal and vigour if a socialistic pattern of society is to be successfully evolved. Recently, we have sanctioned a number of schemes for these backward areas, which would not bring adequate returns and which, according to normal financial standards, should not have been sanctioned. But this Government have considered it their foremost duty to afford these facilities to these backward areas, so that their development takes place side by side with other areas and they do not continue to be neglected. I feel convinced that the new Government, which would shortly assume power, will pick up these threads where we leave them and continue to set apart large funds for the development of these backward areas. Only then the great and hardy people of this State will march hand in hand to further heights of progress and we would have succeeded in evolving a real socialistic pattern of society.

10. I take this opportunity to thank all the Hon'ble Members for the Acknowledgements. courtesy which they have always shown to me and the co-operation which they have always extended to me during my short tenure as a Finance Minister. But for their unfaltering forbearance it would have been difficult for me to carry on my onerous task. To you, Sir, I owe a deep debt of gratitude for the able and brotherly guidance given to me at all occasions. I have also to thank my Cabinet colleagues for the help they have been most willingly affording me in the discharge of my obligations.

Let me also thank Shri S. R. Varma, the Finance Secretary, for the pains that he has taken in framing this *interim* budget, as also the devoted band

PRESENTATION OF THE ANNUAL FINANCIAL STATEMENT FOR THE YEAR (1)33
1957-58 AND DEMANDS FOR GRANTS ON ACCOUNTS—
1ST APRIL TO 30TH JUNE, 1957

of workers, working under him most conscientiously and diligently despite a heavy increase in their burden consequent upon the integration and expansion in developmental activities.

Last but not the least, I offer my most sincere and heartfelt gratefulness to the Chief Minister under whose able stewardship, we in Government, have been able to successfully wade through the marshes and troubled waters. He has been a beacon-light and a guiding star for us all. His strength, his initiative, his drive and all the good qualities of head and heart have been our valuable asset. I have always got light and strength from him.

And now, Sir, I request your leave to present the *interim* budget for the year 1957-58. (Cheers).

DISCUSSION ON GOVERNOR'S ADDRESS

राश्रो गजराज सिंह (गुड़गांव) : श्रीमान् स्पीकर साहिब, मैं एक खुशगवार और प्रहम फर्ज की अदायगी के लिए खड़ा हुआ हूँ और मैं इस में अपनी और इस एवान की खुश-किस्मती समझता हूँ कि कल यहां पर जो Address पढ़ा गया उस के मुताल्लिक मैं House के रूबरू यह तहरीक पेश करता हूँ :

That the Members of this House assembled in this Session are deeply grateful to the Governor for the Address he has been pleased to deliver to both the Houses assembled together.

मैं अर्ज करूंगा कि इस Address में पंजाब की हकूमत की जो पालिसी है—वह किस तरह से मुरत्तब हो कर तकमील हुई—आईनावार और सरीह तौर पर वाजेह है और उस के मुताल्लिक किसी फालतू ब्यान की आज जरूरत नहीं। सोचना यह है कि क्या गवर्नमेंट उस मकसद को जो इस के सामने था Socialistic Pattern of Society का या Socio-Economic Life में जान डालने का उस को सही तरीके और रास्ते पर चलते हुए पिछले पांच साल के अरसा में और खास तौर पर पिछले एक साल के अरसा में पूरा कर सकी है या नहीं। अगर हकूमत के काम को इस भियार, तराजू और कांटे पर तोला जाए तो इस House के मंबरान और हकूमत बजा तौर पर फखर कर सकती है। Socialistic Pattern की Society बनाने और उस की तकमील में जो कुछ किया गया है वह हमारे सामने है और इस पर फखर करना कोई नावाजिब बात न होगी। स्पीकर साहिब, पहला पांच साला प्लैन हमारे सामने आया। उस में यही नहीं कि उस बुरी हालत और उजड़ी हालत को ही ठीक किया जिस में कि पंजाब उस वक्त था बल्कि अपने आप को ठीक कर के, अपनी पैदावार को बढ़ा कर न सिर्फ अपने इलाके की भूख को दूर किया बल्कि दूसरे सूबों की भी और अगर उन मुल्कों को भी अनाज देने की नौबत आई जो हमें बुरी नजर से देखते हैं तो इस उजड़े हुए पंजाब ने अपनी हकूमत के बताए हुए सही रास्ते पर चलते हुए उन की मदद की और उन्हें अनाज भेजा। यह इन के लिये credit की बात है और कोई जबानी या लफफाजी बात नहीं है। आदादो शुमार आप के सामने

[राव गजराज सिंह]

हैं। इन आंकड़ों को देखने से वह तरक्की साफ तौर पर जाहिर हो जाती है जो पंजाब ने की है। दूसरे पांच साला प्लैन में हमारे लिये १६२ करोड़ रुपये की रकम रखी गई है।

पंजाब और पैप्सू के दो भाइयों के मिल जाने के बाद हकूमत पर एक बड़ी अहम जिम्मेदारी आ पड़ी है जिस के निभाने के लिये यह हर तरह से कोशिश कर रही है। मैं एक मिसाल मुअदबाना आप के सामने पेश करता हूँ। आप development के काम को लें—खाह सड़क का हो या कोई और हो या नहर खोदने का हो। आपने देखा होगा कि पहले जो self-help के काम होते थे कि लोग कुछ हिस्सा खर्च का दें या मेहनत दें तो इस में बड़ी मुश्किल से कामयाबी होती थी। मगर आज लोग खुद मांग करते हैं और पहले से तीन २ चार २ गुना मेहनत और रुपया देने के लिये तैयार हैं। इस से आप अन्दाजा लगा सकते हैं कि पंजाब के लोग इन पांच साला प्लैन को sincerely implement करने के लिये तैयार हैं और मुझे यकीन है कि सरकार ने जो मेहनत इन दो सालों में की है अगर यह इसी तरह करती रही तो इस से कई गुना काम public करने के लिये तैयार होगी और सारे पंजाबी, खाह वह देहाती हों या शहरी, इस में शरीक होंगे। यह चीज किसी से छिपी नहीं है। मैं एक मिसाल अपने जिले की आप को बता सकता हूँ। वहां के लोगों ने ४५ मील सड़कें इस स्कीम के मातहत बनाईं और ८० फीसदी contribution लोगों ने मेहनत करके, मिट्टी डाल कर और दूसरे काम करके की। सिर्फ डांवर डालने का काम उन्होंने नहीं किया। इस तरह गवर्नमेंट के काम में शामिल होने का और उस से तुआवन करने का लोगों के अन्दर एक खास जज्बा है। यह एतमाद गवर्नमेंट ने उन में पैदा किया है। यह हमारी खुशकिस्मती है और खास तौर पर हमारी सरकार इस के लिये मुबारिकबाद की मुस्तहिक है। तरक्की के कामों में पब्लिक काफी दर्जे तक तुआवन देने के लिये तैयार है, इस बात पर हम सभी फखर कर सकते हैं।

स्पीकर साहिब, यहां पर एक बबा थी किसी वक्त—आज लोग इस को भूलते जा रहे हैं और बिल्कुल ही भूल जाएं तो बहुत अच्छा है—शहरी और देहाती की बातें करने की। आज तरक्की के इन कामों ने यह सारी चीज भुला दी है। मैं ने अब कई उन भाइयों से जो, इस शहरी और देहाती की बातें बड़े ज़ोर से किया करते थे, सुना है कि जब तक देहात और backward areas की तरक्की न होगी तब तक शहर भी तरक्की नहीं कर सकेंगे। लायलपुर पहले एक रक् था। मगर जब उस के देहात ने तरक्की की तो लायलपुर शहर बन गया। इसी तरह चाहे कोई देहाती है या शहरी भाई, उस की तरक्की तभी हो सकती है जब पसमान्दा इलाके, पसमांदा लोग या जो पसमान्दा जमातें हैं तरक्की करेंगे। उन की तरक्की सब की तरक्की है, जैसा कि अभी हमारे मेहरबान Finance Minister साहिब ने फरमाया। जो कुछ सरकार ने इन जमातों या इलाकों की तरक्की के लिये किया है वह इस की नेक नीयती को reflect करता है और उस के Socialist Society बनाने के ख्याल की तरजमानी करता है। पब्लिक को इस बात का एहसास है और उसे किसी तरह से गुमराह नहीं किया जा सकता।

फिर, स्पीकर साहिब, इस में दो बड़ी चीजों का जिक्र है जिन्होंने पंजाब का नाम सारे हिन्दुस्तान में ही नहीं, बल्कि सारी दुनिया में ऊंचा किया है और वह है भाखड़ा डैम, नंगल प्राजैक्ट और बिजली की स्कीमें। इन स्कीमों को देख कर कोई यह समझे कि यह किसी खास तबका के लिये, किसी खास आदमी के लिये या किसी खास सरमायादार जमात के लिये भखसूस की गई हैं तो मैं यह कहूंगा कि वह शरूस किसी सपने में है। इन तरक्की की सब स्कीमों को देखकर पंजाब के लोगों को, कारखानेदारों को और peasantry को बेजा तौर पर फखर है। हमें भाखड़ा-नंगल पर फखर है। आज हमारे पंजाब के भाई और public भाखड़ा की तरफ आंख उठा कर देख रही है। भाखड़ा की बिजली आज हमारे घर घर में आ गई है। भाखड़ा की नहरों से हमारा रेतला इलाका सैराब हो रहा है और जो prosperity और खुशहाली हमारे पंजाब में इन स्कीमों की वजह से आई है इस नुक्तानिगाह से न हम इन्कार कर सकते हैं और न हमारे लिखे पढ़े भाई।

इस के साथ ही छोटी छोटी दस्तकारियों का सम्बन्ध है। भाखड़ा की बिजली न सिर्फ हमारे घरों में रोशनी करती है बल्कि छोटी छोटी दस्तकारियां चलाई जा रही हैं। आजकल पंजाब के अंदर जो छोटी छोटी स्कीमें मुरतब की जा रही हैं अगर इन के लिये और ज्यादा रुपया खर्च होगा तो यह खर्च बेजा न होगा। और इन स्कीमों का आशय यह है कि आज जो लोग दिहातों में रहते हैं वह modern lines पर स्कीमों को अमली रूप दें सकें। और आज भाखड़ा से जो बिजली दी जा रही है उस को नए पंजाब के बनाने में इस्तेमाल किया जा सके। देश की तरक्की के लिये जो हमारी मुश्किलें हैं उन्हें दूर करने के लिये सरकार ने जो स्कीमें जारी की हैं और सही lines पर training देने का इन्तजाम किया है वह काबले तारीफ हैं।

फिर स्पीकर साहिब, हमारे पंजाब में जो लोग बाहर के देशों से आए और हमारी तरक्की की स्कीमों को देखा उन की राय क्या है। हमारे गुड़गांव के पास शम्सपुर में एक model गांव बनाया गया है। बाहर से आए हुए लोगों ने जब इस गांव को देखा तो कहा कि पंजाब आज जिस चीज का मुहताज है वह बिजली और पानी नहीं क्योंकि इस को पंजाब के लोगों ने अच्छी तरह काबू कर लिया है। पंजाब मुहताज है लोहे का। अगर यह इस को दस्तयाब हो जाए तो पंजाब सब से ज्यादा तरक्की कर सकता है। पंजाबियों में हिम्मत और हीसला बेहद है। देश की तरक्की के लिये बिजली और पानी की बहुत जरूरत होती है और यह दोनों चीजें पंजाब को भाखड़ा और नंगल की स्कीमों से मिल रही हैं। उन्होंने कहा कि अगर लोहा मिल जाए तो पंजाब बहुत तेजी से आगे बढ़ सकता है। जहां तक लोहे का सम्बन्ध है मैं अर्ज करता हूं कि यह भी हमें काफी मिकदार में मिल रहा है। इस मामले में Government of India ने पंजाब के साथ खास हमदर्दी की है और उन्होंने भी अनुभव किया है कि पंजाब को इस चीज की अशद जरूरत है और वह हमें लोहा दे रही है। अगर हम इन सब चीजों और साधनों का सही इस्तेमाल करें तो हम एक आला मंजिल पर पहुंच सकते हैं। हमारा तरक्की का जो साबका मियार है उस को हम और आगे बढ़ा सकते हैं और अगली पांच साला प्लान को हम तकमील की राह पर तेजी से ले जा सकते हैं।

[राव गजराज सिंह]

एक चीज और मैं अर्ज करना चाहता हूँ। वह यह है कि हरियाना का इलाका बहुत देर तक पिछड़ा रहा इस की तरफ किसी ने तवज्जुह नहीं दी। मैं खुद भी उन में से था जो पिछले पांच सालों में इस इलाके की हालत को वजारत के पास पहुंचाते रहे और मुझे आज यह कहने में खुशी है कि हरियाना की तरफ खास तवज्जुह पिछले पांच सालों में दी गई है। मैं समझता हूँ कि 39 करोड़ रुपये की रकम जो अगले पांच साला प्लान में रखी गई है development की स्कीमों के लिये यह एक बड़ा अहम कदम है और इस के लिये खास तौर पर मैं अपने चीफ मिनिस्टर और Irrigation Minister साहिब का शुक्रिया अदा करता हूँ। इस के साथ ही मैं यह भी अर्ज करना चाहता हूँ कि जो स्कीम सन् १९२६ से खटाई में पड़ी आ रही थी वह आज फिर जारी कर दी गई है। और जिन इलाकों को गुडगांव में भाखड़ा से पानी न पहुंचता था वहां पर पानी पहुंचाने के लिये हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने हमारी काफी मदद की है और इस के साथ ही उन्होंने हमारी मदद के लिये सब से बड़े तजरबाकार, माहर और आला मरतबे का रानुमा लोक सभा का नुमाइन्दा मुकर्रर कर दिया है जिस से हम अपनी तरक्की की मंजिल आसानी से तय कर सकेंगे। इस बारे में एक assurance दी गई है कि Gurgaon Project की स्कीम खटाई में नहीं रहेगी और आज इसे जल्दी से जल्दी मुकम्मल किया जा रहा है।

इस के साथ ही साथ मैं एक और पिछड़े हुए इलाके का जिक्र करना चाहता हूँ जो कि महेंद्रगढ़ का इलाका है। अगली पांच साला प्लान में जो development की स्कीमें जेरे और हैं उन में एक बड़ा हिस्सा Mohindergarh का भी है। इस इलाके की तरक्की के लिये पूरे जोर से काम किया गया है और इस नजरिया से इस के लिये provision किया गया है जो कि अभी २ हमारे फाइनेंस मिनिस्टर साहिब फरमा रहे थे। उन्होंने फरमाया है कि हम अगले पांच साला प्लान में तमाम पंजाब की बेहतरी, prosperity और progressiveness के लिये हमेशा तैयार रहेंगे और सरकार की यह पालिसी है कि जो इलाके ऐसे हैं जहां development की जरूरत है उन की तरफ खास तौर पर ध्यान दिया जायेगा। यह एक बहुत बड़ी assurance है। मैं एक बार फिर अपने श्रोतों को मुबारिकबाद देता हूँ और मैं यह समझता हूँ कि यह सरकार के उस इरादे की तकमील है जो इन्होंने पिछले पांच साल में बनाया जब कि हाऊस में इन की तरफ से बार बार कहा जाता था कि हम पसमान्दा इलाकों की तरफ अपनी निगाहें खास रखेंगे।

इस के इलावा स्पीकर साहिब, मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि एक चीज थी जिस के बारे में हमारे दिलों में कुछ खदशात थे और वह यह थी कि जब Pepsu और पंजाब की integration होगी तो Pepsu के लोगों से क्या सलूक होगा। मेरे बहुत सारे भाई तनजन कहा करते थे कि integration के बाद conqueror और conquered की हैसियत होगी। यह सब तनजन कहा गया लेकिन मैं आज फिर अपनी गवर्नमेंट को बधाई देता हूँ, न सिर्फ गवर्नमेंट को बल्कि उन तमाम सरकारी कारकुनों को भी जिन्होंने सहूलियत के साथ, खुशअसलूबी से और एक खास तरीके से इस सारे काम को निपटाया है। इस सारी integration के काम का credit न सिर्फ अफसरान को

जाता है बल्कि इस एवान को भी credit जाता है क्योंकि इस एवान के मैम्बरों में न ऐसी feelings पैदा हुईं और न हैं। हम सब मुश्तक कुन्बे की तरह से काम कर रहे हैं और जो उलझने service वालों की थीं वह छोटी मोटी थीं और ऐसी थीं कि जिन को खुशअसलूबी से निपटाया गया और उनके लिये इस एवान के मैम्बरों को न बोझ सहन करना पड़ा और न कोई शिकायत सुनने का मौका मिला। नहीं तो Pepsu से आने वाले कारकुनों को यह खदशा रहता था और वह यह समझते थे कि हम जो इस इलाके में रहते हैं इन के लिये पंजाब के लोगों में अहसास नहीं होगा। और जो हमारी कमियां हैं उन के बारे में पंजाब के लोगों को इलम न होगा। यहां मैं backward areas को छोड़ता हूँ और सारे इलाके को लेता हूँ। लेकिन आज यह खदशात कहीं नजर नहीं आते, यह अहसास पब्लिक में नहीं है और integration के बाद कोई इस किस्म की बात नहीं हुई। इस सारी चीज के लिये भी मैं अपनी सरकार को बधाई देता हूँ। सरकार और इस की machinery ने यह बात उन के जहन में लाई कि यह integration समझने और सोचने की बात है किसी लड़ाई और झगड़े में पड़ने की बात नहीं। Integration इस खुशअसलूबी के साथ की गई कि सब services में और general public में इतमिनान और सकून की लहर दौड़ गई और यह बात उन के जहन में लाई गई कि हम सब भाई हैं और भाई भाई की तरह से एक कुन्बे के मैम्बरान की तरह से सब ने मिल कर रहना है। अगर एक भाई को रूखी सूखी मिलेगी तो दूसरे को भी उसी रूखी सूखी पर इत्तफा करनी होगी और अगर इस कुन्बे के एक member को अच्छा खाना मिलेगा तो बाकी सब मैम्बरों को उसी तरह का खाना मिलेगा। इस सारी चीज को एक अहम तरीके पर और सही तरह से तय किया गया है। आज तमाम खदशात दूर हो गए हैं और दोनों States मिल कर तरक्की की ओर बढ़ रही हैं और progress कर रहे हैं।

स्पीकर साहिब, मैं अब सब से अहम चीज की तरफ आता हूँ। यह नए तरीके पर मौजूदा elections का करवाया जाना है। इस के लिये खासतौर पर मैं अपनी सरकार को मुबारिकबाद देता हूँ। हमारे जैसे आदमी के लिये भी जो तीस तीस साल से District Boards में और दूसरी जगहों पर elections लड़ते आ रहे थे वह एक खास तरीका की ओर नई चीज थी। इन elections में यह बात काबले जिक्र है कि साठ साठ polling stations का एक दिन में इन्तजाम करना और workers और candidates की जो शिकायतें हमेशा की थीं वह दूर कर दी गई हैं। और यह काबले तारीफ बात है कि एक दिन में और एक ही वक्त पर साठ साठ Polling Booths का इन्तजाम करना यह एक बड़ा मुश्किल और अहम काम था और इस पर हर बार नुक्ताचीनी होती थी लेकिन जिस peaceful तरीके से और जिस पुरअमन तरीके से, सहूलियत के साथ और impartiality के साथ elections इस दफा पंजाब में हुए इस की मिसाल पिछले elections की तरफ निगाह करने से और पिछली elections के तरीकों को मुलाहजा करने से नहीं मिलती। मैं जज्बात के ख्याल से नहीं बल्कि सही sincerity के साथ और सही तौर पर सरकार को मुबारिकबाद देता हूँ। इन elections में

[राव गजराज सिंह]

Government machinery ने एक बड़ा अहम part play किया है और निहायत खुशअसलूबी के साथ इस काम को सुलझाया है और निहायत ही अच्छे तरीके से सारे काम को सरअन्जाम दिया है। इन नए elections में स्पीकर साहिब, आप को याद होगा और इस ऐवान के मैम्बरो को भी याद होगा कि एक ही चीज़ हमेशा कही जाती रही है कि पुलिस वाले ज्यादतियां करते चले आए हैं। असैम्बलियों में इस बात पर नुक्ताचीनी भी हुआ करती थी लेकिन आज यह शिकायत नहीं है।

अब मैं कुछ शब्द पुलिस के बारे में कहना चाहता हूँ। पुलिस ने आज जो शानदार काम किये हैं इन की मिसाल नहीं मिलती। पंजाब में floods के मौके पर और मौजूदा elections के वक़्त उन्होंने जिस तरह से काम किया है उस से यह साबित कर दिया है कि वह real servants of the people हैं not the masters of the people. यह एक अहम तबदीली है जो पंजाब की पुलिस में आज देखी जा रही है। जिस तरह पहले elections के दिनों में मुठभेड़ हुआ करती थी आज नहीं। हो सकता है किसी जगह पर मैम्बरो में कोई मुठभेड़ हुई हो लेकिन अखबारों की खबरों से कहीं पता नहीं चलता कि पुलिस की तरफ से कहीं ज्यादती की गई हो ऐसा मौका कोई नहीं आया जहां मुठभेड़ हुई हो। इस किस्म की जो तमाम गलतफहमियां थी वह दूर कर दी गई हैं। मैं अपने उन साथियों को जो इस तहरीक के पेश करने में और administration के साथ हैं बधाई देता हूँ। हमारे गवर्नर महोदय ने अपने Address में इन सब बातों का जिक्र किया है और पूरी वज़ाहत के साथ लोगों के सामने पंजाब की खुशहाली और तरक्की की तसवीर पेश की है। पिछले पांच सालों में जो काम किए गए हैं उन की तसवीर गवर्नमेंट के सामने है और इन सारी बातों ने हम में एक जज़बा पैदा कर दिया है कि हमें अपनी तरक्की करने का पूरा हक हासिल है और Government का फर्ज है कि वह हमारी तरक्की के रास्ते में सहूलतें पैदा करे। सूबे की तरक्की सब से बड़ी और अहम चीज़ है और मैं समझता हूँ कि इन सब बातों को Address में शामिल कर लिया गया है, इस के लिये मैं अपने चीफ मिनिस्टर साहिब को और Government के अफसरान को और Government machinery को फिर धन्यवाद देता हूँ। और इन मुस्तसिर से अलफाज़ के साथ इस तहरीक को पेश करता हूँ और अर्ज़ करता हूँ कि इस को मन्जूर फरमाया जाए।

ਸਰਦਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਭਾਦਸੋਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣੇ ਹੀ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਓ ਗਜਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਦੀ ਪਰੋਚੁਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਪਰੋਚੁਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਜੋ ਐਡਰੈਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਗੋਰਮਿੰਟ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅੱਜ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਉਹ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮੁਖਤਸਰ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਓ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਫੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਵੀ ਕੁਝ ਦੇ ਸਾਰ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਵੇਖਣੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਸਹੀ ਪਾਸੇ ਕਦਮ ਉਠਾ ਰਹੀ ਹੈ ? ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਲਿਸੀ ਬਣਾਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੁੰਦ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੋਈ ਪਾਲਿਸੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਉਹ ਬਣਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਠੀਕ ਬਣਾਈ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਵਧਾਈ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ । ਇਸ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਪਹਿਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਯੋਰਿਪ ਦੇ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਥੇ Capital goods industries ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ Consumer goods industries ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਲ ਵੀ ਘਟ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਅਪਣਾਈ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ Agriculture ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਕਦਮ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ purchasing power ਵਧੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਸਨਅਤਾਂ ਵਲ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ ਹਲ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਸੂਚੱਕੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਪਾਲਿਸੀ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ Agriculture ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਸਨਅਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਕਾਂ ਦੀ purchasing power ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਕ ਇਹ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ taxation ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਛੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਬੁਰਪੀਅਨ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੰਤੋਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਕ ਬੜੇ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਖਾਸ pattern ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤਰੱਕੀ ਵਲ ਵਧੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਸਾਡੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਤੋਂ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ facts and figures ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜੋ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 6 ਕਰੋੜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਠੀਕੀ ਹਲ ਹੇਠ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕਰੀਬਨ 6 ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨੀ peasantry ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਔਸਤਨ 8 ਜਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ]

10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਮਦਨੀ ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਧੀ ਹੈ । ਇਸ ਆਮਦਨ ਦੇ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ purchasing power ਵੀ ਵਧੀ ਹੈ । Taxation ਦਾ burden ਵਧ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਮਰ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਲੋਕ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ Address ਦੇ ਵਿਚ Law and Order ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । 1947 ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਨਿਯਮ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਰਹਮ ਬਰਹਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਕੋਈ Government machinery ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਰਾਜਕਤਾ ਵੀ ਛਹਿਰ ਆ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ । ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 30, 30 ਅਤੇ 35, 35 ਸਾਲ ਹਨੁਮਤਾਂ ਅਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀਆਂ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ Law and Order ਦੀ ਪੇਂਡੀਸ਼ਨ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਅੱਡੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਫਖਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਕੜੇ ਵਗੈਰਾ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਿਆ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪੇਪਰਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ Law and Order ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਜਿਥੇ England ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਪਾਹੀ ਹੈ ਉਥੇ, ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ 9 ਜਾਂ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਇਕ ਸਪਾਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਫਖਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਅਜ Law and Order ਵੀ ਪੇਂਡੀਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਸੂਬੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ । (Cheers) ਇਕ Border State ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜੇਕਰ Law and Order ਨੂੰ ਹੀ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਵੇ ਉਹ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਥੇ Law and Order ਕਾਇਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਲਕਿ improve ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੇਪਰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਇਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਫਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਥੇ ਅਜ ਔਰਤਾਂ ਮੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਖੁਣ ਖੁਣ ਕਰਦੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਅਖ ਚੁਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ । ਕੀ ਇਹ ਫਖਰ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ?

ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦਾ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਖਰ ਹਾਸਲ ਹੈ । ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ । ਇਥੇ ਇਹ ਆਮ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ

ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਹਰ ਇਕ corrupt ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਛੋਟਾ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡਾ ਪਕੜਿਆਂ ਹੈ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ Red-tapism ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ flying squads ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ administrative machinery ਨੂੰ slack ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ bottle necks ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਗੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਪੀਕਰ ਸਾਰਿਬ, ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ special anti-corruption staff engage ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਬਾਲਾ C. I. D. staff ਨੇ 76 cases ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 9 cases ਦੇ ਮੁਕਦਮੇ Special Judge, Ambala, ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿਥੇ ਤਕ Industrial Development ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਹੈ ਇਹ ਸਿਰਫ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮੁਲਕ ਵੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧ ਇਕ ਜੇਸਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦਿਹਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਦ ਹੀ ਉਹ ਮੰਡੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵਿਕ ਸਕੇਗਾ। ਦਿਹਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ purchasing power ਵਧੇਗੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਮੰਡੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਲੋਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਨਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਕਾਰਖਾਨੇ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਚਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ employment ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ development ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਅਸਰ ਹੈ ਉਹ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜੋ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਤਨੀ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ industry ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ industrialisation ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਫੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਪਰ ਵਲ ਵੇਖੋ। ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗ ਗਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ੨ ਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। Bicycle industry ਅਤੇ Sewing machine industry ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿਰੋਜ਼ਾ ਫੈਕਟਰੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ Textile mill ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬੜ੍ਹੇਤਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। Sugar factories ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ Rolling stock factories ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬੇਕਾਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ ਹਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

[ਸਰਦਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ]

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਸਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਇਹ soil erosion ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ afforestation ਬਹੁਤ ਬੜੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦਰਖਤ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ soil rich ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ erosion ਵੀ check ਹੋਵੇਗਾ।

ਫਿਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੀ economy ਬਹੁਤ ਪਛੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ means of communication ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਛਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀਆਂ ਤਕ ਪੁਜਣ ਲਈ ਸਹੂਲਤ ਹੋਵੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੋ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਵੱਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਜਿਤਨੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ਉਤਨੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ। ਏਸ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਮਦਨੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਕੋਮੀਕਰਨ ਕਰਕੇ ਤਕਰੀਬਨ 29,46,620 ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਮੁਨਾਫਾ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਥੱਲੇ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਏ। ਅਸੀਂ ਐਸੇ ਸਾਧਨ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਐਕਸਚੇਂਜਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸਿੱਧਾ ਬੋਝ ਵੀ ਨਾ ਪਵੇ।

ਏਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਅਨਾਜ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ National development ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਯਾ development ਲਈ ਸਕੀਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ inflation ਆਉਂਦੀ ਹੈ। Inflation ਨੂੰ check ਕਰਨਾ ਯਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਏਸ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕਾਫੀ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ ਹੈ। ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਭਾ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਾਇਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਾ ਹੋਵੇ। 700 ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਥੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਭਾ ਤੇ ਅਨਾਜ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਏਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ Pepsu Tenancy Bill। ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੌਮਿਊਨਿਸਟ ਦੋਸਤ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਰਦੇ ਨੇ। Pepsu Tenancy Bill ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਦਫਾ land ਦੇ ਉਤੇ ceiling ਮੁਕਰੱਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੋ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਖਾਹਸ਼ ਤਾਂ ਏਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ

subject to the National Policy in the matter of Agriculture ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਕਰ ਸਕੇ ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। 30 standard acres ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਚਮੀਨਾਂ ਅਸੀਂ ਖੁਲੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਿਸਵੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲਈ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਜਾਂ landless ਦੇ ਵਿਚ ਵੰਡਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਮੀਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆ ਕੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵਖਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਸੌਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਐਸ ਵੇਲੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ, ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰੋਮਿਉਨਿਟੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ Community Development ਸਕੀਮਾਂ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅੱਵਲ ਹੋਵੇ। Community Development ਸਕੀਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ public contribution ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਅੱਵਲ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਸਸੂ ਦੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਐਸ ਵੇਲੇ ਫਿਗਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਵਖਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਲਵਰਤਣ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਹਾਸਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਏਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਨਤਾ ਦੀ ਕਿਤਨੀ Co-operation ਹੈ। ਇਹ Public contribution ਦੀ amount ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥਾਂ ਤਕ public ਦੀ contribution ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ lead ਕਰਦਾ ਹੈ। Community Development ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਉ ਗਜਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿਹੜੀ motion ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ Address ਦੇ ਬਾਰੇ ਰੱਖੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ second ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

Mr Speaker : Motion moved—

That the Members of this House assembled in this Session are deeply grateful to the Governor for the address he has been pleased to deliver to both the Houses assembled together.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ.....

अध्यक्ष महोदय : जरा ठहरिये ! इस motion की amendments के नोटिस जो मेरे पास पहुंचे हैं उन में एक तो सरदार आत्मा सिंह जी की तरफ से है। इस के सब parts in order हैं। दूसरी amendment का नोटिस सरदार हरकिशन सिंह और उन के साथियों की तरफ से आया है। इस के आठ हिस्से हैं। इस के पहिले दो हिस्से हैं—(1) and (2) मैं out of order करार देता हूं। वह इस तरह हैं :—

- “(1) no reference has been made to the official interference and indulgence in corrupt practices by the ruling party during the general elections ;
(2) nothing has been said about the terrorisation of those voters who voted against the ruling party by certain candidates and supporters of the ruling party ;”

[अध्यक्ष महोदय]

यह ऐसी बातें हैं जो कि election से सम्बन्ध रखती हैं और जो Election Tribunal के सामने जानी चाहियें। यह election Ruling Party तो कराती नहीं, Election Commission कराता है। यह पंजाब गवर्नमेंट से मुतअल्लिका नहीं। They are out of order. जो बाकी हिस्से हैं वह ठीक हैं।

Amendments के नोटिस श्री राम कुमार बिडाट और श्री ज्ञान चन्द की तरफ से भी आए हैं। इन की amendments ठीक हैं।

जो amendments in order हैं वह moved समझी जायेंगी।

(Please wait. Of the notices of amendments to this motion received by me, one is from S. Atma Singh. All the parts of his amendment are in order. The notice of second amendment has been received from S. Harkishan Singh and his colleagues. It consists of 8 parts. I declare the first two parts i.e., part (1) and part (2) out of order, which read like this—

- “(1) no reference has been made to the official interference and indulgence in corrupt practices by the ruling party during the general elections ;
- (2) nothing has been said about the terrorisation of those voters who voted against the ruling party by certain candidates and supporters of the ruling party;”

On the ground that these things pertain to Elections in regard to which election Petitions can be filed before the Election Tribunal. Further, the Elections are not conducted by the ruling party. These are conducted by the Election Commission. These do not concern the Punjab Government. These two parts are out of order and the remaining parts of the amendment are in order.

Notices of amendments have also been received from Shri Ram Kumar Bidhat, and Shri Gian Chand. They are in order.

The amendments held in order will be deemed to have been moved.)

1. S. Atma Singh :

That at the end of the motion, the following be added—

”but regret that—

- (1) no reference has been made to the final integration of the employees of Pepsu and the Punjab ;
- (2) no assurance has been held out to the Pepsu employees or allowing them two temporary increments ;
- (3) no assurance has been given to the low-paid employees for enhancing their pay ;
- (4) no reference has been made for providing family accommodation to those employees who have been transferred from Patiala to Chandigarh, Sirala and Jullundur ;
- (5) no reference has been made for disposing of the thousands of pending applications of the political sufferers ;

- (6) in view of the washing away of land and havoc caused by floods and water logging in thousand acres of land in Bet Area, no reference has been made to rehabilitate the peasants by providing government aid and land ;
- (7) no reference has been made to declare the 'Bet Area' of Pepsu as a Backward Area like that of the Punjab ;
- (8) no assurance has been given to bring the rates of land revenue of different Districts of the Pepsu at par with those of the Punjab ;
- (9) no assurance has been given for removing such of the officers of the P. W. D., from high and responsible posts against whom allegations for mis-appropriating and wasting lacs of public money on useless schemes have been made ;
- (10) No assurance has been given that undertrial prisoners in Judicial lock-ups and Jails will not remain in chains while they go to sleep ;
- (11) no assurance has been given to redress the day-to-day grievances of the peasants regarding the supply of Sugar-cane to the Hamira Sugar Mills and irregular payments therefor by the Mill ; and
- (12) no assurance has been given to eradicate corruption from all the Departments and specially from the P. W. D.

2. **S. Harkishan Singh Surjit :**

3. **S. Achhar Singh Chhina :**

4. **S. Chanan Singh Dhut :**

That at the end of the motion, the following be added :—

“but regret that—

- * * * * *
- (3) no reference has been made to the great unrest being felt by the peasants and traders due to unbearable increasing tax burdens ;
 - (4) no assurance has been given to the Scheduled Caste people for the distribution of waste land free of cost along with the financial help for cultivation ;
 - (5) no concrete assurance has been given for the industrialisation of the State during the Second Plan period ;
 - (6) nothing has been said about the fixation of prices of agricultural and industrial goods ;
 - (7) no assurance has been given to the low paid employees for enhancing their pay and redressing their other genuine grievances ; and
 - (8) no reference has been made to tackle the problem of water-logging and to rehabilitate the peasants affected by this.

5. **Shri Ram Kumar Bidhat :** That at the end of the motion, the following be added :—

“but regret that—

- (1) no reference has been made to the condition of the Industrial workers of the State ; and
- (2) no reference has been made to the introduction of prohibition in the State.

6. **Shri Gian Chand** : That at the end of the motion, the following be added :—

“but regret that no reference has been made to the abolition of tobacco contracts in the erstwhile Pepsu State.”

अध्यक्ष महोदय : एक बात आप अपने दिल में समझ रखें। यह आखिरी सेशन है। कुछ मैम्बर साहिबान नहीं चुने गये, वह ख्याल करेंगे कि उन्होंने तो इस में से चले जाना है पर इस का असर इस बहस पर ऐसा नहीं होना चाहिये कि जो टाईम discussion के लिये fix किया गया है वह गर्मी और गर्मी में निकल जाये तो मैं समझता हूँ कि यह दोस्ताना तरीके से निबट जाए। जो बातें Election Petition का मौजू बन सकती हैं या किसी तरह पंजाब गवर्नमेंट के मुतअल्लिका नहीं हैं या किसी की जाती बातें हैं वह इस में लाने से गुरेज करें। और जो बातें ठीक हैं, आप कह सकते हैं।

टाईम के बारे में अगर आप की राय हो तो सुकरर कर दें। हर एक को दस मिंट दिये जायें।

(S. Harkishan Singh Surjit rose to speak.)

मैं आप को टाईम दूंगा आप बार २ उठने की कोशिश न करें।

(The hon. Members should keep one point in view. This is the last Session. Some Members who have not been returned to the Sabha will think that they have to go out of it. But this should have no such effect on the discussion of Address that the time fixed for it may be passed away in generating heat or by indulging in wordy duels. So I think that the discussion should take place in a friendly spirit. The Hon. Members should refrain from bringing forward such things which can form the subject matter of an Election Petition or which have got no connection with the Punjab Government, or which refer to personal affairs of any individual. They may discuss only relevant points.)

A time limit can be fixed for speeches if they so desire. Every hon. Member desirous of speaking may be allowed 10 minutes.

(S. Harkishan Singh Surjit rose to speak). I will give the hon. Member time to speak. He should not try to rise time and again.)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸੀਆਂ ਹਨ, ਅਗਰ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਲਈ ਭੀ ਇਹ time limit ਹੋਏਗੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ depend ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਹੀ ਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣੀ ਪਏਗੀ।

(It all depends upon the hon Members. If a member goes on speaking and does not want to resume his seat, then a time limit will have to be imposed.)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ relevant ਹੈ ਤਾਂ ਟਾਈਮ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਅਗਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਰਾਏ ਹੋਵੇ ਤਾਂ Leader of a group ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਾਈਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ।

(If it is the sense of the house, the leader of a group may be given more time.)

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਲਈ time limit ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗਰੁਪ ਲੀਡਰ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਾਈਮ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ ।

(I was stating that the Leaders of groups would be allowed more time to speak.)

ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ (ਨਕੋਦਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਏਸ Address ਦਾ ਮਕਸਦ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ period ਨੂੰ review ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਗੇ ਦੇ ਪੀਰੀਅਡ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਹੈ । ਇਹ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਪਾਲਿਸੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ limitations ਨੇ ਔਰ ਸਾਡੀਆਂ ਵੀ limitations ਨੇ । ਏਸ ਲਈ ਏਸੇ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਏਸ Address ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਸਾਰੀਆਂ limitations ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਏਸ Address ਨੂੰ ਨਾ ਇਕ proper review ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟਸ (prospectus) ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਤਾਈਦ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਬੜਾ ਤੇਖਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ pleasant ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ । Pleasant ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਆਰਥਕ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੀ । ਇਹੋ ਜਿਹੀ pleasant ਤਸਵੀਰ ਏਸ Address ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਮਸਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੇਖਲੇ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਜੇ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਾਂਗਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਭੀ ਬੋਲੇ ਬਹੁਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ । ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ Second Five-Year Plan ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਖਾਮੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਖਾਮੀ ਹੁਣ ਇਕ ਪੇਚਦਾਰ ਮਸਲਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ । Address ਬਾਰੇ ਜੋ ਖਿਆਲਾਤ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੁਣੇ ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫੇਰ ਦਸਾਂਗਾ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ Plan ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਉਹ ਇਕ agricultural plan ਸੀ । ਇਸ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ]

ਲਈ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ plan ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਜ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। Second Five-Year Plan ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ agricultural ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਇਕ industrial ਮੁਲਕ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਡਵੈਂਸ ਇਕ industrial ਨੁਕਤਾ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਨਿਗਾਹ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੌੜੇ ਬਹੁਤ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਢਾਈਦੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਏਥੇ engineering works ਢਾਠੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਾਂ ਏਥੇ Sewing machines ਜਾਂ bicycles industry ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ industrial parts ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ, spindles ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਆਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਭਾਵੇਂ sugar ਦੀ production ਵਿਚ 7% ਦਾ ਵਾਧਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਐਡਵੈਂਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਇਹ ਇਕ industrial plan ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

“During the year the industrial economy of the State moved forward in several directions with the textile and engineering groups of industries showing a marked acceleration in development.”

ਇਹਦੇ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 7% sugar ਦੀ production ਵਿੱਚ increase ਹੋਈ ਹੈ

“In the industrial field, Punjab is bound to take bigger strides with more electricity coming, and more co-operative effort. Although during the year under report this progress has been commendable.....”

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ industry ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। industrial field ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਤਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। Address ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

“and the State would be industrialised by an early date.....”.

ਇਹ ਲਫਜ਼ ਲਿਖੇ ਜਾਣੇ ਕਿਸੇ ਗੇਰਮਿੰਟ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਦੇ ਐਡਵੈਂਸ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ industry ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਵੀ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜਾ 5 ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਵਿੱਚ ਨਕਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਐਡਵੈਂਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਤਸਵੀਰ ਆਉਂਦੀ ਤਾਕਿ 5 ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਦਾ ਜੋ ਟੀਚਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। Address ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ—

“Emphasis continues to be laid on productive schemes especially those that increase food production and the resources of the State.”

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ early date ਤੋਂ industrialise ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਜਲਦੀ industrialise ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਿਤਨਾ ਛੇਤੀ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਬੜਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਹੀ ਸਮਝਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੜੀ early date ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ industrialise ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ industrialise ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ 162—63 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ Second Five-Year Plan ਵਾਸਤੇ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਤਨੇ resources ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਨਜ਼ਰ ਔਰ ਜੋ ਬਿਆਨ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੋਰਮਿੰਟ ਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਗਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਇਕ productive State ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ resources ਬੜੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ materialistic ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ resources ਬੜੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਜਿਹੜੀ authority ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਇਤਫਾਕ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ raw material ਆਮ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। Spinning ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ Cotton ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਸਾਨ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਇਤਨੀ ਚਾਹਨਾ industrialists ਨੂੰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਇਕ ਇੰਚ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ 5—5 ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਮਿਲਾਂ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੰਨਾਂ supply ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਗੰਨੇ ਦੀ ਇਕ ੨ ਪਰਛੀ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਤਰਸਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੂਗਰਕੇਨ ਦੀ production ਨੂੰ increase ਕਰਕੇ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅਸੀਂ ਡਿਵੈਲਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਏਥੇ ਦੀ production ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਾਫਾ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਇਸ outlook ਨਾਲ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਐਡਰੈਸ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ industrial development ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ raw material ਦੀ ਚੰਗੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸ਼ੂਗਰਕੇਨ ਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਇਹ ਮਸਲਾ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ increase ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ increase ਦੀ problem ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ sugar ਦੀ supply ਜਾਂ export ਦੀ problem ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਟੱਬਰ ਆਪਣੇ raw material ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ industry develop ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

11 A. M.

ਗੋਰਮਿੰਟ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਡਿਵੈਲਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਗਵਰਨਮਿੰਟ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ 162 ਕਰੋੜ ਰੁਪਈਏ ਵਿਚੋਂ 30 ਜਾਂ 40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਈਏ ਵੀ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉਪਰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਕਦਮ ਚੁਕ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਇਲਤਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮਿੰਟ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦੇਵੇ। ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਦਜੀਤ]

ਗਵਰਨਮਿੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ points ਨੂੰ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਸਤੇ ਛਾਇਦੇ—
ਮੰਦ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਮਦੇਨਗਰ ਰਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਉਸ ਵਕਤ
ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਹਿਬੁਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਜਿਸਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੈ language
department ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ । ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ efforts ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਹ
ਜਾਰੀ ਰਖੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੀ ਮੁਸਤਹਕ ਹੈ । ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ
ਹਿੰਦੀ ਦੋਵੇਂ languages ਨੂੰ ਡਿਵੈਲਪ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ efforts ਜਾਰੀ ਰਹੇ ਤਾਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ languages ਦੀ ਕਾਫੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ
ਦੀ ਮੁਸਤਹਕ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜੇ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ increased production
ਵੀ ਹੈ । ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕਦੀ calculate ਕੀਤਾ ਹੈ
ਕਿ ਇਸਦੇ ਵਿਚ income ਦੀ disparity ਕਿੰਨੀ ਹੈ ? ਕਿ ਕਦੀ ਇਹ calculate
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ increase ਹੋਈ ਹੈ ਉਸਦਾ working class ਨੂੰ
ਕਿੰਨਾ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ? ਜਿਥੇ working class ਨੇ ਆਪਣੀ labour ਦਾ
production ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ
ਹਾਂ ਕਿ income ਵਿੱਚ ਬੜੀ disparity ਹੈ । ਔਰ income ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ
ਹਿੱਸਾ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਉਹ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਰਮਾਇਆਦਾਰਾਂ
ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ income ਦੀ distribution ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ ।
ਜਦ ਤੱਕ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾ working class ਨੂੰ income ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ
ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ protection ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ
ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ socialistic pattern of society ਤੁਸੀਂ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦੇ । ਨਾ ਇਹ ਤੁਸੀਂ boast ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ national income ਵਧ
ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ income ਹੈ ਉਹ ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

Agriculture ਦੀ development ਵਾਸਤੇ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ
Agrarian Reforms ਬੜੀ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ
ਵਿਚ ਇਹ claim ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ Agrarian Reforms ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ
ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 136 ਮਾਣਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨ
ਜਿਹੜੇ ਕਿ 30 standard acres ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਮੀਨ own ਕਰਦੇ ਸਨ ; ਹੁਣ
ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ 30 ਜਾਂ 40 ਮਾਣਕ ਚਹਿ ਗਏ ਹਨ । ਇਥੇ ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ
ਤਾਰੀਫਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਪੈਪਸੂ ਵਾਲੇ ਹੁਣ ਆਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ
ਤਾਰੀਫਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਆਂ । ਉਸ ਵਕਤ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਗੋਰਮਿੰਟ
ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ । A.I.C.C. ਵਲੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪੀਆਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਏਕਿਨ ਇਸ ਤਾਰੀਫ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸਾਨਾਂ

ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ ਇਹ review ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਗੋਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੋਚੇ ਕਿ agricultural labour ਦੇ ਕੋਲ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ poor peasant ਦੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ ਅਫ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਹ ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ repetition ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜ ਦੇ ਕਨੂੰਨ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਅੱਜ ਕਲ agriculture ਦੀ science ਬਹੁਤ develop ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਇਥੇ mention ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਵਸਲਾਂ ਨੂੰ ਟਿਊਬਰ ਕੀੜਾ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੋਰਮਿੰਟ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਜੇ agriculture ਦੀ science ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਥੇ ਗਈ? ਜੇ ਇਹ ਕੀੜਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕਪਾਹ ਨੂੰ ਤੇਲਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਧੀ ਵਸਲ ਨੂੰ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ production ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੋਰਮਿੰਟ ਉਹ ਤੇਲਾ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਜਦ agriculture ਦੀ science ਇੰਨੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਰਮਿੰਟ ਉਸ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੋਰਮਿੰਟ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਤਾਕਿ production ਠਾਂ ਘੱਟੇ।

ਹੁਣ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ fertilizers ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ agriculture department ਵਲੋਂ। ਪਰ ਉਹ fertilizers ਚੰਦ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਰਾਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰਜਾਨਾ ਡਿਊਝਾ ਡਿਊਝਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਐਖਿਆਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੈਂ floods ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਕੁਝ ਅਰਥ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ agriculture ਨੂੰ affect ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ floods ਦੇ ਬਾਰੇ measures ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਡੇਥਿਠ ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਚੋ ਈ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ problem ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੀ measures ਲਏ ਗਏ ਹਨ? ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ floods ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ save ਕੀਤਾ? ਇਹ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਉਤਨੇ ਨਹੀਂ ਜਿਤਨੇ ਕਿ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਟੇਕਸਾਂ ਵਿਚ relief ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਐਕਰੀਕਲਰ ਬਾਰੇ ਜਿੰਨਾ relief ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵਲ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੇ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ agriculture ਬਾਰੇ complacency ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ]

Agriculture department ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਯੁਕ ਵਿਚ ਜਿਤਨਾ efficient ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਲ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ limitations ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ suggestion ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਤਾਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਭਲਾਈ ਹੋ ਸਕੇ।

Health ਅਤੇ education ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਲ ਜਿੰਨੇ private efforts ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹਨ। ਇਸਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਮਿਲਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ private efforts ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਘੱਟ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ education ਦਾ ਮਿਆਰ ਚੰਗਾ ਰਖਿਆ। ਇਹ ਕੋਈ initiative ਲੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ co-operation ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਮਦਾਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ 20,000 ਰੁਪਈਆ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ girls middle school ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। Education department ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਾਸਤੇ grant ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਗ੍ਰਾਂਟ ਮਨਜ਼ੂਰ ਵੀ ਹੋ ਗਈ। ਵਜ਼ੀਰ ਤਾਲੀਮ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ; ਲੇਕਨ ਕਾਂਗਰੇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਇਹ "ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਥੀਤੀ। ਅਤੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ grant ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਤਾਲੀਮ ਨੇ opening ceremony ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ opening ceremony ਅਤੇ ਉਹ grant ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ efforts ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ private efforts ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪੁਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਓਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗ੍ਰਾਂਟ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ education ਬਾਰੇ private ਲੋਕਾਂ-ਫੋਲੋਂ ਬੜੀ co-operation ਮਿਲੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ review ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਤੇਖਲਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਤਲਖੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ democracy ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ limits ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਤਲਖੀ ਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ, ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੀ ਲਾਈਫ ਨੂੰ ਚੋਟ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਈਏ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਧਰ ਉਚਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਦਾ ਕਿ ਸਖੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਜੇਕਰ administration ਇਹਤਿਆਤ ਵਰਤੇ ਤਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ prestige ਕਾਇਮ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੋਰਮਿੰਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਗ਼ੌਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਸਾਢੇ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਕੇ ਪਾਸ ਪੋਰਟ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਈ secret ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੈਂਟਰਲ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਾਦ ਵਿਚ warrant ਵੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ effort ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਕੁਝ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ request ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੀਅਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ investigation ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਕਰਨ ਕਿ ਕੀ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਦੇ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ਭਾਨ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਤਿਹਤ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ prove ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣਗੇ ਕਿ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗਲ ਕਰ ਲੈਣਾ। (The hon'ble Member may talk to the Chief Minister in his office in this connection).

ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ : ਹੁਣ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਗੇ ਜਿਹੜੇ ਆਉਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਹੀ ਘਟ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਆਖਰੀ point ਇਹ ਹੈ ਕਿ law and order ਦੀ situation ਐਸ ਵੱਲੋਂ ਭੇੜੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਆਪਣੀ ਕੰਸਟੀਚੂਐਂਸੀ ਵਿਚ ਟੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਢੰਗ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ 25, 30 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਭਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ defeat ਤੋਂ ਬਾਦ immediately ਆਪਣੀ ਕੰਸਟੀਚੂਐਂਸੀ ਦਾ ਟੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਰਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਹਾਰ ਜਿਤ ਦੇ ਕਾਰਣ ਤਲਖੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਰੋਕੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਭਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੰਗੇ ਫਸਾਦ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ outcome ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ]

ਭਾਵੇਂ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਮਤ ਭੇਦ ਹੋਵੇ ਮਗਰ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਮਕਸਦ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਮਿਲਵਰਤਨ ਦਿਆਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਹੋਈਏ ਚਾਹੇ ਬਾਹਰ ਹੋਈਏ ਅਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਰ ਉਸ ਕਦਮ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਸੂਬੇ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਲਈ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਵਾਂਗੇ ਔਰ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਸਾਡੀ full co-operation ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀ development ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕੋਈ discrimination ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਗੋਰਮੈਂਟ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕੱਲੀ ਪਾਰਟੀ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਠੀਕ majority ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸੂਬੇ ਦੇ Five-Year Plan ਨੂੰ ਜਾਂ industrialization ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾ ਸਕਦੀ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ present ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਗਲੇ ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਹੈ ਨਵੇਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਉਹ ਵੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ideals ਲਈ fight ਕਰਨਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਗੋਰਮਿੰਟ ਪਾਰਟੀ ਤੇ depend ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀ attitude ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਾ attitude ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਰਵੱਈਆ ਠੀਕ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ responsibility ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ move ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ mention ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਸਾਡੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਛਾ ਕੇ ਪੈਸਾ ਭਿਕੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਮਿਲ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸਾ ਖਿੱਚੇ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਟੈਕਸ ਦਾ ਭਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਭੇੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਫ਼ਤ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਗਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਮਸਲਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਾਲ ਹਲ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ unemployed ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋ ਪੇਡ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ confidence ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ 2, 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੱਗੇ ਤਾਂ 5 ਸਾਲ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਪਣੀਆਂ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ move ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ limitations ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੀਚ ਬੜੀ balanced ਹੈ ਔਰ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨਮੂਨੇ ਦੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਹੋਣ । ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ amendments ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੂਸਰੇ ੧੦, ੧੦ ਮਿੰਟ ਬੋਲਣ ।

(The hon'ble Member's speech is a balanced one and I expect speeches of this type from the Opposition Members. Those Members who have given notices of amendments may speak first and after that others may speak for ten minutes each).

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ (ਸੁਭਾਨਪੁਰ): ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਹਾਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਡਾਸ਼ਣ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੁਝ ਬੁਰੀ ਵਾਧੇ ਕਰਨ ਲਈ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਲੋਰੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਉਹ ਕਾਬਲੇ ਤਾਰੀਫ਼ ਹੈ ਮਗਰ ਇਸ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਿਹੜੀ ਸਰਵਸਿਧ ਦੇ ਵਿਚ integration ਦੇ ਬਾਰੇ ਬੇਚੈਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ੪ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸੀ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ integration ਦਾ ਮਸਲਾ ਬੜਾ ਪੇਚੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਮਤਮ ਹੋਣ ਤਕ ਉਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਅੱਛੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਕਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ, ਕਈ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜੇ ਪਰਮੋਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ deserve ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ favouritism ਕਰਕੇ ਨਾਜਾਇਬ ਤੌਰ ਤੇ ਉਪਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਉਪਰਲੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਹੁਣ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੇਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਇੰਟੇਗਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਮਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਵਸਿਧ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਬੇਚੈਨੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਥ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ integration ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਨਜਿਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਹਦਬੰਦੀ ਬਿਲ ਹਾਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਔਰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਦੂਸਰੀ ਵਿਚ merge ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਫਤੂਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਰਜਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਨੂੰ ਮਫਤੂਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਜਿਹੜੇ ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਏਥੇ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ temporary increments ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮਗਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਏਥੋਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੋ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟਸ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਥ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ Step-motherly treatment ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋ temporary increments ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨ ।

[ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਨੀ ਤਨਖਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਉਹ ਅਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਸਾਡੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਜਿਹੜੇ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਢੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਜਾਲੰਧਰ ਜਾਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੇ ਖਾਤਰ ਖਾਹ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਇਕ ਕਵਾਰਟਰ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪੰਜ ਬਾਬੂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੋਰਮਿੰਟ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੇੜੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਵਾਰਟਰ ਦੀ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦਿੱਕਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਸਿਆਸੀ ਪੀੜਤਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਚਾਲਾਂ ਤਾਈਂ ਲਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਪੀੜਤਾਂ ਵਲ ਛੇਤੀ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਫੈਸਲੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਕੇਸ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਦੂਰ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸਿਆਸੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜੇ ਹਕੀਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪੀੜਤ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ignore ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸੈਲਾਬਾਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਬੇਹਦ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੈਲਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਕਢਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਪਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਬਿਨਾਂ ਕਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਥਲੇ ਦੱਬੀ ਪਈ ਹੈ, ਕਿਸਾਨ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਵਸਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਾਲੀਆ ਸਰਕਾਰ ਵਸੂਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੈਲਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਢਣ ਲਈ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾਣ। ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਲਾਬਾਂ ਨਾਲ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਬੇਘਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਗਰਾਂਟਾਂ ਜਾਂ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਉਹ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ 'ਬੈਕਵਰਡ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬੈਕਵਰਡ ਏਰੀਆ ਕਰਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਾਹਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਕਵਰਡ ਏਰੀਆ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹੀ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਪੈਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਸ਼ਰਹ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ। ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ discrimination ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਦ ਤਾਈਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਾ ਆਵੇ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਲੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਗਿਲਾ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੁਰੱਪਟ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਿਸ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਲੇਕਿਨ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ। ਕਈ ਅਫਸਰ ਸਾਡੀ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਰੱਦੀ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਰਨੋਲ ਤੇ ਨੌ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਡੋਚੀ ਡੈਮ ਤੇ ੧੫ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਬੇਈ ਨਦੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਤੇ ੧੪ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਲਗਾ ਕੇ ਵੀ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਸਕੀਮਾਂ ਫੇਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਇਸ ਦੇ ਫੇਲ ਹੋਣ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਸਰਵਿਸ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪੈਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ merger ਤੋਂ ਬਾਦ Superintending Engineer Disposals ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਦੀ ਵੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਘਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਗੇ ਹੀ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਕਰੋੜਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰੇਗਾ।

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਐਡਰਸ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੀ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੀਆਂ Judicial lock ups ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੋਣ ਸਮੇਂ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਹਮੀਰਾ ਦੀ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ

[ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ]

ਮਿਲ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਖਰੀਦ ਕੇ ਮਿਲ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਮਿਲ ਗੰਨੇ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗੰਨਿਆਂ ਦੇ ਗੱਡੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਫਤਾ ਹਫਤਾ ਭਰ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਗੰਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਗੰਨਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਕੈਂਡਲ ਹਨ। ਹਮੀਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਿਲ ਦਾ ਸਕੈਂਡਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੈਂਡਲਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ।

ਸ਼ਬਦ ਸਹੋਕਥ : ਧਰੁ ਸਕ ਤੀ ਨੜੈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ (All this is to be done by the new Government).

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੁਕਤਾਢੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੁਕਤਾਢੀਨੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹੇ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗਿਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

His Highness Nawab Mohammad Iftikhar Ali Khan (Malerkotla) : Sir, I rise to associate myself with the Vote of Thanks moved by my friend Rao Gajraj Singh and seconded by my friend Sardar Bhagwant Singh. The Governor's Address is a considerable and comprehensive survey of the administrative achievements of the Punjab Government and I think we should be very glad that such achievements have taken place in a short period after partition and the freedom of the country. The integration of the Pepsu State with the sister State of Punjab is a most satisfying achievement because it is an accepted fact that larger the unit the better the administration. A great redeeming feature in the Address which ought to satisfy the integrated services of Pepsu is that "Provisional cadres for the new State have already been evolved and no officer or official of the erstwhile States is likely to suffer as a result of integration." This is, I think, most satisfactory. We all know that the first rudiment of good administration in a State is the preservation of law and order and the Address has shown that law and order has been maintained. The Police have not only maintained law and order but they have gone out of their way to help the flood-stricken people also, which, of course, is a very humanitarian action on their part and should be very much appreciated. Under the Community Projects, I know, atleast in Pepsu, that great achievements have taken place and great progress has been made to help the people to come into line with modern times. Villages have received special attention of the Government. Roads have been constructed. One of our greatest achievements has been the implementation of the Bhakra-Nangal Project. Practically every village and every town is to be electrified and new industries will be set up in great numbers in the near future. Another great feature is the Anti-Corruption Department and the Flying Squads. The Anti-Corruption Department has already helped in bringing to book many corrupt people and in eradicating corruption. Flying Squads have also helped in promoting efficiency in several Departments. In the rural areas, the development of Panchayats has greatly helped in the..... (ਇਕ ਮੈਂਬਰ: ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਬੜੀ ਹੋਲੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ।)

disposal of civil and criminal cases. They have greatly helped the Judicial Administration. Agrarian reforms are one of the most important features of our State, as it is an agricultural State. It has been a most important and satisfactory feature, that the agrarian reforms effected by the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Act are a great step forward in the agricultural life of the State, and also takes us towards the goal of the coming socialistic pattern of society.

The industry of the Punjab has already been augmented by the various industries already set up in the Pepsu, and we hope that further industrialization of the State will help in eradicating unemployment. Road transport has been helpful and a great convenience to the travelling public. The construction of roads has added to the amenities for the Roadways and proved helpful to the people who are living at places distant from the railway stations and wish to go from one place to another.

The Second Five-Year Plan is going to be one of the most gigantic tasks and we hope that it will bring nothing but progress and prosperity to the States. The States put together, as we know, form a great country and these great plans, which will help in taking us forward on the road to progress, will lead to great progress of our country also. These things in the Address, I am sure, are assurances to the State of Punjab that its Government has not overlooked the fact that the progress of the people in the State is the first responsibility of the Government. We must remember that Rome was not built in a day. Criticism is always good ; it helps us to improve things but it should be healthy. The progress of the State can only be expected when shortcomings are brought to the notice of the Government and we hope that from time to time the hon. Members of this Assembly will bring to the notice of Government things that are healthy measures which would go a long way to help the public. We must remember also that Plans like the Second Five-Year Plan are to come up from time to time, but we have yet to go a long way. A short period of ten years of freedom in the history of a great country like ours is nothing. We are still in infancy and we hope that with the co-operation of the teeming millions we will be able to do many great things. We should work hand in hand towards the ultimate goal of India's greatness, under the inspiring leadership of our great and beloved Prime Minister Pandit Jawahar Lal Nehru. We should work in unison and hand in hand and try to strengthen his hands in achieving our goal, the goal of greatness of our country. The Punjab State under the able leadership of Sardar Partap Singh Kairon has gone from progress to progress and we hope that he will guide us in contributing our best for the future betterment of the State.

The Address, as I have said, contains nearly everything which is essential for the good of our State and it shows that things are being done and will be done to improve the lot of the people.

The Address has shown that education has received the special attention of Government and female education which still requires impetus will be given special attention. It is only education which will help us to know what Democracy is, and will be able to impart to us the true meaning of the Constitution.

I would, thus, say that the Vote of Thanks should be passed unanimously.

पंडित श्री राम शर्मा (सोनीपत) : स्पीकर साहिब, यह जो ऐड्रेस गवर्नर साहिब ने दिया है इस के लिये वे हाऊस की तरफ से धन्यवाद के मुस्तहक हैं। उन्होंने तकलीफ उठा कर

[पंडित श्री राम शर्मा]

इस एंड्रैस के द्वारा हमारे सामने पिछले कुछ समय में सरकार की तरफ से किये गये कामों को रखा है। जहां तक गवर्नर साहिब का ताल्लुक है उन के लिये तो शुकरिया ही शुकरिया है। लेकिन असल में यह एंड्रैस हमारी सरकार का हमारी सरकार की मशीनरी का एक तरह से एमालनामा है। इस में जो बातें हैं उन में कुछ ऐसे काम और कार्यवाहियां हैं जिन के लिये पंजाब के लोग खुश हैं और शुकरिया अदा करें तो मुनासिब होगा। लेकिन यह बात कि सरकार का एमालनामा जो इस एंड्रैस की शकल में हमारे सामने आया है, हरफ बहरफ ठीक है और यह नकशा जो खँचा गया है इस में कोई खामी या कमी नहीं है, ऐसी बात नहीं है। मुझे कई बातों में इख्तलाफ है। वे मैं इस तरीके से नहीं कहना चाहता कि कोई गवर्नमेंट में नुक्स निकालना है या इस ख्याल से कि यह अपनी है या दूसरी पार्टी की है। लेकिन यह जरूर बात है कि अगर हमारी Opposition कमजोर है तो हम पर जो गवर्नमेंट पार्टी के मँबर हैं एक थोड़ी सी जिम्मेदारी आती है कि जो हम कमी देखें उस से गवर्नमेंट को, वजारत को, आगाह करें।

गवर्नर साहिब ने एंड्रैस में फरमाया है कि “पुलिस और जनता के मध्य उत्तरोत्तर बढ़ते हुए सहयोग के प्रमाण मिल रहे हैं।” मुझे इस में शक है। पुलिस और जनता का राबता और तालमेल कोई बढ़ा नहीं और इस में कोई बिहतरी और improvement पैदा नहीं हुई। एक बात तो हम देखते हैं कि खुलमखुल्ला ढंग से जो रिश्वत ली जाती थी उस में बिहतरी हो चुकी है। लेकिन यह बात कि पुलिस का तरीका बदल गया है और जनता और पुलिस में ताल मेल बढ़ गया है ऐसी बात नहीं है। रिश्वत अभी चलती है और मार पीट पहले जैसी है। जिस तरीके से मुकदमे पहले बनाए जाते थे उन में कोई अंतर नहीं पड़ा। हमें आज्ञाद हुए दस साल हो गए हैं। हम ने यह देखना होगा कि हमारी सरकार के काम में क्या फर्क पड़ा है। पुलिस की हालत लोगों को अपने करीब लाने की नहीं। हां थोड़ा सा फर्क जरूर है। पहले जो पुलिस के दलाल और मददगार हुआ करते थे वे एक ही type के हुआ करते थे। अब उन में थोड़ा सा इजाफ़ा टोपी वालों और खदर वालों का हो गया है। वैसे उनका तरीका और ढंग वही है जो पहले था। थानेदार आदि उन से डरते हैं और जनता पुलिस को अपना मुहाफ़िज़ नहीं समझती। असल बात यह है कि पुलिस और जनता के मेल जोल में कोई इजाफ़ा नहीं हुआ। एक आज्ञाद मुल्क में पुलिस पर भारी जिम्मेदारी आती है। यह तो मैं नहीं कहता कि कोई फर्क नहीं पड़ा लेकिन ऐसा नहीं जिस पर हम और दूसरे इतमीनान करें।

एक बात और कही गई है कि इश्तहारी मुजरमों को पकड़ने के लिये जो आन्दोलन चल रहा है उस में बड़ी कामयाबी हुई है। लेकिन एक बात कहना चाहता हूँ। वह यह है कि हमारी पुलिस ने पैसू में और यहां भी इस काम में गलत तरीके इस्तेमाल किये हैं। लोगों को पकड़ कर गोली से मार दिया जाता है और बाद में कहा जाता है कि मुकाबला हुआ, चीजें बरामद हुईं। इन तरीकों का result यह हुआ है कि गुंडागर्दी कम हो गई है। लेकिन जो तरीके हम ने आम तौर पर बरते हैं वे शायद इलाज से भी ज्यादा खतरनाक हैं।

यह चीज़ अब कुछ रुकी मालूम होती है। लेकिन पंजाब गवर्नमेंट और पिछली गवर्नमेंट इस बात के लिये जिम्मेदार है कि इन लोगों ने अमनकायम करने के लिये lawlessness को अपने हाथ में लिया है। लोग इस बात को जानते हैं। शायद कोई बड़ा आदमी आंखें बन्द करके बैठा रहे तो हो सकता है। यह ठीक है कि गवर्नमेंट इस बात पर लोगों की खुशी लेने की मुस्तहक है कि lawlessness खत्म हुई है। लेकिन जो तरीके अस्तियार किये गये हैं वे सरासर ग़लत और कानून के खिलाफ हैं। अगर गवर्नमेंट खुद इस मामले में short cuts अस्तियार करे तो मैं समझता हूँ कि यह democracy और प्रजातन्त्र का तरीका नहीं है। ऐसी बातों का गवर्नमेंट को एतराफ़ करना चाहिए। आखिर यह democracy का तरीका लम्बा है। डिक्टेटरशिप में काम एक दम हो जाते हैं। मगर democracy में ऐसे तरीके अस्तियार नहीं किये जाते।

फिर ऐंड्रैस में कहा गया है कि smuggling की रोक थाम की गई है। मैं यह कहता हूँ कि smuggling खूब होती है, जोर से होती है। इस से पुलिटिकल पार्टियां फ़ायदा उठाती हैं। बड़े बड़े आदमी लोगों के घरों में जाते हैं, चंदे लेते हैं। यह रुपया smuggling से बनता है। जो लोग लाख लाख रुपया चंदे में दे देते हैं उन के बारे में हमारी पार्टियां यह नहीं देखतीं कि वह रुपया कहां से आया। बेशक गवर्नमेंट खुशी मनाए कि उस ने बहुत काम किया। मगर हकीकत यह है कि अगर इस काम में कुछ पुलिटिकल हाथ नहीं है तो कम से कम इस से फ़ायदा उठाने की नीयत जो है वह बदस्तूर देखने में आ रही है। मैं यह दो बातें गवर्नमेंट के ध्यान में लाना चाहता हूँ और इसे खबरदार करता हूँ कि complacency से काम नहीं चलेगा। यह ठीक है कि कई मामलों में तरक्की हुई है। लेकिन जो कमियां हैं, जिन की वजह से हमें लोगों के सामने जाने में मुश्किल हो रही है, उन की तरफ हमें ध्यान रखना चाहिये। यह ठीक है कि ऐंड्रैस के अंदर गवर्नमेंट की कारगुज़ारियों को अच्छी तरह से दिखाया गया है। हमें लोगों ने पहले के मुकाबले में कोई शाबाश नहीं दी। लोग जो फतवा दे चुके हैं वह न हमारे हक में है और न खिलाफ। बिहतर होता कि लोग गवर्नमेंट के काम को पसन्द करते। जहां तक पुलिस का ताल्लुक है, जहां तक lawlessness का ताल्लुक है उस में काफी कमी हुई है।

स्पीकर साहिब, मैं आप के द्वारा गवर्नमेंट का ध्यान एक और बात की तरफ दिलाना चाहता हूँ। कोई ऐसा मौका नहीं आता जब कि हाऊस में यह जिक्र नहीं आता कि गवर्नमेंट भ्रष्टाचार को खत्म कर रही है, corruption को बन्द कर रही है और रिश्वत के खिलाफ यत्न कर रही है। मुझे कोई बजट session याद नहीं है जब कि भ्रष्टाचार को रोकने के लिये बढ़िया से बढ़िया तरीके हाऊस के सामने न रखे गए हों। हमेशा यह कहा जाता है कि एक अलग department बनाया गया है, Secretary appoint किया गया है, Jullundur Division के लिये अलग इन्तज़ाम किया गया है और अम्बाला डिवीज़न के लिये अलग इन्तज़ाम किया गया है। रिश्वत को रोकने के लिये यह चीज़ें मैं मुतवातर पिछले पांच सालों से सुन रहा हूँ। लेकिन मैं अपनी गवर्नमेंट से यह पूछना चाहता हूँ कि क्या हमारी स्टेट के अन्दर वाकई भ्रष्टाचार में कुछ कमी आई है, corruption में कुछ कमी वाकया हुई है? Corruption बिल्कुल बाकायदा होती है और नीचे से ऊपर तक होती है। Political

[पंडित श्री राम शर्मा]

corruption तो money की corruption से भी ज्यादा है। जहां ऐसे हालात हों वहां लोगों को कैसे इतमीनान हो सकता है। अलग अलग महकमे बनाने और अलग अलग आदमी रखने से कुछ लाभ नहीं होगा। इस का ज़हर ऊपर से नीचे तक पहुंचा हुआ है। इस को बन्द करने के लिये वज़ीरों को अपने दिल टटोलने होंगे। उन के बड़े बड़े दावे कुछ काम नहीं आए। बल्कि "मर्ज बढ़ता गया ज्यों ज्यों दवा की" के मुताबिक corruption और भी बढ़ती ही गई है। यह कहा जाता है कि महकमा नहर में corruption बहुत थी, हमने नहर के फुलां फुलां बड़े अफसर मुअत्तल कर दिये हैं और उन पर मुकदमा चलाया जाएगा। मैं कहता हूं कि उन पर मुकदमा तो क्या चलाया जायगा, उन को पकड़े हुए दो, दो, तीन तीन वर्ष हो गए हैं लेकिन अभी तक न तो कोई तहकीकात की गई है और न ही किसी का चालान ही पेश किया गया है। न कुछ लेना और न देना। जितने अफसर पकड़े गए हैं और जिस तरीके से उन को मुअत्तल किया गया है उस में देखा गया है कि उन में से 99 प्रतिशत आदमी एक फिरके के हैं और मुश्किल से 1 प्रतिशत अफसर दूसरे फिरके के होंगे। क्या इस का मतलब यह है कि एक ही फिरके के लोग जुर्म करते हैं और दूसरे के नहीं करते? यह गिरफ्तारियां फिरकादारी की बिना पर की गई हैं। और फिर यह क्या तरीका है कि तीन-तीन और चार-चार साल के अरसे में न कोई चालान पेश किया गया है और न ही किसी मुकदमे का फैसला किया गया है? यह कहना कि Commission बिठाई है, यह हो रहा है और वह हो रहा है, यह सब कुछ भी नहीं है। इस से corruption बन्द होने की नहीं है। स्पीकर साहिब, जहां कोई case corruption का होता है वहां पर नीचे के मुलाज़म जैसे पटवारी और गिरदावरो को मुअत्तल कर दिया जाता है। हवालदारों को मुअत्तल कर दिया जाता है। नाज़िरो को पकड़ लिया जाता है। इस तरह से corruption दूर नहीं हो सकती। मैं कहता हूं कि अगर ऊपर के बड़े अफसर vigilant हों और पूरी ज़िम्मेदारी से काम करें तो नीचे के मुलाज़मों को रिश्वत लेने की जुरंत कैसे हो सकती है? मैं कहता हूं कि नहीं हो सकती। हमारी सरकार का दिमाग पता नहीं किस तरफ लगा हुआ है। दरख्त तो सूखता जा रहा है और यह लोग पत्तों पर पानी छिड़कते जा रहे हैं। किसी पटवारी को पकड़ लिया, किसी कानूनगों को पकड़ लिया और कहा कि साहिब यह लोग रिश्वत लेते हैं और कोई नहीं लेता। स्पीकर साहिब, मैं जानता हूं कि लाखों और हजारों रुपयों की लूट मची हुई है। ऊपर से नीचे तक ऐसे लोग इस लूट में शामिल हैं जिन का ख्याल तक नहीं किया जाता। इस तरह यह भ्रष्टाचार का रोग दूर होने का नहीं है। भ्रष्टाचार तब तक बन्द नहीं होगा जब तक इस को top से बन्द करने का यत्न नहीं किया जाता। जो बड़े बड़े लोग इस चीज़ में शामिल हैं जब तक उन को पब्लिक के सामने, गवर्नमेंट के सामने और हाऊस के सामने ज़िम्मेदार नहीं ठहराया जाता तब तक corruption बन्द नहीं हो सकती। सरकार ने आंकड़े तैयार कर रखे हैं कि इतनी शिकायतें आई हैं और इतने अफसर पकड़े गए, इन का कुछ फ़ायदा नहीं है। मुझे तजरबा है और इस बात का बहुत अहसास है कि रिश्वत बन्द होनी चाहिये, बेईमानी बन्द होनी चाहिये और corruption नहीं रहनी चाहिये। मैं अपने तजरबे की बिना पर कह सकता हूं कि गवर्नमेंट ने खुद

ऐसा रवैया अस्तित्थार किया हुआ है जिस से रिश्वत बन्द नहीं होती। अगर कोई आदमी किसी बात की शिकायत करता है तो वह खुद मुजरिम बन जाता है क्योंकि उसे कहा जाता है कि उस शिकायत को साबित करो। उस का सबूत उस के जिमे लगाया जाता है। मैं कहता हूँ कि corruption को साबित करना और उस को दूर करना गवर्नमेंट का अपना काम है। इस के लिये सरकार को Public की खुशामिद करनी चाहिये। उस की Co-operation के लिये सरकार को लोगों को इतमीनान दिलाना चाहिये कि गवर्नमेंट corruption को वाकई बन्द करना चाहती है। स्पीकर साहिब, मैं नाम नहीं लेना चाहता। मेरे ज़िले के अन्दर एक महकमे के अफसर ने जो पांच साल से वहाँ था, खूब लूट मचाई। मैंने उस के बारे में गवर्नमेंट को लिखा। स्पीकर साहिब, आप देखें कि गवर्नमेंट के महकमे कैसे चल रहे हैं और इसी तरह चलते रहेंगे। लेकिन इन का फायदा कुछ भी नहीं होगा। मुझे कई महीनों के बाद जवाब आया। सरकार के एक अफसर ने जवाब भेजा। उस जवाब का मतलब यह था कि मुझे उस शिकायत को साबित करना चाहिये। उस जवाब का लहजा भी ऐसा ही था कि जिस से यह मालूम होता था कि जैसे रिश्वत बन्द करना और भ्रष्टाचार को रोकने का काम हमारा है और सरकारी अफसरों का काम जज बन कर बैठना है। मैं कहता हूँ कि जज बन कर बैठना सरकार का काम नहीं है। रिश्वत को बन्द करना और corruption को उखाड़ना गवर्नमेंट का काम है। यह काम पब्लिक का नहीं है। मैं आप के द्वारा अपने वजीर साहिबान से कहना चाहता हूँ कि या तो भ्रष्टाचार को बन्द करने का नाम न लें और अगर वह यह समझते हैं कि यह बुराई दूर होनी चाहिये तो उन्हें अपने आप को मुद्ई समझ लेना चाहिये और लोगों को गवाह समझना चाहिये। इस हाऊस में सिर्फ यह कह देना कि हम ने महकमा बना दिया है, सैक्रेटरी रख दिया है, यह करेंगे और वह करेंगे, रिश्वत को दूर नहीं कर सकता। मैं कहता हूँ कि गवर्नमेंट बिल्कुल परवाह नहीं करती। इस को भ्रष्टाचार दूर करने की कतई फिक्र नहीं है। अगर ऐसे ही काम चलता रहा और सबूत मांगे जाते रहे तो corruption दूर नहीं होगी। इस लिये मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि अगर यह गवर्नमेंट या दूसरी गवर्नमेंट जो बनने जा रही है यह समझे कि भ्रष्टाचार को वाकई बन्द करना चाहिये तो उसे चाहिये कि अपने ढंग को, अपने रवैये को कतई तौर पर बदल दे। जो तरीका उस ने आज अस्तित्थार किया हुआ है उसे बिल्कुल बदल देना चाहिये। जहाँ तक Services का सम्बन्ध है मैं अर्ज करता हूँ कि इन के किसी भी Party Politics में हिस्सा लेने से corruption और बढ़ती है इस लिये इन को political parties से बिल्कुल अलग रहना चाहिये।

स्पीकर साहिब, मैं दो चार बातों का और जिक्र कर देना चाहता हूँ। एक तो यह कि Address में जिक्र किया गया है कि सैलाब वगैरह आए और लोगों की बड़ी मदद की गई। पिछले दिनों पंजाब के दूसरे हिस्सों में आए थे और अब अम्बाला डिवीजन में आए तो यहाँ के लोगों को काफी सहायता दी गई। मैं अर्ज करना चाहता हूँ कि अगर वजीर साहिब इस के बाद बोलें तो कृपया इस बात पर रोशनी डालें कि इस सैलाब में पिछले सैलाब के मुकाबला में क्या मदद की गई है। इस से मेरी तसल्ली हो जायगी। मेरे दिमाग में यह ख्याल रहता है कि जिम इलाके से मैं आया हूँ उस के साथ हर काम में और हर स्कैम में सौतीली

[ਪੰਡਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਸ਼ਰਮਾ]

ਸਾਂ ਕਾ ਸਲੂਕ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਸੇ ਆਗੇ ਮੈਂ drainage ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਇਸ Address ਸੇ ਯਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਮੇਂ drainage ਕਾ ਕਯਾ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਕਿਆ ਗਯਾ ਹੈ । ਕਸੂਰ, ਪਟਵੀ ਐਂਰ ਮਖੂ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਕਾ ਤੋ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਆ ਗਯਾ ਹੈ । ਇਸ ਸੇ ਆਗੇ Address ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਗਯਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗੜਾ ਕੇ ਇਲਾਕਾ ਮੇਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਕੀ ਸਹੂਲਤੋਂ ਬਹਮ ਪਹੁੰਚਾਏ ਹੈਂ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਗੁਡਗਾਂਵਾ ਆਮੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈਂ ਵਹਾਂ ਕੇ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਕਿਤਨਾ ਪਾਨੀ ਮਿਲਾ ਹੈ ? ਅਗਰ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਬਾਤ ਪਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਡਾਲ ਦੇਂ ਤੋ ਵਡੀ ਅਚਛੀ ਬਾਤ ਹੋਗੀ । ਆਗੇ ਮੈਂ ਪੰਚਾਯਤੋਂ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਯਹ ਕਹਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਸੁਦਤ ਸੇ ਪੰਚਾਯਤੋਂ ਕਾ ਮਿਨਿਸਟਰ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਵਜਹ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਯਹ ਸਹਕਮਾ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਖ ਲੇਤੇ ਹੈਂ । ਜੋ ਅਫਸਰ Director ਰਖਾ ਗਯਾ ਹੈ ਵਹ ਵੈਸੇ ਤੋ ਨੇਕ ਆਦਮੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਮੂਮਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਹੈ ਐਂਰ ਪੰਚਾਯਤੋਂ ਪਰ control loose ਹੋਨੇ ਕੇ ਕਾਰਣ ਜ਼ਗਡੇ ਵਢਨੇ ਕਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਤੋ ਹੋ ਗਯਾ ਹੈ, ਜ਼ਗਡੇ ਨਿਪਟਾਨੇ ਕਾ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਹੁਆ । ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੇਰਾ ਸੁਜ਼ਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਬ ਆਇੰਦਾ ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਬਨੇ ਤੋ ਪੰਚਾਯਤੋਂ ਐਂਰ ਪੁਲਿਸ ਏਕ ਹੀ ਮਿਨਿਸਟਰ ਕੇ ਪਾਸ ਰਹਨੇ ਚਾਹਿਯੇ । ਇਸ ਸੇ control ਅਚਛਾ ਨਹੋਗਾ । ਇਸ ਕੇ ਆਗੇ ਚੰਡੀਗੜ ਕਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਮੇਂ ਯਹ ਬਤਾਯਾ ਗਯਾ ਹੈ ਕਿ ਯਹਾਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਕਯਾ ੨ ਬਨਾਯਾ ਹੈ ਐਂਰ ਕਯਾ ੨ ਖਚ ਕਿਆ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਮੇਂ ਯਹ ਨਹੀਂ ਬਤਾਯਾ ਗਯਾ ਕਿ ਗਾਂਵ ਕਯਾ ਟਰਕਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੈਂ । ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਮੇਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਮੇਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਗਾ । ਆਖਿਰ ਮੇਂ ਰਹ ਗਯਾ ਹੈ ਲੋਕ-ਸਮ্পਕ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ । ਯਹ ਏਕ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਕਾਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਬਨਾ ਹੁਆ ਹੈ । ਬਲਿਕ ਅਸਲ ਬਾਤ ਤੋ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਯਹ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੋ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਪਾਰਟੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪੇਗੈਂਡਾ ਕੇ ਲਿਯੇ ਬਨਾ ਦਿਆ ਗਯਾ ਹੈ । ਅਸਲ ਮੇਂ ਚਾਹਿਯੇ ਤੋ ਯਹ ਕਿ ਇਸ ਕੇ ਫ਼ਾਰਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਐਂਰ ਲੋਗੋਂ ਮੇਂ ਸਮ্পਕ ਪੈਦਾ ਕਿਆ ਜਾਯੇ । ਲੇਕਿਨ ਯਹ ਪੁਰਾਨੇ ਫੰਗ ਸੇ ਚਲ ਰਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਹਕਮੇ ਮੇਂ ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲੋਂ ਕੀ ਟਾਦਾਦ ਤੋ ਵਢ ਰਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਕਾ effect ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਯਾ ਹੈ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਯਹ ਕੁਛ ਬਾਤੋਂ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੋ ਹਾਊਸ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਰਖਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਥਾ ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਨੇ ਇਨ ਕਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿਆ ਹੈ ।

12 noon

ਸਰਦਾਰ ਜ਼ੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ (ਭਵਾਨੀਗੜ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ।

ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਤਰਮੀਮ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਬੇਠਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੋਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਤਨਖਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਐਂਰ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੀ ਤਨਖਾਹ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ

ਨੂੰ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਗੋਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਿਲੇ ਦੇ head quarters ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ T. A. ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ D. A. ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਮੋਰੀ ਬੋਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ T. A. ਔਰ D. A. ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕੀ ਜਦੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ head quarters ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਪਲਿਓਂ ਖਰਚ ਕਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੋਰਮਿੰਟ ਅੱਗੇ ਮੋਰੀ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਤਨੀ ਤਨਖਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਚੰਗਾ ਕਪੜਾ ਪਹਿਨ ਸਕਣ, ਚੰਗਾ ਖਾ ਸਕਣ, ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਸਕਣ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਬਰੂਰਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਣ।

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਨੰਬਰ ਪੰਜ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਤਰਮੀਮ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੋਰੀ ਦਰਖਾਸਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ address ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਮਦਾਦ ਦੇਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਜਵਾੜਾ ਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਢਣ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਭਾਗੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਖਸੀ ਰਾਜ ਦੀ ਦੁਮ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵੁਲਮ ਸਹੇ, ਅਤਿਆਚਾਰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕਟੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੈਦਾਦਾਂ ਕੁਰਕ ਕਰਵਾਈਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੋਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਨਸ਼ਨਾਂ ਹਾਲਾਂ ਤਾਈਂ ਨਹੀਂ ਲਗੀਆਂ ਔਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵੀ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੇਨਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤੀਆਂ। ਕੁਝ ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਵਾਲਾਤਾਂ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੱਕਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਨਸ਼ਨਾਂ ਲਗ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਬੰਧੀ ਮਨਿਸਟਰ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਹਨ, ਅਗੇ ਮੈਂ ਬੋਨਤੀ ਥਰਾਗਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਸਖਤੀਆਂ ਢੱਲੀਆਂ, ਬੁਲਮ ਸਹੇ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕਟੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਤੇ ਗੈਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਨਸ਼ਨਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਹਾਲੇ ਜ਼ੋਰ ਗੈਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਇਮਦਾਦ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬੋਰਡ ਅਗੇ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੋਰੀ ਦਰਖਾਸਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਬੰਦੇ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੋਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।

ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਦੋਬਾਰਾ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ

[ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ]

ਗੋਜਰਾਂ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਨੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਤਲਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਈ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਇਹ ਸ਼ਕਾਇਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਹੋਰ

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਕ : ਕਥਾ ਆਪ ਕੀ mike ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ? ਆਪ ਤੋਂ ਇਤਨੀ ਡੱਚਾਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋ ਕਿ ਆਪ ਕੀ mike ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ।

(Does the hon. Member need a mike ? He speaks so loudly that he does not need it.)

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗੂਵਾਲੀਆ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਅਰਥ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੁਹਲਤ ਹੋਰ ਦਿਤੀ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮੁਨਿਆਈ ਕਰਾ ਕੇ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਤਲਾਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਏ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਜੱਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁਣ ਉਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਸਜੱਣ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਰਜਵਾੜਾ ਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਝੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗਲ ਉਹ ਹੀ ਬੰਦੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇਖ ਸਕਣਗੇ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁ-ਰਿਆਇਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਕਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੈਪਸੂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਟੇਟਸ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲੀਏ ਦਾ ਰੋਟ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਰੋਟ ਹਾਲਾਂ ਤਾਈ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿਚ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਰੋਟ ਹੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੈ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆਂ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੈਪਸੂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਾਮਲਾ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਏ। ਹੁਣ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਤਿਗਣਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘੱਟ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰੂਰ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁਗਰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ 9 ਪਾਈ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂ ਕਿ

ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ 3 ਪਾਈ ਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ੯ ਪਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ 9 ਪਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿਸਾ ਪੇਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਜ਼ ਨੂੰ ਗੰਨਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਸਹੂਲਤਾਂ ਪਹੁੰਚਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁਝ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹਨ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੰਨਾਂ ਲੈ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ।

ਵਿਚ ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਮੁਰੱਬਾ ਬੰਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵਿਲ ਪੈਣ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੁਸੀਬਤ ਮਾਲੂਮ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਕਦਮ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਕਿਰਸਾਨ ਹਨ ਜਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਭਰਾ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਲ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਲੋਕ ਬਜਾਏ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਸਗੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਭੈੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਧ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਮੁਰੱਬਾ ਬੰਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਉਹ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਖੱਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੀ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤੇ ਬਗੈਰ ਪ੍ਰਵੁਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਲਈ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਤ ਦਿਹਾੜੀ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਦੂਰ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਔਰ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਤੇ ਟਾਵੇਂ ਟਾਵੇਂ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਅਗੇ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਕਰਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਬੜੀ ਬੜੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਬਾਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਅਸੀਂ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਜੰਡਾ ਅਤੇ ਬਿਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਮੁਤਾਬਕ ਤਰਮੀਮਾਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਤਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

[सभदार जंतौत सिंय बगुवालीआ]

मेंतुं आम हे वि सभवार इणुं मारीआं गळं बल पिआठ दे वे एिग उरमीभं बरेगी ।

मौलवी अब्दुल गनी डार (नूह) : स्पीकर साहिब, मुझे खुशी है कि सरदार हरकिशन सिंह सुरजीत ने पंजाब सरकार की उन खिदमात को सराहा जो उस ने खुराक की पैदावार को बढ़ा कर की हैं। मुझे यह भी खुशी है कि उन्होंने हिंदी और पंजाबी ज़बानों की तरक्की के बारे में जो कुछ सरकार कर रही है उस को भी सराहा। मगर बड़े अफसोस की बात है कि जो हमारे पास पुराना सरमाया है उस का जिक्र किसी ने नहीं किया। उर्दू जवान हिंदू, मुसलमान और सिक्ख सभी की कोशिशों से बनी, इस लिये हमारी सरकार को भी चाहिये कि उस सरमाये को ज़ाया न किया जाये। एक रसाला 'पासबां' जो कई सालों से निकल रहा था उस को भी पंजाब सरकार ने बन्द कर दिया। इस अपने ही सरमाया को इस तरह ज़ाया नहीं करना चाहिये। हिंदी और पंजाबी का जो सरमाया है उस को बढ़ाया जाये। मैं इस को पसंद करता हूँ कि पंजाबी को ज़्यादा से ज़्यादा तरक्की दी जाये और हिंदी को भी दी जाये। मगर साथ ही यह भी ज़रूरी है कि जो हमारे पास तरक्की याफता सरमाया है, उस को ज़ाया न किया जाये। अंग्रेज़ी के बारे में भी फगूवालिया जी से मुझे इख्तिलाफ है। अंग्रेज़ी भी एक बहुत बड़ा सरमाया है। यह ठीक है कि यह एक दुश्मन की ज़बान है जिस ने यहां आ कर हमारे मुल्क पर कब्ज़ा कर लिया था। मगर इस कब्जे के दौरान जो Science और Literature का सरमाया हमें मिला है उसे हम खो न दें।

पहले प्लान पर जो ज़रायत की तरक्की के लिये था और दूसरे योजना पर जो सनअतों हिरफत की तरक्की के लिये है श्री सुरजीत जी का एक एतराज था। स्पीकर साहिब, मैं मानता हूँ कि शायद इन की कसौटी पर पंजाब सरकार न पूरी उतरी हो मगर यह बात भी ख्याल में रहनी चाहिये कि हमारा सूबा बिल्कुल ही ज़रायत पर निर्भर है और इस में सनअतो हिरफत का जारी करना आसान नहीं कि इतने रुपये का provision कर दिया तो कामयाबी हो जायेगी बल्कि काफी सोचना है। मगर फिर भी सनअतो हिरफत यहां पर जारी हुई है और भी होगी लेकिन इतना मैं ज़रूर कह सकता हूँ कि हमारे जो Minister for Industries हैं, इस वक्त जो Director of Industries हैं और मैं तो कहूंगा कि गुड़गांव के जो District Industries Officer हैं उन्होंने दिन रात, एक कर के सनअतो हिरफत के मामला में पंजाब को एक नये राह पर डालने में कोई कसर उठा नहीं रखी। वे रात के एक एक बजे तक काम करते हैं उन को तरक्की नहीं देते, न दें लेकिन उन की मेहनत की सराहना तो करें। अगर कोई फ़रीदाबाद को देखे तो वह गो शायद यह तो न कह सके कि यह लंकाशायर के बराबर है मगर यह ज़रूर कहेगा कि कदम आगे बढ़ रहा है। नई Sugar Mills हैं यह चीनी पैदा करेंगी और इस तरह पंजाब की production में इज़ाफा होगा। इस के मुतअल्लिक दो रायें नहीं हो सकती। फिर उन्होंने फबती उड़ाई—जब cycle parts और कपड़ा सीने की मशीनरी का जिक्र करते हैं तो कहते हैं कि यह तरक्की हो रही है। क्या इस में शक है कि तरक्की हो रही है? गांधी

जी की बात मानें तो वह तो घरेलू दस्तकारी की ही ज्यादा तरक्की की बात करते थे। इस्तिलाफ की बात यह है कि यहां बड़ी सनअत क्यों नहीं जारी की गई। मगर इस के लिये तो कोई स्कीम चाहिये और ऐसी स्कीम के बनाने और पूरा करने के लिये तो कुछ समय दरकार है। मुझे यह कहने में खुशी है कि Punjab Government एक Panchshila Industrial Co-operative Society को जो कि Printing के काम में जिद्दत पैदा कर रही है और जो पांच रंग जो आज कल आते हैं की बजाये छः रंग लाना चाहती है, को पहले ही मदद दे रही है। इसी तरह फ़रीदाबाद में एक Textile Mill लगानी चाहिए जिस से बहुत फायदा होगा। और दूसरी जगह और और Mills गवर्नमेंट लगा रही है। बाकी मैं यह मानता हूं कि सीमेंट की दिक्कत है—बोरे नहीं मिलते और इस के लिये सरकार को ध्यान देना चाहिये। जहां तक मैं जानता हूं हमारे सामने गुड़गांव में यह चीज़ बार बार आई है। अगर वहां पहाड़ इस काबिल हुआ कि जिस पत्थर से सीमेंट बन सके तो यह भी बनाया जायेगा। इस तरह Sugar और Textile Mills के साथ साथ मुझे उम्मीद है कि हमारी सरकार Cement की तरफ भी तबज्जुह देगी और सुरजीत जी या उन के जो हमख्याल दोस्त हैं उन को मायूस नहीं होने देगी।

स्पीकर साहिब, बाज़ बातें और हैं जो मैं आप के द्वारा इन के नोटिस में लाना चाहता हूं। मुझे यह अर्ज करते हुए पांच वर्ष हो गये और जब भी गवर्नर साहिब ने अपना व्याख्यान दिया है पंजाब सरकार की पालिसी और कामों के बारे में, तो मैं ने इस बात का जिक्र किया और कहा कि आखिर आप ने खुद ही मियो मुसलमानों को रोका था—बापू जी ने घाट पर पहुंच कर रोका था फिर इन मियों को जो उजड़ गये थे अब तक क्यों नहीं बसाया? मैं पंजाब सरकार का शुक्र गुज़ार हूं, कि उन्होंने काफी काम किया है और हिंदू सरकार ने भी किया है मगर पंजाब सरकार इस Address में दुखी मियों का कभी जिक्र नहीं लाती। आज दस वर्ष हो गये आज तक उन के cases खत्म होने में नहीं आते और जो खत्म हो गये हैं, जिन का फैसला हो गया है कि यह ज़मीन 'अ' की है या 'ब' की है, उन को भी वह ज़मीन नहीं दी जाती और न ही बदले में कुछ दिया जाता है। जैसा कि आम तौर पर होता है कि जब कोई ज़मीन पट्टे पर दी जाती है तो मालिक ज़मीन को 1/3 या 1/2 हिस्सा बटाई मिलती है, वह भी इन लोगों को नहीं लेने देते। कहते हैं कि चूंकि Permanent Allotment हो चुकी है इस लिये इस में कुछ नहीं हो सकता। मगर यह कोई जवाब नहीं है। उन्हें उन की जायदादें दी जाएं। फिर जनाब! मुझे खुशी है और फखर है अपने सिक्ख भाइयों पर कि उन्होंने अपने गुरद्वारों की आमदनी को महफूज रखा है और उसे कालिजों में लगा रहे हैं—कहीं लड़कियों के कालिजों पर और कहीं Engineering Colleges पर खर्च कर रहे हैं और अब तो उस से भी आगे जा कर पंजाबी यूनिवर्सिटी या देहाती यूनिवर्सिटी कायम करने जा रहे हैं। इसी तरह मुसलिम वक़फ़ हैं जिन से बहुत बड़ी रकम आती है या आ सकती है। इस की तरफ भी ध्यान दिया जाये और आमदनी नेक कामों में सरफ़ की जाए।

फिर, स्पीकर साहिब, बाज़ बातें और भी हैं जिन का इस भाषण में जिक्र नहीं है। एक तो गबन है। यह मैं जानता हूं कि रिश्वत, भ्रष्टाचार के खिलाफ बहुत कोशिश हो रही

[मौलवी अब्दुल गनी डार]

है लेकिन कुछ बातें मेरे इल्म में हैं जिन के बारे में Chief Minister साहिब बतायें कि वह कहां तक ठीक है? मैं भाखड़ा या नंगल डैम का तो जिक्र नहीं करता क्योंकि वहां अभी इनक्वायरी की इजाजत ही नहीं दी गई लेकिन जो छोटी मोटी नहरें हैं उन में करोड़ों तो नहीं शायद लाखों रुपयों का खर्च हुआ है तहकीकात में अड़चनें पैदा की जाती हैं। जिस तरह जब कोई चोरी होती है तो उस का सुराग लगाने के लिये चोर के पांव के निशान देखे जाते हैं इसी तरह इन खर्चों का पता लगाते २ कई Ministers के घर तक तहकीकात चली गई है मगर यहां आकर prestige का सवाल आ जाता है और तरह तरह की अड़चनें पैदा की जाती हैं। अगर यह ऐसी बात है तो एक सदमे की बात है और मैं उम्मीद करता हूं कि Chief Minister साहिब इस तरफ तवज्जुह देंगे।

फिर स्पीकर साहिब, जहां तक Law and Order का ताल्लुक है इस बारे बहुत कुछ कहा गया है और मुझे भी फखर है कि इस की हालत पहले से बेहतर है। स्पीकर साहिब ! जैसा कि मैंने पहले कहा है कि रिश्तत लेने के अब नये ढंग निकल आये हैं और जब पिछली वज्जारत के एक वज्जीर ने इस बात की फबती उड़ाई तो मैंने कहा कि खून के आंसू रोते दिखाई देंगे। तो इस तरह Law and Order को break करने के भी ढंग बदल गये हैं। एक बात मेरे notice में आई— गौ माता के नाम पर और गीता को हाथ में ले कर लोगों से कहा गया कि अगर इन को बचाना है तो इस तरह से वोट डालना। मैं नाम नहीं लेता लेकिन यह भी देखा गया है कि एक pamphlet निकला जिस में एक गाये दो आदमियों के बीच दिखाई गई है।

अध्यक्ष महोदय : यह बातें तो election petition का मजमून हो सकती हैं। इन्हें आप बहस में क्यों ला रहे हैं।

(These things can form the subject matter of an election petition. Why is he introducing these things into the discussion ?)

मौलवी अब्दुल गनी डार : जनाब मैं यह कह रहा था कि मुझे डर है कि यह चीजें यहां लोगों में फरक पैदा करेंगी। जब सारा हिंदुस्तान फिरकापरस्ती की आग में डूबा हुआ था तो पंजाब शान्त था मगर पंजाब में भी 1947 में हिंदू, मुसलमान और सिक्ख तबाह व बरबाद हुए। आज फिर उसी तरह का ज्वर फैलाया जा रहा है। आज हमने देखा है कि ऐसी बातें हो रही हैं जो शहरी और देहाती में फर्क पैदा करेंगी, भाई भाई में फर्क पैदा करेंगी। एक और बात मैं जो कहना चाहता हूं वह यह है कि हमारे जिला गुड़गांवा में बिजली पहुंच गई है इस में शक नहीं लेकिन बिजली के लगाने का सामान नहीं पहुंचा। मेरा मतलब बिजली के छोटे मोटे सामान बलबहोलड़ों से नहीं बल्कि बिजली के खम्बों और तारों वगैरह से है। इस लिये गुज्जारिश है कि इन चीजों के बिना बिजली का वहां पर पहुंच जाना बेमायने है इस लिये सरकार को इस तरफ ध्यान देना चाहिये। और गुड़गांव को खिलौने देकर न बहला दिया जाये। मुझे आज राऊ गजराज सिंह की तकरीर को सुन कर हैरत हुई है। उन्होंने कहा है कि जो कुछ

गवर्नमेंट हमारे जिला के लिये कर रही है उस से हमारी तसल्ली हो गई है। हो सकता है कि अब मौलाना साहिब इन से यकीनन प्यार करने लग जाएं लेकिन मैं समझता हूं कि यह तो खिलौने दिखाने वाली बात है। यहां पर एक स्कीम के ले आने से कुछ न बनेगा। स्कीमों के बारे में मैं ने एक सवाल पूछा था। और उस के जवाब में बताया गया था कि हम यमुना से पानी लायेंगे। यमुना से पानी और खला नहर को जायगा और वहां से सतरह गांव को पानी दिया जायेगा। यह तो सिर्फ खिलौने देने वाली बात है। मैं तो जनाब स्पीकर साहिब, यह कहना चाहता हूं कि गुड़गांव के खेतों को तो क्या पीने को पानी दस्तयाब नहीं होता। खेतों की प्यास को यह क्या बुझाएंगे जब कि इस इलाका के चार सद से ज्यादा गांव में पीने को पानी नहीं मिलता। इस बात के लिये इस इलाका को सख्त परेशानी का सामना करना पड़ रहा है। इस की तरफ खास तवज्जुह नहीं दी गई।

मैं तो स्पीकर साहिब यह अर्ज कर रहा हूं कि इस के बारे में हमारे वजीर खजाना मोहतरिम मोहन लाल एक पैसा भी नहीं देंगे (हंसी)। स्पीकर साहिब, यह तो चाहते हैं कि इन की सब बातों को सौ फी सदी appreciate किया जाए लेकिन अगर हमारा इलाका प्यासा रहे तो इन के कामों की सराहना कैसे की जा सकती है? अगर गुड़गांव के लिये पानी मुहैया करने की स्कीम जारी न की जाए तो यह इस इलाके के साथ बेइन्साफी होगी। यह बात ठीक है कि इस इलाके से नौ के नौ मैम्बर ही इन की पार्टी के आए हैं।

वित्त मंत्री : गुरदासपुर से भी पूरे ही आए हैं।

मौलवी अब्दुल गनी डार : क्यों न आते जब कि आप के वजीर श्री प्रबोध चंद्र और श्री बाजवा उस इलाका के हैं और आधी मिनिस्टर बहन प्रकाश कौर भी हैं फिर भी आप के न आते।

अध्यक्ष महोदय : गुड़गांव में भी बड़े हाथी आ गए हैं जिन के पांव के नीचे सब आ जाते हैं। (Some big personalities have also been returned from the Gurgaon constituency whose word is every body's word.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : स्पीकर साहिब, फिर बारिश और बाढ़ का जिक्र किया गया है। इस के बारे में अर्ज है कि जाती तौर पर और खास कर मेरे इलाका में बीसियों मील से पानी चला आता है और हर साल सैकड़ों गांव घेर लेता है। पहले एक बांध था चन्देनी पर जिन से इलाका न बचा रह जाता था और पानी से घिर जाता था अब नहर के सम्बन्ध में मौलाना आजाद साहिब ने डूबे हुए गांव को बचाने के लिये बन्द में मोरी कर के पानी निकालने के लिये लिखा था लेकिन चंडीगढ़ से बन्द को और मजबूत करने का उल्टा हुक्म गया जिस का मतलब यह है कि यह इलाका और भी पानी में डूबा ही रहेगा। इस से इलाका को बारिशों में बचाया नहीं जा सकेगा। इस लिये मैं यह गुजारिश करना चाहता हूं कि गुड़गांव का drainage system नाकस है। इस लिये इस की तरफ तवज्जुह दी जाए ताकि बारिशों में इस इलाके को बाढ़ से बचाया जा सके।

स्पीकर साहिब, हमारे जो श्री टी. टी. कृष्णमचारी सेंट्रल गवर्नमेंट के मिनिस्टर हैं उन्होंने कहा कि गुड़गांव backward इलाका है। इस लिये इस इलाके की तरक्की

[मौलवी अब्दुल गनी डार]

की तरफ खास तवज्जुह दी जाए। उन्होंने यह भी कहा कि करनाल, हिसार, रोहतक और गुड़गांव का इलाका बहुत पिछड़ा हुआ है। अब तो इस में महेंद्रगढ़ भी शामिल हो गया है। इस लिये मैं यह कहूंगा कि इन इलाकों को develop करने के लिये कोई फौरी कार्रवाई की जाए। और जो पाबन्दियां पंजाब सरकार ने लगा रखी थीं उन्हें ढीला किया जाये।

स्पीकर साहिब, एक बात और मैं अर्ज करना चाहता हूं और वह यह है कि गुड़गांव ही एक इलाका पानी, बिजली, सड़कों, बंगलों और बैरकों के लिहाज से खूब developed area है जिस में कि हिन्द सरकार का Ammunition Depot था। अब यह depot वहां भरतपुर जा रहा है। इस area के लिये मेरी गुजारिश है कि अगर हमारे काबले तारीफ मिनिस्टर श्री मोहन लाल इस इलाके को industrial area करार दे दें और इस इलाके को फरीदाबाद जैसः सहुलतें और आसानियां भी दें तो मैं समझता हूं कि यह जिला गुड़गांव की सही मायनों में खिदमत होगी और यह इलाका जो backward है तरक्की के रास्ते पर चल सकेगा।

इस के इलावा मैं एक और अर्ज करना चाहता हूं। वह political sufferers के बारे में है। जैसा कि मेरे मोहतरिम दोस्त श्री फगूवालिया साहिब ने फरमाया है कि उन को काफी इमदाद नहीं दी जा रही और मैं दावा से कहता हूं कि political sufferers की न गुफता बे हालत है। कांग्रेस के आईन में कोई ऐसी बात नहीं कि political sufferers को पार्टी की बिना पर ग्रांट और इमदाद न दी जाए। Political sufferers चाहें किसी भी झंडे तले हों, चाहे वह अकाली पार्टी का हो या कम्युनिस्ट हो या सोशलिस्ट हो या किसी भी मजहब का हो उस को इमदाद जरूर दी जानी चाहिये इस लिये गुजारिश है कि उन को इमदाद देने के बारे में जलद कार्रवाई की जाए।

एक और बात मैं टीचरों के बारे में करना चाहता हूं। वाकई टीचरों को काफी दिक्कत का सामना करना पड़ता है। हजरत मौलाना आज़ाद साहिब ने, जो हमारे एक बहुत बड़े नेता हैं, ने कहा है कि टीचरों को तनखाह ज्यादा मिलनी चाहिये और मेरी यह दरखास्त है कि गवर्नमेंट को इन सिफारिशात को जो सैण्टर की तरफ से की गई हैं जल्द पूरा करना चाहिये। जहां तक छोटे छोटे मुलाजमों का ताल्लुक है शुरु है कि इन के बारे में काफी चर्चा की गई है। गवर्नर साहिब के एड्रेस में भी जिक्र किया गया है और यह ठीक है कि इन को दिक्कत आ रही है और इन की तनखाह को बढ़ा देना चाहिये। लेकिन इस के साथ ही साथ मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि अगर एक अरदली अपना गुजारा नहीं कर सकता और अपने बच्चों का पेट नहीं पाल सकता तो एक clerk जो 60 या 70 रुपया माहवार पाता है अपना गुजारा कैसे कर सकता है। इस लिये अगर तनखाहों को बढ़ाना है तो बिचारे clerks की तनखाहों का भी ख्याल रखा जाए और इस की तरफ फौरी तवज्जुह दी जाए।

स्पीकर साहिब, मैं खुश हूं इस बात पर कि सरकार ने विद्या और तालीम की तरफ अहम इकदाम उठाये हैं लेकिन जहां तक लड़कियों की तालीम का ताल्लुक है यह इकदाम अहम नजर नहीं आते। जैसा कि उन्होंने खुद भी कहा है कि लड़कियों की तालीम

के बारे में वह कदम नहीं उठाए गए जो उठाने चाहिये थे। पिछले दिनों में हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब जिला गुड़गांव में सोहाना तशरीफ ले गये और फरमाया कि यहां पर लड़कियों का हाई स्कूल होगा। इस लिये मेरी गुजारिश यह है कि यह कागजी स्कीम ही ना रहे बल्कि इस को अमली जामा पहनाया जाये और इस तरफ तबज्जुह देनी चाहिये।

एक आखरी अर्ज करके स्पीकर साहिब मैं बैठना चाहूंगा। वह यह है कि सड़कों का जिक्र किया गया है। यह भी कहा गया है कि पंजाब सरकार ने तरक्की की है। मैं मानता हूं कि तरक्की की है और इस सम्बन्ध में काफी काम किया है लेकिन जहां तक गुड़गांव का ताल्लुक है और मेरा हलका नूह का सम्बन्ध है मैं फखर से नहीं कह सकता कि मैं इन 5 वर्षों में उन के दिलों को कहां तक मोह सका लेकिन एक बात जरूर है कि सड़कों न होने की वजह से कारोबार एक दम ठप हो जाता है। इस लिये मैं अपने इलाके की आबाज अपने फाइनेन्स मिनिस्टर साहिब और चीफ मिनिस्टर साहिब के कानों तक पहुंचाना चाहता हूं, कानों तक ही नहीं दिल के कानों तक ताकि कुछ न कुछ गुड़गांव के साथ इन्साफ करें और उस को जरूरी सहूलतें देकर इस पिछड़े हुए इलाके को उन्नत करें। जय हिंद।

श्री डी. डी. पुरी (जगाधरी) : स्पीकर साहिब, गवर्नर साहिब के भाषण का वह भाग जो उद्योगीकरण यानी industrialisation के साथ सम्बन्ध रखता है उस के विषय में मैं दो शब्द कहना चाहता हूं। आम तौर पर मेरा यह तजरुबा है कि इस हाउस में सरदार हरकिशन सिंह सुरजीत जब किसी विषय पर बोला करते हैं तो वह अपने भाषण में ठोस दलीलें दिया करते हैं और उन की तरफ से काम की तजवीजें और suggestions आया करती हैं। जब भी वह बोलते हैं मैं कम से कम उन के भाषण को शुरू से आखीर तक बड़े ध्यान से सुनता हूं लेकिन उन के आज के भाषण को सुन कर मुझे पूरी निराशा हुई है और यह देख कर और भी हैरानी हुई है कि उन्होंने अपनी तकरीर में एक शब्द भी industrialisation के सम्बन्ध में नहीं कहा और न ही उद्योगीकरण के बारे में कोई ठोस तजवीज पेश की है और दो चार paragraph पढ़ कर इस बात को cheaply dismiss कर दिया। उनका क्या है कि पंजाब industry से बिल्कुल वाकिफ नहीं और industry को चलाने के सिलसिले में पंजाब में कुछ भी नहीं हुआ और न हो सकता है। और उन्होंने कह दिया कि इस सम्बन्ध में गवर्नर साहिब के एड्रेस में, हमारे बजट में या दूसरी पंच-वर्षीय योजना में कोई जिक्र नहीं है। स्पीकर साहिब बात यह है कि जब किसी इलाके को industrialise करने के बारे में नकशा बनाया जाता है तो सब से पहले इस बात का जायजा लिया जाता है कि वहां पर कच्चा माल कितना है अनुमान लगाया जाता है और फिर यह देखा जाता है कि इस इलाके में क्या क्या माल तैयार हो सकता है और इस तैयार हुए माल के लिये कहां पर आसानी से market मिल सकती है, जब भी पंजाब की industrialisation की योजना बनाने बैठें इस बात को सामने रखना पड़ता है। हमारे पंजाब के अन्दर कोयला नहीं है और न ही लोहा है न ही तेल। यह तीनों चीजें industrialisation के लिये सब से जरूरी हैं लेकिन यह तीनों ही पंजाब के अन्दर नहीं हैं बल्कि पंजाब से बहुत दूर या यूं कहिए कि देश के दूसरे किनारे पर। इस लिये इस कमी को दूर कैसे किया जा

[श्री डी. डी. पुरी]

सकता है। इस बात को हमें स्वीकार करना ही पड़ेगा कि अगर यहां पर लोहा नहीं है कोयला नहीं है तो हम कैसे industrialisation के कामों को तरक्की दे सकते हैं ?

इस का सिर्फ एक ही उपाय किया जा सकता है और वह यह है कि बिजली ज्यादा से ज्यादा मिकदार में तैयार की जाए। सस्ते से सस्ते भाव पर स्पलाई की जाए और बिजली का ऐसा जाल बिछाया जाये कि राज्य के हर कोने में सस्ती बिजली मुहैया कर सकें। आखिर हमें बिजली तैयार करनी है और इस को पैदा करने का सबसे सस्ता तरीका यह है कि पन बिजली का प्रबन्ध किया जाय। यह पन बिजली तैयार करने का प्रोग्राम एक दिन में मुकम्मल नहीं हो सकता। ऐसा भी नहीं कि एक Thermal Station लगाने का plan बनाएं और 6,7 महीने के अन्दर २ बिजली तैयार करके इसे सारे पंजाब में स्पलाई कर दें। अगर ऐसा करेंगे तो यह बिजली इतनी महंगी होगी कि इस की लागत बहुत बढ़ जायगी और हम market में किसी का मुकाबला नहीं कर सकेंगे। इस का सही और सस्ता इलाज यही है कि पन बिजली तैयार की जाए मगर यह चीज आहिस्ता २ ही हो सकती है। मुझे हैरानी है कि सुरजीत साहिब ने जूहां और बातों का जिक्र किया वहां भाखड़ा, नंगल, गंगूवाल और कोटला जैसे जो बिजली तैयार करने के जो प्रोग्राम हैं उन के बारे में कुछ न कहा। उन्हें इन की तरफ भी तवज्जुह देनी चाहिये थी। पहले हमारे हां सिर्फ 48 हजार किलोवाट बिजली थी मगर अब यह दूसरी पंच-वर्षीय योजना में 48 हजार किलोवाट से चल कर 5 लाख किलोवाट तक पहुंच जावेगी। ज्यू २ बिजली की पैदावार बढ़ती जाती है गर्वनमेंट चाहे कदम उठाए या न उठाए अपने आप industrialisation होती चली जाती है। आप आंकड़े उठा कर देख लें। जितनी बिजली इन्होंने तैयार की सब की सब खप गई कभी surplus नहीं बची। मैं तो कहता हूं कि हमेशा कम रही है और हमेशा कम रहेगी। Industry चाहे बड़ी हो या छोटी मगर जितनी रफतार से आप बिजली तैयार करेंगे पंजाब में उस को खपाने का इंतजाम अपने आप हो जायगा। मैं चाहता था कि सुरजीत जी इस सम्बन्ध में भी कोई सुझाव देते और बताते कि हम किस तरीके से सस्ती और ज्यादा मिकदार में बिजली तैयार कर सकते हैं मगर यह तो और बातें ही करते रहे।

हमारे हां Bicycle industry और Sewing machine industry ने काफी तरक्की की है और यहां पर Central Government की तरफ से 75 हजार cycles और 46 हजार सिलाई की मशीनों की allotment का जिक्र भी किया गया है। Sugar industry के बारे में भी यहां जिक्र किया गया है कि सात प्रतिशत की वृद्धि हुई है। मगर मेरी समझ में नहीं आया कि किस अनुमान से यह लिखा गया है कि सिर्फ ७ प्रतिशत की वृद्धि इस में हुई है। मुझे यह भी पता नहीं कि यह किस हिसाब से इस का अनुमान लगाते हैं। पता नहीं यह calendar year से इस की गिनती करते हैं या financial year के हिसाब से गिनते हैं। मगर स्पीकर साहिब अगर आप इस सूबा की Sugar industry के नकशे को देखें और फिर सारे भारत के Sugar industry के नकशा को देखें और मुकाबला करें तो मैं समझता हूं कि जितनी तरक्की पंजाब ने इस industry में की है उतनी और किसी दूसरे सूबे ने नहीं की होगी।

अगर आप इस में पैसू को भी शामिल कर लें तो पिछले सालों में पंजाब में 4 Sugar factories थीं और उन की जो रोजाना crushing capacity थी वह दो हजार तीन सौ टन गन्ने की थी। मगर इन में से एक फैक्टरी की capacity $2\frac{1}{2}$ हजार टन तक चली गई है और अगले साल यह 3,250 टन तक चली जायेगी। इस के इलावा स्पीकर साहिब और 3 नई factories खोली जा रही हैं। एक factory तो चालू हो गई है और 21 मार्च के लिये ऐलान हुआ है कि दो और चलने लग पड़ेंगी। इस तरह तीन नई factories चलने लग जायेंगी। दो और Sugar factories के orders दिये जा चुके हैं या दिये जाने वाले हैं। तीन और नई factories के orders दो-तीन महीने के अन्दर चलें जायेंगे। अब आप देखेंगे कि आठ नई Sugar factories यहां लगने जा रही हैं। जहां पहले factories की crushing capacity सिर्फ दो हजार तीन सौ टन ही थी वहां अब इस दूसरी योजना के पूरा हो जाने के बाद यह crushing capacity 13,550 टन रोजाना हो जायेगी। इस के इलावा एक चीज और गौर करने के काबिल है। वह यह कि एक factory के इलावा बाकी सब की सब आठ नई factories जो लग रही हैं वह co-operative basis पर लग रही हैं। इन सब बातों के बावजूद इन्होंने पता नहीं यह अनुमान कैसे लगा लिया कि केवल 7 प्रतिशत की वृद्धि हुई है। सुरजीत साहिब ने भी यही रट लगाई जब कि उन को पता है कि तीन नई factories चलने वाली हैं। इसी तरह आप सारे देश की production का नकशा देखें तो पता लगेगा कि दूसरी योजना की अवधि में 18 लाख टन की चीनी की पैदावार को $22\frac{1}{2}$ लाख टन तक ले जाना चाहते हैं। यह तो सारे देश का नकशा है। मगर अब आप अगर अपने पंजाब के गन्ने का हिसाब लगाएं तो आप देखेंगे हम दो हजार तीन सौ टन की crushing capacity को 13,550 टन तक ले जा रहे हैं। मैं समझता हूं कि जो कुछ किया गया है, जो कुछ इस दिशा में किया जा रहा है और जिन lines पर किया जा रहा है वह पंजाब के के लिये, देश के लिये और हम सब के लिये बड़े गौरव की बात है। यह बात अति महत्वपूर्ण है और इसे मैं फिर दोहराता हूं कि यह सब की सब factories co-operative lines पर लग रही हैं। इन का मालिक कौन होगा? इन का मालिक वह कार्तकार होगा जिस के पास दो चार बीघे भी गन्ना है। उसे अपने गन्ने की सही कीमत भी मिलेगी और मुनाफा भी। इस लिये यह कहना कि कुछ नहीं हुआ है और कुछ नहीं किया जा रहा है, मैं समझता हूं कि यह वाक्यात से बहुत दूर की बात है। मैं फिर यह आज दावे से कहता हूं कि हमने इतनी बड़ी expansion industries की की है और की भी तकरीबन सारी co-operative lines पर। यह इतनी खूबसूरती के साथ अपने आप बनाई जा रही है कि भारत के कोने कोने में इस का चर्चा है और लोग वहां से इन को देखने आते हैं। इस के इलावा केंद्रीय सरकार की तरफ से एक booklet निकाली गई है। उस में बड़े मान और गौरव के साथ उन्होंने बताया है कि किस तरह co-operative basis पर हम Sugar factories कायम कर रहे हैं और उस में सब से ज्यादा जिक्र हमारे पंजाब की Sugar factories का है। यह कोई मामूली बात नहीं है। फिर यह जो Bicycle parts और sewing machine parts हैं बहुत भारी तादाद में यहां बनते

[श्री डी. डी. पुरी]

हैं और cottage industry के तौर पर बनते हैं। कोई इन के लिये बड़ी २ factories नहीं कायम की गई हैं बल्कि लोग अपने हां cottage industry के तौर पर बनाते हैं। इस के इलावा oil engines यानी diesel engines हैं। इन के बनाने का भी श्रेय पंजाब को ही प्राप्त है और यह भारी तादाद में देश के दूसरे हिस्सों में जाते हैं। यह भी लोग cottage industry के basis पर बनाते हैं। जिस तरह यह सारे काम चल रहे हैं मैं समझता हूँ कि इस में हमारा बड़ा मान है और हमें इस पर फखर भी है। लेकिन स्पीकर साहिब जब मैं ने यह सारी सराहना सरकार की की तो इस का यह मतलब नहीं कि कोई और काम करने को नहीं और हम कोई और काम नहीं कर सकते। मैंने एक सुझाव पहले भी कई दफा दिया है और मैं फिर इसे दोबारा दे देना चाहता हूँ कि हमारी पंजाब सरकार केंद्रीय सरकार को जोर दे कर कहे कि हमारे हां पंजाब में Steel foundry कायम होनी चाहिये। इस की हमारे हां फौरी जरूरत है। इस की वजह यह है कि सारे के सारे bicycle parts, sewing machine parts और oil engines यानी Diesel engines और इन के पार्ट्स cast iron की बजाए steel के बनते हैं। cast iron की तो हमारे हां लुधियाना, बटाला वगैरह में factories हैं मगर steel foundry नहीं है। इस के न होने की वजह से लोगों को देश के दूर २ के कोनों में जाकर steel casting करवानी पड़ती है। इस लिये इस की तरफ शीघ्र ध्यान देने की आवश्यकता है। आज हम यहां heavy sugar machinery भी बनाते हैं। पहले यह हमारे देश में नहीं बनती थी और आज भी यह देश के दूसरे हिस्सों में नहीं बनती है और इस के बनाने का गौरव पंजाब को ही प्राप्त है। लाखों रुपयों की यह machinery तैयार होती है और सप्लाई की जाती है। लेकिन इस में भी दिक्कतें हैं। मैं समझता हूँ कि अगर यहां Steel Foundry कायम करने के लिये कोशिश की जाए, अगर पंजाब गवर्नमेण्ट ऐसी कोशिश करे तो यह cottage industries और बड़ी industries जो कायम हैं वह भी बड़ी तेजी के साथ उन्नति कर सकेंगी। और दूसरा मेरा सुझाव यह है कि यह सरहदी सूबा है। खास कर जब कभी भी हमारी सरहद की तरफ से कोई ऐसी खबरें आती हैं तो इस का हमारे व्यापार को बहुत नुकसान पहुंचता है war risk आता है। War risk यहां दो तीन वर्ष से perpetually चला आता है। इस से industry को धक्का लगता है। तो इस का इलाज यह है कि पंजाब सरकार सेंट्रल गवर्नमेण्ट से कहे कि war risk insurance, जैसे लड़ाई के दौरान में की गई थी, compulsory insurance हो जाए। Premium थोड़ा होगा। सारा देश contribute करेगा। सारे देश के contribute करने से हमारे सरहदी सूबे में तरक्की हो जायगी और हमारी industry भी और हमारा commerce भी किसी खतरे के वगैर तरक्की करने के लिये आगे बढ़ेगा।

यह दो सुझाव हैं। एक war risk insurance और दूसरा steel foundry। और बिजली के बढ़ाने में अगर और तेजी हो जाए तो मैं समझता हूँ कि

हमारें पंजाब में इस से इतनी तेजी के साथ industrialisation हो जाये कि अगर कोई रोकना भी चाहेगा तो रुक नहीं सकेगी ।

(*Sardar Chanan Singh Dhut and Sardar Dhanna Singh Gulshan rose to speak*)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬੋਲਣ ।

(Sardar Dhanna Singh Gulshan may please speak after Sardar Chanan Singh Dhut has spoken.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ (ਟਾਂਡਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਗਵਰਨਰ ਦੇ Address ਉਤੇ Governor ਦਾ Address ਇਕ review ਹੈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਐਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਏਸ ਸਾਰੇ Address ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਾਰੇ Address ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਚੰਗੀ Welfare State ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਔਰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਔਰ ਮੁੱਢਲੇ ਮੁੱਢਲੇ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਯਾ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮਹਿਕਮੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਥੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ worker ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤਰੀਕੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਨੇ । ਨਾਲ ਹੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ Anti-corruption Department ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਏਸ Address ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਯਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਕੋਈ criticism, ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਸਹੀ ਕਦਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਔਰ ਇਹ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ । China ਦੇ Premier ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਤੇ ਆਪ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਏਸ ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਏਸ Address ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ; ਸਿਵਾਏ ਤਾਰੀਫ ਦੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ । ਅਸੀਂ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਜੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਇਤਫਾਕ ਕਰਦੇ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੇ । ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਮਿਲਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀਆਂ ਦੋ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ, ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਨਈ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ

[ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ]

ਬਿਖਰੀ ਹੋਈ ਕੌਮ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਹੈ ਔਰ ਏਸਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਨਵੇ ਸਾਧਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ । ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ services satisfied ਹਨ । ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ services ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ services ਵਾਲੇ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਨਾਲ favouritism ਹੋਈ, ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਖੋਹ ਲਏ ਗਏ, ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਦੀ seniority ਖੋਹ ਲਈ । ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਆਮ ਚਰਚਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ, ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਇਤਮੀਨਾਨੀ ਔਰ ਗੈਰ ਤਸੱਲੀ ਬੜੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ favouritism ਹੋਈ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹੇ ਗਏ । ਜਿਥੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਨਵੀਂ State ਬਣੀ ਹੈ ; ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੀ state ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ frustration ਆਈ ਹੈ । ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮੁਖਤਲਿਫ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਅਫਸਰ ਨੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਡਰਾਵਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਏ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਘੱਟ ਹੈ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝੀਏ ਕਿ ਜੇ ਸੱਚ ਸੱਚ ਵਾਕਿਆਤ ਹੋਏ, ਏਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੀ । ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲੁਗਾਤਾਰ ਇਕ ਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਇਕ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਕੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਵਾਕਿਏ ਏਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੇਖੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਦਮੀ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਫਾਹ ਲੈ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖੇ ਨੇ ਕਿ ਰੋਹਤਕ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ । ਅਤੇ ਏਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਅਸੂਲ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਰ ਬੜੇ ਵਾਕਿਆਤ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪੁਲਿਸ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਪੁਲਿਸ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਰਤਾਓ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਜ ਇਹ ਪੁਲਿਸ social worker ਬਣ ਗਈ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਹਾਨਭੂਤੀ ਨਾਲ, ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਫੜ ਲਏ । ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਅਜੇ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਵਿਚ ਹੈ । ਯਾ ਖੁਦ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਵਿਚ ਹੈ ਯਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਏਸ ਨੂੰ ਤੁਆਵਨ

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਾ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੰਗੇ ਨੇ ਔਰ ਨਾ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੰਗੇ ਨੇ। ਔਰ ਅੰਕੜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਏਥੇ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਿਹਾਰੀ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 396 ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ 188 ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਮਈ ਤੋਂ ਲੋਕੋ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ, ਐਨੀ ਛੋਟੀ ਸਾਰੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਕਿੱਥੇ ਢਲੇ ਗਏ? ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਯਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਏ ਯਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਯਾ ਮਸਜਿਦ ਜਾਂ ਕੇ ਨੇਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਮਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ 396 ਤੋਂ 188 ਬਦਮਾਸ਼ ਰਹਿ ਗਏ—208 ਘਟ ਗਏ। ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਘੱਟ ਕੀਤੇ, ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉੜਾ ਦਿਤੇ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ ਵਾਕਿਆਤ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਹੁਣ ਏਥੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ। ਉਹ ਬਦਮਾਸ਼ ਬਦਮਾਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟੇ। ਬਲਕਿ ਉਹ ਖਾਸ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਐਸੇ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ....

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ refer ਨਾਂ ਕਰੋ।

(The hon. Member should not refer to a Party.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜਮਾਇਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ elections ਵਿਚ ਆਏ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੋਦਯ : ਆਪ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੀ ਚੀਜ਼ ਕਾ ਜ਼ਿਕਰ ਯਹਾਂ ਸਤ ਕਰੋ।
[The hon. Member should refrain from making a reference to anything about elections here.]

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਮੈਂ ਕੋਈ ਐਸੀ reference ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ.....

ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੋਦਯ : ਬਾਤ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਆਗਰ ਆਪ ਕਾਂਗਰਸ ਕੀ ਏਸਾ ਕਹੇਗੇ ਤੋ ਕੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਕੀ ਕਹੇਗੇ। ਦੋਨਾਂ ਕੀ ਸ਼ਕਤਫਹਸੀ ਹੋਗੀ। ਸੇਰੇ ਲਿਯੇ debate ਕੀ properly conduct ਕਰਨਾ ਸੁਕਿਕਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਲਿਯੇ ਆਪ ਏਸੇ references ਨ ਕੇਂ।

(The point is that if he will speak about the Congress in this way, then they will talk about the communists in the same way. This will create a misunderstanding between the two and it will become difficult for me to conduct the debate properly. Therefore, he should not make such references.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਇਤਨੀ ਜਲਦੀ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਇਤਨੀ ਜਲਦੀ ਸਿਆਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਗੱਲ ਅਸਲੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਏਥੇ ਦੁਹਰਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

[ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ]

ਰਿਸ਼ਵਤ ਸਤਾਨੀ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਮੁਖਤਲਿਫ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੁਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਹੁਣ ਇਕ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਮਹਿਕਮਾ floods ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ floods ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਾਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵੇਰ ਉਹੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰ ਦਫ਼ਾ survey ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਕਸ਼ੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਮਲੀ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬੜਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੁੰਦਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੰਨ੍ਹ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਰ ਸਾਲ ਸੈਂਕੜੇ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸੇਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਲ ਅਫਸਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ ਖਾਹਮਖਾਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ floods ਦੇ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਨਹਿਰ ਬਾਰੀ ਦੁਆਬਾ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਨਹਿਰ ਕੱਢੀ ਗਈ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸ ਇੰਜਨੀਅਰ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਹੈ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਮਾਨ ਪੱਤਰ ਦਿਆਂਗੇ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵੇ। ਗੱਲ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਜਿਧਰ ਇਹ ਨਹਿਰ ਕੱਢੀ ਗਈ ਹੈ ਪਿੰਡ ਹੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੀਵੀਂ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਅੱਗੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਸੇਮ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਹਿਰ ਫ਼ਾਇਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। 10—15 ਮੀਲ ਤੱਕ ਨਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਦਾਣਾ ਅਨਾਜ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵੇਰ ਇਸ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਲ ਰੋਟ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹੋਸੀਅਤੀ ਟੈਕਸ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਤੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਹਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਨਹਿਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਆਬਿਆਨਾ 1/8, 2/- ਅਤੇ 2/8/- ਤੱਕ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਇਹ 10/-, 13/- ਅਤੇ 15/- ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਘੰਟੀ)

ਇਕ ਹੋਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਟੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਕੋਈ ਅਮਲੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁਕਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ 5—7 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਹੋਰ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਲੇਕਿਨ ਅਮਲੀ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਖੁਦ ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਬੜ੍ਹਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਰੂ ਸੂਰੂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੇਸਿਫ਼ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਬੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕੇਸ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਲੀ ਵਾਰਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹੋ ਜਿਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇਬ ਭਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵਤ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਵਜ਼ੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣੇ ਨਹੀਂ ਟਲਦੇ।

ਆਪਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਇਕ, ਦੋ ਦੋ ਸੈਕਟਰੀ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੋਸਟਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਅਹਿਲਕਾਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਨਵਾਂ ਮਹਿਕਮਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਜ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ Corruption ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਚਾਰਜ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਨ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਸ਼ਵਤ ਬਹੁਤ ਵਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹੀਂ (ਘੰਟੀ) ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਅਧਿਕ ਸਹੀਦੀ: ਸ਼ਾਪਨੇ ਟਾਕਸ ਕੜਾ ਕੇ ਲਿਖਾ ਹੈ। (The hon. Member has taken much time.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਦਮੇ ਬਾੜੀ ਬੜੀ ਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਤਨੀ ਵਧੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗੇ ਇਤਨੀ ਹੋ ਗਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਰਿਆਸਤੀ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ Local rate 6-7 ਸਾਲ ਦਾ ਹੁਣ ਇਕੱਠਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਦਾ ਸਿੰਘ) : Local rate ! ਮਾਲੀਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰਾਮੋ ਗਜਰਾਜ ਸਿੰਘ : ਅੰਧੇਜੀ ਝਲਾਕੇ ਸੌ ਪਹਿਲੇ ਹੋਤਾ ਥਾ ਸਹਾਰਾਜ।

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਤੁਹਾਡੇ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਨਾਬ ! ਸਾਡੇ ਅੱਜ ਵੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਹ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਲਗ ਅਲਗ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਸੂਲ ਵੀ 12½ ਦੀ ਸ਼ਰਹ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਘੰਟੀ)।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ seed ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਅੱਛਾ ਬੀਜ ਤਾਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਬਚਿਆ ਮਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਫਸਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਅਨਾਜ ਦਾ ਭਾਉ 9-10/- ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਉਹੀ ਅਨਾਜ 18 ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੈ 10 ਰੁਪਏ ਮਣ ਦੇ ਭਾਉ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸ ਤੇ ਹੈ। ਜਿਤਨਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਟੈਕਸ ਲੈਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪਏਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ, (ਫੁਲ): ਜਨਾਬ। . . .

सध्यक्ष महोदय : अब टाइम बड़ा थोड़ा है । इन्होंने आप अपनी स्पीच को brief रखें ।

1 p.m.

(Now the time left is too short therefore the hon. Member should be brief in his Speech.)

ਸਰਦਾਰ ਹੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : ਮੈਂ ਜਨਾਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਮੈਂਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਲਈ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦ ਤਕ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੋਣੀਆਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕੁਛ ਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਏ । ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੜੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਆਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣ ਤੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਰਣੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮਤੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਮਨ ਰਖਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੰਗੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ । ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ; ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਭੀ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਚੰਗਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਬਣਾ ਦੇਣਗੇ ।

ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਸਣੇ ਕੋਈ ਕੇਸ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੌਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਲੇ ਦੇ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ।

ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਾਸ ਪਿੰਡ ਦਿਆਲਪੁਰਾ ਭਾਈਕਾ ਬਿਲਾ ਬਠਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੈ । ਉਥੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਇਨਕੁਆਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨਾਨ ਜੀ ਵਲੋਂ ਨੀਅਤ ਕੀਤੇ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਉਥੇ ਗਏ, ਪਰ ਉਹ ਇਨਕੁਆਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਜੇ ਇਸ ਢੰਗ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਮੇਂ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਦਸ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਹੈਂਕੜਸ਼ਾਹੀ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ । ਮੇਂ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਖਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਮਿਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਥੋਂ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਹਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ consider ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਠੀ ਨਹੀਂ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਆਓ । ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਬਹਿਨੀਅਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਦ ਤਕ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਹੜਾਂ ਦੇ ਬਾਬਤ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੇਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਰ ਤਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੜ ਨਾਲ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਮਕਾਨ ਪਏ ਹਨ, ਉਹ ਹਾਲੇ ਤਾਂਈ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕੇ । ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਕਮੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਬੜੇ ਤੰਗ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਬੋਰੀ ਲੈਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 6 ਰੁਪਈਏ ਦੀ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਬੋਰੀ ਲਈ 20 ਰੁਪਈਏ ਕਰਾਏ ਦੇ ਭਰਨੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਂ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਅੱਗੇ ਹੀ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਨ ਵਾਸਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹੜਾਂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੇਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਨੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ ।

Tube-wells ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੇਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ Tube-wells ਬਹੁਤ ਲੱਗੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਮਸਲਨ ਟਿਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਂ ਉੱਤੇ ; ਇਹ ਉਥੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਫ਼ਰਾਤ ਹੈ । ਇਹ ਲਗਾਏ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਬਠਿੰਡੇ ਜਿਹੇ ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਬੈਕਵਰਡ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ । ਮੇਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ।

ਪੱਕੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੇਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੜਕਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਕਈ ਸੜਕਾਂ ਉਖੜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਇਕ ਮੀਲ ਵਿੱਚ 6, 6, ਮਹੀਨੇ ਛੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਵਢੀ ਖੋਰੀ ਨਿਰੋਧਕ ਸਟਾਫ਼ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਲਈ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਟਾਫ਼ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਹਿਸ਼ਤ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਢੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

[ਸਰਦਾਰ ਦੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ]

ਮੈਂ ਹੁਣ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਬਾਬਤ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਜ਼ਿਟਿੰਗ ਕਮੇਟੀ (Jail Visiting Committee) ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਦਸਤਕਾਰੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਲੇਕਿਨ ਕਈ ਬੰਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ 4,4—5,5 ਮਹੀਨੇ ਉਪਰ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਡਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਅਫਸਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਪਿੰਡੋਂ ਰੀਪੋਰਟ ਮੰਗਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਸ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਿੰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਕੇਦੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਛਡਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਜੇ ਬੰਦਾ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਵਾਨੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੁਕੁੱਪੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਹੋਈ ਦਸਤਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਛੱਡਣ ਵੇਲੇ ਜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਬਿਲ ਜੋ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਅਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦੀ ਚੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਬਜ਼ੇ ਛੇਟ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਆਦਮੀ ਮਿਲੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬਿਸਵੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬੀਜ ਲਈ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਸਤੇ ਸਿੱਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪਟਵਾਰੀ ਕਾਨੂੰਗੋ ਜਾਂ ਕਈ ਹੋਰ ਅਫਸਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਚੰਗੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਮਾੜੀ ਹੋਵੇ ਔਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਇਕ ਅਫਸਰ ਕੋਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਦੋ ਢਾਰ ਬੰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੀ 7½ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕੀਮਤ ਦਿਲਵਾ ਦਿਉ। ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ S.O. ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਮਨਦਾ ਕਿ ਤੇਰੀ 7½ ਰੁਪਏ ਕੀਮਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਦਮੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਨਵਾਂ ਅਫਸਰ ਲਾ ਦਿਉ ਮਗਰ S.O. ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਫਤਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾ। ਸੋ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੋਟਰਾਂ ਦੇ ਕਰਾਏ ਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਲਈ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਵਿਚ

ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਕਈ ਰਸਤੇ ਅੰਸੇ ਹਨ ਮਸਲਨ ਭਧੋੜ ਤੋਂ ਬਠਿੰਡਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਮੋਟਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਹ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 12 ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਅੰਗੇ 35 ਮੀਲ ਪੱਕਾ ਰਸਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ 12 ਮੀਲ ਕੱਚੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਚਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਸਾਰਾ ਪੱਕੇ ਦਾ ਵੀ ਕਿਰਾਇਆ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਿੱਕਤ ਹੈ ਕਿ ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਹਿਰੀ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅੰਗੇ ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸ ਕਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਫਰ ਕਰ ਸਕਣ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਕਿੱਥੇ ਗਈ ਹੈ ਅੰਜੇ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਮੈਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਸੜਕਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੁਣ ਪੱਕੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉੱਥੇ ਉਹ ਬੱਸਾਂ ਵਾਲੇ ਕੱਚੇ ਰਸਤਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿ ਕਰਾਚੰ ਵਸੂਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਡਰੇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੋਣੀਆਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੋਣੀਆਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਸਨ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੈਪਸੂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਉੱਥੇ 24 ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ 17 ਸੌ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੋਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਬਮ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹੀ ਸਨ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਜਿਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦੀ ਲਾਹਿਰ ਚਲੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਰੋਟੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅੰਗੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯੋਗ ਪਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਯੋਗ ਕਦਮ ਚੁਕਾਏ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚੁਕ ਸਕੀ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੋਣੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪਛੜ ਕੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ । ਮਗਰ ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਪੇਸ਼ਲ ਤੌਰ ਤੇ ਬਜਟ ਕਢ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਂਡਰੇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਰਨਾਥੀ ਹੀ । ਉਹ ਪ੍ਰਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਚਮੀਨ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਅੰਗੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਸ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਚਮੀਨ ਅਲਾਟ ਹੋਈ । ਉਹ ਚਮੀਨ cancel ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ । ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਲੰਧਰ ਗਿਆ ਅੰਗੇ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ । ਮਗਰ ਆਵਸੇਸ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛਾਗਾ ਅੰਜੇ ਤਕ ਰੁਲਦਾ ਵਿਰਦਾ ਹੋ ਅੰਗੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਗਬ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ਅੰਜੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ 9 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਅੰਜੇ ਤਕ ਉਸ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਚਮੀਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾ ਆਪਣਾ ਬਚਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ]

ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਬੈਠੇ ਸਨ ਔਰ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਆਇਆ ਹੈ । ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨਬੇੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਬੱਚਤ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਆਪਰੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਮਾਯੂਸ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲੀ ਲਈ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਵਾਂ ਰਿਜ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਧਾਨ ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਚਿੱਠੀ, ਸਰਕੁਲਰ ਜਾਂ ਬਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੋਲੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਤਦ ਸਮਝੀਏ ਜੇਕਰ ਜਿਸ ਰਿਜ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਹੀ ਰਿਜ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ ਜਾਵੇ । ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਮਗਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਏਜੰਡਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਕੱਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕੱਲ ਗੈਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੱਲ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਏਜੰਡਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਸਾਡੀ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਗਜ਼ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ । ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ study ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਰੀਏ । ਸੋ ਜਿਹੜਾ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਡਰੈਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੇ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਜ਼ਿਹ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਕੁਝ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਾਉਣਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਤਿੰਨਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਛਪਦਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਜਿਥੇ ਤਕ ਬਿੱਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਹ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕੇ । ਉਹ ਹਾਲੇ English ਵਿਚ ਹੀ ਛਪਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਤਰਜਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈਆਂ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਜਿੰਨੀ correspondence ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

[I want to tell for the information of the hon. Member that the Agenda of the Vidhan Sabha is printed in all the three languages but we have not been able to do this in the case of Bills. They are printed

in English only and I think nowhere the Bills are translated. Besides this all other correspondence is conducted in all the three languages.]

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਫਰੂਵਾਲੀਆ : ਪੇਪਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਲ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਜਾਏ ਸਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਏਥੇ ਅਜੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਠਹਿਰੀ ਬੀਤੀ ਗਈ ।

[This has not been done here so far]

ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ (ਬਹਾਦੁਰਗੜ) : ਸਾਹਿਬੇ ਸਦਰ, ਜੋ ਰਾਸ਼ੀ ਗਜਰਾਜ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਕੀ ਤਾਇਦ ਕਰਤਾ ਹੂੰ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਏਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਾਤ ਥੀ ਜੋ ਇਸ ਏਡ੍ਰੇਸ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਆਰ ਵਹ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਏਕ ਨਯਾ ਤਜਰਬਾ ਕਰਨੇ ਚਲਾ ਹੈ ਰਿਜਿਨਲ ਫਾਰਮੂਲੇ ਕਾ । ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਹਿੰਦੀ ਰਿਜਨ ਆਰ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਕੇ ਹਿਸਾਬ ਸੇ ਇਸ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਚਲਨਾ ਹੈ । ਸਾਹਿਬੇ ਸਦਰ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਆਪ ਕੋ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਹਮ ਬਾਰ ਬਾਰ ਯਹ ਸ਼ਿਕਾਯਤੋਂ ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਨਾ ਕੇ ਸਾਥ, ਹਿੰਦੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰਿਯੇ ਕੇ ਸਾਥ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੁਆ । ਵਹ ਬਾਤ ਅਗਰ ਇਸ ਏਡ੍ਰੇਸ ਮੇਂ ਆ ਜਾਤੀ ਤੋ ਹਮੇਂ ਬੜੀ ਤਸਲਲੀ ਥੀ ਆਰ ਆਯੰਦਾ ਕੇ ਲਿਯੇ ਬਤਾ ਦਿਯਾ ਜਾਤਾ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੀ ਕਯਾ ਪਾਲਿਸੀ ਹੋਗੀ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਏਡ੍ਰੇਸ ਮੇਂ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਕੋਈ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪ ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਹਰਿਆਨਾ ਰਿਜਨ ਕੇ ਸਾਥ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ ਗਯਾ । ਸੜਕੋਂ ਬਨੀਂ ਲੇਕਿਨ ਜਯਾਦਾ ਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਿਨ ਮੇਂ, ਤਾਲੀਮ ਫੈਲੀ ਲੇਕਿਨ ਜਯਾਦਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਿਨ ਮੇਂ, ਇਸੀ ਤਰਹ ਨਹਰੇਂ ਨਿਕਲੀਂ ਆਰ ਵਹ ਭੀ ਜਯਾਦਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਿਨ ਮੇਂ ਹੀ । ਗਰਜੇਕਿ ਹਰ ਸ਼ੋਭੇ ਮੇਂ ਹਿੰਦੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰਿਯੇ ਕੇ ਸਾਥ ਪੂਰਾ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੁਆ । ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਯਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਆਯੰਦਾ ਜੋ set up ਹੋ ਉਸ ਮੇਂ ਹਿੰਦੀ ਰਿਜਨ ਕਾ ਜੋ ਹਿਸਸਾ ਹੈ ਉਸ ਸੇ ਕੁਝ ਅਗਰ ਹਮੇਂ ਜਯਾਦਾ ਮਿਲੇ ਤੋ ਇਨਸਾਫ ਹੋਗਾ । ਗਰਜੇ ਕਿ ਆਪ ਅਗਰ ਊਪਰ ਸੇ ਚਲੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕੇ ਜਜਿਜ਼ ਕੋ ਲੋਂ, ਮਿਨਿਸਟਰਿਸ਼ਿਪ ਕੋ ਲੋਂ, ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਰ Upper House ਮੇਂ ਜੋ nominations ਹੈ ਇਨ ਸਬ ਕੇ ਲਿਯੇ ਹਮਾਰੇ ਹਿੰਦੀ speaking area ਕਾ ਖ਼ਯਾਲ ਰਖਾ ਜਾਯ । ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਮੈਂ ਅਯਨੇ ਫਾਇਨੈਂਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਆਯੰਦਾ ਸਾਲ ਕੇ ਬਜਟ ਮੇਂ ਖ਼ਯਾਲ ਰਖਾ ਜਾਯ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਏਰਿਯੇ ਕੇ ਸਾਥ ਵਹ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨ ਹੋ ਜੋ ਇਨ ਕੇ ਸਾਥ ਹੋਤੀ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ । ਅਗਰ ਵਹ ਇਸ ਖ਼ਯਾਲ ਸੇ ਬਜਟ ਬਨਾਯੋਂਗੇ ਤੋ ਇਨਸਾਫ ਹੋਗਾ ਵਰਨਾ 32 ਲਾਖ ਰੁਪਯਾ ਅਗਰ ਸੜਕੋਂ ਕੇ ਲਿਯੇ ਮਿਲੇ ਤੋ ਉਸ ਮੇਂ ਸੇ 2 ਲਾਖ ਹਰਿਆਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਮਿਲਤਾ ਥਾ । ਯਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸੜਕੋਂ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਮੇਂ ਅਚਛੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹਰਿਆਨੇ ਕੀ ਤਰਫ ਜੋ District Board ਕੀ ਪੁਰਾਨੀ ਸੜਕੋਂ ਥੀ ਵਹ ਭੀ ਟੂਟ ਗਈ ਹੈ । ਅਗਰ ਅੰਬਾਲੇ ਕੋ ਆਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਕੋਈ main ਸੜਕ ਵਹਾਂ ਸੇ, ਹਿੰਦੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਰਿਜਨ ਸੇ ਗੁਜਰਤੀ ਹੈ ਤੋ ਉਸ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਕੁਝ ਬੇਹਤਰ ਹੈ ਵਰਨਾ ਵਹਾਂ ਪਰ ਸੜਕੋਂ ਕੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ । ਇਸੀ ਤਰਹ ਕਾਲਿਜਿਜ਼ ਜਿਤਨੇ ਹੈਂ, ਮੈਡਿਕਲ ਕਾਲਿਜ ਹੈਂ, ਲਾ ਕਾਲਿਜ ਹੈ, Engineering College ਹੈਂ ਵਹ ਸਬ ਕੇ ਸਬ ਪੰਜਾਬੀ ਏਰਿਯੇ ਮੇਂ ਹੀ ਹੈਂ ਉਧਰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰੁੰਗਾ ਕਿ ਆਯੰਦਾ ਜੋ administration ਕਾ set up ਹੋ ਵਹ ਕਮ ਸੇ ਕਮ proportion ਕੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਸੇ ਹੋਨਾ ਚਾਹਿਏ । Upper House ਕੀ nominations ਵਗੈਰਹ ਯਾ ਜੋ ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੇਂ ਮੈਂਬਰ ਬਨਤੇ ਹੈਂ ਉਨ ਮੇਂ ਭੀ ਪਿਛਲੀ ਵਫਾ ਬਹੁਤ ਥੋਡਾ ਹਿਸਸਾ ਥਾ ।

[श्री श्री चन्द]

यह चन्द बातें हैं जो मैं चॉफ मिनिस्टर साहब को याद दिलाना चाहता हूँ। मैं फ़ाइनेंस मिनिस्टर साहब से यह अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जो ऐलोकेशन बजट की है उस में हरियाना एरिया का भी ख़याल रखा जाए क्योंकि अब बहुत से महकमे ऐसे होंगे जो हरियाना के अलग होंगे और इधर के अलग होंगे।

इस के इलावा एक और छोटी सी शिकायत यह है कि जो सड़कें और नहरें निकाली जाती हैं उन के लिये जो ज़मीनें ली जाती हैं उन का मालकान को मुआवज़ा जल्द नहीं दिया जाता और उस की पेमेंट के लिये लोग बेइन्तहा अर्ज़दास्त करते हैं और आखिर लाचार होकर बैठ जाते हैं। गवर्नमेंट को चाहिये कि जब ज़मीनें ली जाएं उसी वक्त उन का मुआवज़ा अदा कर दिया जाए, जैसे कि पहले दिया जाता था।

शूगर मिलों का ज़िक्र किया गया है। मैं सिर्फ़ रोहतक की शूगर मिल का ज़िक्र करना चाहता हूँ। इस मिल का वाइस प्रेज़िडेंट ज़्यादा तज़रबाकार मालूम नहीं होता। मेरा ख़याल है कि जब हिसाब लगाया जायेगा तो इस का घाटा ही निकलेगा। क्योंकि कभी इस का बायलर फूट जाता है कभी कुछ हो जाता है कभी कुछ। जो लोग वहां गन्ना लेकर जाते हैं, कई कई दिन उन की तुलाई नहीं होती और वे परेशान हो कर अपने घरों को चले जाते हैं। उन्हें यह मालूम नहीं होता कि उन्हें पैसे कब मिलेंगे और किस हिसाब से मिलेंगे। इस तरह लोगों को बहुत तशवीश का सामना करना पड़ता है। अगर इस फैक्ट्री का इन्तज़ाम ठीक किया जाए तो यह निहमत साबत हो सकती है लेकिन जिस तरह से वह चलाई जा रही है वह निहमत की बजाए मुसीबत हो रही है।

इस के इलावा मैं एक अर्ज़ ज़िला रोहतक में वाटर लौगिंग के बारे में करना चाहता हूँ। इस ज़िला में कई गांव ऐसे हैं जो वाटर लौगिंग की वजह से ज़मीनें बन गये हैं, वहां पर पानी निकालने के लिये सरकार की तरफ से कोई इन्तज़ाम नहीं किया गया। चारों तरफ पानी ही पानी नज़र आता है और बीच में मुर्गबियां फिर रही हैं। इस खड़े पानी की वजह से सिर्फ़ खेतों पर ही सेम का असर नहीं हो रहा लोगों के घरों में भी सेम पहुंच गई है और गंगाना, जागसी और बुटाना के देहात में यह हालत है कि अगर पानी निकालने का इन्तज़ाम जल्दी न किया गया तो लोग इन देहात को छोड़ जायेंगे और उन्हें कहीं दूसरी जगह आबाव होना पड़ेगा। ये चन्द एक बातें हैं जिन की तरफ मैं सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूँ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਹਾਉਸ ਦੀ ਡੀਬੇਟ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਸਕਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਠਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਮੈਂ ਠਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਡਮੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਠਹੀਂ ਦੇ ਸਕਾਂਗਾ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਸਿਰੀ ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਜੋ ਰਿਪੋਰਟ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ

ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਮਰਾਹਕੁਨ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਨਿਹਾਇਤ ਨਰਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਚਾਰਜ ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੇ ਲਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਾਵਾਂਗੇ । ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ exist ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ exist ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ exist ਕਰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ exist ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਾਯੂਸੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ । ਆਖਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਣਾ ਢੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਹ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਲਾਏ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਡੇ ਤੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਮਾਯੂਸ ਦਿਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹਵਾ ਹੈ ।

ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ doubt ਹੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਟੋਪੀ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਟੋਪੀ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਏਨੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ ਦੀ ਸਪੀਚ ਸੁਣੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਲ ਰੇਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਦਸ ਰੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਲ ਰੇਟ ਅਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਅਸੀਂ ਮਾਮਲਾ ਛੱਡਿਆ, ਆਬਿਆਨਾ ਛੱਡਿਆ ਪਰ ਲੋਕਲ ਰੇਟ ਦਾ ਕਦੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ । ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਲੋਕਲ ਰੇਟ ਮਾਫ ਕਰ ਦਈਏ ਤੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਏ ।

ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਗੁਲਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਕਿਹਾ । ਇਕ ਇਹ ਕਿ ਯਤਨ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਏਨਾ ਯਤਨ ਹੋਰ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਸਾਧਾਰਨ ਤਰੀਕਾ ਹੈ । ਕਦੀ ਕਦੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲੀ ਤਾਈਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਕੋਈ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਏ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਏਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾ ਲਓ ਕਿ ਉਹ ਹਦੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਦੀ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੇ ਜੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਓਨੀਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ । ਜਿੰਨਾ ਗੁੜ ਖੰਡ ਆਟਾ ਘੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸਾਮਗਰੀ ਹੋਵੇ ਆਖਰ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਬਣਨੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਬਣਨੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੜ੍ਹਾ ਵਿਚ ਠੀਕ ਪਾਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਜੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਬਸ਼ੁਰ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ।

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਅਗ ਘਟ ਬਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਗ ਬਾਲਣਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਾਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਸੁਣੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਨਹਿਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮੁਆਬਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਘਟ ਹਨ ਵਗੇਰਾ, ਵਗੇਰਾ ! ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਸਿਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚੌਧਰੀ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ।

ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ । ਮੇਰੇ ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਵਕਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਉਲਾਹਮਾ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਪਿਛਲੇ ਸਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਉਲਾਹਮਾ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਚੌਧਰੀ ਸਿਰੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੀ ਭਿੜ ਭਿੜਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਤਕਰੀਰ ਮੇਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮਿਤਰ ਚੌਧਰੀ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਨੇ ਅਜ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਬੋਥੀ, ਫੋਕੀ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਅਸਰ ਸੀ । ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਤਕਰੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।

ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਸ ਤਕਰੀਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਇਕ ਇਕ ਅੱਖਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਘਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹੈ ਮੇਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮਿਤਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਕਰੀਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚ ਮੁਚ Opposition ਦਾ part play ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੇ ਸੁਹਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਚੋਭਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਐਨੀਆਂ ਚੋਭਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਚੋਭਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮੈਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਮੇਰੇ ਕਈ ਮਿਤਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਚੋਭਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਭਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਬਹੁਰਹਾਲ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਬੜੀ ਉਸਾਰੂ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਵਿਖ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਕਹੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ development ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਿਲਵਰਤਣ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਤਿਆਰ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ, ਇਸ ਦੀ development ਲਈ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਮਤ ਭੇਦ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮਿਤਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੇ ਬਰਾਜਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ development ਲਈ ਆਪ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਵਕਤ ਖਾਹਿਸ਼ਮੰਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਿਛੇ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਖਤਲਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਆਪਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਬੜੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਸਹਿਨ ਥੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮਿਤਰ ਪੂਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਲੈਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਬਾਹਰ ਅਮਲ ਕਰਨ ਤੇ ਜੇ ਕਦੀ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਬਲੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਦਾਅ ਲਗ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਕੀਤਾ ਕਰਨ।

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸੀਮੈਂਟ ਬਹੁਤ ਘਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਆਖਿਰਕਾਰ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੀਮੈਂਟ ਦੀ ਲਾਗਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਘਰ ਸੀਮੈਂਟ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮਿਤਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਨਾ ਸੀਮੈਂਟ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਣ। ਸੀਮੈਂਟ ਦਾ quota ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੇ National Extension Service Blocks ਸੰਬੰਧੀ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਖੜਾ ਨੰਗਲ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਸੀਮੈਂਟ ਦੀ ਖਪਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਥਲੇ ਰਸਤੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸੀਮੈਂਟ ਕਾਫੀ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹਵਾ ਬਦਲ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਰਾਨ ਦਾ ਚਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜ National Extension Service Blocks ਸੰਬੰਧੀ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸੀਮੈਂਟ ਕਾਫੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੀਮੈਂਟ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਸੀਮੈਂਟ ਦੀ ਬੋਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਫੇਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੇ ਪੈਣ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਭੈੜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਤੱਲਕਾ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਕਿਉਂਕਿ ਫੇਰੇ ਮਾਰਨੇ ਇਕ ਕੋਮੀ ਘਾਟਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮਿਤਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 126 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ industries ਤੇ ਲਗਾ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ emphasis ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ industries ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 8½ ਕਰੋੜ ਦੀ ਰਕਮ ਕੋਈ ਖੋੜੀ ਰਕਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। Industries ਨੂੰ nationalise ਕਰਨ ਲਈ ਜਦ ਤਕ ਮੁਨਾਸਿਬ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਦਿਮਾਗ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ Bernard Shaw ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਲ ਦੁਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਕਿ Nationalisation ਕਰਨ ਲਈ expert ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਫਿਲਹਾਲ 8½ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਵਧੇਰੀ ਰਕਮ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਕਮੀ ਕਰ ਕੇ ਰਕਮ ਵਧਾ ਦਿਆਂਗੇ। ਇਹ ਬਹਿਣਾ ਕਿ ਬਗੈਰ ਗੌਰ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ 126 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ industries ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਇਹ ਗਲ ਮੈਨੂੰ ਮੁਨਾਸਿਬ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੀ development ਵਲ ਹੈ। ਦਸਤਕਾਰੀ ਦੀ development ਵਲ ਸਾਡਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਗੇਗੀ।

ਪਰ industrialisation ਠਾਤ ਠਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੀ ਡਾਲੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਧੇ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਵੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਜੇ ਚਾਕੂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਵੀ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਚਾਕੂ ਬਣਾਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਈਕਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਈਕਲਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਦੂਜੇ ਵੀ ਸਾਈਕਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੋਟਰਾਂ ਤੇ ਬਣਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ 8½ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ public sector ਵਿਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੀਹ ਕੋੜ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਨੰਗਲ ਇਕ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਫੈਕਟਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ spindle ਮਿਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਪੜਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ unit ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਆਖਰ ਕਪੜਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਹੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ balanced progress ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਣੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਚੌਧਰੀ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਦਾ ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਤਹਿਸੀਲ ਮੇਰਾ ਜ਼ਿਲਾ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ prominence ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਇਸ ਜ਼ਮੀਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉੱਜ ਤਾਂ ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਭੈੜੀ ਚੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਮਾਗ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ : ਆਪ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਕੇ ਸਾਥ ਮੀ ਅਗਰ ਏਸਾ ਸਲੂਕ ਹੀ ਤੀ ਣਾਯਦ ਆਪ ਕੀ ਮੀ ਏਸੀ ਆਦਤ ਹੀ ਜਾਏ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੱਪਾ ਚੱਪਾ ਮੇਰਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਰਬ ਸਬਬੀ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ, ਤੁਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵੇਖ ਲਵੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਘਟ ਸੜਕਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਰੋਹਤਕ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਰੋਹਤਕ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੈ; ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੈ; ਗੁੜਗਾਂਵ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਪਾਲਿਸੀ

ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਜੇਕਰ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕਾਂਗੜੇ ਦੀ ਅਤੇ ਗੁੜਗਾਂਵ ਦੀ ਅਤੇ ਸਭ ਦੀ ਕਰਾਂਗੇ।
ਕਾਂ ਅਫ਼ਕੂਲ ਗਫ਼ਕਾਰ ਕਾਂ : ਅਫ਼ਕਾਲੇ ਕੀ ਸੀ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਰਿਹਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਪਿੱਛੇ ਰਹੀ ਤਹਿਸੀਲ ਹੈ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਰਿਹਾ ਰਕਬਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ develop ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਸਕੇ ਅਤੇ ਕਾਣੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਦਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪਣ ਲਗ ਪੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ sectionalism ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ rivalries, jealousies ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਪੈਦਾ ਨਾਂ ਹੋਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਸ਼ਾਇਦ ਨਵੀਂ ਚੋਣ ਹੋਈ ਕਰਕੇ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫੇਰ ਸੁਰਜੀਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ prices ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ prices ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਣਕ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਾਰੇ ਦਸ ਰੁਪਏ ਫੀ ਮਣ ਦੀ lower limit ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਰਖੀ ਹੈ ਅਤੇ 14 ਰੁਪਏ ਫੀ ਮਣ ਦੀ upper limit ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੇ ਭਾ ਦੀ fluctuation ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਚੇਦਾਂ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਭਾ ਉੱਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਕਣਕ ਖਰੀਦ ਕੇ ਅਤੇ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਏ ਪਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਭਾ ਤੇ ਕਣਕ ਵੇਚਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਭਾ ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦਸ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਭਾ ਥੱਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ 81 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਬਾਕੀ 19 ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ subsidise ਕਰਕੇ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਯਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾ remunerative ਹੋਣ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਭੁੱਖਾ ਨਾ ਮਰੇ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਮੁਹਤਾਤ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਕੀ 18 ਰੁਪਏ ਮੁਨਾਸਬ ਭਾ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਅਸੀਂ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕੈਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਆਂਗੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਤਾਂ ਖੁਦ ਕਣਕ ਖਰੀਦ ਕੇ subsidy ਦੇ ਕੇ ਵੇਚਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

ਸੁਰਜੀਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਚਾਰ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲਜ਼ ਅਸੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਸੁਰਜੀਤ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਧੂਤ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਐਨਾ ਵੀ ਨਾਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਨਹਿਰਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨਹਿਰਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਉ। ਜੋ ਕੰਮ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੀ ਇਹ ਨੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦੁਬੇ ਵਿਚ ਨਹਿਰਾਂ ਨਾਂ ਜਾ ਸਕਣ। ਪਰ ਹੁਣ

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਨਜਿਨੀਅਰਾਂ ਨੇ ਹਰ ਥਾਂ ਨਹਿਰਾਂ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਨਹਿਰਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਦੁਖਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਦਵਾ ਦੇ ਲਵੋ । (ਹਾਸ) ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਇਹ ਗਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲੇ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਗਈ । ਇਸ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਚਮੁਚ ਕਣਕ ਨੂੰ ਕੁੰਗੀ, ਕਮਾਦ ਨੂੰ ਟਾਪੂ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਨੂੰ ਸੁੰਡੀ ਪਈ ਵੇਖ ਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਣਕ ਦਾ ਜਾਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਜਾਂ ਛੇਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਪੌਣਾ ਜਾਂ ਔਧਾ ਹਿੱਸਾ ਫਸਲ ਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ Co-operation ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ co-operation ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਾਲੇ ਕਾਲੇ ਸਿੱਟੇ ਤੁਸੀਂ ਕਣਕ ਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕੁੰਗੀ ਦੇ germs ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਹਵਾ ਵਗਦੀ ਹੈ ਉਹ ਜਰਮ ਉਡ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹੋ ਬੀਮਾਰੀ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਉਹ ਜਰਮ ਬਹੁਤ ਮੁਦਤ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ । ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਾਣੇ ਗਾਹ ਕੇ ਘਰ ਖੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਾਣੇ ਮੁੜਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਬੀਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਾਫਕ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਸਲਨ ਬਦਲ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੰਡ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਵਧ ਫੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲਿਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸੌਖਾ ਹੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਸਮਝਾਇਆਂ ਉਹ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਇਲਾਜ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿੰਨਾ ਬੀ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਉਨੇ ਦਾਣੇ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਬਣਾ ਕੇ ਧੁਪੇ ਪਾ ਦਿਉ । ਅਤੇ ਜੇਨ ਹਾੜ ਚੀ ਧੁਪ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਕਾ ਕੇ ਬੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰਖ ਦਿਉ । ਫਿਰ ਉਹ ਬੀ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁੰਗੀ ਦਾ ਬੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਨਾ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਹਨਤ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ । ਮੈਂ ਰੋਹਤਕ ਹਿਸਾਰ ਵੀ ਗਿਆ ਸਾਂ ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਛੇਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਸਚ ਮੁਚ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੋਇਆ । ਸਚ ਮੁਚ ਸਾਡੀ ਸਲਾਹ ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਤਦ ਹੀ ਅੰਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਦੇ ਮਿਨਟਾਂ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਧੂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਮਿਲਾ ਲਏ ਹਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਂ ਤੇ 200,

300 ਆਦਮੀ Communist Party ਦਾ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਲੋਗ ਬੜੇ ਮੁਹੱਬੇ ਵਤਨ ਹਨ । ਵਤਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਾਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ miss ਕਰਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਤਕਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਏਠਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਤੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਏਠਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇਸ spirit ਨਾਲ speeches ਕਰਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸਪੀਚ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ real sense ਵਿਚ ਅਗੇ ਲੈ ਜਾ ਸਕੀਏ । ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਵਾਧੇ ਹਨ ਉਥੇ ਇਕ ਘਾਟਾ ਵੀ ਹੈ । ਉਹ ਘਾਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਰਾਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੌਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਪੰਡਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਸ਼ਰਮਾ : On a point of order Sir. ਮੈਂ ਯਹ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੀਫ ਸਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੋਲਦੇ ਹੁਏ ਸੁਝ ਪਰ ਜਾਤੀਂ ਹਮਲੇ ਕियੇ ਹੈਂ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਝ ਪਰ ਫਿਰਕਾਦਾਰੀ ਐਂਰ ਤਾਸੁਬ ਕੇ ਫਲਜਾਮ ਲਗਾਏ ਹੈਂ । ਮੈਂ ਤਨ ਕੀ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ਤਰਦੀਦ ਕਰਤਾ ਹੂੰ । ਸਭੇ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏਸੀ ਆਦਤ ਪਛ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤੀਂ ਹਮਲੇ ਕियੇ ਬਗੈਰ ਵਹ ਨਹੀਂ ਰਹ ਸਕਦੇ ।

Mr. Speaker : Question is—

That at the end of the motion, the following be added—

“but regret that—

- (1) no reference has been made to the final integration of the employees of Pepsu and the Punjab ;
- (2) no assurance has been held out to the Pepsu employees for allowing them two temporary increments ;
- (3) no assurance has been given to the low paid employees for enhancing their pay ;
- (4) no reference has been made for providing family accommodation to those employees who have been transferred from Patiala to Chandigarh, Simla and Jullundur ;
- (5) no reference has been made for disposing of the thousands of pending applications of the political sufferers ;
- (6) in view of the washing away of land and havoc caused by floods and water logging in thousand acres of land in Bet Area, no reference has been made to rehabilitate the peasants by providing government aid and land ;
- (7) no reference has been made to declare the “Bet Area” of Pepsu as a backward area like that of the Punjab ;
- (8) no assurance has been given to bring the rates of land revenue of different districts of the Pepsu at par with those of the Punjab ;

[Mr. Speaker]

- (9) no assurance has been given for removing such of the officers of the P. W. D. from high and responsible posts against whom allegations for misappropriating and wasting lakhs of public money on useless schemes have been made ;
- (10) no assurance has been given that undertrial prisoners in judicial lock-ups and jails will not remain in chains while they go to sleep ;
- (11) no assurance has been given to redress the day to day grievances of the peasants regarding the supply of sugarcane to the Hamira Sugar Mills and irregular payments therefor by the Mill ; and
- (12) no assurance has been given to eradicate corruption from all the Departments and specially from the P. W. D.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That at the end of the motion, the following be added—

“but regret that—

* * * * *

- (3) no reference has been made to the great unrest being felt by the peasants and traders due to unbearable increasing tax burdens ;
- (4) no assurance has been given to the Scheduled Caste people for the distribution of waste land free of cost along with the financial help for cultivation ;
- (5) no concrete assurance has been given for the industrialisation of the State during the Second Plan period ;
- (6) nothing has been said about the fixation of prices of agricultural and industrial goods ;
- (7) no assurance has been given to the low paid employees for enhancing their pay and redressing their other genuine grievances ; and
- (9) no reference has been made to tackle the problem of water logging and to rehabilitate the peasants effected by this”.

The motion was lost

Mr. Speaker : Question is—

That at the end of the motion, the following be added—

“but regret that—

- (1) no reference has been made to the condition of the industrial workers of the State ; and
- (2) no reference has been made to the introduction of prohibition in the State.”

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That at the end of the motion, the following be added—

“but regret that no reference has been made to the abolition of tobacco contracts in the erstwhile Pepsu State.”

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That the Members of this House assembled in this Session are deeply grateful to the Governor for the address he has been pleased to deliver to both the Houses assembled together.

The motion was carried unanimously.

2 P. M.

The Sabha then adjourned till 9.30 A. M., on Wednesday the 20th March, 1957.

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

1957-58

Punjab Vidhan Sabha Debates

20th March, 1957

Vol. I—No. 2

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

<i>Wednesday, 20th March, 1957</i>		PAGE
Starred Questions and Answers	..	(2)1
Transaction of Government business on Thursday—Suspension of Rule 30	..	(2)17
Papers laid on the Table	..	(2)18
Demands for Grants on Account for April to June, 1957	..	(2)18—88

CHANDIGARH :

Printed by the Controller, Printing and Stationery, Punjab

4.40 n.P. 1958

Price : Re ~~4.40~~

ERRATA

Punjab Vidhan Sabha Debate, dated 20th March, 1957

VOL. I. No. 2.

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On Page</i>	<i>Line</i>
ਦੇਖ	ਦਖ	(2)22	8
ਹੇਰਾ	ਹੇਗ	(2)23	10
ਪ੍ਰਤਿ	ਪਤਿ	(2)33	1
ਕੇ	-	(2)45	2nd from below
ਫੇਰਦਾ	ਫਰਦਾ	(2)53	22

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, 20th March, 1957

The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital, at 9.30 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

PLYING OF GOVERNMENT BUSES ON PUCCA AND KACHA ROUTES IN THE STATE

*9. Shri Teg Ram : Will the Chief Minister be pleased to state —

- (a) the names of *pucca* and *kacha* routes in the State where Government buses ply along with the fare which is being charged on each of the routes per mile at present ;
- (b) whether Government intends to issue permits to Transport Societies for plying buses on the new *kacha* routes in the State ;
- (c) if the reply to part (b) above be in the affirmative, the names of the *kacha* routes where the buses are expected to ply along with the rate of fare likely to be charged on these routes ;
- (d) the date when the Government finalised the scheme to ply Government buses on the *kacha* routes, the date when the scheme is expected to be implemented and also the date when the buses are likely to start plying on the above-mentioned routes ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A statement of *kacha* and *pucca* routes in the State on which Government buses ply is laid on the Table.

The fare charged is six pies per head per mile for metalled roads and nine pies per head per mile for unmetalled roads.

(b) Yes. It has been decided by Government that permits on *kacha* routes may be given to small operators especially the drivers (share-holder type) in the following preferences :—

- (i) Co-operative Societies.
- (ii) Private individuals formed into public companies.
- (iii) Private individuals.

Nineteen per cent of the total permits would be allowed to Co-operative Societies formed of Harijans.

(c) The list of 286 *kacha* routes where bus permits are proposed to be issued is laid on the Table.

[Chief Minister]

For unmetalled portion (plains) eight pies minimum and nine pies maximum, per head per mile.

(d) It is not proposed to take over operation of these routes by Government during the period of the Second Five-Year Plan.

Names of pucca and kacha routes in the State where Government buses ply.

Serial No.	Name of the route
1	Ambala City to Ambala Cantt. <i>via</i> Baldev Nagar.
2	Ambala City to Ambala Cantt. <i>via</i> Model Town.
3	Yamunanagar to Chachrauli.
4	Karnal-Pehowa <i>via</i> Pipli.
5	Ambala to Karnal.
6	Ambala to Jagadhri.
7	Ambala to Patiala.
8	Ambala to Kalka.
9	Ambala to Pehowa.
10	Kalka to Simla.
11	Chandigarh to Simla.
12	Chandigarh (local).
13	Ambala to Hardwar.
14	Ambala to Rupar.
15	Ambala to Sohana.
16	Ambala to Chandigarh.
17	Kalka to Rupar.
18	Rupar to Sirhind.
19	Karnal to Delhi.
20	Chandigarh to Karnal.
21	Delhi to Alwar.
22	Delhi to Rohtak.
23	Simla to Kasauli.
24	Jagadhri - Saharanpur.
25	Chandigarh-Ludhiana.

Serial No.	Name of the route
26	Chandigarh to Rohtak <i>via</i> Gohana.
27	Chandigarh to Karnal.
28	Delhi to Kharkhoda.
29	Chandigarh - Jagadhri.
30	Delhi - Dabwali.
31	Simla (local).
32	Jagadhri to Karnal.
33	Delhi to Gurgaon.
34	Chandigarh to Bela.
35	Chandigarh to Rohtak <i>via</i> Sonapat.
36	Ambala to Nangal.
37	Kalka-Kasauli.
38	Jullundur-Chandigarh.
39	District Courts Saddar Bazar (local).
40	D.A.V. College-Saddar Bazar (local).
41	Pathankot-Chandigarh.
42	Hoshiarpur-Chandigarh.
43	Jullundur-Kartarpur.
44	Jullundur-Ludhiana.
45	Jullundur-Nakodar.
46	District Courts-Model Town (local).
47	Jullundur-Kapurthala.
48	Jullundur-Nurmahal.
49	Jullundur-Pathankot.
50	Jullundur-Amritsar.
51	Jullundur-Mehatpur.
52	Jullundur-Shahkot.
53	Jullundur-Tarn Taran
54	Amritsar-Chandigarh.
55	Amritsar-Delhi.
56	Ferozepur-Ludhiana.
57	Ferozepur-Chandigarh.

[Chief Minister]

Serial No.	Name of the route
58	Moga-Chandigarh.
59	Amritsar-Ajnala.
60	Amritsar-Dera Baba Nanak.
61	Amritsar-Jandiala.
62	Amritsar-Wagah Border.
63	Amritsar-Khalra
64	Amritsar-Khalra-Harike.
65	Amritsar-Harike <i>via</i> Bhikhiwind.
66	Amritsar-Kapurthala.
67	Amritsar-Tarn Taran.
68	Tarn Taran-Sirhali.
69	Tarn Taran-Chola Sahib.
70	Amritsar-Majitha.
71	Amritsar-Lopoke-Kakar.
72	Amritsar-Guru ka Bagh.
73	Tarn Taran-Jandiala.
74	Tarn Taran-Patti.
75	Gurdaspur-Chandigarh
76	Amritsar-Ferozepur.
77	Ferozepur-Fazilka.
78	Amritsar-Moga.
79	Moga-Kot Ise Khan.
80	Moga-Jagraon.
81	Moga-Ludhiana.
82	Tarn Taran-Chabal.

List of kacha routes where bus permits are proposed to be issued.

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
AMRITSAR DISTRICT			
1	Amritsar-Noshera <i>via</i> Kotli	30	..
2	Fatehgarh Churian-Dehra Baba Nanak	10	..

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
AMRITSAR DISTRICT—concl'd.			
3	Ajnala-Pindi Saidan <i>via</i> Jasroor ..	16	..
4	Attari-Chhabal ..	16	2
5	Tarn Taran-Patti-Sabhra ..	15	9
6	Khem Karan-Patti ..	17	4
7	Khem Karan-Bundala <i>via</i> Ratoke ..	14	..
8	Patti-Kot Budh Theh ..	8	4
9	Ajnala-Fatehgarh Churian <i>via</i> Chamiani ..	12	..
10	Majitha-Fatehgarh Churian ..	8	..
11	Verowal-Bawin-Tarn Taran <i>via</i> Khadoor Sahib-Nagoke ..	6	12
GURDASPUR DISTRICT			
1	Gurdaspur-Srihargobindpur <i>via</i> Kanuwan-Harchowal ..	30	..
2	Gurdaspur-Dostpur ..	10	..
3	Ghorata-Dinanagar-Durangla <i>via</i> Behrampur ..	17	..
4	Batala-Kanuwan ..	16	..
5	Talibpur-Pandori-Durangla <i>via</i> Gurdaspur ..	12	..
6	Batala-Mehta ..	13	..
7	Pathankot-Narot Jaimal Singh <i>via</i> Kiri Khurd ..	14	..
8	Mukarian-Nowshera-Pattan-Gurdaspur-Trimmu Pattan	17
9	Pathankot-Madhampur-Shahpur Kandi	18
10	Nowshera-Durangla <i>via</i> Gurdaspur ..	8	15
11	Pathankot-Shahpur Kandi <i>via</i> Khanpur ..	13	..
12	Gangath-Pathankot <i>via</i> Nurpur ..	5	19
13	Gurdaspur-Jagwal Bet ..	5	7
14	Batala to Mandh ..	8	14
15	Pathankot to Pul Chaki <i>via</i> Kahralli ..	15	..
16	Pathankot to Dina Nagar <i>via</i> Ghrota ..	10	..
KANGRA DISTRICT			
1	Mukerian-Talwara-Dehra-Jowalamukhi Mandir ..	46	..
2	Hamirpur-Jahu <i>via</i> Behuranj and Ladaura ..	14	..
3	Pathankot-Jowali-Mangwal-Dola-Dehra ..	38	12

[Chief Minister]

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
KANGRA DISTRICT—concl'd.			
4	Jowali-Haripur-Nurpur ..	13	16
5	Nurpur-Sialali-Ladauri ..	13	..
6	Palampur-Dhad-Dharamsala <i>via</i> Malan ..	25	..
7	Palampur-Dhad-Nagrota ..	14	..
8	Palampur-Holtra-Chadiar ..	18	2
9	Nurpur-Bodh-Raja Talab-Rehan-Dhameta-Khatiar-Rey ..	36	..
10	Nurpur-Jowali-Nirhana ..	31	..
11	Nurpur-Rey <i>via</i> Talara-Kher Rehan, Fatehpur, Dhameta, Rey ..	24	..
12	Hamirpur-Awa Devi ..	15	..
13	Talwara-Nadaun ..	42	..
14	Nagrota-Baroh-Aerla ..	18	..
15	Dharamsala-Nirhana <i>via</i> Gaggal-Tiara, Lunj, Salol, Nagrota-Surian ..	32	..
16	Dharamsala-Bharmar <i>via</i> Tiara-Lunj, Hensar Jowali ..	33	7
17	Hoshiarpur-Takli <i>via</i> Chaukimanar ..	22	16
HOSHIARPUR DISTRICT			
1	Adampur-Darobi-Kalan ..	20	..
2	Tanda-Dholbaha <i>via</i> Dhuthen Daulatpur ..	24	..
3	Nawanshehr-Sahiba ..	10	..
4	Shamchurasi-Jandiala Gorewala-Dugha-Ghardiwala-Dasuya ..	22	7½
5	Hoshiarpur-Lambra <i>via</i> Bikhowal-Khum Khum Kotla-Naudsingh ..	10	4
6	Ghati-Bilwan-Nadaun <i>via</i> Dhada Siba-Kotla-Bharwain-Dera Chamkaur ..	25	13
7	Daulatpur-Gagret <i>via</i> Bhadarkali-Banek-di-Hatti ..	15	..
8	Miani-Alampur-Kotla-Dasuya-Rampur ..	22	..
9	Hoshiarpur-Prithipur <i>via</i> Dhollah-Swargdhari ..	19	10
10	Jawar-Una-Nangal <i>via</i> Nehri-Dusara ..	22	11
11	Banga Binjon-Mahalpur-Hoshiarpur ..	15	14

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
HOSHIARPUR DISTRICT— <i>concl.</i>			
12	Nadaun-Bijhori ..	30	..
13	Amb-Chruru-Chuki Maniar ..	17	..
14	Nurpur-Badian-Nangal <i>via</i> Palassi-Ajoli-Rampur ..	20	..
15	Hoshiarpur-Mehangarwal ..	7	..
16	Hoshiarpur-Dharampur <i>via</i> Dholbha ..	24	9
17	Hoshiarpur-Kotla <i>via</i> Dharampur ..	14	..
18	Hoshiarpur-Manhota <i>via</i> Dholbha ..	20	..
19	Hoshiarpur-Khanpur <i>via</i> Dharampur-Ghati-Bilman ..	50	..
20	Hoshiarpur-Pattan Rey <i>via</i> Manhote ..	47	..
21	Hoshiarpur-Bhaddarkali <i>via</i> Dholbha ..	28	..
22	Hoshiarpur-Prithipur <i>via</i> Dholbha ..	29	..
23	Hoshiarpur-Chhabwal-Bassi Kalan ..	1	7
JULLUNDUR DISTRICT			
1	Jullundur-Jandiala-Nurmahal-Talwan-Phillaur <i>via</i> Bilga ..	31	8
2	Jullundur-Jandiala ..	12	..
3	Phillaur-Dosanjkalan <i>via</i> Bara Pind ..	15	..
4	Jullundur-Jandiala-Pasla-Bilga ..	21	..
5	Jandiala-Nakodar <i>via</i> Shankar ..	10	..
6	Haryana-Kartarpur <i>via</i> Allawalpur-Adampur and Sham Churasi ..	26	..
7	Mehatpur-Danewal <i>via</i> Dogar ..	8	..
8	Jullundur-Nanda Chaur ..	27	..
9	Jullundur-Gorewaha ..	2	13
10	Jullundur-Chithi Ugi <i>via</i> Lambra and Kang ..	2½	8½
11	Jullundur Cantt.-Chohk-Khurd Pur <i>via</i> Ucha ..	14	1¾
12	Ludhiana-Mandi <i>via</i> Apra ..	15	17
13	Phillaur-Moron <i>via</i> Lassara ..	3.5	10
14	Jullundur-Gakhal Talwandi Dalla Sahib ..	22	..
15	Nakodar-Purjjan	10½
FEROZEPUR DISTRICT			
1	Muktsar-Malan ..	16	..
2	Malout-Bajidpur ..	22	..

[Chief Minister]

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
FEROZEPUR DISTRICT— <i>concl'd.</i>			
3	Abohar-Bajidpur ..	24	..
4	Abohar-Sher Wala ..	15	..
5	Malout-Sherwali Mandi ..	20	..
6	Zira-Fatehgarh-Panjtur Jogewala Railway Station ..	10	..
7	Dharamkot-Kohni Kalan-Jagraon ..	19	..
8	Zira-Mallanwala ..	12	..
9	Malout-Sikhawali ..	16	..
10	Badal-Bajidpur ..	20	..
11	Dabwali-Bajidpur ..	17	..
12	Gidderbaha-Balu Khurd ..	16	..
13	Muktsar-Guru Harsahai <i>via</i> Mukand Singh wala ..	22	..
14	Acharli-Fazilka <i>via</i> Panjkori Shehtu wala ..	34	..
15	Moga-Chirik ..	8	..
16	Abohar-Soti-Abubshahr ..	26	..
17	Ferozepur-Lohgarh ..	17	..
18	Muktsar-Abohar <i>via</i> Badar Chab-Chibranwali, Mida Paniwala and Patti ..	32	..
19	Muktsar-Fazilka <i>via</i> Lakhwali Madi ..	32	..
20	Abohar-Burj Hanumangarh ..	16	..
21	Muktsar-Mukand Singh wala <i>via</i> Kanianwala Landa, Boda Jasiana and Bura Guzzar ..	14½	..
22	Muktsar-Sohangarh ..	12	..
23	Abohar-Khuban ..	17	..
24	Hanumangarh-Abohar ..	2 permits	..
LUDHIANA DISTRICT			
1	Raikot-Kohara <i>via</i> Pakhowal, Delhon, Sahnewal ..	25	3
2	Raikot-Sahnewal <i>via</i> Delhon, Pakhowal, Gujjarwal and Raipur ..	27	2
3	Ludhiana-Baliawal <i>via</i> Matewara ..	18	..
4	Khanna-Jalajan <i>via</i> Isru-Nasrali ..	10	..
5	Samrala-Isru Kalan <i>via</i> Dehru ..	12	..

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
LUDHIANA DISTRICT—concl'd.			
6	Ahmadgarh-Chhapar-Latala-Barundi-Andlu-Raikot ..	14	..
7	Samrala-Kheri Nodh Singh <i>via</i> Sarwarpur and Bhari ..	13	1
8	Jagraon-Bhundri <i>via</i> Swaddi ..	15	..
9	Jagraon-Pakhowal-Ahmadgarh ..	22	..
10	Raikot-Takhtupura <i>via</i> Bassian, Hathur ..	12	3
11	Ludhiana-Bhundri-Sidhwan Bet ..	20	1
12	Khanna-Chamkaur ..	17	..
13	Samrala-Behlolpur <i>via</i> Todarpur Barmah ..	9	..
14	Ludhiana-Maloud <i>via</i> Delhon Burka-Butari-Chhilen ..	13	10
AMBALA DISTRICT			
1	Kurali-Mulanpur <i>via</i> Sirsan Sailaba-Khezerabad ..	12	..
2	Kurali-Khezerabad <i>via</i> Chhatholi Railway Station-Akalgarh-Saleempur Kalan-Thana Gobindpur ..	6	3
3	Barara*Jagadhri <i>via</i> Chappar ..	13	3
4	Naraingarh-Sadhaura-Bilaspur ..	16	..
5	Jagadhri-Mustafabad ..	10	..
6	Bela-Chamkaur-Morinda ..	10	2
7	Rupar-Morinda ..	13	..
8	Chandigarh-Mullanpur-Garibdas-Kharar ..	13	..
9	Mubarikpur-Barwala ..	10	..
10	Mubarikpur-Raipur Rani <i>via</i> Ramgarh, Masrki-Kot Manak Tobra ..	14	..
11	Raipur-Rani-Garhi-Rehaulti-Moli Murali-Jaspur-Fatehgarh-Chajumajra-Ambala ..	11	..
12	Barwala-Ambala <i>via</i> Bhagwanpur-Nawangaon-Raiwali-Khera Jatan ..	11	11
13	Jagadhri-Pahni Kalan-Sadhaura ..	5	10
14	Kurali-Majra-Mulanpur-Chandigarh Capital ..	10	2
15	Morinda-Kharar ..	9	..
16	Kharar-Chuni Kalan ..	8	..
17	Shahauran-Mullanpur ..	10	..
18	Shabzadpur-Sadhaura ..	10	..

[Chief Minister]

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
AMBALA DISTRICT—concl.			
19	Chhachhrauli-Kot Darpar ..	11	...
20	Abdullapur-Kahjuri-Jathlana ..	12	6
21	Ambala City-Dunara ..	10	...
22	Naneora-Mathori-Sheikhan-Ambala City ..	13	2
23	Matheri-Sheikhan-Mohra Kesri Railway Station-Saha-Shahzadpur ..	23	..
24	Rupar-Hawara Kalan ..	21	..
25	Jagadhri-Bilaspur-Dhanaura ..	20	..
26	Yamunanagar-Buria to Deodbar ..	15	:
27	Sadhaura-Bilaspur-Chhachhrauli ..	12	..
28	Buria-Khadri-Deodbar ..	10	..
29	Chandigarh-Borual-Khimbran-Mataur-Sohana-Landran-Chuni Kalan ..	16	..
30	Raipur Rani-Tarlokpur ..	6	..
31	Hawara Kalan-Rupar <i>via</i> Morinda ..	21	5
32	Rupar-Rangupur-Maipur ..	1	7
33	Jagadhri-Bilaspur-Gopal Mochan ..	13	..
KARNAL DISTRICT			
1	Shahabad-Ladwa-Indri-Sikri-Butana ..	31	..
2	Kaithal-Devban-Rajaund ..	17	..
3	Thanesar-Kaithal ..	30	..
4	Panipat-Sanauli-Ferry ..	9	2
5	Panipat-Monk-Pundri ..	32	..
6	Abdullahpur-Jethlana ..	10	..
7	Kaithal-Nagraon ..	30	..
8	Karnal-Kunjpura ..	1	5
9	Karnal-Monak-Balla-Baba Padha ..	23	..
10	Panipat-Urlana-Kalan ..	20	..
11	Panipat-Sink ..	24	..

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
KARNAL DISTRICT—contd.			
12	Panipat-Sutana-Aher Kurana ..	16	..
13	Kaithal-Habri <i>via</i> Pundri ..	6	11
14	Karnal-Habri <i>via</i> Nissang ..	11	15
15	Karnal-Habri <i>via</i> Pundri ..	6	28
16	Tohana-Kaithal ..	49	..
17	Thanesar-Pehowa-Kaithal ..	16	17
18	Pipli-Babani-Barar Railway Station ..	30	..
19	Assandh-Pundri <i>via</i> Habri ..	21	..
20	Assandh-Nagraon <i>via</i> Dhatral ..	22	..
21	Assandh-Safadan ..	10	..
22	Rajond-Khat <i>via</i> Sangrowi ..	20	..
23	Rajond-Nagraon <i>via</i> Abwa ..	20	..
24	Assandh-Gronda <i>via</i> Bala ..	22	..
25	Jhutlana-Radaur-Jamna Nagar ..	7	12
26	Indri-Ladwa-Shahabad ..	20	1
27	Indri-Thanesar-Grumch ..	22	2
28	Indri-Sekri-Butana ..	9	..
29	Nilokheri-Ameen Crimch-Thanesar ..	20	4
30	Nilokheri-Habeatpur-Nagdoh-Sarkra	14
31	Thanesar-Grimch-Nagdoh Kotarsangh ..	22	..
32	Jhutlana-Makora-Biana Cher-Karnal ..	24	4
33	Kanj Pura-Karnal ..	1	7
34	Karnal-Monk Bala ..	18	..
35	Pehowa-Kaithal ..	10	..
36	Jhana-Shahabad ..	8	..
37	Gharonda-Ghagna-Paudabala ..	16	..
38	Smalka-Hathwala ..	9	..
39	Panipat-Sanek ..	10	..
40	Panipat-Sanoli ..	6	..
41	Smalka-Sanauli <i>via</i> Beholi and Bapauli ..	13	..

[Chief Minister]

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
KARNAL DISTRICT—concl'd.			
42	Panipat-Babail <i>via</i> Raja Kheri and Kutani ..	10	..
43	Thanesar to Babain <i>via</i> Kohlapur and Murthal ..	7	..
44	Kurukshetra-Badhera ..	9	..
ROHTAK DISTRICT			
1	Gohana-Ujlana ..	22	..
2	Gohana-Behawar <i>via</i> Bhutana ..	13	..
3	Sonepat-Panchjatan-Kalanaur ..	32	..
4	Beri-Kahnaur-Kalanaur-Meham ..	12	12
5	Jhajjar-Bir-Dadri-Yequbpur-Farrukhnagar ..	16	..
6	Gohana-Barauda-Ridhana ..	16	..
7	Bhagpat-Ghat-Gohana <i>via</i> Purkhas and Pugthala ..	35	..
8	Meham-Bhiwani <i>via</i> Chiang ..	20	..
9	Rohtak-Lakhu Majra ..	12	..
10	Salawas-Jhajjar ..	18	..
11	Gohana-Bhainswal-Farmana-Kharkhoda ..	22	..
12	Kundli-Mananli-Khewara-Sonepat ..	14	8
13	Jhajjar-Farrukhnagar-Shoojipura ..	14	..
14	Mahamarpur-Tajpura-Murthal-Sonepat-Bhatgaon-Farmana-Jasrana-Kalol-Ladot-Rohtak ..	25	15
15	Sonepat-Bhagpat-Ferry ..	2	10
16	Kharkhoda-Turakpur-Nahra Nahri ..	13	..
17	Kharkhoda-Thanakhurd-Jathari-Aurangabad Bhagpat-Ferry ..	18	..
18	Gohana-Jagsi-Urlana ..	22	..
19	Beri-Dujana-Mohana-Chhsra-Monauthi-Bahadurgarh ..	20	..
20	Degal-Sampla-Rohtak-Badii ..	28	..
21	Gohana-Butana-Isapur Kheri ..	10	..
22	Rohtak-Dubaladhan Majra ..	19	..
23	Bhiwani-Samana-Dubaldhan-Deri ..	29	..

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
ROHTAK DISTRICT—concl.			
24	Sonepat to Rohtak <i>via</i> Kakroi, Bhadana, Kheri Daya, Badran, Salana ..	10	10
25	Kharkhoda to Gohana <i>via</i> Khanda, Bidran, Slim Ser Majra, Mohana ..	10	12
26	Sonepat to Rohtak <i>via</i> Barwasni Mahana, Guhnal ..	12	12
27	Bidhal to Bhalot ..	12	..
28	Beri-Jhajjar ..	10	..
29	Siwana-Jhajjar ..	13	6
HISSAR DISTRICT			
1	Hissar-Uklana-Tohana <i>via</i> Barwala ..	52	..
2	Chuli-Bagria-Bhatu-Fatehabad ..	28	12
3	Hansi-Kandi Kheri ..	32	..
4	Hissar-Seharwa ..	122	..
5	Hissar-Siswal-Madhakhera-Chhuli ..	18	..
6	Sirsa-Chutala <i>via</i> Kherka Kharian ..	21	4
7	Dabwali-Chutala ..	40	..
8	Audhan-Kalanwali-Rori ..	18½	..
9	Bhiwani-Chiang ..	24	..
10	Bhiwani-Bahal-Jhopa <i>via</i> Kairu ..	12	..
11	Fatehabad-Jogiwala <i>via</i> Bhatukalan ..	52	..
12	Fatehabad-Jogiwala <i>via</i> Bhatukalan ..	14	12
13	Sirsa-Jamal ..	20	..
14	Fatehabad to Mandi Adampur <i>via</i> Bighar Sadalpur ..	16	..
15	Chutala-Banni ..	15	..
16	Sirsa-Chuharwala <i>via</i> Darbakalan ..	30	..
17	Hissar-Kaweri-Mangali-Daya Durya-Duryapur-Mandhan ..	24	..
18	Mandi Dabwali-Alike-Masitan-Maujgarh-Matdadujhuti-Ramgarh-Rasilian Khera ..	20	..
19	Hansi-Nalwa ..	16	..
20	Fatehabad-Baldlade <i>via</i> Alike Ratia ..	21	..
21	Fatehabad-Jakhal <i>via</i> Bhirana-Dholu-Ratia-Babanpur-Jakhal or Jakhal-Ratia-Jakhal <i>via</i> Benanpur ..	43	..

[Chief Minister]

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
HISSAR DISTRICT—concl'd.			
21	Hansi-Gohana <i>via</i> Bensa-Palwar Khand-Julana ..	42	11
22	Dabwali-Kalanwali ..	25	..
23	Fatehabad to Ratia <i>via</i> Karnauli-Bhattukhurd-Manspur-Birabadi-Alike-Alawalwas and Lali ..	31	9
24	Barwala to Narnaund <i>via</i> Kheri Jalab ..	16	..
25	Hansi to Miraehpur <i>via</i> Sisai, Lohard Ragho, Rakhi Shahpur, Rakhi Khes ..	20	..
26	Barwala to Jind <i>via</i> Kapro Kot ..	22	..
27	Tosham to Siwani <i>via</i> Bananwala-Daryapur-Chanana ..	22	..
28	Sadulgarh-Sirsa ..	2 permits.	
29	Nohar-Sirsa ..	2 permits.	
30	Bhadra-Hissar ..	2 permits.	
31	Hissar-Jhopa-Rajgarh ..	2 permits.	
GURGAON DISTRICT			
1	Rewari-Bawal-Shahjahanpur-Tankri ..	20	..
2	Barklay-Pingwan-Punhana ..	15	..
3	Nuh-Kot-Rotowas-Ali Mohamad ..	20	..
4	Rewari-Bolani ..	10	..
5	Tauru-Bhorakalan <i>via</i> Pataudi Mandi Jatauli-Gorawara ..	17	7
6	Palwal-Hathin-Kot ..	14½	..
7	Ballabgarh-Dayalpur-Atali-Chamisa-Mohana ..	15	..
8	Pali-Ballabgarh-Tagoni-Kanjooli-Faridabad ..	31	..
9	Palwal-Polak Sihaul-Gori-Salhtra-Mohana ..	7	..
10	Gurgaon-Khanda-Manesar-Behora Kalan-Nandrampur Bias ..	26	..
11	Rewari-Berauli-Dalmia ..	16	..
12	Rewari-Khund ..	18	..
13	Pataudi-Rewari <i>via</i> Dadwa ..	15	..
14	Guratra-Dahina <i>via</i> Jatusana ..	15	..
15	Palwal-Hassanpur <i>via</i> Tappa ..	28	..

Serial No.	Name of route	LENGTH OF ROUTE IN MILES	
		Kacha	Pucca
GURGAON DISTRICT—concl'd.			
16	Gurgaon-Silami <i>via</i> Bundsi Khella-Mandhwara-Ganguwala-Damdama, etc.	8	7
17	Pataudi-Rewari <i>via</i> Dharubera	11	11
18	Rewari-Bawal-Bilkha	13	..
19	Nuh-Kot	18	..
20	Bamin Khera (G.T. Road)-Bighaut-Pingor-Khambi-Bhinduki	10	..
21	Matkola-Hathin <i>via</i> Manduaka-Gharot	10	..
22	Nuh-Jauru	9	..
23	Sohna-Hathin <i>via</i> Indri	16	..
24	Faridabad-Kherikalan-Bholata-Tigaon	12	..
25	Kaman-Firozpur Jhirka	1 permit	
26	Tijara-Rewari	2 permits	
27	Kotputli-Rewari	1 permit	
28	Tijara-Bawal	1 permit	
29	Behror-Nirmana-Shajahanpur-Bawal	1 permit	

(ii) List of new and Kacha Routes

Serial No.	Name of route	DISTANCE IN MILES	
		Kacha	Pucca
1	Ludhiana-Siard	16	
2	Matan Hail-Sonepat <i>via</i> Degal Sampla		
3	Plaares-Bahadurgarh-Chhara		
4	Bahu-Jholri-Bahadurgarh		
5	Jullundur-Beas-Batala	(Reserved for Punjab Roadways, Jullundur)	
6	Amritsar-Sarai Bal	2	29
7	Jasrana-Gemana-Astal-Kahim-Jassar-Gohana	17	..
8	Hoshiarpur-Balachaur-Ratewal		
9	Behror-Karnal	(Joint route with Rajasthan)	
10	Amritsar-Ekalgada		
11	Amritsar-Chowinda Devi		
12	Amritsar-Sarai Amanat Khan		
13	Kaithal-Bhagal		
14	Nadau-Sujanpur road <i>via</i> Bara-Cheru	15	..
15	Sujanpur-Patlandar	9	..

श्री तेग राम : यह उत्तर जो मेज़ पर रखा गया है, यह मुझे नहीं मिला है।

Chief Minister : It has just been received. It will now be given to the hon. Member.

श्री तेग राम : मुख्य मंत्री जी ने बताया है कि यह जो कच्चे रूट हैं इन के लिये परमिट हरिजनों की co-operative societies को दिये जायेंगे। जिन को यह परमिट दिये जाने हैं, क्या उन की कोई लिस्ट तैयार की गई है ?

मुख मंत्री : असल विच एग जबाब में पिहली सरकार दे फेसले अहसास दित्तो है। ठहीं लिस्ट बारे अजे सांठु खिआल बी ठहीं आदिआ। एस बारे ठहीं सरकार फेसला करेगी।

LAWS RELATING TO SECURITY OF TENANTS IN THE STATE

*7. **Shri Teg Ram :** Will the Minister for Revenue and Panchayats be pleased to state whether the Government are considering the desirability of enacting an Agrarian Law consolidating such laws in force in the erst-while States of Punjab and Pepsu ; if so, the time by which such law will be brought before the Legislature ?

Sardar Harcharan Singh : *First part—Yes.*

Second part—As early as possible.

श्री तेग राम : क्या मंत्री सहोदय बतायेंगे कि जल्दी से जल्दी से उन का क्या मतलब है ?

मंत्री : साल दे अंदर अंदर।

श्री तेग राम : क्या मंत्री सहोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या अगले कानून में जमींदारी प्रथा को खत्म करने की तरफ़ ध्यान दिया जाएगा ?

मंत्री : लाज़मी तौर पे।

EJECTION OF TENANTS IN THE STATE

*8. **Shri Teg Ram :** Will the Minister for Revenue and Panchayats be pleased to state —

- (a) the names of villages in each tehsil in the State where there is 'surplus area' of land as defined in the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953, and also the area of land in each such village at present ;
- (b) the names of the tenants, and the names of the villages where 'surplus land' has been allotted to them, together with the area of land allotted to each ;
- (c) the number of ejection notices served by the landlords on the tenants tehsil-wise in the State during 1956-57 (up-to-date) ;

(d) the total number of tenants ejected from their lands in each tehsil yearwise since 1948 up-to-date and also the number of tenants who are landless or possessing less than five standard acres of land in each of the tehsils of the State ?

Sardar Harcharan Singh : (a) No 'surplus area' has so far been assessed in any village.

(b) In view of (a) above, the question does not arise.

(c) Information is being collected. However, time and trouble involved will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

श्री तेग राम : वे कौन सी ऐसी वजूहात हैं जिन की बिना पर अभी तक 'surplus area' इकट्ठा नहीं हुआ ?

ਮੰਤਰੀ : ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਸੀਂ amend ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਦਰਅਸਲ ਪੰਜਾਬ ਸਿਕਿਉਰਿਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਰੂਲ ੩ ਅਤੇ ੪ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਡੈ'ਡ-ਲਾਰਡਜ਼ ਨੂੰ declarations file ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ declarations file ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਐਕਟ ਵਿਚ ਕੋਈ penalty clause ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਸੀ । ਇਸੇ ਲਈ ਹੁਣ ਐਕਟ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

श्री तेग राम : जब यह कानून बना तो क्या उस वक्त इस बात का ध्यान नहीं रखा गया था ?

अध्यक्ष महोदय : आप भी तो बनाने वालों में से थे । आप को भी तो उस का ध्यान रखना चाहिये था । (The hon. Member was also one of the framers of the Act. He should also have kept it in view at that time.)

TRANSACTION OF GOVERNMENT BUSINESS ON THURSDAY—SUSPENSION OF RULE 30

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to move—

That rule 30 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly be suspended and Government business transacted on Thursday, the 21st March, 1957.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈਸ਼ਨ ਬਜਟ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸੌਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਾਰੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇਹ ਮਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Motion moved—

That Rule 30 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly be suspended and Government business transacted on Thursday, the 21st March, 1957.

Mr. Speaker : Question is—

That Rule 30 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly be suspended and Government business transacted on Thursday, the 21st March, 1957.

The motion was carried.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to lay on the Table the Annual Report on the Government Companies in the State of Punjab, as required under section 639(2) of the Companies Act, 1956.

DEMANDS FOR GRANTS ON ACCOUNT FOR APRIL TO JUNE, 1957

अध्यक्ष महोदय : क्या आप कोई time limit रखने की जरूरत समझते हैं ? Individual demands पर discussion की जरूरत नहीं । मेरे ख्याल में जो मैम्बर साहिबान बोलना चाहें वे इन पर जनरल discussion करते जाएं । उस के बाद मीटिंग खत्म होने से आधा घंटा पहले मैं guillotine apply कर दूंगा ।
(Are the hon. Members in favour of some time limit being fixed? There is no need of discussing individual demands. I think the hon. Members desirous of speaking may discuss them collectively. I shall apply the guillotine half an hour before the close of the meeting.)

श्री धर्म वीर वासिष्ठ(हसनपुर) : अध्यक्ष महोदय, जो अगले साल के लिये कुछ demands रखी हैं, उन पर बहस शुरू है। मैं गुड़गांव जिले से इस असैम्बली में नुमाइंदा हूं। वहां के लिये भी इस बजट में सड़कों आदि के लिये कुछ रकमें रखी गई हैं। मैं एक बात अपने Finance Minister साहिब को और मुख्य मंत्री जी को इस सिलसिले में suggestion के तौर पर बताना चाहता हूं। वह यह है कि जहां पांच-साला plan में पांच चार सड़कें इस backward जिले को देकर गवर्नमेंट ने एक अच्छा कदम उठाया है वहां होडल-हसनपुर की सड़क की तरफ भी ध्यान दिया जाए। यह सड़क मन्जूर भी हो चुकी है। नीचे के अफसरों की तरफ से रिपोर्ट आई है कि यह सड़क मौजूदा रकम में से ही शुरू की जा सकती है परन्तु वह अभी तक शुरू नहीं की गई और न उस के लिये अब प्रबन्ध किया गया है। मैं समझता हूं कि Finance Minister साहिब अब उसे शामिल करने की जरूरत कोशिश करेंगे।

इस के अलावा पानी का मसला गुड़गांव जिला का बहुत भारी मसला है। पहले एक स्कीम ओखला वीयर (weir) से नहर निकालने की थी जिस पर 1½ करोड़ रुपये के खर्च का अंदाजा था। बाद में lift channel के लिये 1½ करोड़ रुपये की स्कीम तैयार की गई। अब दोनों को consolidate करके एक Tunnel Scheme चल रही है। यह स्कीम सिरे चढ़े या न चढ़े, बहरहाल पहली स्कीम को नज़र-अंदाज़ न किया जाए।

स्पीकर साहिब, पलवल सब-डिवीजन में जो गवर्नमेंट की पहली स्कीम मन्जूर शुदा है उसे कभी किसी हालत में भी नज़र-अन्दाज़ नहीं किया जाना चाहिये। और अगर कोई और स्कीम गवर्नमेंट लाना चाहती है तो वह इस के अलावा होनी चाहिये। जो स्कीम ओखला की है जिसे पहले Gurgaon Project कहते थे Tunnel Scheme उस के अलावा होनी चाहिये। इस सदन में बहुत दिनों से गुड़गावां प्राजैक्ट का चर्चा चलता रहा है और आंकड़े सुनाए जाते रहे हैं। अब compromise करके उस project को Tunnel Scheme के तौर पर implement किया जाए तो मैं मुख्य मंत्री जी से प्रार्थना करूंगा कि वह रकबा जो Gurgaon Project में शामिल किया गया था सारे का सारा Tunnel Scheme से भी अवश्य फायदा उठा सके। अगर ऐसा न हो तो Tunnel Scheme बेशक रहे, उसे भी मन्जूर किया जाए क्योंकि ज़िला के फायदा की चीज़ है लेकिन Gurgaon Project का व.म से कम जो lift का हिस्सा है और आसानी से हो सकता है—यू.पी. की नहर से और ओखला वीयर से—उसे भी रखा जाए।

अध्यक्ष महोदय, आगे मैं यह प्रार्थना करना चाहता हूँ कि Exploratory Bores की जो बात चल रही है उस का भी जल्दी से जल्दी फैसला किया जाना चाहिये। पलवल सब-डिवीजन में Exploratory Bores private source से किये गये हैं और वह कामयाब रहे हैं। Community Projects में Pumping Sets कामयाब रहे हैं क्योंकि sub-soil पानी नज़दीक है। यह निहायत ज़रूरी है कि Exploratory Bores करवा कर वहाँ पर Electrification का इन्तज़ाम ज़्यादा से ज़्यादा किया जाए। इस तरह backward area को संभाला जा सकता है। Backward areas के declaration के बारे में जो फैसला Government ने किया है उस को मद्देनज़र रखता हुआ मैं नहीं कहता कि गुड़गावां ज़िला के फिरोज़पुर झिरका, रिवाड़ी तहसील, आदि के जो इलाके backward करार दिये गये हैं, वह backward areas नहीं हैं। वह areas backward हैं। करनाल ज़िला की तहसील पानीपत और रोहतक ज़िला की सोनीपत तहसील को खादर का रकबा declare किया गया है। इसी तरह का खादर का इलाका बल्लबगढ़ तहसील में भी है। सारी तहसील तो खादर का इलाका नहीं है लेकिन जिस तरह का कुछ इलाका सोनीपत तहसील और पानीपत तहसील में खादर का इलाका declare किया गया है उसी तरह का इलाका बल्लबगढ़ तहसील में भी है। उस को भी सरकार के द्वारा खादर declare किया जाना चाहिये। यह उसी line पर होगा जिस तरह कि flood affected areas को खादर के रकबे declare किया गया है। यह बात कह कर मैं सरकार को इस बजट के लाने पर बधाई देता हूँ और हाऊस से निवेदन करता हूँ कि इस को पास कर दिया जाए।

ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (ਤਰਨ ਤਾਰਨ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਜਟ ਜਿਹੜਾ ਚੜੀਰ ਖੜਾਨਾ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਬਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਦੇ ਸੁਝਾਵ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਜਮੀਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ]

ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵੱਲ ਜਿੰਨਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਾਫੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਾਫੀ ਰਕਮ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਵੀ research ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਰਕਮ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਲਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੀ ਮੰਡੀ ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੈ। 1954 ਵਿਚ ਉਥੇ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫਸਲ 1,22,000 ਮਣ ਆਈ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀ ਫਸਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਆਈ ਹੈ ਉਹ ਤੇਲੇ ਦੇ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਐਨੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ 45,000 ਮਣ ਆਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 7 ਸਤੰਬਰ, 1956 ਨੂੰ ਇਕ notification ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ 14 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ gazette ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ notification ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕਾਇਦਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ District Boards ਦੇਹਾਤੀ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਾਇਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ District Board ਉਸ ਆਦਮੀ ਉਪਰ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏਗਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕੋਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਾਂ ਕਾਮਾਂ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ ਰਖੇਗਾ ਅਤੇ ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਜਿੱਥੇ ਇਹ notification ਗ਼ੈਰ-ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਵਾਲਿਆਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ। ਹੋਣਾ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਾਮਾਂ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਉਪਰ ਵੀ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦਾ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਹਾਤੀਆਂ ਵਲ ਕਾਫੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੀ Municipal Committee ਹੈ। ਉਹ ਤਾਲੀਮ ਉਪਰ ਫੀ ਕਸ 8/9/- ਸਾਲ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਸਾਰੇ ਸ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਫੀ ਕਸ 3/1/8 ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਨਾਂ ਘਟ ਖਰਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੇਹਾਤੀਆਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ 66.5% ਆਬਾਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਗ ਭਗ 80% ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਖਰਚ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕਰੀਏ ਜਿਹੜਾ ਕਿ District Board ਸਿਹਤੋ-ਆਮਾ ਉਪਰ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਾਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੀ Municipal Committee ਇਸ ਮੱਦ ਹੇਠਾਂ 4/2/3 ਫੀ ਕਸ ਖਰਚ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਵਾਲੇ ਕੇਵਲ -/4/9 ਫੀ ਕਸ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹਾਤੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਾਫੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਚਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਘਰ ਬਾਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਦੇਹਾਤਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਰਾਖੀ ਰਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਵਲ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ Agriculture Department ਨੂੰ ਖੇਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਲ ਬਹੁਤ ਚਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤੋਰੀਏ ਤੇ ਨਰਮੇ ਨੂੰ ਤੇਲਾ ਮਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਣਕ ਨੂੰ ਕੁੰਗੀ ਨਹੀਂ ਛੋੜਦੀ ਪਰ ਸਾਡੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਅਫਸਰ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਨਖਾਵਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕੁਝ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਵਾਂ 60 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਨ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ੨ ਅਫਸਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ੨ ਰੁਪਿਆ ਮਾਹਵਾਰ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੇਰਮੈਂਟ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਵਲ ਵੀ ਵਧੇਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪ੍ਰਥਮ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਬਜਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ (ਟਾਂਡਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਜਟ Care Taker Government ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਇਕ Care Taker Government ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਸ ਬਜਟ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਬਾਅਦ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ, ਵੇਸੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੇਗੀ ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਕੋਈ ਭਲੇ ਖੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਗੇਰਮੈਂਟ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੇਪਸੂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਟੇਟਸ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ administration ਦੇ ਇਖਰਾਜ਼ਾਤ ਬਹੁਤ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਜਾਣਗੇ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਬਜਟ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਵੀ ਖੁਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਖਰਚ ਬੜਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਘੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਘਾਟੇ ਵਾਲਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਤਿਨ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵਧ ਘਾਟਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿਚ Capital Expenditure ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ

[ਸਰਕਾਰ ਚੰ ਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂੜ]

ਦਾ ਖਰਚ ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ 34 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਲਈ 26 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ $8\frac{3}{4}$ ਕਰੋੜ ਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਘਾਟਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਫਾਈਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਜਟ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਘਾਟਾ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਹਾਲਾਂ ਤਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਜਟ ਦੀ ਪੂਰੀ ਗੁਥਲੀ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ੨ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਵੇਂ ਬਜਟ ਆਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੱਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਇਕ ਕਰ ਕੇ administration ਦੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰੱਕੀ ਵਾਲਾ ਸੂਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜਾ administration ਦੇ ਵਾਧੂ ਖਰਚ ਦਾ ਬੋਝ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਹਾਲਾਂ ਪੂਰੇ ਸੋਢ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਲਿਆਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਨਵੇਂ ਖਰਚ ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਘਾਟਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੁਦ ਮੰਨੀ ਹੈ 'ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਟਾਹਰਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਦੋ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਨਾਲ administration ਤੇ ਖਰਚ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਬਜਟ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਕੱਲ ਮੇਰੇ ਕਈ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ impatient ਨਾ ਹੋਵੋ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ prices ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ। ਪਰ ਅਜ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਸਾਡੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਜੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਇਥੇ inflation ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਬੜੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਏਗੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ economy ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਇਕਤਸਾਦੀ ਬਣਤਰ ਹੈ ਇਹ ਉਸ ਤੇ ਦਬਾ ਪਾਏਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਜਿਹੜੇ ਬੋਝੀ ਆਮਦਨੀ ਵਾਲੇ ਤਬਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਥੇ ਕਣਕ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦਾਣਿਆਂ ਲਈ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਠੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਪ 10 ਰੁਪਏ ਮਣ ਕਣਕ ਖਰੀਦ ਕੇ 14 ਰੁਪਏ ਮਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੇਚ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੋ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ 18 ਰੁਪਏ ਮਣ ਵੀ ਵਿਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਤੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਦਾਣੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੁਣ ਗਰੀਬ consumers ਨੂੰ ਵੀ ਲੁਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਫੇਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ, ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਜੋ ਖਰਚ ਆਪ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ economy ਮੁਨਹੱਸਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਸ situation ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਹੜਾ inflation ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ consumers ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਦੇ ਹੋਰ ਫੇਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ੨ ਤਰੀਕੇ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਫਿਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਜੋ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਹੋਰ ਫੇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੱਟੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਆਮਦਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਐਂਰ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਣਗੇ । ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਬੜੀ ਦੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਰ ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਬਸ ਇਹ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਨਿਕਲੇਗੀ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਕੋਈ ਇਮਦਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ Fletcher Report ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ? ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ?

ਫਿਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਇਥੇ ਸਭ ਥਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਮਹਿੰਗਾਈ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਤੰਗੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕੇ ਹਨ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸਾਰੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਇਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ । ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਹਿੱਸਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗੇ ਹੋਏ, ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਲੋਕਲ ਰੇਟਸ, ਚਕੋਤਰਾ ਵਜੈਫਾ ਵਗੈਰਾ । ਲੋਕਲ ਰੇਟਸ ਵਿਚ ਚੁਲ੍ਹਾ ਟੈਕਸ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਟੈਕਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਹੋ ਹੀ ਮਾਲੁਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਵਾ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਮੂੰਡਾ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਹਰ

[ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ]

ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਹੀ ਟੈਕਸ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬਿਆਦਾ ਟੈਕਸ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋਬ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਕੱਢ ਕੇ ਟੈਕਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਏ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਚੰਦੇ ਵੀ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਚੰਦੇ ਲੈਣ ਲਗ ਪਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੰਗਲ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ welfare
10.00 .a.m. ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੰਗਲ ਦਾ mention ਨਹੀਂ ਹੈ। (This makes no mention of any wrestling bout.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਤਾਂ ਸਨ, ਹੁਣ ਚੰਦੇ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਹੈ ਜਾਂ ਪਟਵਾਰੀ, ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, Agriculture ਦਾ Inspector ਜਾਂ Bank ਦਾ Inspector ਸਭ ਦੇ ਪਾਸ ਪਰਚੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ Political Parties ਤਾਂ ਚੰਦੇ ਵਸੂਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ.....

ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੋਦਯ : ਆਪ relevant ਨਹੀਂ ਹੋਂ। (The hon. Member is not relevant.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ policy ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ behave ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਉਹ ਚੰਦੇ ਨਾ ਦੇਣ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੋਕ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਵੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਚੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ Political Parties ਜਾਂ ਦੂਸਰੀਆਂ Organisations ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਅਜ ਕਿਸੇ ਤਹਸੀਲ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਕਿਸੇ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਓ.....

ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੋਦਯ : ਸੁਝੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਯਹ relevant ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। (I have not been able to understand how this is relevant.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਇਹ ਤਿਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ policy ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤੇ criticism ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ.....

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੰਗਾ ਕਰ ਲਉ । ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਆਖੀਰਲਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ । It is all right. (All right, the hon. Member may go on. This is his last day in this Assembly, so I will not interrupt him. It is all right.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਜੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ Policy ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੰਦੇ ਵੀ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਥੇ ਤਕ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ।

ਫਿਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, local bodies ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ District Boards ਹਨ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਢਾ ਚਿੱਠਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਜਵਾ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆਏ ਹੁਣ ਕੋਈ ਹੋਰ ਛੇ ਆਉਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਉਣੇ ਹਨ । ਖੈਰ, ਹੁਣ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੋੜ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੈ ? ਸਕੂਲ ਹਨ ਪਰ ਨਾ ਉਥੇ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ ਹਨ, ਨਾ ਤੱਪੜ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਹਸਪਤਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ, ਸੜਕਾਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ District Boards ਢਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ local officers ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ District Boards ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੋਰ powers ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤੰਗ ਹਨ, ਮਾਸਟਰ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਚੰਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ, local rates ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ । ਹੁਣ elections ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵਿਚ ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ 3 ਆਨੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਹੁਣ 10 ਆਨੇ ਹੈ ।

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਕੀ local rates इस बहस के scope में आते हैं ?
(Do the local rates fall within the scope of this discussion?)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : Local Bodies ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : Local Rates कैसे इस के scope में आते हैं ?
(How do the local rates fall within its scope ?)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ?

Mr. Speaker : Are these imposed by the Government ?

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ local bodies ਨੂੰ grant ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ criticise ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ?

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : Local Rates के मुतअल्लिक आप का क्या ख्याल है ?
आप को मानूस होना चाहिये कि local rates are not imposed by the

[अध्यक्ष सहोदय]

Government. जिस के ऊपर गवर्नमेंट का control नहीं वह इस के scope में कैसे आ गई ? (What does the hon. Member think about the Local Rates ? He should know that the local rates are not imposed by the Government. How does a thing, over which the Government have no control, come within its scope?)

सरदार चंनਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ House ਨੇ District Boards ਵਲੋਂ tax ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਗੋਰਮੇਂਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ grant ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕਰਕੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ policy ਹੈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਨੁਕਤਾ ਚੀਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਹਕ ਹੈ। ਇਸ ਬਜਟ....

अध्यक्ष सहोदय : आप कुछ confused हैं। जहाँ तक local rates का ताल्लुक है these are not imposed by the Government. (The hon. Member is slightly confused. So far as the "local rates are concerned, these are not imposed by the Government.)

सरदार चंनਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਚੰਗਾ ਜੀ ਮੈਂ local rates ਨੂੰ ਨਹੀਂ touch ਕਰਦਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ policy ਤਾਂ criticise ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

अध्यक्ष सहोदय : वह तो करती ही थी यह मैं जानता हूँ लेकिन साथ ही relevant होने की भी कोशिश करें। (That was to be discussed. I know it but he should, at the same time, try to be relevant.)

सरदार चंनਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ Co-operative Movement ਬਾਰੇ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ co-operative ਦੇ basis ਤੇ sugar mills ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜ ਜੋ Banking ਵਿਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ? ਖਾਸਕਰ Sugar Mills ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਮੈਨੂੰ ਭੋਗਪੁਰ ਦੀ ਮਿਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਚੇਧਰੀ ਲਹਿਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਥੇ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਹਿੱਸੇ ਖਰੀਦੋ"। ਲੋਕਾਂ

ਨੇ ਹਿੱਸੇ ਖਰੀਦੇ, ਮਿਲ ਬਣ ਗਈ । ਪਰ ਅਜ ਤਕ ਉਸ mill ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕ meeting ਹੋਈ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮਿੱਲ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ majority ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ । ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਿਲ ਦੇ ਦਿਨ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਖਰੀਦਣ ਕਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮੀਸ਼ਨ ਲੈ ਲਈ ਹੈ । ਫਿਰ ਜਿਹੜੇ Director ਵਗੈਰਾ ਹਨ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੁਆਵਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਲ ਤਵਜ਼ਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ Co-operative Movement ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ discourage ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਵੇਂ Incharge Minister ਦੀ ਹੋਵੇ, Registrar ਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ Manager ਦੀ ਹੋਵੇ, shareholders ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ । ਫਿਰ ਇਹ movement ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਫਿਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ Co-operative Credit Bank ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਇਹ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ Banks ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਫਿਰ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ action ਲੈਣ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ defend ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂਨੂੰ ਵੀ Central Bank ਦੇ delegate ਬਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ । ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ 1954 ਦਾ; 1955 ਦਾ ਨਹੀਂ, 1956 ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, 1954 ਦਾ ।

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਅਰ ਆਪ ਨੇ banking ਸੌ ਜਾਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਯਾ ।
(Now the hon. Member has started reference to banks.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਜਨਾਬ, ਇਹ Co-operative bank ਹੈ । ਜੇਕਰ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਚ ਰੋਕੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਬਹਾਂਗਾ ? ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ movement ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ ? ਕੰਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ shareholders ਵੀ ਡਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ movement ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ । ਫਿਰ ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਕੋਈ expert ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ । ਜੇਕਰ ਚਮੜਾ ਰੰਗਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਰੜਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੁਪਿਆ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ Inspector ਨੂੰ ਚਮੜਾ ਰੰਗਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਕੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ Inspector ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ । ਮੰਤਲਬ ਸਿਰਫ ਰੁਪਿਆ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ movement ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ Agriculture ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਰਕਮ ਇਸ interim Budget ਵਿਚ Agriculture ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਲਈ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੌੜੀ ਹੈ । ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਖੇਤੀ

[ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ]

ਬਾੜੀ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਉੱਨਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਜਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੇਕਰ ਪਤਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ। ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਚੰਦ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਠਹੀਂ ਖਤਾ ਕਿ ਬੀਜ ਕਿਥੇ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਖਾਦ ਕਿਥੇ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਠਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ Agriculture Inspector ਕੌਣ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੋਈ Agriculture Inspector ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਅਸਾਡੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਖਾਦ ਤੇ ਬੀਜ ਆਦਿ ਦੇ ਵੰਡਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੂਚਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਠਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨਾਲ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਜਿੰਨਾ ਛਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਠਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਜੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਘੱਟ ਪਤਾ ਅਤੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਇਕ beneficent ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਬਜਟ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜ਼ਰੀਆ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਦੀ agricultural development ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ ਤੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿਚ ਉੱਨਤੀ ਕਰ ਸਕਣ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਿਰ ਅਸਾਡੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਹੜਤਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੜੇ ਤਪਾਕ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹੜਤਾਲਾਂ ਘੱਟ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ split ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹੜਤਾਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਹੈ split ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਕੂਕ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਾਡ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਅਜਿਹੇ ਵੰਗ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ "split away" ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਕੂਕ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਨੂੰ labour trouble ਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਬੰਸ਼ਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਵਾਹ ਵਾਹ ਲੈ ਲਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵੀ ਭੀਤੀ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ labour problem ਬਾਰੇ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਾਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ । ਸਗੋਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤੋੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਗੇਰਮੈਂਟ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਦੀ ਪਾਲੀਸੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ।

अध्यक्ष महोदय : देखिये प्रैस वालों की तकलीफ का ख्याल रखें । अच्छा होगा अगर बोलने से पहले पेंप्सु से आने वाले मंबर साहिबान अपना नाम clearly ले लें ताकि प्रैस वाले भी समझ सकें (Please listen, the hon. Members should take into consideration the difficulty of the Press. It would be better if the hon. Members from the erstwhile Pepsu Vidhan Sabha tell their names clearly for the information of the Press before making a speech.)

श्री शाम मनोहर (अटेली) : अध्यक्ष महोदय, हमारे खज़ाना मंत्री महोदय ने जो मांग की है, रकम के लिये और जो आइन्दा तीन चार महीनों का काम चलाने के लिये है, जहां तक सारी मांग का सम्बन्ध है मुझे इस के स्वीकार किये जाने में कोई आपत्ति नहीं है । मैं समझता हूं कि हर हकूमत के लिये जरूरी होता है कि वह कुछ रकम ले हकूमत का काम चलाने के लिये । मैं तो इस सम्बन्ध में केवल इतना ही अर्ज करना चाहता हूं कि मैं जिस इलाका से आया हूं और जिस नीति का उपयोग हमारी पिछली पेंप्सु सरकार ने इस इलाका के साथ किया कम से कम यह सरकार उसी नीति का उपयोग इस इलाके के साथ न करे । हमेशा हमारे साथ यही होता रहा है कि हम से रकम मन्ज़ूर करवा ली गई और यह कहा गया कि हमारे इलाके के लिये कुछ रकम नियत की गई है लेकिन बाद में यह हुआ कि या तो वह मन्ज़ूर की गई रकम lapse हो गई या गवर्नमेंट ने withdraw कर ली । मैं यह बात जज़बात में आकर नहीं कह रहा यह तो वाक्यात की बात है । इस के लिये उदाहरण मौजूद हैं जिन से यह साबित होता है कि सरकार की यही नीति पिछले पांच वर्षों में रही है ।

मिसाल के तौर पर, अध्यक्ष महोदय, मैं आप की माफ़त अपनी हकूमत को बताना चाहता हूं कि हमारे गांवों में एक multi-purpose school के खोले जाने के लिये पिछले बजट में कुछ रकम रखी गई थी । यह बहुत अच्छी स्कीम थी और Genl. Shivdev Singh जी, जो उस समय उस विभाग के मंत्री थे, ने बहुत मेहरबानी करके यह रकम मन्ज़ूर की थी, क्योंकि यह समझा जाता था कि यह इलाका पिछड़ा हुआ है और इस इलाके में इस किसम के स्कूल चलाये जाने की आवश्यकता है । लेकिन बदकिस्मती हमारी कि वह रकम वहां की हकूमत ने दूसरी तरफ ले ली और मेरे इलाका में वह स्कूल स्थापित न हो सका । रकम

[श्री शाम मनोहर]

तो वह लोगों के ही काम आई, इस में कोई सन्देह नहीं, और मुझे इस बात का कोई विशेष दुःख नहीं लेकिन इस के साथ ही मैं यह कहना चाहता हूँ कि यदि पिछड़े हुए इलाका को बराबर में लाना है और उन इलाकों की उन्नति करनी है तो फिर इस किस्म की पालिसी पर अमल नहीं किया जाना चाहिए कि जो रकम एक खास इलाके में किसी स्कीम के लिये मन्जूर की जाए उसे दूसरे कामों की तरफ divert कर दिया जाए। यदि हर बार ऐसा ही कर दिया जाए तो पिछड़े इलाकों के लोग कैसे एक ऊंचे मियार पर आ सकेंगे जहां कि हम उन्हें लाना चाहते हैं ?

इसी सिलसिला में मैं एक और मिसाल देना चाहता हूँ कि इस साल के बजट में मेरे इलाका में अटेली-खेड़ी रोड के बनाए जाने के लिये 50 हजार रुपया की रकम मन्जूर की गई थी लेकिन बदकिस्मती इस इलाके की कि जब हम ने इस इलाके के S.D.O. से इस सड़क के बारे में पूछा तो पता चला कि वह रकम गवर्नमेंट ने withdraw कर ली है। अगर यही बात इस मौजूदा सरकार की भी रही कि पहले कुछ रकम एक खास काम के लिये मुकर्रर कर दी और बाद में उसे withddaw कर लिया या किसी दूसरे काम के लिये उपयोग कर लिया तो जो इलाके सदा से पिछड़े हुए हैं वह विकास नहीं कर सकेंगे। हम पिछड़े इलाकों के लिये अपने बजट में बड़ी रकमें मन्जूर करते हैं लेकिन नतीजा यह निकलता है जो नहीं निकलना चाहिये। इस लिये यह सब से जरूरी बात है कि जो रकम पिछड़े हुए इलाके के लिये मन्जूर की जाए वह उसी इलाके पर खर्च की जाए।

इस के बाद, स्पीकर साहिब, मैं आप के सामने कुछ सुझाव रखना चाहता हूँ। कुछ सुझाव अपनी सरकार के सामने, अध्यक्ष महोदय, आपके द्वारा इसी सम्बन्ध में रखना चाहता हूँ कि जो पिछड़े इलाके हैं, इन में जिन कामों के करने की जरूरत है वह जरूर करने चाहिए।

जहां तक सड़कों का सम्बन्ध है यह ठीक है कि इस कार्य के लिये रकम रखी गई है और जो रकम पिछड़े इलाके में सड़कों के बनाए जाने के लिये रखी गई है उस का इसी काम के लिये सरफ़ किया जाना बहुत जरूरी है। मेरा अपना इलाका अटेली ऐसा इलाका है जहां पर कोई सड़क नहीं है। पैम्सु सरकार ने इस इलाका में कालीना-अटेली-खेड़ी सड़क बनाने का प्रबन्ध किया था जैसा कि मैं पहले ही गुजारिश कर चुका हूँ अगर सरकार ने मेहरबानी की है तो इस सड़क को बना दिया जाए और इस के साथ ही यह सुझाव है कि यदि सरकार कृपया अगली पांच साला प्लान में इस पिछड़े हुए इलाके में सड़कें बनाने का प्रबन्ध करे तो इस इलाके की तजारत को बहुत तरक्की होगी और इस इलाके के जमींदारों को फ़ायदा होगा।

जहां तक आबपाशी का ताल्लुक है, मेरा इलाका बहुत बंजर और खुश्क है। आबपाशी का कोई इन्तज़ाम नहीं। बदकिस्मती से level भी ऊंचा है जहां नहर भी पहुंचनी मुश्किल है। इस लिये मैं यह समझता हूँ कि आजकल के वैज्ञानिक युग में science के ज़माने में कोई बात भी असम्भव नहीं है। अगर गवर्नमेंट चाहे तो वहां पर नहर भी जा सकती है और आबपाशी में कोई मुश्किल नहीं रह जाती। इस सम्बन्ध में मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि

जो रकम Exploratory Tube-wells के लिए रखी गई है इसे और अधिक बढ़ा दिया जाए और इस इलाके की आबपाशी पर अधिक खर्च किया जाए ताकि वह इलाका भी उसी तरह से तरक्की कर सके जिस तरह कि आपके सूबे के बाकी इलाके कर रहे हैं। जहां तक मेरे इस इलाके का ताल्लुक है कुदरत की तरफ से उसे काफ़ी कुछ दिया गया है। उस इलाका में बड़ी काफ़ी खानें हैं। बहुत सारी minerals हैं और लोहा भी निकलता है जो मेरा ख्याल है कि सारे पंजाब में केवल उसी इलाके में इतनी मात्रा में मिलता है। ऐसा मुझे मालूम हुआ है और पता भी लगता है कि लोहे की किस्म भी बहुत बढ़िया है और percentage भी काफ़ी अच्छी और ज्यादा है। अगर सरकार उस की तरफ ध्यान दे और उसे develop करे तो मेरा ख्याल है कि वह industrial area बन सकता है। गवर्नमेंट अगर चाहे तो वह इस को ऐसा declare कर दे और ऐसा करने से उस की बड़ी तरक्की हो सकती है। मुझे आशा है कि सरकार उस सम्पत्ति को जो अभी छुपी पड़ी है निकाल कर खुद भी फायदा उठाएगी और लोगों को भी फायदा पहुंचाने की कोशिश की जाएगी।

अन्त में मैं सिर्फ़ एक बात कह कर अपनी स्पीच समाप्त करता हूं। मुझे आशा है कि हमारी सरकार उस इलाके की तरफ विशेष ध्यान देगी और वहां का मियारे ज़िन्दगी जो कि बहुत गिरा हुआ है, ऊंचा उठाने की चेष्टा करेगी। इन शब्दों के साथ मैं इन मांगों की ताईद करता हूं और सदन से अपील करता हूं कि यह मांगें मंजूर कर ली जाएं।

श्री रत्ना राम (मुकरियां) : अध्यक्ष महोदय, जैसा कि हमारे वित्त मंत्री महोदय ने कहा है यह जो बजट है यह एक care taker गवर्नमेंट का है। इस लिये इस में उन सब बातों का अना असम्भव था जो कि अकसर बजट के अन्दर आती हैं और जिन पर यहां पर पूरी टीका टिप्पणी करने की आवश्यकता होती है।

इस बजट में एक दो बातें हैं जिन की तरफ हमारे वित्त मंत्री जी ने संकेत किया और जिन को मैं समझता हूं कि बड़ी स्वागत करने योग्य हैं। एक तो उन्होंने अपनी स्पीच के अन्दर कहा कि गवर्नमेंट इस बात की ओर पूरा ध्यान दे रही है कि जिन सरकारी कर्मचारियों का वेतन कम है उस को बढ़ाने के लिये कोई ठोस कदम उठाया जाए। मैं समझता हूं कि यह एक ऐसी घोषणा है जिस के लिये कि हम अपने वित्त मंत्री जी और अपने मंत्रिमंडल को बधाई दे सकते हैं। यह कहना इस समय आवश्यक तो प्रतीत नहीं होता, मगर मैं यह जरूर कहूंगा कि इस बात की तरफ ध्यान देने की बड़ी जरूरत है क्योंकि जो low-paid यानी कम वेतन पाने वाले कर्मचारी हैं उन के अन्दर बड़ा भारी असंतोष पाया जाता है। यहां पर चंडीगढ़ राजधानी में भी और राज्य के दूसरे भागों में भी हम इस बात को सुनते रहते हैं। यह एक ऐसा असंतोष है जिस को दूर करने की अति आवश्यकता है। इस लिए इस की तरफ जो वित्त मंत्री महोदय ने इशारा किया है उस के लिए मैं उन को बधाई देता हूं और आशा करता हूं कि जब पूरा बजट दो तीन महीने के बाद इस सदन के सामने पेश किया जाएगा तो जरूर इस मांग को पूरा कर दिया जावेगा ताकि इन लोगों को संतोष मिले।

[श्री रलाराम]

यह बात भी बड़ी प्रसन्नता की है कि हमारे प्रान्त में industrial development— जिस की तरफ कल भी यहां काफी ध्यान दिलाया गया है, की तरफ भी पूरी तवज्जुह दी जा रही है। हमारी जो दूसरी पंच-वर्षीय योजना है उस के अन्दर इस बात के लिये खास जोर दिया गया है कि industrialisation की तरफ States का ज्यादा ध्यान हो। हमारे वित्त मंत्री महोदय ने भी इस तरफ इशारा किया है कि सरकार लगातार इस दिशा में कदम बढ़ाती चली जा रही है। मैं समझता हूं कि यह एक ऐसा कदम होगा जो हमारे प्रान्त को बहुत आगे ले जाएगा। जब यहां हमारे सामने पूरा बजट आएगा तो हम आशा करते हैं कि इस दिशा में कोई न कोई ऐसे ठोस कदम इस सदन और प्रान्त के सामने रखे जाएंगे जिन से हम यह समझ सकें कि हमारा प्रान्त आगे जायेगा। चूंकि जैसा कि मैंने पहले भी कहा कि यह एक interim बजट है इस लिये अगर यह कहा जाए कि इस में उन सब बातों का अभाव है जो कि अकसर बजट में होती हैं तो उचित ही होगा और इस पर किसी तरह की टीका टिप्पणी करना ठीक भी नहीं होगा। फिर भी कई एक बातें हैं जिनकी तरफ, अध्यक्ष महोदय, मैं आप के द्वारा मंत्री महोदय और मंत्रिमंडल का ध्यान आकर्षित करना चाहता हूं। यह बजट जैसा कि मंत्री महोदय की statement से प्रकट होता है, जून तक के लिए बनाया गया है और तब तक वर्षा ऋतु आरम्भ हो जाएगी। मेरा जिला हुशियारपुर जो है उस में कुछ ऐसी समस्याएं हैं जिन को बहुत शीघ्र निपटाने और हल करने के लिए कदम उठाने की आवश्यकता है। यह ठीक है कि सरकार इस मामले की ओर ध्यान दे रही है और समझती है कि हमारे यहां जो चोत्रों का बड़ा भारी मसला है, जिस के कारण प्रति वर्ष इतने floods आ जाते हैं कि बहुत सी ऐसी भूमि जो कृषि के काबिल है उसका नुकसान हो जाता है, उस की तरफ विशेष ध्यान देने की आवश्यकता है। यहां एक Division survey करने के लिये मुकर्रर तो किया गया है मगर अभी तक, मुझे यह कहते हुए खेद होता है कि उस तरफ कोई खास ठोस कदम नहीं उठाया गया है जिस से यह समझा जाए कि यह समस्या जो उस जिला की है, जिस के साथ किसी एक हिस्सा का नहीं सारे जिला का भारी ताल्लुक है, को हल करने के लिये मजबूत कार्रवाई की गई है और कोई सही इलाज किया गया है। पूरा बजट आने से पहले यह आवश्यक है कि जो भी provisions embankments या flood control के लिये किये गये हैं उन के अधीन हुशियारपुर में जो चोत्रों की समस्या है उस की तरफ सब से पहले ध्यान दिया जाए। अध्यक्ष महोदय, आप से भी यह बात छुपी नहीं होगी कि जो बारिशें अब पीछे सर्दियों में हुईं वह भी काफी ज्यादा हुईं और सैलाब इतना आया कि काफी इलाका वहां का ऐसा है जहां फसलें बिल्कुल तबाह हो गई हैं और आइंदा के जो prospects हैं वह एक तरह से भयानक हैं। इस लिये मैं मंत्रिमंडल का ध्यान इस ओर आकर्षित करना चाहता हूं कि survey वाला मामला तो अब काफी देर तक चलता रहा है और अब इस को ज्यादा लम्बा करते रहना ठीक नहीं है बल्कि इस समस्या को हल करने के लिये जिस के साथ उस जिला के लाखों लोगों की जिन्दगी और मौत का सवाल बंधा हुआ है, कोई ठोस कदम उठाने की जरूरत है। मेरी विनय है कि अगली वर्षा ऋतु शुरू होने से पहले इस काम को किसी न किसी रूप में शुरू कर दिया जाए। इस

से हमारे इलाके के जो लोग हैं और जिन पर प्रति वर्ष भारी विपत्ति आती है उन की काफी टाक्स बंधेगी और एक बड़ी भारी समस्या हल होगी ।

एक बात और है जिस की ओर, अध्यक्ष महोदय, आप के द्वारा मंत्रिमंडल का ध्यान आकर्षित करना चाहता हूं । वह यह कि जो टीचरज हैं उन की समस्या उसी तरह चलती आ रही है और उसका अभी तक कोई भी समाधान नहीं हुआ है । हर दो महीने के बाद हम पढ़ते हैं कि अब hunger-strike हो रही है, अब टीचरज धरना मारेंगे और अब इतने fast unto death करेंगे । यह बहुत बुरी बात है और इस मसले को हल करने के लिये बहुत शीघ्र कदम उठाने की जरूरत है । आप सब जानते हैं कि शिक्षा विभाग जो है यह देश के निर्माण का विभाग है । अगर उस में काम करने वाले व्यक्तियों में इस तरह का असंतोष रहता है तो इस से विशेष हानि होती है । मेरे देश, जाति और राष्ट्र को इस से बड़ी भारी हानि होती है । इस लिये, अध्यक्ष महोदय, आपके द्वारा मैं यह कहना चाहता हूं कि पिछले दो महीने के समाचार पत्रों को पढ़ा जाए तो उन में कहा गया है कि हमारी राज्य सरकार कोई लगभग 65 लाख रुपया इस काम के लिये देगी । परन्तु अभी तक इस ओर कोई ठोस कदम नहीं उठाए गए । यह ठीक है कि स्कूलों का, डिस्ट्रिक्ट बोर्ड के स्कूलों का शिक्षा का मियार ठीक नहीं है और जो standard हमारे बच्चों की शिक्षा का होना चाहिये, जो वे स्कूल के अन्दर पाते हैं, उन के अन्दर इस का अभाव है । आज स्कूलों के अन्दर इस अभाव के कारण जो वातावरण उत्पन्न हो गया है उसे ठीक करना चाहिये । इस किस्म के वातावरण पर हम कोई गौरव, मान या फخر नहीं कर सकते । पर फिर भी वे इस में 6 महीने या साल इन्तज़ार कर सकते हैं । लेकिन यह जो कि teachers इस तरह से असन्तुष्ट फिर रहे हैं और बगैर satisfy हुए फिर रहे हैं या उन के अन्दर trade union की भावना आती जा रही है, तो इस तरह से जरूरी है कि teachers के वेतन का दर बढ़ाया जाये । Teachers एक missionary अदारा है । अगर teachers के वेतन को न बढ़ाया गया, जिस तरह से कि आज है, तो हमारी हकूमत missionary और nation building का काम अच्छा नहीं रख सकती । इस लिये, अध्यक्ष महोदय, आप के द्वारा मैं मंत्रिमंडल का ध्यान इस ओर आकृष्ट करना चाहता हूं । बाकी दूसरी समस्याएं भी हैं, लेकिन यह एक अति आवश्यक समस्या है । जितनी जल्दी हमारी सरकार इस को निपटा लेगी उतनी जल्दी हम समझेंगे कि बड़ा भारी ठोस कदम इस ओर उठाया गया है ।

इस बजट में, जैसा कि वित्त मंत्री जी ने फरमाया है, खासा घाटा है और जो आगे बजट आएगा उस में भी शायद ऐसा ही हो । वह भी शायद घाटे का बजट हो । इस तरफ यह भी शक किया गया है कि शायद नये taxes लगाए जाएं । अध्यक्ष महोदय, आप के द्वारा मैं वित्त मंत्री जी का ध्यान इस तरफ आकृष्ट करना चाहता हूं कि taxation के बारे में यह प्रयत्न किया जाए कि जब वह बजट हमारे सामने हो तो उस में साधारण जनता पर किसी तरह से बोझ न पड़े, क्योंकि taxation का बोझ पहले ही आम जनता पर अधिक है । हम अभी २ इलैक्शनज लड़ कर आए हैं और हम जानते हैं कि जनता के अन्दर इस बारे में क्या भाव है और क्या विचार है । यह ठीक है कि घाटा पूरा करना होगा और विकास के लिये, development के लिये, रुपया भी वित्त मंत्री जी को कहीं से ढूंढ निकालना

[श्री रत्ना राम]

होगा। पर यह बात अति आवश्यक है कि इस बात पर ध्यान दिया जाए कि जो भी taxation की proposals हों वे इस प्रकार की हों कि जो साधारण गरीब जनता है उस पर यह बोझ ज्यादा न पड़े। हमें समाजवादी ढांचे को लाना है। इस लिये आवश्यक है कि उस के जो उपाय या साधन हैं उन को ध्यान में रखा जाए। यह एक महत्वपूर्ण बात है, अध्यक्ष महोदय, जिस की ओर मैं वित्त मंत्री जी का ध्यान आप के द्वारा आकर्षित करना चाहता हूँ। साधारण जनता की जो paying capacity है उस की सीमा की हद यहां तक पहुंच चुकी है, कि वह और बोझ बरदाश्त नहीं कर सकती। यह taxation जो भी होगा उसका बोझ साधारण गरीब जनता पर नहीं पड़ना चाहिए। यदि इस पहलू पर विचार न किया गया तो उस का जो परिणाम होगा वह असंतुष्टता को बढ़ाने वाला होगा।

इन शब्दों के साथ, जो यह Care-Taker Government Budget हमारे वित्त मंत्री जी ने पेश किया है, उन्हें बधाई देता हुआ आशा करता हूँ कि जो भी गवर्नमेंट आए, शायद उस में भी वही वित्त मंत्री हों, यह जो आवश्यकताएं हैं इन्हें पूरा करने की ओर वह अवश्य ध्यान देंगे।

सरदार राजिंदर सिੰਘ ਗਿਆਨੀ (ਰੋਪੜ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਖਰੀ ਦਫਾ ਹੈ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਣੀ constituency ਤੱਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਰਖਾਂਗਾ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ 'ਸੀ ਕਿ ਰੋਪੜ constituency ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਏਗਾ। Education ਦੇ Head ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਗੋਰਮੈਂਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕਿ ਰੋਪੜ ਦੇ ਵਿਚ ਗੋਰਮੈਂਟ ਗਰਲਜ਼ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾ ਗੁਫਤਾ ਬਿਹ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਬੜਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਕੂਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਕਮਰੇ ਨੇ। ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿੱਕਤ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਜਟ ਉਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਕਈ ਲੜਕੀਆਂ ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਬੇਰੋਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ D.P.I. ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ Education Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਸ building ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਉਸਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਲਤਜਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਕੂਲ ਦੀ building ਗੋਰਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾਏ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਮਤਵਾਤਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬਜਟ ਦੇ ਵਿਚ ਨ Civil Works ਦੇ Head ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਾ Education ਦੇ Head ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ Government Girls High School ਰੋਪੜ ਦੀ building ਲਈ ਕੋਈ provision ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ 3 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਦਾ ਬਜਟ ਬਣੇਗਾ ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਅਤੇ Education Minister ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ

ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਜਟ ਦੇ ਵਿਚ ਏਸ Government Girls High School ਰੋਪੜ ਦੀ building ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ provision ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

ਸੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਇਕ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ education ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਥਾਂ Junior Basic Training Classes ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਨੇ। ਮੇਰੀ constituency ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ classes ਸਨ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਜ਼ਾਤੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ private ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ corruption ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਇਕ student ਤੋਂ ਸੌ ਸੌ, ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਗੋਰਮੇਂਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਔਰ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ private ਸਕੂਲ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਅੱਡੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਯਾ ਜਿਹੜੇ ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਅੱਡੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ training ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਔਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੀ teachers ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਲੇਕਿਨ ਏਸ ਵੱਲ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਔਰ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਤੇ ਪਰਸੰਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ Junior Basic Training Schools ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਕੁਝ ਬੌਝਾ ਬਹੁਤ provision ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਜਿਹੜੀ private ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਰਾਦਾਰੀ ਔਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਕਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ classes ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ corruption ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਫਿਰਕਾਦਾਰੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੇ ਜੋ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ training ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ corruption ਦੇ ਅੱਡੇ ਨੇ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਫਾਜ਼ਲ ਦੋਸਤ ਸ਼੍ਰੀ ਰਲਾ ਰਾਮ ਨੇ teachers ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਦੁਹਰਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ teachers ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ grades ਵਧਾਏ ਜਾਣ। Teachers ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਬੋੜੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ grades ਨੂੰ revise ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਕਈ ਵਾਰ agitations ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਤਕ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਤਾਲੂਕ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ standard ਦੇ ਸਕੂਲ ਹਨ। ਏਥੇ Junior Model School ਹੈ, Senior Model School ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿ education ਬੜੇ standard ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਟਾਫ਼ trained ਹੈ। ਪਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਕਿਤੇ

[ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ]

primary school ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ education ਲਈ ਕੋਈ ਤਾਮੀਰੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ standard ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੁਰਾਲੀ ਮੈਰੀ constituency ਵਿਚ ਇਕ ਕਸਬਾ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਕਿਸੇ ਮੰਡੀ ਤਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਲਈ ਅਨਾਜ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਸੜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਸਬੇ ਨੂੰ ਸੜਕ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਮੰਡੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਵੀ ਸਕੀਮ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਿਤਨੀ ਇਸ area ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸੜਕ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਸਤੇ ਭਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ area ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਏਸ area ਵਿਚ ਸੜਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ area ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ neglect ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੁਰਾਲੀ ਤੋਂ ਸਿਧਵਾਂ ਤਕ ਜਿਹੜੀ ਸੜਕ Second Five-Year Plan ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਨਾਮੋਨਿਸ਼ਾਨ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤਾਈਂ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ ਸੜਕ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਵੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ area ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਮੰਡੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਣ।

ਮੈਂ ਇਸ ਬਜਟ ਦੀ ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜੋ provision ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਰਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ taxes ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਧੇ ਟੈਕਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਹਨ। Poor class ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। Direct taxes ਦੇ ਲੱਗ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਕਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਲੱਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿ ਆਮਦਨੀ ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੇ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਪਿਛਲੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਚਾਰ

ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਘਟ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਜਾਣ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ 20-30 ਜਾਂ 50 ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਤੱਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਤਨਖਾਹ 100/- ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੱਡਿਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੇ ਦਸ ਦੀ ratio ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 1,000/- ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਚਪੜਾਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਤਨਖਾਹ ਬੜੀ ਘੱਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਮਹਿੰਬ 25/- ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਬੁਹਾ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਭਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਵੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਹੋਵੇ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੇਗੇ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦਪੁਰੀ (ਆਦਮਪੁਰ): ਪੰਜਾਬ ਗੋਰਮੈਂਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਬਜਟ ਨੂੰ ਬੜੇ ਗੌਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਹੀ ਚੀਜ਼ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਦੀਆਂ ਗੋਰਮੈਂਟਾਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀਸੀ ਵਿਚ adopt ਕਰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਝ ਹਨ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਜਿਹੜੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ ਮੈਨੂੰ 5 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਉਦ ਹਰ ਦਫ਼ਾ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੜਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਮਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਲਫੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਹਨ। ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ words ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਸ ਲਈ ਲਫੜੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਿਆ atmosphere ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ਉਹ Socialistic Pattern of Society ਬਾਰੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਇਕ ਸ਼ਖਸੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਸ ਬਜਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚਿੱਲਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਂ ਕਿ Socialistic Pattern of Society ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਮਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਮਲੀ ਵੰਗ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਉਹ ਬੜੇ ਕੋਝੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰਨ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਵੀ Second Five-Year Plan ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੋਰਮੈਂਟ ਦੀ support ਵਿਚ ਲਫੜ ਕਰੇ ਹਨ। Labour and Finance Minister ਨੇ ਵੀ ਇਸ plan ਦੀ ਬੜੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਲਫੜੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ tendency, inflationary tendency ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ standard of living low ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ October, 1949 ਵਿਚ ਇਕ index ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1949 ਦਾ ਜਿਹੜਾ index ਸੀ ਉਹ 92.1 ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ

[ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦਪੁਰੀ]

ਨਹੀਂ ਬੜਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰਬੀਂ crops ਵਿਚ ਬਾਰਸ਼ਾ ਠੀਕ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੇਰ ਇਹ ਇਕ ਦਮ ਬੜਿਆ ਅਤੇ 99.7 ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖਤਰਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ inflationary tendency ਬੜਦੀ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਲਈ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਜੋ ਹਨ ਉਹ ਬੜੇ ਮਾਮੂਲੀ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ administrative ਉਲਝਣਾਂ ਹਨ।

ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਵਕਤ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ economy ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ poor ਹੈ। Industrial economy ਵੀ negligible ਹੈ। ਆਪਦੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਸਟੇਟ ਦੀ agricultural policy ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਕੁਝ ਫਿਕਰੇ ਮਿਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ agriculture ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ। ਕਾਟਨ, ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ progressive ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਆਪਨੂੰ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ; ਕਿਉਂਕਿ floods ਆਏ, agriculture ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ parasites ਛੱਡ ਗਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਸਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈ। ਕਪਾਹ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਤੋਲਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਲ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਵਿਚ nature ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਅਸੀਂ ਨੇਚਰ ਦੇ ਨਾਲ fight ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੁਝ evil forces ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਨ floods। Floods ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਬੰਧ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ। ਆਪ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਝ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਹਨ; ਇਹ ਠੀਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੁਝ suggestions ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਦਾ Revenue expenditure ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜੇਕਰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦਸਾਂ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਨਾਗਵਾਰ ਗੁਜ਼ਰੇਗਾ। ਆਪ highly paid officers ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਪੂਰਾ ਕਰੋ ਪਰ ਮੈਂ low-paid employees ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਬਾਰੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ salaries ਚਰਚ ਵਧਾਈਆਂ ਜਾਣ।

ਆਪਨੇ services ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਈ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ। Fletcher Committee ਨੇ ਵੀ report ਦਿਤੀ; Government of India ਨੇ ਵੀ ਵਾਅਦੇ ਦਿਲਾਏ ਕਿ ਅਸੀਂ low-paid employees ਦੀਆਂ salaries ਨੂੰ improve ਕਰਾਂਗੇ। ਜੇ 60/- ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ increase 1/3 ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ 60/- ਤੋਂ ਘੱਟ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 2/3 increase ਕਰਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਜੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੀ contribution Government of India ਦੀ ਹੋਵੇ ਉਤਨੀ ਆਪਦੀ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਢੰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਪਨੇ loan raise ਕੀਤਾ। 32 ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਬਲਿਕ ਡੈਂਟ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ 8.8 ਕਰੋੜ ਹੋਰ ਲੋਨ ਵਿਚ ਡਾਲ ਕੇ ਰੋੜ ਕਰੋ ਤਾਂ ਪਬਲਿਕ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੀ

ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ interest ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਏ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਇਏ। ਆਪਨੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ taxation ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਆਪਨੇ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਣ; ਇਹ ਬੜੀ unpleasant duty ਹੈ। ਲੇਕਨ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ we have to meet the demand। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ 32 ਕਰੋੜ ਲੋਨ ਹੋ ਉਥੇ 8.8 ਹੋਰ ਲੋਨ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰ ਲਓ। ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਬਜਟ ਨੂੰ ਨੇਕਨੀਅਤੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ criticism ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਅਗਲੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ administration ਤੋਂ ਪਬਲਕ ਦੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ services ਦਾ ਇਤਮੀਨਾਨ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪਬਲਕ ਦਾ ਇਤਮੀਨਾਨ। ਮੈਂ ਪਬਲਕ ਦੇ ਇਤਮੀਨਾਨ ਬਾਰੇ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ economic life ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਥੇ industries ਦੇ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਇਸ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿਆਲ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਪਨੇ Five-Year Plan ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਤੱਕ planned industrialization ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ—ਉਸ ਵਕਤ ਤੱਕ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਕਾਟੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦੀ economy ਲਈ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਹਿੱਸਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਤਕ industrialization ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਕਮ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ industrialization ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ scheme ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ steel industry ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ steel industry ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ floods ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਜਲੰਧਰ, ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਾ ਡਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ industry ਨੂੰ, ਜਿਸਦਾ concern floods ਦੇ against measures ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੈ, ਜ਼ਿਆਦਾ develop ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਮੈਂ iron and steel industry ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਵੱਜੂਹ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ standard of living ਹੈ ਉਸਦੇ index ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅਰਥ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ standard of living ਦੇ statistics ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। ਲੇਕਨ ਕੁਝ ਅਮਲੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਸੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਕ national income unit ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਬਰਾਬਰ ਇਥੇ ਵੀ ਹੈ; ਉਹ ਕੁਝ figures ਦੇਣਗੇ। ਲੇਕਨ ਆਪਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ national standard of living ਉੱਚਾ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ national income ਉੱਚੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ national income ਥੋੜੀ ਹੈ ਉਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰਦਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ national income ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿੱਗਰ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਮੈਂਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਈ grievances ਸੁਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ

[ਪ੍ਰੋਵੈਸਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦਪੁਰੀ]

ਹੈ। ਆਪ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਉਹ backward areas ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ newly created areas ਹਨ ਅਤੇ affected by floods ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ facilities ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਵੇਖਣ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਉਥੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਖੜਾ ਹੈ; ਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ; ਅਫਸਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਉਥੇ, ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤਬਾਹੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ revenue ਮਾਫ ਕੀਤੀ ਜਾਏ।

ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਡਿਫੀਸਿਟ ਬਜਟ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਡਿਫੀਸਿਟ ਬਜਟ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਹੈ; ਹੋਰ loan raise ਕਰ ਲਓ। ਇਹ ਕੋਈ ਬੜਾ ਡਿਫੀਸਿਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬੜਾ ਵੀ ਡਿਫੀਸਿਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ constructive side ਵਲ ਚਿੰਤਾ ਖਰਚ ਹੋਵੇ।

ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖਿਆ ਉਥੇ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹਾਊਸਿੰਗ, ਹੈਲਥ ਅਤੇ ਏਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ poor contribution ਹੈ। ਮੇਰਾ suggestion ਹੈ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ facilities ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਨਦੀਆਂ ਢਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ floods ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਤਕਲੀਫ ਕਰੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਤਵੱਜੁਹ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਭੋਗਪੁਰ, ਆਦਮਪੁਰ ਵੱਲ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਲੋਕੀ ਰੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਬੜੀ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਕਿਸਾਨ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਅੱਜ ਖੁਦ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ granary of India ਹੀ ਨਹੀਂ, granary of World ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਜਿਸਦੇ ਵਲ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਦਿਲਾਉਣਾ ਬਹੁਤੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ co-operative system ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਦਾ socialistic pattern of society ਭੀ ਇਸੇ co-operative system ਪਰ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਨੇ, ਰੂਸ ਨੇ, ਔਰ ਹੋਰ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸਿਸਟਮ ਚਲਾਇਆ ਹੈ।

11-00 A.M.

ਆਪ ਨੇ ਵੀ ਅਗਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸਿਸਟਮ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਉਠ ਰਹੇ। ਇਸਦਾ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ blame ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ machinery ਵਿਚ ਕੁਝ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਆ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਢਾਇਦਾ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੂੰ anti-corruption ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਕਰੱਪਟ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਗਰ ਇਹ ਚੋਰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਲੇਕਿਨ ਭੋਗਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ

ਮਿਲ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਬੇਸਿਸ ਤੇ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਥੇ 35 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਗ਼ਬਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ checking ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਥੇ ਤਿੰਨ auditors ਭੇਜੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਚੀਜ਼ concern ਰਖਦੀ ਸੀ ਉਹ ਸੇਂਟਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾਲ ਤਅਲੁਕ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਡੀਟਰਾਂ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ 11 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਹੋਰ ਪਕੜ ਲਈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਮਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ machinery ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਬੜਾ ਇਤਬਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ second hand machinery ਆਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ 30 ਜਾਂ 35 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਵਿਚ 62 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ show ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਬੜੀ ਚੋਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਗੇਰਮੇਂਟ ਰੁਪਯਾਪ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਦੇ ਚੀਫ਼ accountant ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਚੀਫ਼ ਕੈਮਿਸਟ ਨੂੰ ਜੁਤੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ second hand machinery ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਦੀ ਬਿਮੇਦਾਰ ਗੇਰਮੇਂਟ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨੌਕੀਐਰ ਬਦੀ ਵੀ ਬਿਮੇਦਾਰ ਗੇਰਮੇਂਟ ਹੈ ਔਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਆਪ ਬਿਮੇਦਾਰ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਵਕਤ ਤੁਸੀਂ ਕਾਫੀ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰੋਫੇਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਰਾ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਕਰੋ।
(The hon. Member has taken enough time, he should wind up soon.)

ਪ੍ਰੋਫੇਸਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦਪੁਰੀ : ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵਕਤ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਔਰ ਵੇਰ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ (ਹਾਸਾ)। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ request ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ 10 ਮਿਨਟ ਹੋਰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੀ ਸਪੀਚ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਵਕਤ ਲਉ ਪਰੋਫੇਸਰ ਸਾਹਿਬ। (Most of the hon. Members have been waiting for his speech. He may take as much time as he likes.)

ਪ੍ਰੋਫੇਸਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦਪੁਰੀ : ਦਿਲ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਘੰਟਾ ਬੋਲਾਂ ਪਰ ਤੁਸੀਂ 10 ਮਿਨਟ ਹੀ ਦਿਉ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ। (I will not stop him.)

ਪ੍ਰੋਫੇਸਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦਪੁਰੀ : ਆਪ socialistic pattern of society ਦੀ ਕੋਈ conception ਰਖਦੇ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਉਹ conception ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਹੋਵੇ, higher heights ਵਿਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਵਾਂਗਾ।

[ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦਪੁਰੀ]

ਆਪ ਨੇ ਇਤਨਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ backward area ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ technical institutions ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤਾਲੀਮ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਲਾਉਂਦੇ ਹੋ ਉਹ ਵੀ backward ਹੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਥ ਕਰਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਦੂਸਰੇ socialistic countries ਦੇ ਨਾਲੋਂ 98 paces ਪਿੱਛੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ backward ਏਰੀਏ ਜਾਂ backward ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੰਡਿਆਂ ਨੂੰ technical institutions ਦੇ ਵਿਚ training ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਸ਼ਲਾਈਜ਼ ਕਰੋ। ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲਾਈਜ਼ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਦਾ maximum uplift ਹੋਵੇ। ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਔਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਯਕਦਮ ਪਰਾਈਵੇਟ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਐਸੀ balanced ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਅੱਗੇ ਵਧੇ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਪੁਆਇੰਟ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਬੰਦ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੌਕਾ ਦਿਉਗੇ। ਅੱਜ subordinate services ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਬੱਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਔਰ ਡੀ. ਏ. ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਨਾ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ D. A. ਤਨਖਾਹ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਤਨਖਾਹ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਕਤ retire ਹੋਣ ਤਾਂ pension ਦੇ ਵਿਚ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਹ ਜੋ ਬਜਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ Dearness Allowance ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਬੜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਇਹ ਬੜੀ ਮਾਯੂਸਕੁਨ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ pay ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ basic salary ਵਧਾਓ ਔਰ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ D. A. ਹੀ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਧਾ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ graceful ਬਣਾਉ ਔਰ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਨੂਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰੋ। ਆਪ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਨੀ ਕਮ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਇਕ matriculate ਕਲਰਕ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਤਨੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ most reasonable ਹੈ। ਜੇ ਇਕ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਲਰਕ 60 ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 39-8-0 ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਮਾਲ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ house allowance ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ notice ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਲ ਪੂਰੀ ਤਵਜ਼ੁਹ ਕਰੋਗੇ ਔਰ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋਗੇ।

चौधरी अलबेल सिंह नैन (जींद) : स्पीकर साहिब ! मैं इलाका निर्वाणा का नुमाइंदा हूँ। आज जो statement 3, 4 महीने के बजट का वज़ीर खजाना ने पेश किया है मैं उस के ऊपर कुछ गुज़ारिश करूंगा। वज़ीर खजाना ने तीन महीने के लिये जो यह रकम की डीमांड की है यह ठीक है। मुझे इस पर इतराज नहीं है। रकम जरूर किसी न किसी काम के लिये होती है क्योंकि काम पैसे के बगैर नहीं चलता। जो 9 महीने का बजट उस के बाद पेश होगा उस में मैं गुज़ारिश करूंगा कि निर्वाणे की जनता की डीमांडों के मुताबिक रकम रख ली जाये। वहां पर बड़ा भारी मसला नहरों का है। पैसू सरकार ने वहां पर बड़ा अच्छा काम किया है। कई जगह माइनरज निकाली गई हैं और जो इलाका बारानी था उस को नहर के चक में शुमार कर लिया गया है। लेकिन सारी बातें पूरी नहीं हुईं। इस में अभी बहुत सी कमी बाकी है। बाज़ minors ऐसी हैं जिन में मोघे होने लाज़मी हैं। मुझे मोघाजात के मुतअल्लिक कई दफा महकमा नहर के अफसरों से मिलने का मौका मिला। निर्वाणा माइनर के मुतअल्लिक मैं X.E.N. से मिला और उन से 8" और 9" के दो नलके मन्जूर करवाए। लेकिन जब S.E. साहिब के पास मन्जूरी के लिये गए तो उन्होंने कहा कि 8" और 9" का अगर नलका बनाया जावे तो वह बहुत बड़ा हो जाता है। उन्होंने कहा कि यह एक माइनर के बराबर हो जायगा। इस लिये उन्होंने 6" मुंह का नलका मन्जूर किया। यह लकड़ी का नया बनवाया गया क्योंकि वहां पर नलका मौजूद नहीं था। Overseer साहिब ने X.E.N. साहिब के हुकम के मुताबिक वह नलका लगवा दिया और उस के लिये सारी लकड़ी जमींदारों से ले कर लगाई। मगर जब उस को चालू किया तो देखा कि पानी नहीं चढ़ सका। इस पर फिर 10" का नलका लगवाया और उस में भी पानी थोड़ा चला और 15 बोघे में ही रहा, आगे नहीं गया। फिर हम दो तीन महीने के बाद X.E.N. साहिब को मिले। उन्होंने S.D.O. को खुद मौका देखने के लिये कहा। मौका देखा और कहा कि इस की remodelling होनी जरूरी है। क्योंकि S.E. साहिब की री-माडलिंग कराने के लिये मन्जूरी मिली हुई नहीं है और यह लाज़मी है, इस लिये मैं वज़ीर साहिब नहर को, स्पीकर साहिब, आप की मारफत गुज़ारिश करूंगा कि वह इस तरफ ध्यान दें और मेरे इलाके में इस माइनर को remodel करवाने की कोशिश करें क्योंकि इस से वहां के हालात बेहतर बन सकते हैं। वह minors जो नई बनेंगी उन के लिये लोगों की डीमांड है कि इन को मील, डेढ़ मील और भी extend किया जाये तो जो रकबा बारानी पड़ा है वह भी आबाद हो सकता है। वह माइनरज पीपलयाँ-हरीपूरा-लोन अमरगढ़-बेलरखा आदि हैं।

वज़ीर साहब नहर इस वक्त हाऊस में मौजूद नहीं हैं। लेकिन मैं उम्मीद करता हूँ कि गवर्नमेंट इन सब बातों की तरफ ध्यान देगी।

दूसरी बात जो मैं कहना चाहता हूँ वह यह है कि कई बड़ी बड़ी distributaries हैं जिन पर पुल नहीं बनाये गये हैं। जैसे हरिपुर माइनर, घनोरी डिसटरीब्यूटरी, समैन माइनर है जिन पर पुल नहीं बनाये गये। मैंने अपने इलाके के टूर के दौरान में देखा है कि लोगों को इस सिलसिला में बहुत मुश्किलात का सामना करना पड़ता है। इलाका की जनता को उन्हें पानी में से गुज़र कर पार करना पड़ता है। वहां की औरतों और लड़कियों को जब रजवाहे में से गुज़रना पड़ता है तो इन को इस तरह गुज़रते देख कर हर इनसान को शर्म के मारे सिर

[ਚੀਫਰੀ ਅਲਬੇਲ ਸਿੰਹ ਨੰਨ]

ਨੀਚਾ ਕਰਨਾ ਪੜ੍ਹਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਕੌਈ ਮਰੱਬਾ ਚਿਟਿਠਯਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈਂ ਐਰ ਦਰਖਾਸਤ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਖਨੌੜੀ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ੍ਰੀ, ਹਰਿਪੁਰ ਮਾਇੰਨਰ, ਸਮਾਨ ਮਾਇੰਨਰ, ਖਨੌੜੀ ਮਾਇੰਨਰ, ਕਾਲ ਮਾਇੰਨਰ ਇਨ ਸਭ ਪਰ ਪੁਲ ਬਨਾਨੇ ਹੈਂ। ਇਸ ਲਿਯੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਕੀ ਮਾਰਫਤ ਵਜ਼ੀਰੇ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਐਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੇ ਅਰਜ਼ ਕਰੁੰਗਾ ਕਿ ਵਹ ਇਸ ਤਰਫ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਂ।

ਇਸ ਕੇ ਅਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸੜਕਾਂ ਕੇ ਮਸਲੇ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲਾਨਾ ਚਾਹੁੰਗਾ। ਪੈਂਸੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਏਕ ਸੜਕ ਜੀੰਦ-ਤਾ ਪਾਤੜਾ ਬਰਾਸਤਾ ਨਿਰਵਾਨਾ ਤੈਯਾਰ ਕੀ ਹੈ ਐਰ ਦੂਸਰੀ ਉਕਲਾਨਾ-ਨਿਰਵਾਨਾ-ਕੈਂਥਲ ਰੋਡ ਅਮੀ ਬਨਨੀ ਹੈ। ਪੈਂਸੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯਹ ਬੜੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਾ ਕਾਮ ਕੀਯਾ ਹੈ। ਅਬ ਨੌੜੀ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ ਕਿ ਵਹ ਉਕਲਾਨਾ-ਨਿਰਵਾਨਾ-ਕੈਂਥਲ ਰੋਡ ਕੀ ਤਾਮੀਰ ਕੇ ਕਾਮ ਕੀ ਜਲਦ ਅਜ਼ ਜਲਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਏ। ਐਰ ਏਕ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਯਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਟੋਹਾਨਾ-ਨਿਰਵਾਨਾ ਰੋਡ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਲਾਕਾ ਕੀ ਮਾਂਗ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਯਹ ਟੁਕੜਾ ਮਹਜ਼ 12 ਮੀਲ ਕਾ ਹੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਬਜਟ ਮੇਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਲਿਯਾ ਜਾਏ।

ਇਸ ਕੇ ਅਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਕੂਲਜ਼ ਮੇਂ ਸਟਾਫ਼ ਕੀ ਕਮੀ ਹੈ। ਖਨੌੜੀ ਮੇਂ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਐਰ ਏਕ ਸਾਲ ਕੀ ਰਕਮ ਮਦਰਸੀਨ ਕੀ ਤਨਖਾ ਗਾਂਵ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਸੇ ਜਮਾ ਭੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਥੀ ਲੇਕਿਨ ਵਹਾਂ ਪਰ ਸਟਾਫ਼ ਕਾ ਅਮੀ ਤਕ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਯਾ ਗਯਾ। ਮੁਝੇ ਯਹ ਭੀ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਸਟੇਟੋਂ ਕੇ ਮਿਲਨੇ ਸੇ ਕੁਝ ਕਾਮ ਕਾਜ ਮੇਂ ਬਾਦਰੇਸ਼ਨ ਤੋ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੈ ਹੈ। ਖੈਰ ਵਹ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਰ ਗਯਾ। ਅਬ ਇਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਾਤੀਂ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਧਿਆਨ ਦਿਯਾ ਜਾਏ। ਇਸੀ ਤਰਫ਼ ਦੂਸਰੇ ਸਕੂਲੋਂ ਮੇਂ ਭੀ ਸਟਾਫ਼ ਕੀ ਕਮੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਹ ਭੀ ਪੂਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਏ। ਇਨ ਅਲਫ਼ਾਜ਼ ਕੇ ਸਾਥ ਮੇਰੀ ਹਾਊਸ ਸੇ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਬਜਟ ਕੀ ਪਾਸ ਕੀਯਾ ਜਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਵਧਾਵਾ ਰਾਮ (ਫਾਜ਼ਲਕਾ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਪੇਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਆਮ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸਟੇਟਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਖਰਚ ਘਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਟੈਕਸ ਬਹੁਤ ਘਟ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਬਹੁਤ ਸੁਖੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਦੇਸ਼ 'ਚੋਂ ਚੋਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਘਟੇ ਹੀ ਹਨ ਵਧੇ ਨਹੀਂ। ਅਜ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 3.62 ਕਰੋੜ ਦਾ ਘਾਟਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਮਾਯੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਐਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਤੇ ਹੋਇਆ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਰਨਾਲਾ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਰਹੇ ਐਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣ। ਇਹ ਸਿਲਸਲਾ ਜਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਜਟ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੋ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਦੀ ਰਕਮ ਵਧਦੀ ਐਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਨਾ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਲੇਕਿਨ ਇਥੇ ਉਲਟ ਗਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਘਰ ਦੇ ਦੋ ਟੱਬਰ ਹੋਣ। ਦੋਨੋਂ ਟੱਬਰ ਇਕੋ ਚੁਲ੍ਹਾ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਲਕੜੀ ਦਾ ਘਟ ਖਰਚ ਹੋਵੇਗਾ, ਦੀਆਸਲਾਈ ਦਾ ਘਟ ਖਰਚ ਹੋਵੇਗਾ ਐਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਖਰਚ ਘਟ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਚੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਥਾਫੀ ਬੱਚਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਕਫਾਇਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਦਾੜੀ ਨਾਲੋਂ ਮੁਛਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੇਰ ਇਹ ਇਕ ਚੁਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਇਹੋ ਹਾਲ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦਾ

ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਉਲਟਾ ਖਰਚ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਸਰਕਾਰ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਂਝੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਯਾਨੀ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਢੰਗ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਾਂਝੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਉੱਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਖਰਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਜਿਥੇ ਘਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਥੇ ਘਟ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਪੈਟਰਨ ਕਿਥੇ ਗਿਆ। ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ merger ਹੋਣ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਉਲਟਾ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਉਹਨੂੰ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠਾਂ ਦਬਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੇਰਮੈਂਟ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉ, ਮੁਰਦੇ ਨੀਲਾਮ ਕਰੋ, ਮੰਗਤਿਆਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉ, ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹੋ, ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਫਟ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਰੁਪਿਆ ਇਕਠਾ ਕਰਕੇ ਉਸਾਰ ਲਉ, ਸਾਡਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।” ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਇਹ ਆਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਥੇ ਕਿੰਨੇ ਗ਼ਬਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਕਤ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਏਨਾ ਰੁਪਿਆ ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾਂ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਾਰ ਵਿਚ ਆਕੜ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ -/12/- ਆਨੇ ਛੀ ਮੀਲ ‘ਮਾਈਲਜ਼’ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਡਰਾਈਵਰ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੋਈ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੋਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਡੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਔਰ ਸੌ ਦਾ ਫਰਕ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਫੇਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਨਿਜ਼ਾਮ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਉ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਖਜ਼ਾਨਾ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਤਦੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਟੈਕਸ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਬਦਲੋ, ਅਜ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਨਰਮਾਂ.....

Mr. Speaker : Please do not cast any reflection on anybody.

ਸ਼੍ਰੀ ਵਧਾਵਾ ਰਾਮ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਰਮੇ ਨੂੰ ਤੇਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫ਼ਸਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾ ਵੇਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਨਰਮੇ ਨੂੰ ਤੇਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਪਰਧਾਨ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਵਡੇ ਵਡੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ 19/20 ਹਜ਼ਾਰ ਮਣ ਨਰਮਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਲ ਕੇ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ D. D. T. ਫਿੜਕਣ ਦਾ

[ਸ੍ਰੀ ਵਧਾਵਾ ਰਾਮ]

ਖੁਬੰਧ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ।

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੀਦਯ: ਕਯਾ ਇਸ ਕਾਮ ਕੇ ਲਿਯੇ ਹਮਾਰੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ ? (Has our Government got any aeroplane for this purpose ?)

ਸ੍ਰੀ ਵਧਾਵਾ ਰਾਮ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿੜਕਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਲੁਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਟੈਕਸ ਵੱਡਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਜੜੇ ਹੋਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਦਦ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਧੱਖੇ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਨਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ privy purse ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਕਦੇ ਤਕ ਸਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਲਹਿ ਜਾਣਗੇ।

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ Bet area ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਭੈੜੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਕੋਲ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਇਕ ਬਲਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਹਨੂੰ ਪੁਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਜ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਦੋਕਣ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਟਸ ਤੋਂ ਮਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਕੀਮਤੀ ਬਲਦ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਊਆਂ ਰਖਣ ਲਈ ਇਕ ਥਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ “ਗਊ ਸਦਨ” ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਗਊ ਸਦਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਆਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਵੀ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸਿਰਫ ਲੰਗੜੇ ਪਸ਼ੂ ਦਾਖਿਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਧੁੱਸੀ ਬਾਂਧ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਬਾਂਧ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਫਾਜ਼ਲਕਾ ਜਿਹੜਾ Border ਤੇ ਵਾਕਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਤਿੰਨ, ਪੈਂਦੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਈ

ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ spur ਬਣਾਓ ਤਾਂ ਜੋ ਦਰਿਆ ਅਗਾਂ ਨਾ ਵਧ ਸਕੇ ਪਰ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਖੱਲੇ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ estimate ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਰਿਆ ਬੁਰਦ ਹੋ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਤਫਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਾਜ਼ਲਕਾ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਮੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ concrete steps ਉਠਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ Socialism ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ।

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, 8 ਸਾਲ ਤੋਂ ਫਾਜ਼ਲਕਾ-ਮਲੋਟ ਦੀ ਸੜਕ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾਈ ਗਈ ਪਰ 8 ਸਾਲ ਵਿਚ ਸੜਕ ਦਾ 5 ਮੀਲ ਦਾ ਟੋਟਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ 30 ਮੀਲ ਸੜਕ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਅਰਸਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਮਿੱਟੀ ਉਸ ਸੜਕ ਤੇ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਬਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਏਗੀ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਸੜਕ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਗੱਡਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਰਾਹ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਉਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੱਡੇ ਟੁਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੈਂ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘਟ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਹੁਣ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸ਼ਰਹ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਥੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਇਥੇ ਰਾਇਜ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਦਸਤੂਰ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਰਾਇਜ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਥੇ ਅਪਨਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਜਿਨ ਸੰਸਦਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ cut motions ਕੇ ਨੋਟਿਸ ਦਿਏ ਹੁਏ ਤੈਂ ਕੇ ਪਹੁਨ ਸੜੋਂ ਨਿ demands ਅਲਹੁਦਾ 2 ਹੁਏ ਤੇ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਂ ਜਾਯੋਗੀ ਤੇ ਫਿਰ ਕੇ ਤਨ ਪਰ ਬੋਲੋਗੋਂ। ਮੇਰੇ ਚੁਮਾਲ ਸੋਂ ਸਾਜਨੀਯ ਸੰਸਦਰ ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਹੁ ਬਾਂਲਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਤਠੇ ਨਹੀਂ ਆਯੋ ਕਹੁ ਸਾਯਦ ਏਸੇ ਸੀਕੇ ਕੀ ਇਜ਼ਾਰ ਸੋਂ ਹੈਂ। (The hon.

Members who have given notices of cut motions may not remain under the impression that they would speak on the demands when these are put separately before the House. I think the hon. Member Sardar Atma Singh has not stood

[ਸ਼ਬਦਕ ਸਹੋਦਯ]

up to speak under this very impression and is perhaps waiting for an opportunity.)

ਸਰਦਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਭਾਦਸੋਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ! ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਮੇਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਥੀ ਨੇ ਬਜਟ ਤੇ ਨੁਕਤਾਬੰਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਈ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਪੂਰੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਠੀਕ ਹੋਣਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਜਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਇੰਜ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਜਟ ਦੇ ਅਦਾਦੇ ਸੁਮਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ study ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ items ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਹੁਣ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ sources ਤੋਂ ਆਮਦਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਟ ਸੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਖਰਚ Law and Order ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਸਾਡੀ Welfare State ਹੈ । ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਵਕਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਵਿਚ ਠੀਕ ਠੀਕ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ Whether there is progressive increase in the development activities of the Government.

ਜੇ ਇਸ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਇਹ ਬਜਟ ਪੂਰਾ ਉਤਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ Civil Administration ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤੇ 8,44,94,000 ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਅੱਜ Civil Administration ਤੇ ਜੇ Miscellaneous Departments ਦਾ ਖਰਚ ਕਢ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਜਿਹੜਾ 21 ਲੱਖ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ 8,32,51,000 ਰੁਪਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਘਟ ਹੈ । ਜੇ 21 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਪਾ ਲਈਏ ਤਾਂ 8,53,51,000 ਰੁਪਿਆ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮੂਲੀ 10/12 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕੋਈ ਹੋਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ Civil Administration ਤੇ ਖਰਚ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਵੇਰ ਵੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ Administration ਤੇ heavy expenditure ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ heavy ਦਾ ਮਤਲਬ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ Welfare Departments ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ Education, Medical, Agriculture, Industry ਆਦਿ ਮਹਿਕਮੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਮੈਂ ਪੈਪਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ 1956-57 ਸਾਲ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਟੋਟਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਹ ਟੋਟਲ ਖਰਚ 13.81 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਟੋਟਲ 14.93 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਖਰਚ ਕਰੀਬਨ ਕਰੀਬਨ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੇਰੇ ਮੋਹਤਰਿਮ ਦੋਸਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ satisfactory

progress ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਅਤੇ ਬਜਟ ਦਾ ਬੁਕਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਰਥਾਤ Administration ਵਲ ਹੈ। Figures ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜੇਕਰ figures ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ Civil Administration ਤੇ ਖਰਚ 19 ਫੀ ਸਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਜ਼ਮਾਨਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਰਚ 60 ਫੀ ਸਦੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ progressive decline ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਜਟ ਦੀ tendency Welfare State ਵਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ development activities ਤੇ ਖਰਚ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ taxation structure ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ। ਦੂਜੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਵਿਚ 4,800 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਵਧਾ ਕੇ 5,300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ 450 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਸੈਂਟਰ ਸਾਨੂੰ 26 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਰਕਮ ਤਾਂ ਮਿਲੇਗੀ ਜੇ ਅਸੀਂ 8.8 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ taxation ਰਾਹੀਂ raise ਕਰ ਲਈਏ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ, ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਬਣੇ, ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਕਿਉਂ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਗਲ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ। ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇਕ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪੈਸਾ ਕੋਈ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਅਲਾਦੀਨ ਦੇ ਚਰਾਗ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਂ ਹੋਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਕਿਸ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ Estate Duty Act ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ feudal powers smash ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੂਸ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ? ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਦੀ taxation ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। Taxation ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਜਨਤਾ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਪੌਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਖਾਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਕ ਬੁਟ ਦੀ ਕੀਮਤ 450 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਹ cost price ਨਹੀਂ। ਚੁੰਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ monopoly ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ direct taxation ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੀ। Taxation ਨਾਲ ਓਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 53.6 ਫੀ ਸਦੀ income ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਆਮਦਨ economic taxation ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਕਟ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਵਿਚ food tax ਵੀ ਲਾਭੇ ਗਏ ਸਨ। ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਸ ਘਟਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਦਸਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਦਸਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ deficit ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ? Taxation ਦਾ ਕੋਈ alternative source ਦਸਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜਚਦਾ ਨਹੀਂ।

प्रोफेसर मौता सिंह आनंदपुरी : Taxable capacity का भी ख्याल रखें ।

ਸਰਦਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ : ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ industrial development ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ capital goods ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ । Question ਇਹ ਹੈ ਕਿ capital goods ਬਣਾਉਣ ਲਈ raw material ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਕੋਇਲਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ; iron ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਇਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਂ ਲੋਹਾ । ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ power ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਲਈ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ । ਵੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ capital goods ਦੀ industry ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਲੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ—“ਹਵਾ ਵਿਚ ਕਿਲੇ ਬਨਾਉਣਾ” । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਕਿਲੇ ਨਹੀਂ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ capital goods ਦੀ industry ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ develop ਹੋ ਸਕਦੀ । Hungarian revolution ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ? ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਓਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬੇਈਮਾਨ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ purchasing power ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਵਧਾ ਕੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਰੁਪਿਆ industry ਵਿਚ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇ ਓਥੇ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ । ਅਸਾਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹਿਰਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ, ਪੰਪਿੰਗ ਸੈਟ ਲਗਾਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ purchasing power ਵਧੀ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਰੀਬਨ 6 ਕਰੋੜ ਏਕੜ ਨਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹਲ ਥੱਲੇ ਆਈ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 30 ਕਰੋੜ ਵਿਅਕਤੀ । ਇਸ ਤੋਂ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਔਸਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਔਨੀ purchasing power ਵਧੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਕ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਕੇ ਚਾਰ ਆਨੇ ਜਾਂ 6 ਆਨੇ ਜਾਂ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਟੈਕਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਬੁਰਾਈ ਹੈ? ਇਸ ਢੰਗ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੇਵਲ destructive criticism ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ purchasing power ਵਧਾਈ । ਦੂਜੇ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ purchasing power ਵਧਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਓਥੇ heavy industries ਵੀ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਟੀਲ ਪਲਾਂਟ, Ship Building Yard, Automobile industry ਆਦਿ । ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਟੈਕਸ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਕਰਕੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਕਰਕੇ ਟੈਕਸ ਲਵੋ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੰਗਰੀ ਦੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਲਈ ਡਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ।

ਮੇਰੇ ਇਕ ਮੋਹਤਰਿਮ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ agriculture ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ । ਇਸ ਸਾਲ crops ਦਾ area ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ 8.6 per cent ਵਧਿਆ ਹੈ । Cotton ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਲੱਖ bales ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਲੈਨ ਵਿਚ 24 ਲਖ ਬੇਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ food-grains ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਲਖ ਟਨ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪਲੈਨ ਦਾ ਕੁਲ ਟਾਰਗੇਟ 44½ ਲਖ

ਟਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ waste land reclaim ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬਿਸਵੇਦਾਰਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ; ਇਹ ਜਨਤਾ ਕੋਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

(At this stage, the Chair was occupied by Khan Abdul Ghaffar Khan, a member of the panel of chairmen).

ਫੇਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ local rate ਕਿਉਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਲ ਰੇਟ ਤਿੰਨ ਆਨੇ ਦੀ ਥਾਂ 10 ਆਨੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਤਰੱਕੀ ਇਕ ਆਨੇ ਦੀ ਥਾਂ 2 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ figures ਦੀ comparative study ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ industry ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਦਸ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। Industrial development ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਉਸ industry ਨੂੰ develop ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਬਰੂਰਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ industry ਸਾਡੇ pattern ਨੂੰ ਸਜਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਬਾਈਸਿਕਲਾਂ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ economy ਉੱਤੇ ਬੇਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਪਹਿਲੋਂ ਨਾਲੋਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪੈਪਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਮੇਰੇ ਪਾਸ figures ਹਨ। ਪੰਜ ਛੇ ਗੁਣਾ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ percentage ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਸਦਾ। ਰਾਜਪੁਰਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਟਾਊਨ develop ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ industry ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਰੋਰਮਿੰਟ ਗੇਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਹਿਬ ਉਠਣ ਤੇ ਦਸਣ ਕਿ capital goods ਦੀ industry without proper economic structure, raw material ਅਤੇ resources ਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਅਗੇ inflationary tendencies ਦੇ ਮੁਤਲੱਕ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਫੇਵਲ 00.8, 00.9 ਦਾ ਫਰਕ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ inflation ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਜਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ deficit financing ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਚੁੰਕਿ inflation ਹੈ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੀਰ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ deficit financing ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਰਮੇਂਟ ਨੂੰ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਐਨੀ inflation ਹੋਣ ਦੇ ਵੀ ਬਗੈਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਐਨਾ ਬੋੜਾ ਫਰਕ ਪੈਣ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਿ floods ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੀ ਜਵਾਬ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ 8 ਲੱਖ ਟਨ ਅਨਾਜ ਘਟ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਭੁਖ ਨਾਲ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਮੋਤ ਮਰ ਗਏ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਣਕ 40, 45 ਰੁਪਏ ਮਣ ਖਰੀਦੀ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਐਥੇ ਤਾਂ ਐਡੀ ਭਾਰੀ ਪਰਲੋਂ ਆਈ ਸੀ, ਐਡੇ ਭਿਆਨਕ floods ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਘਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਣੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਗਲ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਐਨਾ ਬੋੜਾ ਫਰਕ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

[ਸਰਦਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ]

We are proud of the fact that we have not allowed the prices to rise above a particular level.

ਅਗੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਗਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਦਸਤਕਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ। Handlooms ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ transitional stage ਹੈ। ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ constructive scheme ਲਿਆਉਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ claim ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਾਂਗਰਸ ਵਲੋਂ claim ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ ਕਿ Agriculture ਦਾ ਜਿਥੇ ਤਕ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ all round ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਤਕ Education ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਮੈਂਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ Education ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਛਿਆਂ ਸੱਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 300% ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਘਟ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਤਕ industry ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ four times, five times ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਗੇ Health ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ D. D. T. ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਤਰੱਕੀ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਉਪਰ Health Department proud ਹੈ। ਉਹ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਮਲੇਰੀਏ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਘਟ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਫ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਮੌਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਹੁਣ ਉਥੇ ਮਲੇਰੀਏ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਘਟ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਰੋਲਾ ਪਾ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਢੋਲ ਵਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ „silently for the people ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਪੀਲੀਆਂ ਅਖਾਂ ਨਾਲ, jaundiced eyes ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰਮੈਂਟ ਦਾ ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ ਮਾੜਾ ਹੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਣਕ ਵਿਚ D. D. T. ਛਿੜਕਣ ਨਾਲ ਅੰਨ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਰਲ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ।

ਅਗੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇਕ ਬਾਰਡਰ ਸਟੇਟ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਗੋਰਮੈਂਟ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਹੋ ਪੁਲਿਸ ਕੇਵਲ Law and Order ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਬਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਗਲ ਵਖਰੀ ਹੈ ਕਿ whether they agree or do not agree with it ਲੇਕਿਨ ਇਹ fact ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਐਨੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਘੱਲੂ ਖਾਰੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਤਰੱਕੀ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ

ਲੇ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਹਾਲ ਤਰੱਕੀ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਗੋਰਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕੇਵਲ Law and Order ਨੂੰ maintain ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਹੁਣ Law and Order ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਗੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਤਕ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ one-fourth ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵੀ inflation ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਹ inflation ਦਾ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਨਹੀਂ ਸੂਤ ਆਉਂਦਾ ਉਥੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ। Inflation ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ $3\frac{1}{2}$ — $3\frac{3}{4}$ ਆਨੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ services ਨੂੰ satisfied ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ services dissatisfied ਰਹਿਣ ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਘਟਾ ਦਿਉ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ symbolic victory ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਰੁਪਏ ਬਚਾ ਲਉ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ dissatisfied ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕੰਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ Condition of Service ਤਾਂ ਉਹੋ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਨਵੇਂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ Condition of Service ਬਦਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ methodically ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ Services ਨੂੰ ਕਢ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਖਕੜ ਕੇ ਉਥੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੰਮ ਦੀ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹੇਠਲਿਆਂ ਉਪਰ ਹੀ ਡੰਡਾ ਫਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕੇਗਾ।

ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ sources ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਪਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਭੁਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ power ਨੂੰ decentralise ਕਰ ਕੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ power ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਮਾਲੀਆ ਵੀ share ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ State power ਵੀ share ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ justice ਦੀ power ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ police ਦੀ power ਵੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਅਗੇ ਵਧੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਨੀ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। 10 ਵੀ ਸਦੀ ਮਾਲੀਆ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗਲ unheard in the history of the world ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ criticism ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਥੇ Communist ਗੋਰਮੈਂਟ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ revolutionary ਚੀਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ

[ਸਰਦਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ]

over all development ਹੋਈ ਉਹ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਹਕ ਛੋਟਿਆਂ ੨ ਮੁਕਦਮਿਆਂ ਦਾ ਫੇਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਦੀ social life ਉਪਰ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਬਜਟ ਨੂੰ commend ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ insist ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ Welfare State ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ ਅਤੇ Socialistic Pattern ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਗੇ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਬਜਟ ਬਣਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੀਤਾ ਦੇਵੀ (ਜਾਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਦੱਖਿਣ-ਪੂਰਵ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, यह बजट जो हमारे सामने पेश हुआ है, इसमें कोई शक नहीं कि जिस समाजवादी ढांचे को हम कायम करना चाहते हैं उस समाजवादी ढांचे की तरफ ले जाने की यह पूरी पूरी कोशिश करता है। इस के द्वारा यह कोशिश भी की गई है कि जो निम्न वर्ग हैं, पिछड़ी हुई जातियां हैं और पिछड़े हुए इलाके हैं उन पर ज्यादा खर्च किया जाए। परन्तु यदि हम overall picture को देखें तो मैं समझती हूँ कि पंजाब की जनता की जो आवाज़ है उस को हमें बड़े ध्यान-पूर्वक सुनने की आवश्यकता है। जनता की आवाज़ यह है कि पंजाब की रीढ़ की हड्डी शुरू से ही middle class रही है। किसी भी गवर्नमेंट को आगे बढ़ाने वाली या पीछे धकेलने वाली middle class ही होती है। जब तक हमारी middle class यह महसूस नहीं करेगी कि हमारे लिये पेट भर कर खाने के लिये रोटी है, पहनने को कपड़ा मिलता है और बच्चों के लिये तालीम की व्यवस्था है तब तक यहां पर कोई गवर्नमेंट कामयाब नहीं समझी जा सकती। मेरी मिडल क्लास से मुराद है टीचरज़, लो-पेड क्लर्क्स और पुलिस वाले और उन के हालात ऐसे हैं जिन्हें देख कर दिल को दुःख होता है। टीचरज़ के मुताबिक तो आप को काफी कुछ मालूम है। उन की तरफ से स्ट्राइकें हुईं और बाज़ जगह भूख-हड़तालें भी हुई थीं। इस बात से कोई इनकार नहीं कर सकता कि उन की तनखाहें बहुत कम हैं हालांकि यह कहा जाता है कि टीचरज़ जो हैं वे आने वाली नसलों को बनाने वाले होते हैं। इस बात से भी इनकार नहीं किया जा सकता कि उन की तनखाहें पहले की निस्बत बढ़ाई गई हैं। उन की तनखाहें जरूर कुछ बढ़ाई गई हैं लेकिन जितनी बढ़ाई जानी चाहिये थी उतनी नहीं बढ़ाई गई। उन के साथ जो वायदे गवर्नमेंट की तरफ से किये गये थे उन की तरक्की के लिये वह भी पूरे नहीं किये गये। इस लिये मैं अपने फाईनांस मिनिस्टर साहिब के ध्यान में कुछ suggestions लाना चाहती हूँ। उन्होंने फरमाया है, अपनी बजट स्पीच में, कि दूसरी पंच-वर्षीय योजना को पूरा करने के लिये हमारी गवर्नमेंट को Centre से 26 करोड़ रुपये कर्ज़ लेना पड़ेगा। मैं उन्हें कहूंगी कि उस के साथ अगर एक करोड़ रुपये और कर्ज़ा ले लिया जाये तो कोई हर्ज़ नहीं अगर हम उस रुपये से अपने सूबे का welfare कर सकें, उस की तरक्की कर सकें और अपनी मिडल क्लास को सैटिस्फाई कर सकें। आज सब से ज्यादा असंतोष उन के अन्दर है जिन्होंने आने वाली सन्तान को बनाना है। अगर उन में असन्तोष होगा और वे महसूस करेंगे कि हम भूखे पेट रहते हैं तो वे दिल लगा कर काम नहीं करेंगे। आप ज़रा सोचें कि 50 या 60 रुपये से

उन का क्या बनता है। इस लिये वे बिचारे स्कूल से फारग हो कर tuitions पढ़ाने चले जाते हैं और रात के 11,11 बजे तक tuitions पढ़ाते रहते हैं। सुबह उठ कर पांच बजे फिर tuitions पढ़ाते हैं, उस के बाद स्कूल में पढ़ाने चले जाते हैं। इस लिये वे पूरे ध्यान से वहां नहीं पढ़ाते। उन का ध्यान तो स्कूल में बच्चों को पढ़ाने में नहीं लगता, उन का ध्यान तो tuitions में लगा रहता है क्योंकि उन के बगैर उन का गुजारा नहीं चलता।

दूसरे जो low-paid clerks हैं वे भी महसूस करते हैं कि उन की इतनी कम तनखाहें हैं जिन से उन का गुजर नहीं चल सकता। यह ठीक है कि गवर्नमेंट की तरफ से कोशिश की गई है और उन की तनखाहें बढ़ाई भी गई हैं। अब भी बजट स्पीच में पढ़ा गया है कि इन की तनखाहें और बढ़ाई जायेंगी। इस मतलब के लिये सेंट्रल गवर्नमेंट की तरफ से 60 रुपये वेतन पाने वालों की मदद के लिये 66 $\frac{1}{2}$ फीसदी रुपये मिल रहे हैं और 60 से 100 रुपये वालों के लिये 33 $\frac{1}{4}$ प्रतिशत। यह बजट स्पीच में आया है यह ठीक है। यहां बड़े अफसरों की तनखाहें कम करने के लिये एक Resources and Retrenchment Committee भी बनाई गई थी और हम ने कइयों की तनखाहें और allowances कम भी किये थे। इस के बावजूद जिस सतह पर हम अपने छोटे मुलाज्मों और बड़े अफसरों को लाना चाहते हैं, इस से हम इनकार नहीं कर सकते कि उस सतह पर हम उन्हें नहीं ला सके। इस लिये मैं फाईनांस मिनिस्टर साहिब को suggestion देना चाहती हूं कि वह Subordinate Services की तनखाहें बढ़ाने की तरफ जरूर तवज्जुह दें।

तीसरा तबका पुलिस वालों का है जिन पर हमारी रक्षा का भार है। पुलिस अफसर तो satisfied हैं, उन की कोई शिकायत नहीं क्योंकि पुलिस के बड़े बड़े अफसरों को बड़ी बड़ी तनखाहें मिलती हैं लेकिन जो पुलिस का छोटा तबका है वह सैटिसफाईड नहीं है। मेरा सुझाव है कि हम ने जो आगामी बजट बनाना है उस में इस class की तनखाहें बढ़ाने का जरूर प्रबन्ध किया जाये। हमारी गवर्नमेंट को इस तरफ जरूर ध्यान देना चाहिये और अगर ध्यान न दिया गया तो परिणाम क्या होगा? हर एक चीज का परिणाम होता है और जरूर होता है। हरेक आदमी पर अपने अफसर का जाबता होता है। सरकारी कर्मचारी बेचारे बेजबान हैं। किसान और मजदूर जब हड़तालें कर देते हैं तो वे कुछ नहीं करते। मैं खुद मजदूर हूं और काम करती हूं लेकिन जब मैं low-paid employees की तनखाहों का दूसरे मजदूरों के साथ मुकाबला करती हूं तो देखती हूं कि इन्हें बहुत कम तनखाहें मिल रही हैं। 130 और 150 रुपये तो बसों के drivers को भी मिलते हैं जिन्हें हम ने लड़ लड़ कर इतने रुपये दिलवाये हैं। इस बात के बावजूद वे बेचारे बोल नहीं सकते क्योंकि उन्होंने discipline के अन्दर काम करना है। इसी वजह से इस दफा उन्होंने कांग्रेस को वोट नहीं दिये। यह मेरा ख्याल है कि बहुत सारी जगहों पर low-paid staff ने कांग्रेस को वोट नहीं दिये और इस से अपनी नाराजगी जाहिर की है और कहा है कि हमें कांग्रेस से क्या फायदा है हम क्यों कांग्रेस को बोट दें। (Interruption from Sardar Chanan Singh Dhut) आप मेरे time में न बोलें। मैं आप को interrupt नहीं करती। तो चेयरमैन साहिब, मैं यह सुझाव रख रही थी कि उन

[श्रीमती सीता देवी]

लोगों की आवाज़ कांग्रेस गवर्नमेंट को सुननी चाहिये और सुन कर उन की तरफ ध्यान देना चाहिये ।

एक चीज़ और है और वह है anti-corruption जिस की काफी चर्चा हुई है, सिर्फ चर्चा ही नहीं बल्कि हमें इस बात का फ़ख़ भी है कि हमारी गवर्नमेंट ने corruption को दूर करने के लिये काफी कोशिश भी की है और सिर्फ कोशिश ही नहीं की बल्कि किसी हद तक यह corruption को दूर करने में कामयाब भी हुई है । इस सिलसिले में मैं एक सुझाव देना चाहती हूँ और वह यह है कि जो corrupt आदमी हों खाह वह छोटे क्लर्क हों, खाह वह बड़े अफसर हों उन सब को corruption के लिये बड़ी से बड़ी सज़ाएं मिलनी चाहियें और वह सज़ाएं इतनी सख्त होनी चाहियें जिन को देख कर दूसरे कर्मचारी बेईमानी करने का हौसला भी न कर सकें ।

फिर चेयरमैन साहिब, इस सिलसिले में हमारी जो मशीनरी है वह बड़ी slow है । हम देखते हैं कि Canal Department के कई कर्मचारियों पर दो दो साल से cases चल रहे हैं लेकिन उन का अभी तक फैसला नहीं किया गया । इस का नतीजा यह हो रहा है कि वे शशोपंज में पड़े हुए हैं कि उन का क्या होगा । इस के लिये मेरा सुझाव है कि हमारी गवर्नमेंट का Anti-Corruption Department जो है उसे अपना काम बड़ी तेज़ी के साथ करना चाहिये । उन Officers पर कम से कम time में case establish कर के उन्हें सज़ा दी जाये । इस देरी के परिणाम में क्या होता है ? इस का परिणाम यह होता है कि जहां उन अफसरों के दिलों में तो नाराज़गी होती ही है जिन पर cases बनाए गए होते हैं वहां उन के साथ जनता में भी नाराज़गी पैदा हो जाती है, उन के रिश्तेदारों में और उन के supporters में भी नाराज़गी पैदा हो जाती है । वे कहने लग जाते हैं कि यह कांग्रेस गवर्नमेंट क्या कर रही है जो इन बेकसूर आदमियों को तंग कर रही है । क्योंकि उन्हें पता तो होता नहीं कि वह कसूरवार हैं भी कि नहीं लेकिन देर लगने से वे उन्हें बेकसूर समझने लगते हैं । अगर केस का फैसला जल्दी हो जाये और कसूरवार को सज़ा जल्दी दी जाए तो यह जो anti-Government जज़बा होता है वह नहीं बढ़ता । देर होने की वजह से हमारी गवर्नमेंट के खिलाफ़ खाह मखाह यह जज़बा पैदा हो जाता है । इस लिये यह जो anti-corruption machinery है वह इतनी तेज़ होनी चाहिये कि जल्द से जल्द जो कसूरवार हों उन्हें सज़ा मिल जाये ।

एक सुझाव मैं बेकारी को दूर करने के लिये भी देना चाहती हूँ क्योंकि हम अभी तक बेकारी की problem को हल नहीं कर सके । इस में कोई शक नहीं कि बेकारी को दूर करने के लिये हमारी गवर्नमेंट ने करोड़ों रुपये खर्च किये हैं और इस से हमारे पंजाब ने industries में काफी तरक्की की है जिस का जिक्र इस स्पीच में भी किया गया है और वैसे भी मुझे पता है कि यहां पर चीनी की मिलें लगी हैं, bicycle बन रहे हैं और तरह २ के पुरजे भी बन रहे हैं, गर्जे कि हमारे सूबे ने industry में बड़ी तरक्की की है । लेकिन मैं यह बात कह देना चाहती हूँ कि इन large-scale

industries से या बड़ी २ मिलों के लगने से यह बेकारी दूर होने वाली नहीं। यह तब ही दूर होगी जब ज्यादा से ज्यादा ध्यान Cottage industries की तरफ दिया जायेगा।

जो मेरे भाई आम जनता में काम करते हैं वे जानते हैं कि आम गरीब आदमी के पास ज्यादा रुपये नहीं होते। वह तो चाहता है कि दो चार सौ रुपया कर्ज उठा लूँ और कुछ सरकार

12. 00 Noon | मदद दे दे तो मैं रोटी कमा सकूँ। यह आम पंजाबी की demand है। पंजाबी भीख मांगना नहीं चाहता। Partition हुई, पंजाबी बरबाद हुआ मगर उस ने भीख नहीं मांगी। बंगाली ने मांगी हो, दूसरों ने मांगी हो मगर पंजाबी ने हाथ नहीं फैलाया। तो मेरा सुझाव है co-operatives के basis पर काम चलाने की तरफ ज्यादा ध्यान दिया जाए। यह ठीक है कि कुछ काम हो रहा है, छोटी २ industries चल रही हैं। मगर मेरा सुझाव यह है कि co-operative societies के मुतालिक जो rules and regulations हैं उन को आसान किया जाए। आम लोगों को आजकल बड़ी difficulty महसूस हो रही है। मुझे जालन्धर का पता है कि वहां लोग Co-operative Society बनाना चाहते थे मगर नौ नौ महीने, साल साल गुजर जाते हैं मगर काम नहीं होता। यह ठीक है कि rules पूरे होने चाहिए और पूरे करवाने भी चाहिए मगर इन को आसान जरूर कर देना चाहिए ताकि गरीब आदमी यह महसूस न करे कि इस काम को करने में बहुत खराब होना पड़ता है। क्योंकि जब आम लोग यह महसूस करते हैं कि उन्हें इस काम में बहुत खराब होना पड़ता है तो उन में गवर्नमेंट के खिलाफ जज्बा फैलता है। वे चाहते हैं कि गवर्नमेंट दूध तो दे मगर मँगने डाल कर नहीं— स्वच्छ दूध दे। वरना जो जज्बा जनता में पैदा होता है उस से वधावा राम जी फायदा उठाते हैं, उसे बढ़ा कर। उन्हें ऐसा करने का मौका तब ही मिलता है जब वधावा राम जी उन में.....

(मठदार संनठ सिंध युउ डुमी' दपदा' राम दे पिडे विउ' पे तडे रे ?) नहीं मैं किसी के पीछे नहीं पड़ी। मेरा मतलब सिर्फ यह है कि anti-Congress पार्टियां इस जज्बे को exploit न कर सकें और यह तभी होगा जब जनता के मन में शांति होगी। इस के लिये जनता को हर काम में सुभीता होना जरूरी है। इस लिये Co-operative Department को ज्यादा से ज्यादा रुपया दिया जाए ताकि हरेक industry छोटी २ Co-operative Societies के तौर पर खोली जा सके। इस के Rules and Regulations आसान कर दिये जायें ताकि लोगों में एहसास हो कि गवर्नमेंट हमारे लिये कुछ कर रही है। अगली बात जो मैं कहना चाहती हूँ वह यह है कि यहां पर taxes की बहुत चर्चा की गई, Opposition के भाइयों की तरफ से भी, दूसरों की तरफ से भी। मैं यह कहना चाहती हूँ कि जो मुनासिब tax हैं वे तो लगाए ही जाने चाहिए। क्योंकि अगर tax नहीं लगेंगे तो हुकूमत कैसे चलेगी। Demand तो हमारी यह है कि सड़कें भी बनें, स्कूल भी हों, हस्पताल भी बनाए जाएं और transport भी हो, मगर गवर्नमेंट के पास अलादीन का चिराग तो है नहीं और रुपयों की ऊपर से वर्षा भी नहीं होती तो यह

[श्रीमती सीता देवी]

करोड़ों रुपए का खर्च कांग्रेस हुकूमत को tax लगाने से ही मिल सकता है और मुनासिब tax लगाने ही चाहिए। हम ने 26 करोड़ रुपए का कर्ज Central Government से लिया है तो यह कर्ज भी बगैर tax के कैसे देंगे? इस लिये टैक्स तो होने ही चाहिए मगर अमीर आदमियों पर लगाने चाहियें। मुझे इस पर कभी भी एतराज नहीं हुआ जैसे हमारी गवर्नमेंट ने मोटरों या दूसरी विलास की सामग्री पर टैक्स लगाए तो यह बहुत अच्छा किया। अगर एक आदमी 30,000 की कार खरीदता है तो उस पर 2,000 टैक्स ज्यादा नहीं। इस तरह अमीरों पर तो टैक्स लगाने ही चाहिए मगर जो सड़क पर चलने वाले गरीब आदमी हैं उन पर टैक्स लगाने से हमें परहेज करना चाहिए क्योंकि उस से फायदा तो कम होता है और नुकसान ज्यादा। मान लीजिये गवर्नमेंट के पास पांच लाख रुपए आए यह तो फायदा हुआ मगर..... (घंटी)

Mr. Chairman : Only one minute more please. The hon. Lady Member is repeating her arguments.

श्रीमती सीता देवी : जी नहीं, मैं repeat नहीं कर रही। यह दूसरा point है। मिसाल के तौर पर व्यापारियों पर एक tax लगा हुआ है 'बीह दाना' टैक्स। शायद आप को भी पता होगा कि मंडियों में जो खाली बोरे या drums होते हैं..... (आबाजें) (बार दाना टैक्स कहिए।) हां बारदाना टैक्स इस से कितनी आमदनी हो सकती है और इसी तरह Profession Tax है जो District Board लगाते हैं। अब जो छोटे 2 मुलाजम हैं, 50 या 60 रुपए तनखाह लेने वाले, उन से इस टैक्स द्वारा सरकार के खजाने में कितना रुपया गया मगर उन में नाराजगी बहुत फैली। मैं labour में काम करती हूँ मुझे पता है कि जब P.W.D. के किसी worker की transfer होती है और उस से tax लिया जाता है तो वह चीखता है। हम ने श्री मूल चन्द जी से कहा तो उन्होंने कहा अदालत में अपील कर दो खैर अभी नए साल का बजट बनना है। Minister साहिब तो चले गये हैं जो बैठे हैं उन तक यह बातें पहुंचा दें कि उस वक्त इस बात का ख्याल रखें कि गरीब आदमियों पर कम से कम टैक्स लगे जिस से लोगों में नाराजगी कम हो, नहीं तो वे इस नाराजगी का इजहार बड़ी अच्छी तरह से करते हैं।

मैं फिर कहती हूँ कि यह जो बजट पेश किया गया है इसे अच्छा बनाया गया है जितना अच्छा कि यह इन हालात में बनाया जा सकता था। इस के लिये गवर्नमेंट मुबारकबाद की मुस्तहिक है। इस लिये नया बजट बनाते समय इन बातों का ध्यान रखा जाए ताकि हम जो समाजवाद सही नमूने का लाना चाहते हैं ला सकें।

इन शब्दों के साथ मैं, चेयरमैन साहिब, आप का धन्यवाद करती हूँ कि आप ने मुझे कुछ ज्यादा समय दिया।

श्री चेयरमैन : पेश्तर इस के कि मैं मौलाना साहिब से बोलने के लिये कहूँ, मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि Finance Minister साहिब तमाम बातों का जवाब एक घंटा हाऊस के सामने देंगे। इस लिये डेढ़ बजे गिलोटीन लग जाएगी।

इस लिये अगर आप चाहते हैं कि ज्यादा से ज्यादा साहिबान अपने ख्यालात का इज़हार फरमा सकें, तो मेहरबानी कर के मुस्तसिर तकरीरें करें ताकि ऐसा न हो कि एक ही शख्स की monopoly हो जाए क्योंकि वक्त तो मुकरर नहीं किया गया। खैर चलिए (*Interruptions*) सभी कुछ कहिए मगर repetition न हो। (Before I ask Maulana Sahib to proceed with his speech, I would like to state that the Finance Minister would give a reply to the debate for one hour. So the Guillotine would be applied at 1-30 p. m. Therefore, if it is desired that maximum number of members may be able to express their views, then they should be brief so that no one may have the monopoly of speaking as no time-limit for speeches has been fixed. However, please proceed. (*interruptions*) The hon. Members can say every thing but there should be no repetition.)

मौलवी अब्दुल गनी डार (नूह) : चेयरमैन साहिब, मुझे खुशी है कि गवर्नमेंट ने इस थोड़े से वक्त के लिए एक अच्छा बजट पेश किया है। क्योंकि आप का हुक्म है कि इस्लतसार से काम लिया जाए.....

श्री चेयरमैन : आप अपनी discretion देखिये। अगर आप दूसरे साहिबान को वक्त देना चाहें तो दीजिए। (The hon. Member may please use his own discretion. If he wants to give time to other hon. Members then he may do so.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : चेयरमैन साहिब, मुझे चन्द छोटी २ गुज़ारिशात करनी हैं। हम देखते हैं कि गुड़गांव Canal Project के नाम पर 23 लाख के करीब रुपया रखा गया है। ऐसा कई दफा किया गया है। कभी 46 लाख की चर्चा की गई और कभी करोड़ों में भी बातें की गई। मगर सच्चाई यह है कि गुड़गांव को नहर तो जब मिलेगी तभी मिलेगी। राव गजराज सिंह ने Tunnel Scheme की चर्चा की, लेकिन यहां सुनता कोई नहीं। खैर, यह तो नहर के लाने की बात है। मगर बारिश की वजह से जो लोग डूबे हैं, जो देहात बरबाद हुए हैं कम से कम उन देहात के लिये हिफाजत की तो कोशिश करें। चेयरमैन साहिब, वहां पर drainage का बहुत बुरा इन्तज़ाम है जो तबाही का सामान पैदा करता है। बीसों मीलों से पानी आता है और बीसों गांव को घेर लेता है इस के लिये अगर यहां पर कोई रकम रखी गई है तो वह एक लाख 90 हजार है ताकि बांधों को फिर से तामीर किया जाए और नए बांध बनाए जाएं। लेकिन जनाब चेयरमैन साहिब! मैं आप के द्वारा पंजाब सरकार से यह कहता हूं कि यह रकम बहुत थोड़ी है और इस से बहुत कम बान्ध बनाए जा सकेंगे। इस से पहले कहीं ज्यादा रकम गुड़गावां के लिये रखी जाती थी। यह बहुत बेइनसाफी होगी अगर गुड़गावां जैसे पिछड़े हुए इलाके को काफी रकम न दी गई। इस इलाके को न कोई tube-well दिया जाता है और न कोई नहर दी जाती है। इस लिये मैं अपने वजीर खज़ाना और चीफ मिनिस्टर साहिब से अर्ज करूंगा कि गुड़गावां का इलाका पिछड़ा हुआ है। जहां आपने कांगड़ा को मुनासिब रकम दी है वहां गुड़गावां में बांधों के लिये काफी रकम देनी चाहिये। गुड़गावां के लिये Tunnel Scheme को अमली जामा पहनाना जरूरी है, कागज़ी कार्रवाई काफी नहीं है। इस लिये बांधों के लिये जो रकम

[मौलवी अब्दुल गनी डार]

रखी गई है इसमें अजाफा करना चाहिए और बाधों की स्कीमों को जल्द अमल में लाना चाहिए ताकि अब भी बारिशों के आने से पहले ऐसा इन्तजाम हो जाए जिस से न सिर्फ मेरे हलका को जहां कि हर साल सोहना-नूह के दरमियान का इलाका जो बरबाद हो जाता है बल्कि दूसरे जो भी इलाके हर साल ज़ेरेआब होते हैं उन को बचाया जा सके। उम्मीद है सरकार इस तरफ अपनी फौरी और पूरी तवज्जुह देगी और बारिशों से ज़मीन को जो नुकसान होता है उस से इलाका को बचाएगी।

दूसरी गुज़ारिश, चेयरमैन साहिब, यह है कि सड़कों के बारे में कल भी और आज भी काफी चर्चा की गई है। पिछली दफा यह कहा गया था कि नूह और होडल के दरमियान पटौदा, पटौदी से चल कर होडल तक लम्बी सड़क बनाई जायेगी इसके खर्च का चर्चा किया गया है लेकिन इस दफा उस सड़क के लिए केवल एक लाख रुपया रखा गया है। इस एक लाख रुपया से क्या बनेगा? सरकार इस बात को बेहतर जानती है। सड़कें बनाने वाले इस काम को बेहतर जानते हैं कि इस कलील सी रकम से कितनी सड़क बन सकेगी। इस लिए इस रकम को और बढ़ाना चाहिए ताकि सड़कों का काम जल्द अज़ जल्द मुकम्मल हो सके।

चेयरमैन साहिब, तीसरी बात Education के बारे में है। मुझे इस बात की खुशी है कि सरकार को इस बात का ख्याल है और सरकार इस तरफ काफी तवज्जुह दे रही है लेकिन यह जो ख्याल चल रहा है कि “आगे दौड़ और पीछा चौड़” इस से लोगों को घबराहट महसूस हो रही है। हमारे पंजाब में पहले एक यूनिवर्सिटी है जो अभी तक पूरी तरह कामयाब नहीं हुई और देश की दूसरी यूनिवर्सिटियों के मुकाबला पर नहीं आई तो एक और नई यूनिवर्सिटी का चर्चा शुरू कर दिया है। मेरा इशारा कुरुक्षेत्र यूनिवर्सिटी की तरफ है। मुझे खुशी जरूर है कि सरकार तालीमी तरक्की की तरफ कदम बढ़ा रही है लेकिन इस के साथ ही साथ दोनों यूनिवर्सिटियों के लिए serious efforts करनी होंगी, और serious विचार करना होगा कि पहली यूनिवर्सिटी में पूरी कामयाबी हो और दूसरी जो नई यूनिवर्सिटी कायम की जा रही है इस की बुनियाद बहुत मज़बूत हो, और दोनों यूनिवर्सिटियां तालीम के मैयार को ऊंचा करने में सफल हों।

जहां तक हैल्थ का ताल्लुक है मेरी बहन डिप्टी वज़ीर यहां पर मौजूद नहीं हैं, और न ही श्री अमरनाथ विद्यालंकार जी यहां पर हैं। फिर भी मैं इस के सम्बन्ध में यह गुज़ारिश करना चाहता हूं कि यहां पर चलते फिरते हस्पताल होने चाहिए ताकि देहातियों को भी डाक्टरी इलाज और सहूलतों का मौका मिल सके क्योंकि मेरे इलाके में इतने हस्पताल नहीं हैं कि सब देहात उन से फायदा उठा सकें।

गुड़गांव में जहां तक ऊंची Education का ताल्लुक है, इस में कोई भी कालेज नहीं है। यह ठीक है कि सरकार private institutions की इमदाद और हमायत कर रही है और कई जगहों पर Engineering College और Medical College खुल गए हैं लेकिन गुड़गांवा में कोई ऐसा कालेज नहीं है। आप के द्वारा, जनाब चेयरमैन साहिब, मैं अपनी

सरकार से—पंजाब सरकार से—दरखास्त करूंगा कि नूह के इलाके में जो Meo बरीन High School की बहुत बड़ी building है इस building से फायदा उठाया जा सकता है और कोई Engineering College, Industrial and Technical College या Medical College या Basic Training Centre कायम किया जा सकता है। मगर इस तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जा रहा। अफसोस से कहना पड़ता है कि आज दस वर्ष गुजर चुके हैं और इस हाई स्कूल का 65 हजार रुपया पाकिस्तान के पास जेरे अमानत पड़ा हुआ है और वह दबाए रखे हैं इस रकम को, लेकिन पंजाब सरकार आज तक वह रकम हमें नहीं दिला सकी। अगर सरकार वह रुपया वापिस दिलाने में कोई मुश्किल महसूस करे तो वह अपनी तरफ से यह रकम दे ताकि इस हाई स्कूल को कामयाबी के साथ चलाया जा सके और इस से Meos और दूसरे सब फायदा उठा सकें।

इस के बाद, जनाब चेयरमैन साहिब, मैं गुजारिश यह करना चाहता हूँ कि ट्रांसपोर्ट का जो सिलसिला है इस के बारे में एक अहम शिकायत है। हमारे इलाके गुड़गांवा में एक सूबा जिसे उत्तर प्रदेश कहते हैं उन की बसें चलती हैं जो दिल्ली से होडल हो कर मथुरा की तरफ निकल जाती हैं। उत्तर प्रदेश की बसों में किराया 5 पाई फी मील लगता है। पंजाब सरकार की तरफ से वहां पर बसें नहीं चलाई गईं। यह ठीक है कि पंजाब सरकार ने ट्रांसपोर्ट की nationalisation करनी है लेकिन इस रूट को अभी तक nationalise नहीं किया और एक पार्टी की मनापली बना रखी है। यह बुरी बात है और जो बसें पंजाब सरकार की देहली-अलवर रूट पर चलती हैं उन का किराया छः पाई फी मील चार्ज किया जाता है। यह बड़े दुख की बात है। चेयरमैन साहिब, आप हैरान होंगे कि देहली-होडल सड़क पर मुसाफिर घंटों इन्तजार में रहते हैं। मुतअल्लिका कम्पनी इस route पर monopoly की वजह से सवारियों को बहुत तंग करती है, अपनी मर्जी से बसें चलती हैं और सवारियों को दिक्कत पेश आती रहती है। मुसाफिरों को कई कई घंटे इन्तजार करना पड़ता है। इस लिए मेरी गुजारिश है कि सरकार अपनी तरफ से इस route पर बस चलाने का इन्तजाम करे। जहां इस route पर उत्तर प्रदेश 5 पाई फी मील किराया चार्ज करती है वहां हमारी पंजाब Roadways की जो बसें हैं वह 6 पाई फी मील चार्ज क्यों करती हैं और बाकी की कम्पनियां 6 पाई फी मील क्यों लेती हैं? हमारी सरकार को चेक करना चाहिये लेकिन सरकार अपनी मर्जी से काम करती है और मुसाफिरों को दिक्कत पेश आ रही है। इस लिये मेरी पंजाब सरकार से प्रार्थना है कि इस route पर किराया 5 पाई फी मील कर दिया जाए और तमाम कम्पनियों को हिदायत जारी कर दी जाए। फिर भी अगर प्राईवेट कम्पनियों वाले सरकार की हिदायत पर अमल न करें और किराया सात पाई ही चार्ज करें तो सरकार इस का उपाय करे और जो ताकत सरकार के अपने हाथ में है उस को इस्तेमाल करे ताकि लोगों की यह शिकायत दूर हो सके और कोई दिक्कत पेश न आए यानी नई कम्पनियों को परमिट दिये जायें।

जनाब चेयरमैन साहिब, मेरी एक गुजारिश और है—Corruption के बारे में। इस का बहुत चर्चा हुआ है और इस के बारे में पंडित श्री राम शर्मा ने भी इस बात पर एतराज उठाया था और कहा था कि लोग smuggling करते हैं, corruption के

[मोलवी अब्दुल गनी डार]

केस चलते हैं उन के देर से फैसले किये जाते हैं, वगैरह, वगैरह। इस बात पर हमारे मुख्य मंत्री जी खफा हो गए और बहुत गुस्से में आ गये कि कोई बात न थी। लीडर का दिल बड़ा होता है, उस को इन छोटी छोटी बातों को सुन कर फौरन गुस्सा नहीं आ जाना चाहिए बल्कि उन्हें यह देखना चाहिए कि इन बातों में कहां तक सदाकत है और अगर यही बीमारी हो तो बीमारी का इलाज करना चाहिये। यह मैं दावे से कहता हूं कि पंजाब में भाखड़ा वगैरह पर करोड़ों रुपया का गबन हुआ और यह डैम मामों और भांजो का, दामादों और ससुरों का महकमा कहते हैं। जब तहकीकात होगी तो पता चलेगा कि कहां तक इस बात में सदाकत है। लाखों रुपया का गबन होता है, भिरपतारियां भी होती हैं मगर मैं फिर आज यह कहना चाहता हूं कि तहकीकात के रास्ता में रुकावट डाली जाती है। जब किसी गबन का या इस रिश्त की शिकायत का 'खोज' निकाला जाता है तो वह मिनिस्टर तक पहुंच जाता है। अगर यह बात दरुस्त हो तो फिर गालियां मत दो। असल बीमारी का इलाज सोचो कि किस तरह corruption की लानत को पंजाब से खत्म किया जा सकता है। इस लिये मैं अर्ज करता हूं कि आज अगर corruption बढ़ती जा रही है तो इस को फौज़न रोका जाए। अगर मिनिस्टरी और सरकार को शान से चलाना है तो सूबा में ज़्यादा से ज़्यादा अमन पैदा किया जाए। लोगों में विश्वास पैदा किया जाए ताकि लोगों की और सूबे की दोनों की भलाई हो।

एक आखरी गुज़ारिश करके मैं बैठ जाऊंगा। वह यह है कि इस अगली पांच साला योजना का दारोमदार Industry पर है। Industry की तरक्की की तरफ तवज्जुह दी गई है। हमारे Industry के मिनिस्टर और डायरेक्टर आफ Industry इस बात को अच्छी तरह जानते हैं कि किस तरह से पंजाब में ज़रायत के साथ साथ Industry को तरक्की देनी चाहिए। यह बहुत ज़रूरी है लेकिन एक बात पर, चेयरमैन साहिब, मैं हैरान हूं कि पहले Industry के दफ्तर और मुताल्लिका महकमे दो हिस्सों में बटे हुए थे एक चंडीगढ़ में और दूसरे शिमला में। अब इस में तीसरा पटियाला भी शामिल हो गया है। मुबारक हो पैसू वालों को कि पटियाला पंजाब में मिल गया ऐसे अदगाम पर मैं सब को खुशामदेद कहता हूं लेकिन एक बात ज़रूर है कि Industries Department में स्टाफ बिल्कुल नाकाफी है। कई जगहों पर इस महकमे के मुलाज़िम सुबह नौ बजे से रात को एक बजे तक काम करते रहते हैं। अगर एक दो दिन की बात हो तो कोई हर्ज़ नहीं और शायद काम चल सके लेकिन हमेशा के लिये स्टाफ में कमी कायम रखने से कोई फायदा न होगा। इस लिये मेरी जनाब फिनांस मिनिस्टर साहिब से दरखास्त है कि वह इस तरफ ध्यान दें ताकि अगली पांच साला प्लान में Industry को सही मानों में तरक्की दी जा सके।

मैं वज़ीर खज़ाना और पंजाब सरकार से कहता हूं कि अगर आप ने industrial तरक्की करनी है, तो Director को स्टाफ फौरन दें न कि आप staff को ही मार दें और वे काम के बोझ से खत्म हो जाएं। आखिर जब उन से लड़ाई करानी है तो उन को लड़ने के लिये हथियार तो मिलने चाहिए। मेरा मतलब है कि स्टाफ

काम करने के लिये पूरा मिलना चाहिए और तभी यह कामयाबी हासिल हो सकती है। अगर आप तनखाह नहीं बढ़ा सकते, एलॉस नहीं दे सकते और यह वज़ीर खज़ाना उन को और कुछ नहीं दे सकते तो यह तो हो कि लोग काम आसानी से चला सकें। मैं अर्ज़ करूंगा कि वज़ीर खज़ाना और इण्डस्ट्री इस बारे में कुछ न कुछ जरूर करें।

फिर चेयरमैन साहिब, मेअों की rehabilitation का बड़ा भारी मसला था लेकिन यह अब लम्बा ही होता जा रहा है। हालांकि इन्होंने इस चीज़ को और असूल को दफा 16 के मातहत मान लिया, मगर उन को दिया कुछ नहीं जाता है। उन को न मुआवज़ा दिया जाता है और न ही ज़मीन दी जाती है। मैं अर्ज़ करूंगा कि अगर यह महकमा बेकार हो गया है, तो फिर इस को खत्म कर दिया जावे और यह तमाम किस्सा खत्म हो। लोग यह भूल जावें कि कौन शरणार्थी था और कौन मकामी था। उन में शरणार्थी और मकामी का सवाल खत्म हो जाए और लोग चैन से बैठ जावें।

मैं चेयरमैन साहिब, एक बार फिर अपने Finance Minister साहिब, इस महकमा के Secretary साहिब और दूसरे लोगों को जिन ने इस बजट को तैयार किया है और इस को तैयार कर के तरक्की की तरफ एक और कदम बढ़ाया है, सुबारिकबाद देता हूँ। यह एक progressive बजट ही कहा जावेगा क्योंकि इस में इण्डस्ट्री की तरफ भी ध्यान दिया जा रहा है। आखिर में मैं अर्ज़ करूंगा कि सोहना में लड़कियों का हाई स्कूल कायम करके सोहना निवासियों की मांग पूरी की जाए।

सरदार आउता सिंघ (मल्लतानपुर) : ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਇਸ ਗਵੈਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨੇ.....

'श्री चेयरमैन : आप मुझे ज़रा एक मिनट की इजाज़त दीजिए। बात यह है कि 12-30 बजे से लेकर 1-30 बजे तक एक घंटा के लिए फिनांस मिनिस्टर साहिब ने इस सारी बहस का जवाब देने के लिये बोलना है फिर ठीक 1-30 बजे गिलोटीन लगा दिया जाएगा इस लिए तकरीर करने के लिये time बहुत थोड़ा है और आप मुस्तसिर तौर पर अपने points ही रखें। मैं मौलाना साहिब का बड़ा मश्कूर हूँ कि उन्होंने बड़े इत्तिसार से काम लिया और महज़ 14 मिनट ही लिए। (Just a minute please. The thing is that from 12-30 p.m. to 1-30 p.m. that is, for full one hour, the Finance Minister has to make a speech in reply to the whole debate. Then at exact 1-30 p.m. the guillotine would be applied. The time left at our disposal for making speeches is very meagre and the hon. Members, therefore, may state their points only briefly. I am grateful to Maulana Sahib for being very brief and taking only 14 minutes for his speech).

सरदार आउता सिंघ : ਮੈਂ cut motions ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਢਈ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ time ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਫਰਮਾ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਥ ਦਫਾ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਚੇਧਰਸ਼ੇਨ : ਜੀ ਫਿਰ ਆਪ ਚਲੋਂ । (The hon. Member may then speak.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਹੈ ਵਜ਼ੀਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨੇ ਇਹ ਤਿਨ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ final budget ਹੈ ਉਹ ਨਵੀਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਹੀ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਜਟ/ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿਚ ਜੋ ਖਾਮੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾ ਸਕਨ ਤਾਕਿ ਨਵੇਂ ਬਜਟ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ/ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਣ ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਿਮ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਵਪਕਸ਼ਾਸੀ, ਪਟਵਾਰੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਪਾਹੀ ਵਗੇਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ/ਬਧਾਉਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਰਕਮ provide ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਚਾਹੋ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਰ ਇੱਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 100 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਤਾਕਿ ਉਹ ਅਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਲ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਹ ਪੇਟ ਭਰ ਕੇ ਰੋਣੀ ਖਾ ਸਕਣ ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ backward areas ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ backward areas ਦੀ/ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵੱਧ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਹਨ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ । ਉੱਥੇ/ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਰੀ ਤਬਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਸਲਾਂ ਦਾ ਤੇ ਮਫ਼ਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਡੰਗਰ ਮਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਲਈ ਕਾਫੀ ਧਿਆਨ/ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਪੰਜ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸਲੂਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ backward ਇਲਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ/ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਪਸੂ ਦੇ backward areas ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਗਈ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ/ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਵੇਂ ਬਜਟ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ backward areas ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ/ ਜਾਵੇ ।

ਤੀਜਾ ਮਸਲਾ ਮਾਲੀਏ ਦਾ ਹੈ । ਪਟਿਆਲਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਚ 8 ਰਿਆਸਤਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਰੇਟਸ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਲੀਆ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਿੱਚ ਰੇਟ ਹੋਰ ਸੀ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੀ । 1952 ਵਿੱਚ

ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਣੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀਏ ਨੂੰ ਇਕ ਪਧਰ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। 1952 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਆਨੇ ਫੀ ਰੁਪਿਆ/ਮਾਲੀਏ ਵਿੱਚ ਆਰਜ਼ੀ ਫੂਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਾਲੀਏ ਨੂੰ ਸਾਰੀ State ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਧਰ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਅਜ 5 ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਾਂ ਤੇ ਉਥੇ ਕੋਈ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਮਾਲੀਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਧਰ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਪੇਪਸੂ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜਲੰਧਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਾਲੀਆ ਇੱਕ ਜਾਂ ਡੇਢ ਰੁਪਿਆ ਫੀ ਏਕੜ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਲੋਕ 6 ਰੁਪਏ ਫੀ ਏਕੜ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਹੈ। ਜਲੰਧਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਰੀਬ $5\frac{1}{2}$ ਫੂਟ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕਪੂਰਥਲੇ $4\frac{1}{2}$ ਫੂਟ ਦੀ ਜਰੀਬ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਵੀ ਉਥੇ ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਵਾਂ ਬਜਟ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਪਟਿਆਲਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਜੋ ਮਾਲੀਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਪਧਰ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ, 1956 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਜੇ ਪੇਪਸੂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣਾ ਸੀ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ—ਪਟਿਆਲਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੀ 12 ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ assessment ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਦਰ ਤੇ ਵਸੂਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤਹਿਸੀਲ ਕਪੂਰਥਲਾ ਲਈ ਵੀ ਪੇਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਖਰੀਫ਼ 1957 ਤਕ assessment ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਨਵੀਂ ਸ਼ਰਾ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਹੁਕਮ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਖਰੀਫ਼ 1957 ਤਕ ਮਾਲੀਆ ਵਧਾ ਕੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸਭ ਕਿਸਾਨ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਤਿਗਣਾ ਮਾਲੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੋ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਧਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਹੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮਹਿਕਮਾ Irrigation ਅਤੇ ਉਸਦੀ establishment ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੇਪਸੂ ਦੀ integration ਤੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਦੀਆਂ 8 ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਜੋ ਪਟਵਾਰੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ integration ਕਈਆਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ merge ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ merger ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ integration ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਟਵਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਗੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ arrears ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਬਕਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ integration ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਗੋਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ

[ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ]

ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੈ ਉਹ clerical nature ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ clerk ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਗਰੇਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਸਨੂੰ ਅਮਨ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪੇਟ ਭਰ ਕੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੇਗਾ? ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਕਾਇਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਘਟ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ।

ਫਿਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਸਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਫੇਸ਼ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਕੰਮੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਕੰਮੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ 1947 ਵਿੱਚ ਇਕ ਛੋਟੀ ਡੈਮ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣੀ। ਉਸ ਡੈਮ ਉੱਤੇ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਡੈਮ ਦਾ ਜਿਹੜਾ incharge ਅਫਸਰ ਸੀ ਉਸਦੇ ਹਵਾਲੇ ਫਿਰ ਨਾਰਨੌਲ ਡੈਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਤੇ ਵੀ 9 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਗਲਤ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸੀ।

ਇਹ ਗਲਤ planning ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਡੈਮ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਵਿੱਚ ਬੇਈ ਨਹਿਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ project ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ। ਏਸ project ਉੱਤੇ ਵੀ 14 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਬਜਟ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਬਜਟ ਵਿੱਚ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੋਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਬੇਈ project ਵਾਸਤੇ। ਇਸ ਬੇਈ project ਨੇ ਜ਼ਿਲਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੈਰਾਬ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ project ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

(At this stage Mr. Speaker occupied the chair.)

ਅਤੇ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮੰਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ project ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 14 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉੱਥੇ ਇਕ clique ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਪੰਪ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹੜ੍ਹ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਪਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁਬ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਹੈ defective planning ਅਤੇ ਉਹ ਅਫਸਰ ਜਿਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅੱਜ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਐਸ. ਈ. ਨੰਗਲ project ਬਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਏ ਉਹ ਰੁਪਏ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਂ ਰੱਬ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੇ ਠਾ-ਅਹਿਲ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਬਚਾਓ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੈਪਸੂ ਦੀ Estimates Committee ਨੇ 4 ਅਪਰੈਲ, 1956 ਨੂੰ ਉੱਥੋਂ ਦੀ Assembly ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ report ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੈਂਡਲਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਇੱਕ Inquiry Committee ਬਣਾ ਕੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਵਾਈ ਜਾਏ, ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਤਕ ਉਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿੱਚ ਬੇਈ' ਨਦੀ ਹੈ, ਕਪੂਰਥਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤਕ ਜੋ ਫਾਸਲਾ ਹੈ ਉਹ 17 ਮੀਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਬੇਈ' ਨਦੀ 17 ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਵਿਚ ਅੰਨੇ ਵਿੱਗੇ ਟੇਢੇ ਵਲ ਖਾਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਾਸਲਾ 67 ਮੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਬੇਈ' ਨਦੀ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਪਾਣੀ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੈਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੇਈ' ਨਦੀ ਦੇ 67 ਮੀਲ ਦੇ ਵਲ ਕੱਚ ਕੇ, ਸਿੱਧੀ ਕਰਕੇ, ਨਹਿਰ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾ ਕੇ, ਇਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸਿੱਧੇ ਤੇ ਉੱਚੇ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਏ। ਦੂਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਟਾਹਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਹਲੀ ਤੱਕ ਬੰਧ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏਗਾ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਡਾਰਟ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਬੰਧ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਬੰਧ ਦੀ ਸਿਰਫ ਬੱਝੇ ਸਿੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ survey ਕਰ ਸਕੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਲਾਕਾ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਜੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਬੰਧ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਤੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਤਾਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਇਸ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਚਮਾਨੇ ਵਿਚ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਜਨਤਾ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕੇ।

ਪੈਂਡ ਏਗੀਏ ਤੇ ਬੰਧ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ 16 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਹਾਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਆਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ notice serve ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਕਰਕੇ ਚਲੋ ਜਾਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਕੀਤੇ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਵੀ ਚਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਵੀ 12 ਅਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪਿੰਡ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਬਕਾਇਆ compensation ਹੈ, ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਪਾਣੀ ਆਉਣ ਨਾਲ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋਈਆਂ ਉਹ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਪੈਂਡ ਏਗੀਏ ਵਿੱਚ ਘਿਰੇ ਨੇ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ, land acquire ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪੈਂਡ ਏਗੀਏ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ land acquire ਕਰੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾਕੇ ਬਸ ਸਕਣ।

ਬਾਕੀ ਜਲਧਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰਾਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਸਨ, ਇੱਥੇ ਬਣ ਗਏ; ਉਥੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣੇ।

अध्यक्ष महोदय : Finance Minister ने एक घंटा तक बोलना है, from 12-30 p.m. to 1-30 p.m. आप अब अपनी तकरीर खत्म करें ।

(The Finance Minister is to speak for one hour from 12-30 p. m. to 1-30 p.m. The hon. Member should wind up his speech now.)

ਸਰਦਾਰ ਅ ਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੈ ਅਗਰ ਨਹਿਰ ਕੱਢੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸੇਮ ਹੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉੱਥੇ ਲਈ irrigation ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਔਛੀ ਸਕੀਮ tubewells ਹੈ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਟਿਊਬਵੇਲ ਲਗਾਏ ਜਾਣ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਉੱਥੇ ਟਿਊਬਵੇਲ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅੜਿੱਕਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਉੱਥੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਜ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਅੜਿੱਕਾ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

Education ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਸੀ ਉੱਥੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਹੁੰਚਾਈ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸੋ ਸੋ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ; ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਛੇ ਲਿਆ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਪੂਰੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਟੀਚਰਜ਼ ਭੇਜਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਹੁਣ ਸਾਲ ਦਾ ਅਖੀਰ ਹੈ figures ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕਈ ਲੱਖ ਰੁਪਏ lapse ਹੋਣਗੇ । ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ teachers ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਲੜਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਉੱਥੇ teachers ਹੋਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ । ਪੇਪਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਲਈ ਕੁਛ ਰਕਮਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਕਮਾਂ ਦੀ payment ਹੋਣੀ ਸੀ । ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗਏ ਪਰ ਰਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ Education ਦਾ Head ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਖੋਜ਼ਾ ਵੇਨਾ, ਸਵਾਲ, ਸੈਫਲਾਬਾਦ ਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਜਗੀਰ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ grant ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ । ਕੁਛ ਰੁਪਿਆ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ । ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾਈ । ਬਾਕੀ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਣਾ ਸੀ ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੇਪਰਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ । ਬੜੀ ਸੁਸਤ ਰਫਤਾਰੀ ਹੈ, ਕਾਗਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ । D. O. ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਇਹ ਰਕਮਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ਇਹ lapse ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਏਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕਾਨਜਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਫੇਵਲ 11 ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਹਨ । ਹੁਣ ਤਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ । ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਆਵਾ ਕਰਨ ।

ਏਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ Public Health ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਉੱਥੇ ਇੱਥੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿਲਵਾਂ ਤਕ 10 ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ। ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ। ਉੱਥੇ ਪਾਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਜਾਏ ਕਿ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ। Maternity centre ਸਿਵਾਏ ਕਾਲਾ ਸੰਘਾ ਦੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉੱਥੇ maternity centres ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ। ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਢੰਗ, ਸੁਰਖਪੁਰ ਤੇ ਸਿਧਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ।

ਏਸ ਡੀਮਾਂਡ ਵਿੱਚ 4,000 ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਬਿੰਦਗੀ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਲੰਘਾਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੁੱਠੇ ਲੰਗੜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਐਸੇ ਆਸ਼ਰਮ ਖੋਲ੍ਹਦੀ। ਲੇਕਿਨ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਆਸ਼ਰਮ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਲਈ ਰਕਮ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ।

ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਅਕ ਆਪ ਕੰਦ ਕਰੋ, ਕਲ Appropriation Bill ਪਰ ਬੋਲ' ਲੇਨਾ। ਟਾਇਮ ਕੁਝ ਥੋੜਾ ਹੈ। (The hon. Member may now wind up his speech. He may speak on the Appropriation Bill tomorrow. The time is very short).

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਬਹਿਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਚੁਰਾ ਹੋਰ ਟਾਇਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਅਧੰਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਆਪ ਕਲ ਬੋਲ ਲੇਨਾ। 12-30 p.m. ਕਝੇ ਚੇ ਮੈਂ ਨੇ Finance Minister ਕੋ ਟਾਇਮ ਦੇਨਾ ਥਾ। (The hon. Member may speak tomorrow. The Finance Minister was to be given time to speak at 12-30 p.m.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਜੀ।

ਕਿੱਤ ਸੰਤ੍ਰੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਹਨ ਲਾਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨੇ ਪਹਲੇ ਅੱਜ ਕਿਆ ਥਾ, ਅਪਨੀ ਸਪੀਚ ਸੇਂ, ਕਿ ਯਹ care-taker ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕਾ ਕਝਟ ਹੈ। ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ਪਰ ਸਿਫੰ 3 ਸਹੀਨੋਂ ਕੇ ਲਿਯੇ ਹਮ ਨੇ ਰਕਮ ਕੀ ਸਾਂਗ ਕੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਾਫ ਤੌਰ ਪਰ ਕਹੂੰਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕਝਟ ਸੇਂ ਕੋਈ ਪਾਕੰਦੀ ਇਸ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੇ ਲਿਯੇ ਕਨਨੇ ਵਾਲੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਪਰ ਲਗਾਨੀ ਸੁਨਾਸਿਕ ਨਹੀਂ। ਆਇੰਦਾ

[वित्त मंत्री]

आने वाली भवर्नमेण्ट ही जो कोई नई स्कीमें होंगी डिवलपमेंट स्कीमें बगैरह जो कि इस बजट में नहीं ली गई लेने की हकदार होगी। अब तो सिर्फ वही expenditure रखा गया है जो बहुत जरूरी है या यह जो रोजमर्रा का खर्च है वही इस में लिया गया है। इस लिये आप इस सिलसिला में मुझ से इत्तफाक करेंगे कि मेरे लिये बहुत उचित न होगा कि मैं उन भाइयों को जिन्होंने local मामलात के मुताल्लिक कुछ कहा है, या कुछ नई स्कीम्ज के मुताल्लिक कहा है मुफस्सल जवाब दूं। यह तो मैं आप को यकीन दिला सकता हूं कि जो भी हम कुछ बनाने वाले हैं या जो भी हमारी स्कीम्ज हैं हम पूरा गौर करेंगे और सब भाइयों को इस पर गौर करने का मौका दिया जायगा। जो बजट हम पेश करने वाले हैं, इस पर जो नुक्ताचीनी की गई है मैं उस में उठाई गई सब बातों के बारे में अपने विचार नहीं रखूंगा। इस लिये मैं इन भाइयों से मुआफी चाहता हूं। जवाब देने वाली जो बात है वह सिर्फ policy matters की है। इन के मुताल्लिक कुछ अर्ज करना मुनासिब समझता हूं।

पहले तो धूत साहिब ने जो आंकड़े पढ़े हैं पता नहीं किस ख्याल से पढ़े हैं, इस में उन्होंने बहुत तफर्क से काम लिया है। कुछ ऐसे स्टेटमेंट भी कहे हैं जो वाक्यात के मुताबिक नहीं हैं। मैं ने तो बजट स्पीच में ही जाहिर किया है कि हमारा 34.8 करोड़ का development expenditure है। यह इस लिये इतना है कि इस में वह रकम भी शामिल है जो centre ने बतौर aid के देना है। लेकिन scheme में वह सिर्फ 26 करोड़ ही है। इस लिये 8.8 करोड़ का जो घाटा है वह taxes के जरिए पूरा करना है। इस में समझने की बात कुछ नहीं। हमारा जो revenue expenditure है वह 3.62 लाख का है। जो figures हम ने वहां दी हैं वह development expenditure के नाम से ही ठीक हैं जो रकम Government of India की तरफ से मिलनी है वह 26 करोड़ की है। इस के अलावा यह कहा गया है कि यह जो 8.8 करोड़ की कमी है यह घाटे की वजह से है। हम ने अपने resources से इस कमी को पूरा करना है। इस लिये अगर आप देखते तो जो detail मेरी स्पीच के सफा 6 पर छपी है इस में Opening balance से लेकर closing balance तक figures दी गई हैं। Opening balance 10,74 लाख है और closing balance 5,25 लाख है। इस लिये अगर आप सारी picture लेते हैं तो इस का मतलब यह है कि अगर 10,74 में से 5,25 निकाल दिया जाये तो इस में से बचेगा 5,49 लाख रुपया। इस लिये अगर आप इस को समझने की कोशिश करते तो यह जो 8.8 करोड़ की बात है यह न कहते। लिहाजा यह कोई ऐसी डरावनी बात नहीं है कि हम 8.8 करोड़ टैक्सों के जरिए वसूल करना चाहते हैं। हम ने तो एक सरसरी पिक्चर आपके सामने रखी है। जो हमारे revenue के figures हैं वह 362 लाख हैं। जो भी आगे cabinet बनेगी उस की over all picture फिर आएगी। यानी जो पहिले हमारे finances हैं वह किस कदर हैं, इन में taxes के जरिये से किस कदर और वसूली की जानी है, जो grant हमें मिलने वाली है वह किस कदर है और उस में से कितनी गुञ्जायश होगी जैसा कि मैं ने पहिले कहा है कि हम ने वे आंकड़े grant की शकल में हाउस के सामने रखे हैं जो आरजी तौर पर इस थोड़े से

period के लिये जरूरी थे। 8.8 करोड़ का जो घाटा है वह हम ने अपने Revenue से नहीं बल्कि taxes से पूरा करना है।

दूसरी बात जो मैं कहनी चाहता हूं वह यह है कि मेरे एक भाई ने कहा था कि पेंसू और पंजाब के integrate होने के बाद जरूरी तो यह था कि हमारा जो expenditure हो उस की ratio Civil Administration के खर्च से कम हो। यह न मालूम उन को कैसे मालूम हुआ कि हम ऐसा नहीं कर रहे। मैं उन की वाकफियत के लिये थोड़े से आंकड़े रखना चाहता हूं। जहां तक हमारी beneficent departments में expenditure की ratio का ताल्लुक है वह हम Civil Administration के expenditure को gradually कम कर के बढ़ा रहे हैं। यानी 1951-52 में Civil Expenditure की percentage 31.7 थी और अब 1956-57 में 19.9 है। यानी 5 साल में देखिये कितनी कमी हुई है। यह फर्क 12 प्रतिशत के करीब है। इस लिये मैम्बर साहिबान को गलत नुकता नजर से wrong criticism नहीं करना चाहिये। इस तरह से 1955-56 के expenditure की percentage 24.8, 1956-57 की 30.5 और 1957-58 की 34.2 हो गई है।

जिस तरह से एक Welfare State में होना चाहिये हम उसी रास्ते पर चल रहे हैं। हमारा ऐडमिनिस्ट्रेटिव खर्च दिन ब दिन कम हो रहा है और beneficent departments' पर बढ़ रहा है। हमारे कुछ भाइयों ने एक बात कही थी कि हमारी जो price index है वह कुछ बढ़ी हुई है। खासतौर पर धूत साहब ने food prices के मुतअल्लिक हवाला दिया कि इस के मुतअल्लिक पब्लिक में काफी घबराहट है और गवर्नमेंट की नुक्ताचीनी हो रही है। हमारे पंजाब के भाई, उन्होंने कहा, यह चाहते हैं कि मैं उन के पास यह अर्ज करूं कि गवर्नमेंट ने prices को चैक करने के लिये क्या क्या step उठाए। जहां तक food problem का ताल्लुक है मैं अर्ज करूंगा कि बहुत कुछ करने की कोशिश की गई है। आजकल हमारी गंदम की distribution का जो structure है वह यह है कि गंदम की prices को बढ़ने से कंट्रोल किया जाए। इस के पहिले कि इस सिलसिले में हमने क्या क्या कदम उठाए, यह बयान करूं, मैं फूड के सिलसिले में कुछ picture ऐसी रखना चाहता हूं जो इस साल की production या consumption से ताल्लुक रखती है। मैं जो कुछ अर्ज करनी चाहता हूं वह यह है कि 1955-56 की टोटल production 13,36,900 टन थी। यह ठीक है कि floods की वजह से हमारे यहां पिछले साल की निस्वत काफी कमी वाक्या हुई है। पहिले जो production थी वह 15,19,000 टन थी। इस कमी का क्या कारण है वह सभी मैम्बर साहिबान जानते हैं। इस का कारण है floods जो कि सन् 1955 में आये थे। यह 13,36,900 टन की जो production थी यह consumption से ज्यादा थी। मैं मैम्बर साहिबान की याददास्त के लिये अर्ज करूंगा कि शुरू में गंदम का भाव 12 रु. फी मन या इस से भी कुछ कम था। उस के बाद prices ने rise किया। उस की वजह यह थी कि हमारे पंजाब से गंदम किसी कदर export हो रही थी। हमने गवर्नमेंट आफ इंडिया को अर्ज की थी कि इस export का हमारे पंजाब के stock पर असर पड़ेगा। चूंकि हमारी या गवर्नमेंट आफ इंडिया की

[वित्त मंत्री]

यह पालिसी नहीं है कि movement पर या prices पर किसी किस्म का कंट्रोल किया जाये और न ही हम किसी किस्म के panic को create करना चाहते हैं, जैसा कि पहिले था, इस लिये Government of India ने यह कहा था कि पंजाब की जितनी जरूरत होगी उस को पूरा किया जायेगा, लेकिन गवर्नमेंट आफ इंडिया इस बात पर विचार करने के लिये तैयार नहीं थी कि movement पर किसी किस्म की restriction लगाई जाए। इस के बावजूद भी हमने गवर्नमेंट आफ इंडिया को represent किया कि जो prices export की वजह से बढ़ रही हैं, उन को रोकने के लिये export को कम कर दिया जाये लेकिन Government of India ने उस वक्त यह काम नहीं किया लेकिन जब priority दी गई कि prices को down किया जाए तो हमारे सब मैम्बर साहिबान जानते हैं कि export में कमी वाक्या हुई। इस के बाद जिस वक्त गंदम की prices और ज्यादा rise हुई तो हमने Government of India से stock मंगाना शुरू किया। और जैसा कि आप सब जानते हैं गवर्नमेंट आफ इंडिया ने 14 रुपया मन तक हमें गंदम सप्लाई किया। उस का नतीजा यह हुआ कि उस वक्त जो prices चढ़ रही थीं वह arrest हुईं, और जो शंकाएं हमारे पंजाब-वासियों में पैदा हो रही थीं, वह कम हुईं।

अब इस वक्त भी ऐसी position जाहिर करने की कोशिश की जा रही है कि पंजाब में गंदम की shortage की वजह से बहुत बेचैनी फैली हुई है। मैं वह आंकड़े रखना चाहता हूं गंदम के जो कि हमने मंगवाई। आज तक 57 हजार टन wheat हमें allot हुआ, जिस में से 43 हजार टन हमने fair price shops को सप्लाई किया। उस में से 36 हजार टन तकसीम हो चुका है, हमारी fair price shops के जरिये। इस के अलावा 4,800 टन ऐसा है जो रोलर फ्लौर मिलज के जरिये distribute हुआ। इसके अलावा Government of India की तरफ से जो direct despatches रोलर फ्लौर मिलज को हुई उस का 15 हजार टन माहवारी कोटा था। यह ठीक है कुछ मिलज ने नहीं लिया और कुछ ने लेकर बन्द कर दिया। लेकिन फिर भी 9 हजार टन कोटा वहां से मिलता रहा और उस की पिसाई होती रही व आटे की distribution होती रही। यह मैं मानता हूं कि पहिले जो हमारी fair price shops थीं उन का गंदम मिल के जरिये पिसता था, और वह market में जाता था। उस में disparity थी। उस का कारण यह था कि जो wheat गवर्नमेंट आफ इंडिया की तरफ से flour mills को मिलता था उस पर price control था, लेकिन उस से आगे न कोई कंट्रोल था और न ही कोई पाबन्दी थी, इस लिये जब वह दुकानदारों के पास जाता था तो वह ज्यादा price पर बेचते थे। इस के बाद हमने गवर्नमेंट आफ इंडिया से यह point discuss किया और यह फैसला हुआ कि जो मिलज से आटा पिस कर distribute हो वह fair price shops के जरिये हो। उस की कीमत हमने ₹० 15-5-6 रखी। 15 ₹. वह कीमत थी जिस कीमत पर मिलज ने distributors को सप्लाई किया। जिन को हमने 0-5-6 फी मन ज्यादा चाज करने की इजाजत दे दी।

इस वक्त मैं और detail में नहीं जाना चाहता लेकिन मैं यह अर्ज करूंगा कि जहां तक State Government का ताल्लुक है, उस ने हर स्टेज पर अपने आप को इस बात पर conscious रखा और हर वक्त इस पर काबू पाने की कोशिश की ताकि कोई भी artificial shortage स्टेट में न होने पाये। जहां तक हमारी fair price shops का ताल्लुक है, यह एक समझने की बात है कि यह एक supplementary provision था। अगर किसी किस्म की artificial shortage पैदा करने की कोशिश न की जाती तो wheat काफी था। वैसे इस बात से इनकार नहीं किया जा सकता कि depots पर rush हुआ। वह होना लाजमी था क्योंकि जो wheat हमारी fair price shops पर फ़रोस्त होता था उस की कीमत मार्किट की निस्वत कम थी। इस लिये हर एक आदमी ने इस बात की कोशिश की कि आटा fair price shops से खरीदा जाए। इस का मतलब यह नहीं कि हमारे यहां wheat में कमी वाकया हुई। हमने जो fair price shops की agency को इस्तेमाल किया वह इस लिये कि हम supply को supplement करना चाहते थे। हमें यह कहने में ज़रा भी hitch नहीं कि distribution में कुछ नुक्स थे। जब वह हमारे नोटिस में आए तो न सिर्फ हमने उन को दूर किया बल्कि कुछ depots वगैरह भी हमने cancel कर दिए हैं। मैं इस पर

1.00 p. m.

ज्यादा वक्त न लेते हुए जो हमारे stock की latest position है उस के मुतअल्लिक कुछ अर्ज कर दूं ताकि यहां इस वक्त position मालूम हो सके कि हमारे जो stocks हैं वह इतने कम नहीं जिस से किसी किस्म की घबराहट हमारे पंजाब में पैदा होनी चाहिए। मेरे पास कुछ important ज़िलों के जिन में, जालन्धर, अमृतसर, गुरदासपुर, अम्बाला, पटियाला, हुशियारपुर, फ़िरोज़पुर, लुधियाना और करनाल शामिल हैं, आंकड़े मौजूद हैं। यह 17-3-57 के आंकड़े हैं। 17-3-57 का opening balance 31,122 टन था। जो उस दिन हमारी बाहिर से quantity receive हुई वह है 1,585 टन। उस दिन जो quantity issue हुई वह 7,998 टन है। अगर आप opening balance or closing balance को कम्पेयर करें तो मालूम हो जाता है कि उस दिन का stock हमारी distribution या consumption से ज्यादा था। इसी तरह से जो quantity transit में है इन places पर उन की तादाद है 7,275 टन। इस की movement हो चुकी है और यह transit में है। जो balance stock अभी मिलना है despatch होने वाला है वह है 6,437 टन।

इसी तरह से मैं अर्ज करूंगा कि जहां तक prices को control करने का ताल्लुक है या supply का ताल्लुक है उस के लिये जो कुछ भी हो सकता था वह किया गया। यही नहीं बल्कि कुछ ऐसे areas भी थे जहां कि हम ने prices को control करने के लिये कुछ subsidise किया है अपनी स्टेट की तरफ से। वह एरिया है कुल्लू Sub-Division का। वहां पर 75 हजार रुपया गवर्नमेंट ने सबसीडाइज़ किया है ताकि prices बढ़ न सकें। इस लिये मैं अर्ज करूंगा कि जहां तक prices का ताल्लुक है यह आरज़ी तौर पर बढ़ी है इस से इन्कार नहीं किया जा सकता। लेकिन इस के साथ

[वित्त मंत्री]

ही यह भी अर्ज करूंगा कि पिछले साल के मुकाबिले में इतनी abnormal prices नहीं हैं। बल्कि अगर आज की कीमतों का पिछले साल की कीमतों के साथ मुकाबिला करके देखें तो आप को पता चल जायेगा कि पिछले साल की prices आज की prices से कुछ higher थीं। मिसाल के तौर पर हमारी जो आज इण्डिजिनस गेहूं है उस की घटिया quality 14-8-0 रुपये मन है और जो अच्छी quality की price है वह है 17-3-0 से 18-8-0 मन तक। इस लिये आप पिछले साल के आंकड़े देखें तो आप देखेंगे कि आज की prices ज्यादा नहीं हैं। इस लिये इतनी बेचैनी पैदा करने वाली कोई खास वजह नहीं है। ठीक है हम मानते हैं इस बात को कि prices हमारे average citizen की capacity से कुछ ज्यादा हैं लेकिन इतनी abnormal नहीं कही जा सकती जिस से इतना अपने आप को agitate कर लें। और जहां तक stock की position का ताल्लुक है वह मैंने अर्ज किया है। हमारे स्टॉक indigenous wheat के और imported wheat के ऐसे नहीं हैं कि हमें कोई खतरा हो। मेरे भाई सरदार भगवंत सिंह ने अनाज की पैदावार और shortage के बारे में काफी कुछ कहा है इस लिये मैं उस की तफसील में जाना मुनासिब नहीं समझता। पिछले साल के heavy floods की वजह से जो shortage हुई उस की वजह से natural था कि prices rise करतीं। इस लिये हमें अपने मन को इतना agitate नहीं करना चाहिये।

दूसरी बात जो कही गई वह है taxes के मुतअल्लिक। यह हमारा जो development का expenditure है उस के मुतअल्लिक काफी जोर से कहा गया है। जहां तक taxes का ताल्लुक है मैं समझता हूं कि इस के मुतअल्लिक बहुत कुछ कहने की जरूरत नहीं महसूस होनी चाहिए क्योंकि यह तो सीधी सादी बात है। सरदार भगवंत सिंह जी ने अभी अभी कहा था कि जिस मुल्क की developing economy हो, जिस की development के लिये काफी खर्च करना पड़े वहां पर resources को supplement करने के लिये tax का ज़रिया इस्तेमाल करना जरूरी है। अगर हम अपनी स्टेट की हालत को देखें तो सही हालात का पता चल सकता है। पिछले Five-Year Plan में हम ने 138 करोड़ रुपये का development पर खर्च किया और अब भी 162-163 करोड़ की रकम development पर खर्च कर रहे हैं। तो इस के लिये State के कोई न कोई resources तो होने चाहिए। यह तो हो नहीं सकता कि आप स्टेट की development न करें। आज वह जमाना नहीं है कि आप किसी से पीछे रहें और न ही वह हालात हैं कि आप अपने इलाके की development में कमी करें। आप चाहते हैं कि हरेक की constituency में सड़कें हों, स्कूल हों, कालेज हों, सेहत के लिये अच्छा इन्तज़ाम हो, engineering की तालीम के लिए facilities हों। मैं जानता हूं कि यह सब आप की जायज़ मांगें हैं। आप के ज़रिये जो मांग आती है यह लोगों की मांग है। इस लिये हम अपने development के काम को ज़रा भी कम नहीं कर सकते। इस लिये हम ने अपने resources को बढ़ाना है। इस

के लिये सीधी सादी बात है। आप किस तरह से अपने resources बढ़ा सकते हैं? एक तो यह जरिया है कि हम loan ले लें सेंट्रल गवर्नमेंट से। दूसरी यह तजवीज़ है कि सेंट्र से हमें grant या aid से रुपया मिलता है जो central excise है या जो estate duty है। यह सेंट्र के पास होने की वजह से हमें कुछ contribution मिलता है। तीसरी यह कि जो हम loan लेते हैं, small saving schemes के जरिये, जो loan इकट्ठा होता है उस का हिस्सा हम को मिलता है। चौथा यह है कि हम लोकल taxes लगायें। यह चार पांच जो भी जरिये हो सकते हैं उन को इस वक्त इस्तेमाल किया जा रहा है और उस हद तक किया जा रहा है जिस हद तक मुनासिब तौर पर किया जाना चाहिये, अपनी स्टेट के resources को सामने रखते हुए। मुझे एक बात पर हैरानी हुई है। मैं हमेशा प्रोफ़ेसर मोता सिंह की राय की कदर करता हूँ क्योंकि उनका examination dispassionate होता है। लेकिन उन्होंने एक बात आज कही है कि हमें अपने development के expenditure को पूरा करने के लिये taxes नहीं लगाने चाहियें बल्कि और ज्यादा centre से loan ले लेना चाहिये।

प्रोफ़ेसर मोता सिंह आनंदपुरी : इस stage पर ?

वित्त मंत्री : हां जी, मैं इसी stage का ही जिक्र कर रहा हूँ। प्रोफ़ेसर साहिब तो development economy को समझते हैं। इस लिए मैं अर्ज़ करता हूँ कि इस स्टेज पर tax की बजाए loan ले लेना यह कोई दरुस्त finances का तरीका नहीं हो सकता। यह दरुस्त finances का तरीका नहीं हो सकता कि हम अपनी loan liability को अपनी capacity से ज्यादा increase करते जाएं। Loan जो मिलना है वह हमें interest पर मिलना है। हम ने यह भी देखना है कि हमारी income की जो capacity है वह loan का interest अदा करने के लिए काफी है या नहीं। हम अपनी development के लिए 180 करोड़ रुपए के करीब गवर्नमेंट आफ इण्डिया से हासिल कर चुके हैं। इस में से भाकड़ा नंगल के लिए 114 करोड़ रुपए के करीब हम loan की शकल में ले चुके हैं। उस का जो सूद है अगर आज हम अपने Revenue Account में से दें तो आज आपकी development की स्कीमें नहीं चल सकतीं। मैं फिर दुहरा कर अर्ज़ करता हूँ कि आज जो loans इस वक्त Government of India से लिए हुए हैं उस का जो interest है अगर हम उस को अपने revenue account में से इस वक्त दें तो हमारी development की स्कीमें नहीं चल सकतीं, वह रोकनी पड़ेगी। अगर आप यह फरमाएं कि हम अपनी loan liability में increase करते जाएं और उस का सूद अपने सिर पर डालते जाएं तो यह किसी ढंग से दरुस्त economy या finances नहीं कहे जा सकते।

इस लिए लाज़मी तौर पर हम ने अपने रिसोर्सिज़ को टेक्सों के जरिए सप्लीमेंट करना होगा। मैं प्रिंसिपल रला राम और प्रोफ़ेसर मोता सिंह के साथ सहमत हूँ कि टेक्स उन्हीं लोगों पर ही लगाए जाएं जिन में paying capacity हो। यही तो आज हमारी गवर्नमेंट की पालिसी है। उन्हीं ने दरुस्त फरमाया कि अगर हमें सोशलिस्टिक पैटर्न आफ

[वित्त मंत्री]

सोसायटी क्रियेट करनी है तो हमें उन की इनकम की सब डिस्पैरिटीज को दूर करना है। इनकम की इन डिस्पैरिटीज को दूर करने के लिए गवर्नमेंट की यह डिसाइडिड पालिसी है कि उन लोगों पर ही टेक्स लगाए जाएं जिन में पेइंग कैपैसिटी हो। आप एक एक टेक्स को एंग्रैमिन कर के देख लें। खाह वह टेक्स सेंट्रल गवर्नमेंट की तरफ से लगाया गया हो या स्टेट गवर्नमेंट की तरफ से हर एक टेक्स में यह कोशिश की गई है कि उन्हीं भाइयों पर टेक्स का बोझ पड़े जिन में पेइंग कैपैसिटी हो। आप किसी भी टेक्स को एंग्रैमिन करके देख लें सब में इस असूल को मद्देनजर रखा गया है। इस लिए इस बात से हम इत्तफाक करते हैं कि जहां तक टेक्स लगाने का सम्बन्ध है उन्हीं भाइयों पर टेक्स का बोझ पड़ना चाहिए जिन में पेइंग कैपैसिटी हो। लेकिन अगर यह कहा जाए कि टेक्सों को छोड़ दिया जाए यह डिवल्लिपिंग स्टेट की इकानोमी में कैसे मुमकिन हो सकता है? इस लिए मैं अर्ज करूंगा कि जहां तक इन टेक्सों का सम्बन्ध है हमें लैजिस्लेचर से और पब्लिक से भी स्पॉर्ट की उम्मीद होनी चाहिए, खास तौर पर उन भाइयों से जिन के फायदे के लिए ये टेक्स लगाए जाते हैं। यह तो ठीक है कि अगर इनकम में डिस्पैरिटीज को रिमूव करना है तो इसका यह जरिया है कि नैशनल इनकम इनक्रीज हो, कामन मैन की आमदनी को बढ़ाया जाए। मेरे एक भाई ने फरमाया कि नैशनल इनकम को बढ़ाने की तरफ तवज्जुह नहीं दी जा रही है। अगर वह इस बात की तरफ ध्यान देते तो उन्हें पता चल जाता कि 138 करोड़ रुपया पहली पांच साला प्लैन में खर्च हुआ और 163 करोड़ रुपया दूसरी पांच साला प्लैन पर खर्च करना है। अगर उन्होंने ने यह पढ़ा होता तो शायद वह यह बात न करते।

एक और बात जिस के बारे में बहुत कुछ कहा गया है वह है इंडस्ट्री। मैं समझता हूँ कि इसे भी डिस्कस करना मेरे लिए जरूरी होगा। कुछ भाइयों ने और एक बहन ने भी स्भाल-स्केल इंडस्ट्रीज और काटेज इंडस्ट्रीज के बारे में फरमाया कि इन पर कुछ ज्यादा तवज्जुह देनी चाहिए और बाज्र भाइयों ने यह भी कहा कि हमें 'हैवी इंडस्ट्रीज' के मुतअल्लिक ज्यादा तवज्जुह देनी चाहिए। पेशतर इस के कि मैं अर्ज करूँ कि हमें आयांदा क्या करना है मैं आप का ध्यान दूसरी पांचसाला योजना की तरफ दिलाना चाहता हूँ। ज्यादा तफसील में न जाता हुआ मैं मोटी मोटी बातें अर्ज करना ही मुनासिब समझता हूँ। जहां तक हमारी स्टेट में ऐसी इंडस्ट्रीज का ताल्लुक है आप जानते हैं कि बहुत सा 'टेक्नीकल पर्सनल' जो था वह पार्टीशन की वजह से माइग्रेट कर गया क्योंकि ज्यादातर आर्टिजिन मुसलमान थे। वे पाकिस्तान चले गए। इस की ट्रेनिंग देने के लिए वोक्शेनल ट्रेनिंग सेंटर खोले गए जिन में 12 हजार से ज्यादा को ट्रेनिंग दी गई और ऐसी ट्रेनिंग देने के लिए 39 टेक्नीकल स्कूल खोले गए। 15 सेंटर गर्ल्ज हैंडीक्राफ्ट के खोले गए।

अब मैं आप से अर्ज करता हूँ कि फिनांशल एड कहां तक दी गई। 1951-52 में हमारे स्टेट एड टु इंडस्ट्रीज ऐक्ट के जेर दो लाख के लोन्ज की प्रोवीजन की गई। आज अगर देखा जाए तो आप को मालूम होगा कि इस ऐक्ट के मातहत 40 लाख के करीब लोन्ज दिए गए। फाइनेंस कार्पोरेशन के लिए जो 90 लाख रुपया दिया गया वह इस से अलहदा था। इसी

तरह से इंडस्ट्रियल एरिया के मुतअल्लिक आप जानते ही हैं। मुझे दुहराने की जरूरत नहीं। फिनिशिंग टेस्टिंग सेंटर लुधियाना में है। इंडस्ट्रियल सर्वे का काम भी हो रहा है। एक महीने के अन्दर अन्दर उस की रिपोर्ट भी आप के सामने आ जाएगी। वह एक बहुत जरूरी और मुफीद चीज होगी। कुआलिटी मार्किंग के मुतअल्लिक जो कुछ किया गया उस की तफसील में मैं नहीं जाना चाहता। लेकिन प्रोडक्शन के कुछ आंकड़े मैं आप के सामने रखना चाहूंगा कि 1951-52 में क्या पोजीशन थी और 1955-56 में क्या पोजीशन रही।

पेपर के बारे में मैं ने एंड्रेस में भी जिक्र किया है। 1950-51 में इस की प्रोडक्शन 12,791 टन थी जब कि 1955-56 में 15,000 टन हो गई। शूगर के बारे में मैं ने अर्ज कर दिया है। साइकलों के मुतअल्लिक पोजीशन यह है कि 1950-51 में स्माल-स्केल इंडस्ट्रीज से 25,000 बाइसिकल बनते थे लेकिन अब 1,10,000 बाइसाइकल स्माल स्केल बेसिज पर मैन्युफेक्चर होते हैं। इस के अलावा सोनीपत में 8,500 साइकल एक महीना में तैयार होते हैं। इस तरह जो एनुअल प्रोडक्शन की कैपैसिटी है वह 3,50,000 साइकल सालाना है। सिलाई की मशीनें 96,000 के करीब तैयार होती हैं। इसी तरह से साइकल पार्ट्स 1951-52 में सिर्फ एक करोड़ के बनते थे लेकिन 1955-56 में 6 करोड़ के बने। स्टील रोलिंग 20,000 की तैयार हुई। स्पोर्ट्स गुड्ज 1950-51 में 55,000 के तैयार हुए, 1955-56 में 73,000 के। हौजरी गुड्ज 1950-51 में 4.5 करोड़ के बनते थे और 1955-56 में 7 करोड़ के सिर्फ लुधियाना में तैयार होते हैं और यह खुशी की बात है कि केवल लुधियाना में सारे हिन्दुस्तान के हौजरी गुड्ज का 90 पर्सेंट तैयार होता है। इसी तरह से और भी बहुत सी आइटम्ज हैं जिन में प्रोडक्शन काफी बढ़ चुकी है।

यह ठीक है कि पहली पांच साला प्लैन में जो एक्सपैन्डीचर रखा गया था वह मुकाबलतन बहुत कम था। इस में इंडस्ट्रीज के लिए एक करोड़ के करीब प्रोवीजन थी। लेकिन इस साल इस प्लैन में 7.12 करोड़ रुपया हम ने इंडस्ट्री पर खर्च करना है। जहां तक लार्ज स्केल इंडस्ट्रीज का ताल्लुक है कल भी इस का जिक्र किया गया और आज भी इस के मुतअल्लिक सवाल उठाया गया कि लार्ज स्केल इंडस्ट्रीज पर ज्यादा ध्यान और तवज्जुह देनी चाहिए। मैं इस चीज को मानता हूँ लेकिन इस की वजह यह है कि पार्टीशन की वजह से बहुत सा कैपिटल पंजाब से बाहर निकल गया है।

Raw material के मुतअल्लिक कल कहा गया था जिस को मैं अब दोहराने की जरूरत महसूस नहीं करता। पंजाब में basic industries के लिए raw material भी तो नहीं है। इस लिए क्या हम उस हद तक heavy industries को nationalise कर सकते हैं जिस हद तक दूसरी स्टेट्स वालों ने किया है? मैं समझता हूँ कि यह मुश्किल बात है। इस के लिए हम कोशिश कर रहे हैं और इस प्लान में हम ने 1.4 करोड़ रुपया रखा है heavy industries के लिए। चार sugar factories के लिए 80 लाख रुपया हम दे चुके हैं। अब मैं यह अर्ज करूंगा कि कौन सी ऐसी heavy industries हैं जिन की तरफ हमें अपना ध्यान देना चाहिए। कल मेरे भाई ने कहा था कि हमें steel की कुछ factories यहां लगानी चाहिए।

[वित्त मंत्री]

Steel processing के मुतअल्लिक मैं उन की वाकफियत के लिए अर्ज कर दूँ कि steel की processing के लिए एक Jullundur की firm ने licence हासिल किया था Government of India से। Place की selection के सिलसिले में उन को कुछ दिक्कत होती रही जिस की वजह से licence cancel हो गया। हम ने Government of India को approach किया कि वह ऐसी firms को licence दें जो यहां set up होना चाहें। मुझे यकीन है कि हम यहां एक steel processing के लिए electric furnace का इंतजाम कर पाएंगे। Shoddy Spinning Plant देने के लिए private parties को approach कर चुके हैं और उन्हें कहा है कि गवर्नमेंट जो मुनासिब मदद होगी वह करेगी। Textile dyeing के लिए finishing factory भी कायम करेंगे। इस के अलावा chaff cutting और fruit preservation के लिए factories हम यहां कायम करना चाहते हैं। एक firm से हम negotiate कर रहे हैं ताकि पंजाब में newsprint factory भी लग सके। उस के मुतअल्लिक बातचीत जारी है। Transformers के मुतअल्लिक भी हम चाहते हैं कि चण्डीगढ़ में काम हो और हम parties से negotiate कर रहे हैं।

इस के अलावा, स्पीकर साहिब, यहां पर खास तौर पर सीमेंट फैक्टरी का जिक्र किया गया और इस बात पर जोर दिया गया कि यहां पर एक सीमेंट फैक्टरी होनी चाहिए। इस सिलसिले में मैं यह अर्ज कर दूँ कि सीमेंट फैक्टरी कायम करने के लिए पंजाब गवर्नमेंट खुद काफी मुश्ताक है। इस वक्त Surajpur में जो फैक्टरी लगी हुई है उस का licence शायद 10/12 साल तक खत्म होने वाला है। इस point को examine किया जा रहा है लेकिन अभी तक हम किसी आखरी फैसले पर नहीं पहुँच सके। Government of India से बातचीत हो रही है और उन्हें कहा जा रहा है कि ऐसा करना मुनासिब रहेगा कि इसी party का licence renew कर दिया जाए और फैक्टरी की capacity को expand किया जाये, या गवर्नमेंट public sector में factory लगाए या किसी और firm को establish किया जाए। चूँकि इस का licence Government of India से मिलता है इस लिए यह मामला अभी जेरेगौर है। सूरजपुर में जो quarries है वह ज़्यादा देर तक चलने वाली नहीं। इस के लिए और area explore हो चुका है और वहां पर इस की capacity को increase करना है।

इस के अलावा Industries के sphere में जो production हम ने की है उस की details में मैं नहीं जाना चाहता क्योंकि मेरे पास इतना वक्त नहीं कि मैं इन की तफसीलात को ब्यान कर सकूँ। हमारी small scale और cottage industries जिन में sport industry शामिल है इस की production 150 units हुई है और 3,000 के करीब मज़दूर इस में काम कर रहे हैं। इसी तरह Hosiery

के मुतअल्लिक अर्ज कर दू कि इस की production 750 units हुई है और 7,000 मजदूर इस में काम करते हैं। इस का Capital expenditure एक करोड़ रुपए के करीब है। Textile Industry की production 1951-52 में 38 million yards थी, अब इस की production 80 million yards तक पहुँच गई है। Agricultural implements की छोटी छोटी industries की annual production 4.4 करोड़ तक पहुँच चुकी है जो पहले 2.5 करोड़ थी। 1951-52 में और इन छोटी 2 industries में 10,000 के करीब workers काम कर रहे हैं। Khadi और village Industries की production में भी काफी बढ़ौतरी हुई है। Handloom industries में भी हम ने खास तौर पर बढ़ चढ़ कर काम किया है। जहाँ तक industries का ताल्लुक है हम ने न सिर्फ इस की तरफ ज़्यादा तवज्जुह देने की कोशिश की है बल्कि मैं आप की वाकफियत के लिए अर्ज कर दू कि जहाँ तक cottage और small scale industries का ताल्लुक है खास तौर पर cycle parts और sewing machine parts का यह मानी हुई बात है कि cottage industry ने जितनी यहाँ तरक्की की है उस की मिसाल History में बहुत कम मिलती है। इस की development में काफी दिक्कतें हैं—space की दिक्कत, अच्छी machinery की दिक्कत, technical personnel की दिक्कत, लेकिन इस के बावजूद small-scale industries बड़ी तेज़ी से तरक्की कर रही हैं।

इस के बलावा, स्पीकर साहिब, teachers की salaries के मुतअल्लिक कहा गया। मैं इस के मुतअल्लिक मुख्तसर तौर पर अर्ज कर दू क्योंकि low-paid employees के मुतअल्लिक वाज़ेह तौर पर speech में जिक्र कर दिया गया है। इस सिलसिले में पोजीशन बिल्कुल साफ है। पिछले साल बजट स्पीच में मैं ने अर्ज किया था कि Pay Revision Committee मुकर्रर की गई है। अब इस कमेटी की रिपोर्ट finalise हो कर गवर्नमेंट के ज़ेरे-गौर है। इस के मुतअल्लिक फैसला कर लिया होता लेकिन जिस तरह मैं ने बजट स्पीच में अर्ज किया है कि Government of India की तरफ से Central schemes आई हैं कि हमारे low-paid employees की emoluments में अज़ाफा किया जाए। उन्होंने contribution करने की State Government को offer की है। उन्होंने यह offer दी है कि 60 रुपए माहवार तक जिन मुलाज़मीन की emoluments हैं उन में जितनी increase की जायेगी उस का 66 फीसदी वह contribute करेंगे और 60 रुपए से 100 रुपए माहवार तक जिन की emoluments हैं उन में जितनी increase हम ने करनी है उस का 33 per cent वह contribute करेंगे। इन हालात में State Government के लिए बहुत ज़रूरी है कि वह Pay Revision Committee की रिपोर्ट और Central Government की offer पर अच्छी तरह से गौर करे। हमें Government of India ने अच्छी और useful offer दी है जिसे हम ने accept करना है। Pay Revision Committee की जो रिपोर्ट है उसे ग़ौर खोज करने के बाद ही हम ने उसे implement करने के मुतअल्लिक सोचना है। ऐसा करने से heavy

[वित्त मंत्री]

financial implications involve हो जाती हैं। मैं इन की details में नहीं जाना चाहता लेकिन इतना अर्ज़ कर दूँ कि Pay Revision Committee की रिपोर्ट को implement करने से heavy liability हमारी successor Government पर आयद हो जाती है। इसलिए हम अपने फैसले को इस वक्त उन पर impose करना मुनासिब ख्याल नहीं करते। इन हालात में यह मुनासिब है कि थोड़ी देर और इंतज़ार की जाए। बहुत थोड़ी देर के बाद जिस वक्त आप की नयी सरकार बन जाएगी वह दोनों रिपोर्टों को consider करके जो फैसला करेगी वह जायज़ और मुनासिब होगा।

जहां तक टीचर्स का सवाल है मैं इस की तफ़सील में नहीं जाना चाहता। पहले भी इन को काफ़ी concessions मिल चुके हैं। इन के बच्चों को tuition fees के बारे में concession दिया जा चुका है। अब वक्त न होने की वजह से मैं pay scales के सवाल में नहीं जा सकता। सिर्फ इतना कहना चाहता हूँ कि 9 अक्टूबर, 1956 को हमारे यूनियन Education Minister के सामने हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब और President, Local Bodies Teachers Union की मौजूदगी में यह फैसला हुआ था कि जो Pay scales 1 अप्रैल, 1953 को गवर्नमेंट स्कूलों में लागू थे वही 1 अप्रैल, 1953 से लोकल बाडीज़ के टीचर्स को दिए जाएं। चुनावि लोकल बाडीज़ को ऐसा करने के लिए लिखा गया। मगर उन की भी financial condition इतनी अच्छी नहीं। इस वजह से स्टेट गवर्नमेंट ने 57 लाख रुपए की अपने ऊपर जिम्मेदारी ले ली है। इस basis पर जो कि हम 1 अप्रैल, 1956 से उन टीचर्स की तनखाहें बढ़ाएंगे, 57 लाख रुपए की रकम हम ने देनी है लोकल बाडीज़ के टीचर्स को। उन की liability हमारे ऊपर 57 लाख रुपए है। यह yearly liability के अलावा है। इस के बावजूद अगर agitation हो कि स्टेट गवर्नमेंट ने टीचर्स के लिए कुछ नहीं किया तो यह ठीक नहीं।

Junior Basic Trained teachers ने भी agitation शुरू कर दी है। उन के pay scale का मामला भी ज़ेरेगौर है। वह भी हमारे चीफ मिनिस्टर ने और Education सैक्रेटरी ने Union Education Minister के साथ discuss किया है। इस के बारे में भी हमारी गवर्नमेंट अपनी successor Government पर अपना फैसला आयद नहीं कर सकती। इस के मुतअल्लिक आने वाली गवर्नमेंट ही फैसला करेगी।

स्पीकर साहिब, बहुत सी बातें रह गई हैं जिन के बारे में मुझे जवाब देना चाहिए था लेकिन चूँकि वक्त हो गया है इस लिए मैं आपका और वक्त लेना मुनासिब नहीं समझता। मैं सिर्फ इतना अर्ज़ करूँगा कि इस पांच साल के अर्से में इतनी शानदार तरक्की हुई है जिस की मिसाल हिस्टरी में मिलनी मुश्किल है। हमारी खाहिश तेज़ी से तरक्की करने की है मगर हमारे सामने कुछ दिक्कतें हैं जैसा कि financial दिक्कतें और material

resources की दिक्कतें। हम ने उन्हें भी सामने रखना है। इस लिए मैं उम्मीद करता हूँ कि इन मुश्किलों को दूर करने में और development का काम तेजी से करने में इस हाऊस के मैम्बर साहिबान गवर्नमेंट को अपनी पूरी पूरी co-operation देंगे। मैं उम्मीद करता हूँ कि हाऊस इन demands को मुतफ़्रिका तौर पर पास करेगा। (प्रशंसा)

अध्यक्ष महोदय : चूँकि guillotine का टाइम हो गया है इस लिए मैं demands अलहदा अलहदा put करता जाऊँगा। चूँकि कट-मोशनज़ move नहीं की गई इस लिए मैं इन को पुट नहीं करूँगा। (As it is time to apply guillotine, I shall go on putting the demands to vote one by one. Since the cut motions have not been moved I will not put them to the vote of the House.)

LAND REVENUE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 49,76,500 be granted to the Governor, on account to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 7—Land Revenue.

The motion was carried.

STATE EXCISE DUTIES

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 18,88,100 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 8—State Excise Duties

The motion was carried.

STAMPS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 82,000 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 9—Stamps.

The motion was carried.

FOREST

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 17,10,100 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 10—Forest.

The motion was carried

REGISTRATION

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 40,300 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 11—Registration.

The motion was carried

TAXES ON VEHICLES, ETC.

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 10,23,500 be granted to the Governor, on account to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) 12—Taxes on Vehicles and (ii) 13—Other Taxes and Duties.

The motion was carried.

INTEREST ON IRRIGATION WORKS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 29,48,500 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) XVII—Irrigation—Working Expenses, (ii) 17—Interest on Irrigation Works (Commercial), and (iii) 18—Other Irrigation Expenditure financed from Ordinary Revenues.

The motion was carried.

IRRIGATION ESTABLISHMENT CHARGES.

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 52,31,100 be granted to the Governor, on account to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of Irrigation—Establishment Charges.

The motion was carried.

CONSTRUCTION OF IRRIGATION, NAVIGATION, EMBANKMENT AND DRAINAGE WORKS (COMMERCIAL)

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 2,05,69,100 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 68—Construction of Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial).

The motion was carried.

GENERAL ADMINISTRATION

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 69,16,700 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 25—General Administration.

The motion was carried.

ADMINISTRATION OF JUSTICE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 13,40,200 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 27—Administration of Justice.

The motion was carried.

JAILS AND CONVICT SETTLEMENTS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 15,30,900 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 28—Jails and Convict Settlements.

The motion was carried.

POLICE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 1,17,74,200 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 29—Police.

The motion was carried.

MISCELLANEOUS DEPARTMENTS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 5,66,500 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) 36—Scientific Departments, and (ii) 47—Miscellaneous Departments.

The motion was carried.

EDUCATION

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 1,71,80,800 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 37—Education.

The motion was carried.

PUBLIC HEALTH

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 62,90,600 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) 38—Medical, and (ii) 39—Public Health.

The motion was carried.

AGRICULTURE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 33,50,400 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 40—Agriculture.

The motion was carried.

VETERINARY

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 13,65,700 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 41—Veterinary.

The motion was carried.

CO-OPERATION

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 10,74,800 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 42—Co-operation.

The motion was carried.

INDUSTRIES

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 19,91,300 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 43—Industries.

The motion was carried.

CAPITAL OUTLAY ON INDUSTRIAL DEVELOPMENT (OUTSIDE THE REVENUE ACCOUNT)

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 11,600 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) 43-A—Capital Outlay on Industrial Development (within the Revenue Account), and (ii) 7—Capital Outlay on Industrial Development (outside the Revenue Account).

The motion was carried.

CIVIL WORKS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 24,46,500 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 50—Civil Works.

The motion was carried.

BUILDINGS AND ROADS ESTABLISHMENT

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 22,90,500 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of Buildings and Roads Establishment.

The motion was carried.

CAPITAL OUTLAY ON MULTIPURPOSE RIVER SCHEMES MET OUT OF REVENUE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 18,29,800 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 50-B—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes met out of Revenue.

The motion was carried.

OTHER REVENUE EXPENDITURE CONNECTED WITH MULTIPURPOSE RIVER SCHEMES

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 53,71,300 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 51-B—Other Revenue Expenditure connected with Multipurpose River Schemes.

The motion was carried.

ELECTRICITY SCHEMES—WORKING EXPENSES

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 15,10,500 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) 52—Interest on Capital Outlay on Electricity Schemes, and (ii) XLI—Electricity Schemes—Working Expenses.

The motion was carried.

CHARGES ON ELECTRICITY ESTABLISHMENT AND MISCELLANEOUS
EXPENDITURE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 12,27,800 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 52-A—Charges on Electricity Establishment and Miscellaneous Expenditure.

The motion was carried.

CAPITAL OUTLAY ON MULTIPURPOSE RIVER SCHEMES

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 3,58,53,700 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 80-A—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes.

The motion was carried.

CAPITAL ACCOUNT OF CIVIL WORKS OUTSIDE THE REVENUE ACCOUNT

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 90,95,900 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 81—Capital Account of Civil Works outside the Revenue Account.

The motion was carried.

CAPITAL OUTLAY ON ELECTRICITY SCHEMES MET OUT OF REVENUE AND
CAPITAL OUTLAY ON ELECTRICITY SCHEMES (OUTSIDE
THE REVENUE ACCOUNT)

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 14,83,400 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) 53—Capital Outlay on Electricity Schemes met out of Revenue, and (ii) 81-A—Capital Outlay on Electricity Schemes (outside the Revenue Account).

The motion was carried.

FAMINE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 88,200 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 54—Famine.

The motion was carried.

SUPERANNUATION ALLOWANCES AND PENSIONS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 31,26,000 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) 54-A—Territorial and Political Pensions, (ii) 54-B—Privy Purses and Allowances of Indian Rulers, and (iii) 55—Superannuation Allowances and Pensions.

The motion was carried.

PAYMENT OF COMMUTED VALUE OF PENSIONS—CAPITAL EXPENDITURE

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 1,79,600 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of (i) 55-A—Commutation of Pensions financed from Ordinary Revenue, and (ii) 83—Payment of Commuted Value of Pensions—Capital Expenditure.

The motion was carried.

STATIONERY AND PRINTING

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 7,65,800 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 56—Stationery, and Printing.

The motion was carried.

MISCELLANEOUS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 72,77,400 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 57—Miscellaneous.

The motion was carried.

COMMUNITY DEVELOPMENT PROJECTS, NATIONAL EXTENSION SERVICE AND SOCIAL DEVELOPMENT WORKS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 32,57,200 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 63-B—Community Development Projects, National Extension Service and Local Development Works.

The motion was carried.

PREPARTITION PAYMENTS

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 25,000 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 64-C—Prepartition Payments.

The motion was carried.

CAPITAL OUTLAY ON SCHEMES OF AGRICULTURAL IMPROVEMENT AND
RESEARCH

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 3,44,400 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 71—Capital Outlay on Schemes of Agricultural Improvement and Research.

The motion was carried.

EXPENDITURE ON NEW CAPITAL OF PUNJAB AT CHANDIGARH

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 40,83,500 be granted to the Governor, on account to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 79—Expenditure on New Capital of Punjab at Chandigarh.

The motion was carried.

CAPITAL ACCOUNT OF OTHER STATE WORKS OUTSIDE THE REVENUE
ACCOUNT

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 8,04,600 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 82—Capital Account of Other State Works outside the Revenue Account.

The motion was carried.

CAPITAL OUTLAY ON RAIL-ROAD CO-ORDINATION SCHEME OUTSIDE THE
REVENUE ACCOUNT

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 2,80,800 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 82-A—Capital Outlay on Rail-Road Co-ordination Scheme outside the Revenue Account.

The motion was carried.

CAPITAL OUTLAY ON PROVINCIAL SCHEMES OF STATE
TRADING

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs 84,44,600 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of 85-A—Capital Outlay on Provincial Schemes of State Trading.

The motion was carried.

ADVANCES NOT BEARING INTEREST, ADVANCES REPAYABLE, LOANS TO
LOCAL FUNDS ETC., AND LOANS TO GOVERNMENT SERVANTS.

Mr. Speaker : Question is—

That a sum not exceeding Rs. 1,56,23,500 be granted to the Governor, on account, to defray the charges that will come in the course of payment for the year 1957-58 (from the 1st April to the 30th June, 1957) in respect of Advances not bearing interest, Advances repayable, Loans to Local Funds etc., and Loans to Government Servants.

The motion was carried.

The Sabha then adjourned till 9-30 a. m. on Thursday, the 21th March, 1957

Punjab Vidhan Sabha Debates

21st March, 1957

VOL. I—No. 3

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, 21st March, 1957

	PAGES
Starred Questions and Answers ..	1—4
Exemption of proceedings from the rule "Sittings of the Assembly." Uly." ..	4
Adjournment of the Assembly (<i>Sine die</i>) ..	4
Resolution regarding— increase in the strength of the Punjab Legislative Council ..	4—15
Bill(s)—	
The Punjab Appropriation (No. 1)—1957 ..	16—33
The Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment)—1957 ..	33—35
The Punjab Laws (Extension No. 1)—1957 ..	36—39
The Punjab Consolidation of Land Proceedings (Validation) —1957 ..	39—44
The Punjab University (Amendment)—1957 ..	44—45
The Punjab General Sales Tax (Extension)—1957 ..	45—46
Farewell speeches by the Speaker and Chief Minister ..	46—48

CHANDIGARH :

Printed by the Controller of Printing and Stationery, Punjab.

1957

Price : Rs. 1.80

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATE, VOL. 1, No. 3,
DATED 21ST MARCH, 1957.

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On page</i>	<i>Line</i>
ਖਿੰਘ	ਖਿੰ	(3)5	7th from below.
੩੫ ਲਖ	ਲਖ ੩੫	(3)5	5th from below.
ਜਾਏ	ਜਾ	(3)7	5.
ਸਮਝਦਾ	ਮਮਝਦਾ	(3)7	15.
ਰਜਯੀਸ	ਰਜਯੀਸ	(3)13	3.
ਜਾਵੇ	ਜਾਭੇ	(3)13	6th from below
ਚੀਝ	ਦੀਜ	(3)15	18.
ਇਥੇ	ਝਿਥੇ	(3)16	10th from below.
ਗੁੱਸੇ	ਗੱਸੇ	(3)16	6th from below.
ਭੇਜੀਆਂ	ਭਜੀਆਂ	(3)17	12th from below.
ਭਹੇ	ਭਹ	(3)17	12th from below.
ਮਿਲੇ	ਮਿਲ	(3)18	3.
ਦੇ	ਦ	(3)19	9.
Proceedings	Preceedings	(3)43	25.
Amendment	Adenament	(3)45	Heading.

117

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, 21st March, 1957.

The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital at 9.30 A.M. of the Clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

AGRICULTURAL LABOURERS.

*10. **Shri Teg Ram** : Will the Minister for Labour and Health be pleased to state whether Government are proposing to introduce any legislation to ameliorate the condition of Agricultural Labourers on the same lines as legislation passed in respect of tenants ; if so, the time by which this is expected to be done ?

Shrimati Dr. Parkash Kaur (Deputy Minister) : Ameliorating the conditions of Agricultural Labourers, as that of other sections of the society is constantly in view of the Government and the Government takes suitable steps whenever and wherever it considers necessary. No legislation particularly for the agricultural labour is contemplated for the present on the lines of that for the tenants. The problems of the agricultural labour and the tenants are not exactly the same, although certain problems might be common to both, therefore no legislation for the agricultural labour could be on the same lines as that of the tenants.

Legislation, however, is only one of the means to assist the dispensation of social justice and the Government will not hesitate to bring in fresh legislation and when it had become necessary. For the present Government does not contemplate to bring in any fresh legislation.

श्री तेग राम : मंत्राणी जी ने फरमाया है कि सरकार का ध्यान खेती बाड़ी का काम करने वाले मजदूरों की तरफ है। क्या वह कृपा करके फरमाएंगी कि सरकार ने अब तक उन की बेहतरी के लिये क्या काम किया है ? क्या कोई ऐसा प्रोग्राम सरकार के सामने है जिस से उन की बेहतरी हो सके ?

बिस्म मंत्री : माननीय सदस्य नोटिस दें तो इस प्रश्न का उत्तर दिया जा सकता है। वैसे तो इस प्रश्न से यह पैदा नहीं होता। लेकिन मैं अर्ज कर दूँ कि सरकार ने इस काम के लिये **Minimum Wages Act** लागू किया हुआ है।

श्री तेग राम : क्या मंत्री महोदय कृपा करके बतायेंगे कि **Minimum Wages Act** के मुताबिक मजदूरों को कितनी मजदूरी मिलती है, क्या कोई record इस बात का रखा जाता है ; और जो लोग मजदूरों को मजदूरी नहीं देते उन के खिलाफ क्या action लिया जाता है ?

मंत्री : यदि आप यह information नोटिस देकर मांगेंगे तो collect करके दे दी जायेगी ।

श्री तेग राम : क्या सरकार यह सहसूस करती है कि खेती बाड़ी के मज़दूरों की हालत बहुत अच्छी है इसी लिये उन की बेहतरी के लिये कोई कानून नहीं बनाया जा रहा ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

सरदार चंनट सिंघ प्युत : वज़ीर साहिब ने ਇਹ ਜੋ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਟੇਟ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ; ਅਤੇ ਜੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਰਹੀ ?

मंत्री : इस प्रश्न का उत्तर देने के लिये नोटिस चाहिये ।

सरदार चंनट सिंघ प्युत : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ Minimum Wages Act ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕੀ ਉਹ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ district ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਸ Act ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ issue ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ?

मंत्री : मैं ने अर्ज किया है कि इस Act के मुताबिक rules बनाए हुए हैं । वह Act तो हर जगह पर लागू किया हुआ है ।

सरदार चंनट सिंघ प्युत : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਹਦਾਇਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ Act ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਪਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ?

Mr. Speaker : The hon. Member should give a separate notice for this question.

श्री तेग राम : अगर Minimum Wages Act के मुताबिक किसी मज़दूर को मज़दूरी नहीं मिलती तो उस को मज़दूरी दिलाने का साधन सरकार के पास क्या है ? उस मज़दूर को किस का दरवाज़ा खटखटाना चाहिये ?

मंत्री : इस के लिये नोटिस चाहिये ।

सरदार चंनट सिंघ प्युत : ਕੀ ਕੋਈ ਮਜ਼ਦੂਰ Minimum Wages Act ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ?
(No reply was given)

श्री तेग राम : क्या मंत्री महोदय कृपा करके बतायेंगे कि जो wages, Minimum Wages Act के मुताबिक खेती बाड़ी के मज़दूरों की मुकरर की हुई हैं वह Welfare State के pattern के अनुकूल हैं ?

Mr. Speaker : It is a question of opinion.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਿਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਠਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸਭੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਾਉ, ਅਸੀਂ action ਲਵਾਂਗੇ ।

RESERVATION OF MUSLIM EVACUEE AREA OF LAND IN TEHSIL FAZILKA,
DISTRICT FEROZEPUR

*11. **Shri Teg Ram :** Will the Minister for Relief and Rehabilitation be pleased to state—

- (a) the names of villages in tehsil Fazilka, district Ferozepur, where unallotted Muslim Evacuee land has been reserved, and the area of such land in each of the said villages ;
- (b) the names of persons to whom the above mentioned reserved land has been given for cultivation and the conditions thereof ;
- (c) the names of persons amongst those referred to in part (b) above who are Harijans or tenants and also of those who have land of their own ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Nil.

(b) and (c) Does not arise in view of reply to part (a).

HINDI AND PUNJABI LANGUAGES FOR GOVERNMENT SERVANTS.

*12. **Shri Teg Ram :** Will the Minister for Housing and Language be pleased to state—

- (a) whether the Government has issued orders to all the Government servants in the State to learn Hindi and Punjabi compulsorily; if so, the date when the said order was issued ;
- (b) the district-wise number of Government servants who are learning Hindi or Punjabi or both respectively ;
- (c) whether any time limit has been fixed for the Government servants to learn Hindi and Punjabi ; if so, what ?

Shrimati Chandrawati (Parliamentary Secretary). (a) Yes, 4th May 1956.

(b) The requisite information is being collected and will be supplied shortly.

(c) Yes, two years.

श्री तेग राम : यदि कोई सरकारी मुलाजिम दो साल के अर्से में हिंदी और पंजाबी में निर्धारित योग्यता प्राप्त नहीं करता तो उस के खिलाफ कोई कार्रवाई की जाएगी या नहीं ?

मुख मंत्रि : जेडी जलदी एह सवाल ना पुढे । में बेसी सधत ना ठरम जवाब ना दे देवा ।

श्री तेग राम : मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या कोई ऐसा प्रबन्ध किया गया है कि अगर कोई मुलाजिम इस शर्त को पूरा नहीं करता तो उस के खिलाफ कोई कार्रवाई की जाएगी ?

मुख मंत्री : चतुर बीडी नद्वेगी ।

श्री तेग राम : क्या सभी मुलाजिमों ने हिंदी और पंजाबी सीखनी शुरू कर दी है; और उन को हिंदी और पंजाबी सिखाने का इन्तजाम कर दिया गया है ?

मुख मंत्री : मेरा धिआल है कि इंतजाम बीडी नद्वेगी है ।

श्री तेग राम : क्या "किया जा रहा है" का मतलब यह लिया जाए कि कुछ मुलाजिम सीख रहे हैं और कुछ नहीं सीख रहे ?

मुख्य मंत्री : इस का मतलब आप वही निकालें जो कि हिंदी व्याकरण के मुताबिक निकलता है ।

EXEMPTION OF PROCEEDINGS FROM THE PROVISIONS OF THE RULE "SITTINGS OF THE ASSEMBLY."

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to move—

That the proceedings on the items of business fixed for today be exempted at this day's sitting from the provisions of the Rule "Sittings of the Assembly" indefinitely.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the proceedings on the items of business fixed for today be exempted at this day's sitting from the provisions of the Rule "Sittings of the Assembly" indefinitely.

Mr. Speaker : Question is—

That the proceedings on the items of business fixed for today be exempted at this day's sitting from the provisions of the Rule "Sittings of the Assembly" indefinitely.

The motion was carried.

ADJOURNMENT OF THE ASSEMBLY (SINE DIE)

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to move—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

Mr. Speaker : Question is—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

The motion was carried.

RESOLUTION REGARDING INCREASE IN THE STRENGTH OF THE PUNJAB LEGISLATIVE COUNCIL

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to move—

That in view of the increase in the area and population, in the number of graduates, teachers and local bodies in the State of Punjab and in the number of Members

of the Punjab Legislative Assembly, as a result of the reorganisation of the State, this Assembly is of the opinion that the strength of the Punjab Legislative Council should be increased to 51 which is 1/3rd of the total number of Members of the Punjab Legislative Assembly and, therefore, it recommends to the Government to take necessary steps to bring about the said increase in the strength of the Punjab Legislative Council.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਅਸੀਂ ਇਕ Constitution Amendment Bill ratify ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ States Reorganisation Draft Bill ਵੀ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ Centre ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਵੀ ਆਏ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਥੇ ਵੀ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ। ਖੈਰ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ agree ਕੀਤਾ ਸੀ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਚਲਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਢੱਲੇ ਜਾਂ ਨਾ ਢੱਲੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜਦ ਪੇਪਰ ਦਾ area ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਥੇ ਦੇ graduates ਦੀ ਤਾਦਾਦ, ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ 1/3 ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸ ਦਾ ਢਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ strength 51 ਤਕ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ various categories ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਚਲਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਧੇਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਵਧੇਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਊਸ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ accept ਕਰ ਲਵੇਗਾ।

Mr. Speaker : Motion moved—

That in view of the increase in the area and population, in the number of graduates, teachers and local bodies in the State of Punjab and in the number of Members of the Punjab Legislative Assembly, as a result of the reorganisation of the State this Assembly is of the opinion that the strength of the Punjab Legislative Council should be increased to 51 which is 1/3rd of the total number of Members of the Punjab Legislative Assembly and, therefore, it recommends to the Government to take necessary steps to bring about the said increase in the strength of the Punjab Legislative Council.

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ (ਫੂਲ ਰਿਜ਼ਰਵ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਪੇਪਰ ਦੇ ਲਖ 35 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਜਿਹੜੇ graduates ਹਨ ਜਾਂ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੇਪਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਣਾ

[ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ]

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਰਿਆਇਤਾਂ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲਣ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਨਾ ਰਹਿਣ। ਇਤਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ (ਮਾਨਸਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ elections ਹੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਇਹ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਵਧੇਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ, ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਇਖਤਿਆਰ ਲਏ ਜਾਣ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਬਜਟ ਹੈ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਬੜਾ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਰ ਘਾਟੇ ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਵਾਧੂ ਭਾਰ ਪਏਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਣ ਲਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਜਾਵੇ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਕੁਲ 35 ਜਾਂ 33 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 11 ਲਖ ਵੋਟਾਂ ਲਈਆਂ ਹਨ।

Mr. Speaker : No such question should be discussed now.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਚੀਫ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਇਮ ਹੀ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਥੇ District Boards ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕ ਇਹ ਵਜ੍ਹਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਜਟ ਜਿਹੜਾ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਕੱਲ੍ਹ ਇਥੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ 11 ਜਾਂ 12 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਘਾਟਾ ਹੋਰ ਹੀ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਵਧੇਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਇਕ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੋਣ ਕਿਸੇ ਚੋਰ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁੜ ਕੇ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲਿਆਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਉੱਚੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬਜਟ ਭਾਰੀ ਮੁਨਾਫੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ, ਘਾਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ ਤਾਂ ਸਨਅਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਪਸਮਾਂਦਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਾਲਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਵਾਜਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ 50 ਜਾਂ 60 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਹੋਰ ਇਸ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹੋ ਰੁਪਿਆ ਬਚਾ ਕੇ ਇਥੇ industry ਦੇ ਵਾਧਉਣ ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ (ਟਾਂਡਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੇਪਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੀ strength ਵਧਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵਜੂਹਾਤ ਵੀ ਦਸੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਧ ਜਾਣ ਨਾਲ graduates, teachers ਅਤੇ local bodies ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਧ ਗਈ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵੀ ਵਧਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ 28 ਮੈਂਬਰ ਹੋਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ strength ਵਿਚ 11 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਈ ਵੇਰ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉੜਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਵਡੇ ਵਡੇ experts ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ election ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਅਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਇਸ ਹਾਊਸ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਫੋਲਾ ਫਾਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਕੁ experts ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ experts ਉਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗਲ

[ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ]

ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬਿਲ ਇਥੋਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਮਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੌਮਿਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ technical ਗਲਤੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਬਰੂਰ ਹੀ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਨੇ ਇਹ technical ਗਲਤੀਆਂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਬਜਾਏ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਕਿ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਰੱਖ ਕੇ ਇਤਨਾ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾਏ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ Legal Remembrancers ਰਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਉੜਾਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ 40 ਸੀ, ਫਿਰ 46 ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣ 51 ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ resolution ਲਿਆਏ ਹਨ। ਕਲ੍ਹ Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ 362 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ taxes ਨੂੰ defend ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ tax ਲਗਾਉਣਾ ਮੇਰਾ ਇਕ unpleasant ਕੰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਬਿਆਦਾ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤੋਂ ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੂਸਰੀ States ਵਿਚ ਜਿਥੇ Upper House ਨਹੀਂ ਹਨ

Mr. Speaker : The question of retention of the Upper House is not under discussion at present. ਸਕਾਲ strength ਕੀ increase ਕਰਨੇ ਕਾ ਹੈ।

(The question of retention of the Upper House is not under discussion at present. It is that of increasing its strength.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਮਗਰ ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਕਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਾਇਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ ਨੁਕਸਾਨ ਕਿੰਨਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜੇ 154 ਮੈਂਬਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਕਾਫੀ ਹਨ ਬਹਿਸ ਵਗੈਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ House ਬਣਾ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਵੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਇਕ ਬੋਝ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ। Caretaker ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਾਲੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਘਾਟਾ ਹਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਵਧੇ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ development ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ Upper

House ਦੀ strength ਵਧਾਉਣੀ ਤਾਂ ਕੋਈ development ਦੀ ਸਕੀਮ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਕ ਬੋਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਹੀ ਹਨ । ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਠਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ruling party ਨੇ ਆਪਣੀ strength ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਫੇਲ ਆਉਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ । ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਪਹਿਲਾਂ 40 ਸੀ ਫਿਰ 46 ਹੋਈ ਹੁਣ 51 ਹੋਣੀ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ elections ਵਿਚ ਹਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਵਾਹਦੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ M. L. C. ਕਰਵਾ ਦਿਆਂਗੇ

ਸ਼ਬਦ ਸਹੀਦਯ : ਆਪ motive impute ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ । (The hon. Member is imputing motives.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਜੇਕਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾਮ ਵੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਹਦੇ ਕੀਤੇ ।

ਸ਼ਬਦ ਸਹੀਦਯ : ਆਪ motives impute ਨ ਕਰੋ । (The hon. Member should not impute motives.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਜੇ House expand ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਮਸਲੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ welfare State ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਹੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਢਲੀ development ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਹੈ ਬਲਕਿ Party ਦੀ development ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡਜ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ, officials ਹੀ ਹਨ । 5 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਾਹਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਕਰਾਵਾਂਗੇ ਕਦੇ direct elections ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲੇ ਤਾਈਂ ਉਥੇ officials ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ representation ਹੋਵੇਗੀ । ਦਾਵੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ strength ਇਸ ਲਈ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ local bodies ਦੀ representation ਵਧੇ, ਮਗਰ District Boards ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ Health officer ਅਤੇ D. C. ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਧਾ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੇਰੀ ਕਰਕੇ government officials ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਕੇ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ democracy ਵਧਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕੁਚਲਨਾ ਹੈ, crush ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗਵਰਨਰ ਵਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ experts ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕੀ technical ਮਦਦ ਦਿਤੀ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਕ ਬੋਝ ਹਨ ।

[ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ]

ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ strength ਵਧਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ District Boards ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ਫਿਰ ਦਾਵੇ ਬਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਨੂੰ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਮਗਰ ਉਥੇ ਵੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ strength ਵਧਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾਣ।

ਦੂਸਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਸਾਡਾ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਕਤਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ Upper House ਅਜ ਕਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ruling party ਦੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਵੀ Cabinet ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਉੜਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ Graduates, Teachers ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ proportionate ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੋ

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ: ਪਰ ਯਹੁ ਤੋ Constitution ਮੈਂ provided ਹੈ। ਜੋ ਚੰਦ Constitution ਮੈਂ provided ਹੈ ਤਸ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਕਿਸ ਟਰਹੁ ਜਾ ਸਕਤੇ ਹੈਂ? ਯਹੁ ਤੋ ਪਚਾਰ ਹੀ ਹੋਗਾ। (But this is provided in the Constitution. How can you run counter to what is provided in the Constitution? This is just a sort of propaganda.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ: ਇਹ ਜੋ resolution ਲਿਆਏ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਪਾਸ recommend ਕਰਨਾ ਹੈ

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ: Constitution amend ਜਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। The hon. Member should try to be relevant. (The Constitution is not being amended. The hon. Member should try to be relevant.)

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ: ਇਸ resolution ਵਿਚ ਇਹ ਤਰਮੀਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਅਜ Upper House ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ

Mr. Speaker: Please try to leave a good impression.

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ: ਮੈਂ ਖਤਮ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕਾਕਾਰ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਇਹ resolution put ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ Graduates, Local Bodies ਜਾਂ Teachers ਨੂੰ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਬਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। Elections ਵਿਚ ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਕ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ Opposition ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ notice ਦੇ ਦਿਤਾ ਪਰ ਜੋ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, propaganda ਕਰਦੇ ਰਹੇ ...

श्री मधीवर : उमी' relevant नहीं। Election घाटे बिसे में'घर ची

10 a. m.

interference का रिम रेवेलिउमन ठाल वी मंडेप री। वी उमी'
घरुगी मभघटे री वि नंटी वारी गिला वद वे नंटा री ?

(The hon. Member is not relevant. What connection has the interference by any Member in recent elections with the Resolution now before the House? Does the hon. Member think it necessary to mention such things when he is retiring?)

राओ गजराज सिंह (गुड़गांव) : जनाब स्पीकर साहिब, यह एक consequential innocent resolution है, इस में तो न कोई आर्डिन की बात है और न कोई और। मुझे अपने कम्युनिस्ट भाइयों को सुन कर हैरानी है कि Council को खत्म कर दिया जाए या इस को बदल दिया जाये। यह resolution तो इस लिए रखा गया है कि अब चूंकि इस हाउस के 154 मैम्बर हो गए हैं इस लिये Council के मैम्बरों में से $\frac{1}{3}$ मैम्बर या $\frac{1}{2}$ मैम्बर इस हाउस ने elect करने हैं और इस तरह जो तादाद इस के मूजब बनती है वह अपर हाऊस के मैम्बरों की होगी और इस तरह असैम्बली की त फ से Upper House में elect होने के बाद Local Bodies की और Graduates की nomination तो बहुत ही थोड़ी रह जाती है। यह resolution आर्डिन के बमूाब है। मिसाल के तौर पर 154 असैम्बली के मैम्बरों ने $\frac{1}{2}$ या $\frac{1}{3}$ members elect करने हैं तो आप ही अंदाजा लगा सकते हैं कि बाकी कितनी तादाद रह जायेगी। सवाल यह नहीं है कि nominations ज्यादा होंगी। सवाल तो असूल का है। जहां तक Local Bodies का ताल्लुक है मेरे Communists दोस्त अगर चाहें तो अच्छे मैम्बर Upper House में भेज सकते हैं। शायद मेरे दोस्तों को पता नहीं कि आज ही Punjab Laws (Extension No. 1) Bill पेश किया जा रहा है। इस की रू से Punjab District Boards Act और Municipal Act और दीगर कई Acts उस area को apply किये जा रहे हैं जिस पर ये लागू नहीं थे। यह बिल आज ही हमारे सामने आ रहा है। इस लिये जब यह District Boards का कानून नाफिज हो जायेगा तो इस असैम्बली को कुछ कहने का हक होगा। जो कानून हम यहां पर बनाते हैं और लागू करते हैं उन की working पर तो एतराज किया जा सकता है। इस वक्त इस तरह की बातें करना और दलीलें देना जैसी कि मेरे दोस्त घूत जी ने दी हैं irrelevant और बेमौका मालूम देती हैं। यह तो District Boards Act का काम है कि उस द्वारा फैसला हो कि उस में खालस nomination हो या यह हाउस जिस शकल में District Board रखेगा यह आर्डिन में दिया हुआ है और आर्डिन Centre की तरफ से बना हुआ है। District Boards और Local Bodies में representation पंजाब गवर्नमेंट को नहीं दी गई, यह तो इन बोर्डों का अपना concern है। जब यह कानून बने उस वक्त आप जो कहना चाहें कह सकते हैं। हरेक को हक है यह कहने का कि इस में nomination इतनी न होनी चाहिये या इस में खालस election होनी चाहिये, direct या indirect election हो लेकिन जब कानून

[श्री गजराज सिंह]

मौजूद है तो इस के मुताबिक नुमाइन्दगी Upper House में होनी चाहिये तो फिर इस resolution को oppose पता नहीं क्यों किया जा रहा है। इस resolution के पेश करने से Pepsu से आने वाले लोगों के साथ हमदर्दी नहीं की गई बल्कि और थोड़ी representation दी है। अब दो जगहों की Governments merge हुई हैं। इस लिये जरूरी है कि Upper House में नुमाइन्दगी बढ़ाई जाए।

फिर मेरे दोस्त ने recent elections का जिक्र किया है कि वहां पर irregularities हुई हैं लेकिन elections की बातें यहां इस resolution के सम्बन्ध में कहना relevant नहीं था। Irregularities के बारे में Elections Commissioner को काम करना होता है। Election petitions हो सकती हैं, इस हाउस में ऐसी बातें कहने का कोई ताल्लुक नहीं है।

फिर घूत साहिब ने वादों की बात कही है कि सरकार ने लोगों को Upper House में लाने के लिये वादे दे रखे हैं। यह बात हाउस में नहीं कही जा सकती। यह इस हाउस का हक और privilege है कि जो बात elections petition में आ सकती है वह हाउस में नहीं होनी चाहिये। ऐसी बातें करना तो except Communist morality के और कुछ नहीं।

इस लिए मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि यह निहायत ही consequential resolution है इस लिये इस पर opposition नहीं होनी चाहिये। वैसे मेरे दोस्तों को हक है कोशिश करें ताकि अपर हाउस में अच्छे और बेहतर मੈम्बर ला सकें। इस हाउस के मੈम्बरों को convince कराने की कोशिश करें ताकि बेहतर आदमी आ सकें। District Boards में और टीचरों की तरफ से elections होती हैं वहां पर अच्छे और बेहतर आदमियों को elect करवाने का यत्न करें। लेकिन इस resolution की इस तरह opposition सिर्फ opposition for opposition's sake है और कुछ भी नहीं। इस लिये मैं उम्मीद करता हूं कि हाउस इस resolution को जो हमारे चीफ मनिस्टर साहिब ने पेश किया है, मञ्जूर फरमाएगा।

Mr. Speaker : Shri Daulat Ram.

Shri Dev Raj Sethi : Sir, I beg to move—

That the question be now put.

Mr. Speaker : Since I have called upon Shri Daulat Ram to speak, the question will be put after he (the hon. Member) has finished his speech.

श्री दौलत राम (कैथल) : स्पीकर साहिब, इस हाउस में इस resolution पर बोलते समय यह कहना कि Upper House की कायमी जरूर है या नहीं यह किस तरह भी relevant नहीं। न ही ऐसे इलफाज इस resolution के अन्दर हैं। मैं ऐसी बातों को जो मेरे Communist दोस्तों ने कहे हैं गैर माकूल करार देता हूं।

दो तीन चीजें हैं जिन के मुताल्लिक मैं अर्ज करना चाहता हूँ। एक तो यह है कि जैसा कि देश के विधान में यह provision है कि देश के हरेक शहरी को हक है कि उस के साथ इनसाफ किया जाए इस लिये अब जो सूबों की नई तालीम हुई है और integration के बाद जो नए टीचर्स, graduates और Local bodies आई हैं उन के लिये जरूरी हो गया है कि उन के साथ वैसा ही इनसाफ किया जाए जैसा कि पंजाब के शहरियों को मिल रहा है और उन्हें सही नुमाइंदगी मिलनी चाहिये। वरना हमारी इस august Legislature पर इलजाम लगाया जायेगा कि नए आने वाले लोगों के साथ इनसाफ नहीं किया गया।

दूसरी बात, स्पीकर साहिब, यह है कि अगर इस चीज की जरूरत न होती और यह महसूस किया जाता कि ऐसी चीज की जरूरत नहीं तो Lower House के अन्दर भी और मैम्बर न बढ़ाए जाते लेकिन यहां पर अगर Lower House के मैम्बरों की तादाद 154 कर दी गई है तो यह लाजम हो जाता है कि अपर हाउस की तादाद को भी बढ़ाया जाए और यह उन मैम्बरों के साथ इनसाफ करना है जो अपने अपने हलकों को नुमाइन्दगी कर रहे हैं। इस लिये यह resolution लाना आवश्यक था।

तीसरी बात जो मैं अर्ज करना चाहता हूँ वह यह है कि यह हाउस Pepsu के मिल जाने से बड़ गया है इस लिये इस बड़े पंजाब के graduates और teachers के साथ इनसाफ करना हमारे Lower House के मैम्बरों का फर्ज हो जाता है। हमारे लिये जरूरी है कि हरेक शहरी के साथ तवाज्जन के साथ सलूक करें, नहीं तो माकूल हु कूमत नहीं चल सकती। इस लिये भी यह resolution बहुत जरूरी था। इन शब्दों के साथ मैं इस resolution की पुर जोर ताईद करना चाहता हूँ।

Mr. Speaker : Question is—

That the question be now put.

The motion was carried.

मुख मंत्री (सरदार परताप सिंह कैरो) : सपीकर साहिब, मैं क्वेश्चन करता हूँ कि तुगाडा वकत बचाव। मैं इस रेजोल्यूशन के संबंध में क्वेश्चन पूछ रहा हूँ कि मेरे बीच तुगाडा के जेगा जे जे उकरियां कीतीयां हन उह आपणा सभुत आप ही हन कि एह किसे उक एिस मते नाल सभुत रक्दीयां हन। जेगा साहिब ने तां कहि दित्ता है कि अपर हाउस की लेंड ही कौड़ी नहीं हालीकि मता एह नहीं सी कि अपर हाउस नू बंद कर दित्ता जावे जां ना बंद कीता जावे। एहनां बलें दित्तीयां अजेग दलीलां किसे जेग दलील दा सभुत नहीं।

मेरे दुजे बीच तुगाडा के वी आपणा उकरियां विस सान विखायी है। पहिले तां उह वी अपर हाउस नू बंद कराउठ के चकर विस रगे ते डिर एह कहि दित्ता कि सरकार ने लेंकां नाल वाइदे कीते हें हन कि एहनां नू अपर हाउस विस ले लिया जावेगा अते सरकार ने आपणा मरगी के आदमी अपर

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲੈਣੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਵਧ ਜਾਣ ਗੀਆਂ ਪਰ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕਰ ਕਰਕੇ ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਰਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਸਾਨੂੰ recent elections ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸੀਟਾਂ ਦਿਉ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸੀਟਾਂ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਆਪ ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਦੇ ਦਾਣੇ ਮੁਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲ੍ਹ ਦੀ ਸਪੀਚ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਚਲੋ ਜਾਂਦੀ ਵੇਰ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਲਵੋ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ nominations ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ position ਸੀ ਕਿ ਅਪਰ ਹਾਊਸ ਦੇ 13 ਮੈਂਬਰ ਤਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੁਣਦੀ ਸੀ ਤੇ 13 ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਨੇ ਚੁਣਨੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ 3 ਟੀਚਰਾਂ ਨੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗਵੇਜ਼ਟਾਂ ਨੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਅੱਠ ਦੀ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ nomination ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਖਿਚ ਧੁ ਕੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ argue ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ democracy ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ democracy ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਜ਼ੋਫ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਬਜਟ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਰਚ ਵਾਧੂ ਆ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ, ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵਾਧੂ ਖਰਚ ਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਇਹ ਵੀਰ ਖਰਚ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਜਟ ਵਿਚ ਤੇ ਅਗੇ ਹੀ 3 ਕਰੋੜ 62 ਲਖ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਿਉਂ ਵਾਧੂ ਖਰਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਜੇ ਇਹ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਨਾ ਰੁਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਗਾ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੇਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਬਲਕਿ ਕੋਈ ਚਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਹੋਣ ਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਹਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ Constitution ਵਿਚ provided ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਹੋਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ Constitution ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਸ ਤਾਦਾਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ Local Bodies ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਕਰੋਗੇ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ Houses ਇਕ ਦਫਾ dissolve ਹੋਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਾ method ਹੈ ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ election

ਹੋਵੇ ਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਹ ਹਾਊਸ constitute ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਘਾਬਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਹੋਣ ਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਇਕ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕਰਾ ਕੇ ਪਿਛੋਂ ਅਪਣੀ ਵੀ ਇਕ ਮੰਗ ਰਖ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਮੰਗਦੇ ਹੋ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ sympathetic consideration ਦੇਵਾਂ ਗੇ ਪਰ ਮੈਂ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾਂ ਕਰਦਾ।

ਮੈਂ ਆਪਣਿਆਂ ਵੀਰਾਂ ਅਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਦਫਾ ਉਹ ਉਥੇ ਉਪਰਲੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨ.....

ਸ਼੍ਰੀ ਵਧਾਵਾ ਰਾਮ : ਅਸੀਂ ਕਈ ਦਫਾ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ (ਹਾਸਾ)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸਚ ਮੁਚ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ standard ਕਿੰਨਾ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੰਨੋ ਭਾਵੇਂ ਨਾਂ ਮੰਨੋ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਇਹ ਗਲਾਂ ਉਪਰਲੇ ਮਨ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਗਾ ਕਿ ਉਪਰਲੇ ਹਾਊਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ point score ਕਰਨਾ ਹੋ। ਇਹ ਦੀਜ਼ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੇਰੇ ਕਈ ਵੀਰ ਇਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਗਲ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦਾ। Change ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਅਤੇ democracy ਦਾ ਵੀ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਣਾ ਅਤੇ ਇਹ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹੀ ਅਸੂਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ।

ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਹੋ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : Question is—

That in view of the increase in the area and population, in the number of graduates, teachers and local bodies in the State of Punjab and in the number of Members of the Punjab Legislative Assembly, as a result of the reorganisation of the State, this Assembly is of the opinion that the strength of the Punjab Legislative Council should be increased to 51 which is 1/3rd of the total number of members of the Punjab Legislative Assembly and, therefore, it recommends to the Government to take necessary steps to bring about the said increase in the strength of, the Punjab Legislative Council.

The motion was carried.

THE PUNJAB APPROPRIATION (No. 1) BILL, 1957.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Appropriation (No. 1) Bill.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab Appropriation (No. 1) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Appropriation (No. 1) Bill be taken into consideration at once.

ਸਰਦਾਰ ਅੱਫਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ (ਅਜਨਾਲਾ) : ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਬਜਟ ਤਾਂ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਹੀ ਮਿਲਣੇ ਹਨ । ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੇ ਮੈਂ ਜੋ ਇਸਦੀ implementation ਹੋਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਹੀ ਕੁਝ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਰਖਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ drains ਲਈ ਪੈਸਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ । Drains ਲਈ ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ drains ਪੁੱਟੇ ਵੀ ਜਾਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਕ ਪਿਛਲੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਹੈ । ਪਿਛਲੀ ਦਫ਼ਾ ਪੈਸੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਮਹਿਕਮਾ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਕ division ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ S.E., XENs ਅਤੇ S.D. Os ਵਗੇਰਾ ਰਖੇ ਗਏ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਪੈਸੇ ਮਿਲ ਗਏ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਮਲਾ ਫੈਲਾ ਵੀ ਮੁਕਰਰ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਨਾ ਤੇ drains ਪੁੱਟੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚੌੜੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਕੋਈ drains ਪੁੱਟਣਾ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ । ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਬਨਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ । ਸੋ ਅਸੀਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਨਕਸ਼ੇ ਹੀ ਬਨਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ ਕਦੇ ਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਫਿਥੇ ਮੁੜ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕੁਝ ਸ਼ਿਮਲੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਥੇ ਪਏ ਹਨ । ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਇਕ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਨਕਸ਼ੇ ਹੀ ਬਣ ੨ ਕੇ ਖ਼ਮ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਨੂੰ reminder ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੇ । ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਜੇ ਕਰ reminder ਭੇਜੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਪਰਲੇ ਅਫਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੋਣ ਹੋ ਸਾਨੂੰ reminder ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ? ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ drains ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਨਕਸ਼ੇ ਹੀ ਬਣਦੇ ਰਹਿਣੇ ਹਨ ਪਰ ਉੱਧਰ ਮੀਂਹ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵੀ ਕੰਮ ਖਿਚੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ

ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਾਣੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਅਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਜੇ ਤਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਠਹਿਰਾਂ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸ ਦੇ ਅੰਡਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਂ Government within the Government ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਆਰਡਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਬਾਦ ਵਿਚ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ'। ਠਹਿਰਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਮੀਂਹ ਪੈ ਜਾਣ, ਸੇਮ ਪੈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹ ਆਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੱਥੇ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਜੇਕਰ ਕਰੋਗੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਗਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੇਮ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਣਕ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੁੰਕਿ ਖਾਲੂ ਚਲਦੇ ਰਹੇ ਇਸ ਲਈ ਆਬਿਆਨਾ ਲਗੇ ਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੇਮ ਨਾਲ ਹੀ ਫਸਲਾਂ ਮਰ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖਾਲੂ ਕਿਉਂ ਚਲਾਏ। ਪਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਡੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਆਬਿਆਨੇ ਲਈ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੇਖੋ। ਸੂਏ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਟੁਟੇ ਰਹੇ ਪਰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਤਬਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਕੋਈ ਪੁਛਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਚਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਫਸਲਾਂ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਸੇਮ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਠਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਬਿਆਨਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਗਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬੇਠਤੀ ਕਰਾਂ ਗਾ ਕਿ ਠਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਬਣਾਉ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਸਕੇ। ਅਜਿਹਾ ਵਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਭਜੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੇ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅਦਨਾ ਮੁਲਾਬਮਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ? ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਵਿੱਢ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਚਿੱਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਜਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਦਿਓ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਖੋਰ ਖੜੋਂਦੇ ਹਨ। ਚਪੜਾਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰੋ। ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਟੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਰ ਦਫ਼ਾ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਇਥੋਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਪਿਛੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕਰੀਏ ਅਸੀਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਨੂੰ?

[ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ]

ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਣੀਏ ? ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਵੋਟੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ੇ ਦਿਉ । ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮਿਲ ਗਾ । ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ ਜ਼ਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਆ ਲੈਣ ਦਿਓ ਅਸੀਂ ਬਾਂਹ ਕਢ ਕੇ support ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਗਾ । ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਰੰਗ ਵੇਖਿਆ । ਇਥੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਖੀ ਗਈ ਪਰ ਹੋਰ ਹੀ ਗੀਤ ਗਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਅਸੀਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਵਾਂਗੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਾਂਗੇ, ਡਾਕਟਰੀ ਇਮਦਾਦ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਹ ਕਰਾਂਗੇ ਉਹ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਲਪੋਟਸੰਖ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਜਟ ਨੂੰ ਲਪੋਟਸੰਖ ਮਿਲਿਆ । ਜਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ 20 ਰੁਪਏ ਦੇ । ਲਪੋਟਸੰਖ ਕਹਿਣ ਲਗਾ 20 ਦਾ ਕੀ ਲੈਣਾ 40 ਦੇਵਾਂਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ 40 ਹੀ ਦੇ ਪਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਨਹੀਂ 80 ਦੇਵਾਂਗਾ । ਇਹੋ ਹਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ । ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਵਧਾਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਲਪੋਟ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਮਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਇਹ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਦਨਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤਾਂ ਗੋਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲੰਘ ਗਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਫਿਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਆ ਗਏ ਹੋ ਹੁਣ ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਉ । ਪਰ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵੀ ਗੋਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਲੰਘਾ ਦੇਣੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲਪੋਟਸੰਖ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸਹੂਲਤ ਤਾਂ ਦਿਉ ਬਾਕੀ ਫਿਰ ਗੋਰ ਕਰਕੇ ਦੇ ਦੇਣਾ । ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋ ਜਾਣ ਗੀਆਂ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਨਖਾਹ ਤਾਂ ਵਧਾਉ । ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਗਾ ਕਿ ਜੇ ਕਾਰਵਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਦਨਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਮੈਂ backward areas ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । Backward area ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਮੁਆਫ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਸਰੂਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਸ backward area ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਾਫੀ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੋ ਗੱਲ ਹੋਈ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ refugee ਕੋਲ ਲਾਇਲਪੁਰ ਵਿਚ first grade ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ । ਇਧਰ ਉਸ ਨੂੰ second grade ਦੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ । ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾ ਕੇ ਕਹੀ ਕਿ ਇਧਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ first grade ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਰਚੀ ਦਿਖਾ । ਉਸ ਦੀ ਪਰਚੀ ਤੇ first grade ਕਰ ਦਿੱਤੀ । Paper ਤੇ ਹੀ first grade ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ backward area ਦਾ paper ਤੇ ਹੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਤੁਸੀਂ

ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਨਾਲ backward area ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਆਰਡਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਿ ਉਦੇ ਸੜਕਾਂ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਮੁਆਫ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਜੇ ਕੁਝ backward area ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਇਉਂ।

ਤੁਹਾਡੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਯਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ discrimination ਹੈ, ਚਲੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰ ਲਉ, ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ discrimination ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ਼ਾਇਦ ਕੈਰਾਲਾ ਦੇ communists ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ communist ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ communist ਹੈ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਇਹ communist ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ office ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ communist ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ factory ਵਿਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਪਟਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਜਿਥੇ ਜਾਓ ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤਸੀਂ communist ਨੂੰ vote ਪਾਈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ pension ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ, ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਏਗੇ, ਪਾਸਪੋਰਟ ਸ਼ਬਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪਈ ਹੈ ਕਿ, ਕੈਰਾਲਾ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਆਜ਼ਮ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋਏਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਲਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਧਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਲਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਇਥੇ ਆਏਗਾ, ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸਮਝਾਂਗੇ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ (ਹਾਸ) ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰੋਗੇ। (Mr. Speaker : He will be most welcomed here.) ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਲਿਆ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ। Communist Party ਅਜ ਇਕ recognised opposition ਹੈ ਔਰ legal party ਹੈ ਔਰ ਹਰ ਥਾਂ ..

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿੰਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ ਓਨੀਆਂ ਤਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ (The hon. Member has said what he had to say).

ਸਰਦਾਰ ਔਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ implementation ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੱਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਬਿਜਲ ਸੰਤਰੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਹਨ ਲਾਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਨਾਜ਼ਿਬ ਤੌਰ ਪਰ ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ drains ਕੇ ਸੁਤਾਲਿਕ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕਾ ਘਬਾਨ ਦਿਲਾਯਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੇ ਸੁਝਾਵ ਮੇਂ ਅਯੁੱ ਕਰ ਫੂੰ ਐਂਦ ਮੈਂ ਉਨ ਸੇ ਅਪੀਲ ਮੀ ਕਰਤਾ ਫੂੰ ਐਂਦ ਅਗਰ ਕਿਸੀ ਭਾਈ ਕੇ ਮਨ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਕਿਸਮ ਕਾ ਸ਼ਕ ਹੋ ਤੋ ਉਸ ਕੇ ਪਾਸ ਮੀ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਵਹੁ ਇਸ ਬਾਤ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਕਿਸਮ ਕਾ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਅਪਨੇ ਦਿਲ ਮੇਂ ਨ ਰਖੇ। ਹਮ ਮਾਨਤੇ ਹੈ ਕਿ drains ਕੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਯਹੁ ਏਕ ਬਹੁਤ ਬਡਾ question ਹੈ ਐਂਦ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਰਾਤ ਅਨੇ ਸੇ ਪਫਲੇ ੨ ਜੋ drains

[वित्त मंत्री]

की **scheme** है उस की **implementation** शुरू करदी जाएगी। यकीनी तौर पर न सिर्फ गवर्नमेंट की खवाहिश है बल्कि गवर्नमेंट का पूरे तौर पर फैसला है कि **drains** की **scheme** की **implementation** इस बरसात से पहले २ आरंभ हो जाए। इस के लिए एक जुदा **circle** create किया गया है। उस **circle** ने कुछ **investigate** किया है, उस पर वक्त लगा है। वक्त लगना भी मुनासिब था। छीना साहिब तो जानते हैं, उन्हें समझाने की जरूरत नहीं। हमने सारी चीजें मुकम्मल करनी हैं, **drains** की खुदाई करनी है। इलाके का **survey** होना है, **plan** भी बनाई जाना है। जैसा कि वह जानते हैं, **drains** की, खास तौर पर **flood drains** की **scheme** ध्यान से बनानी होती है, उस की खास तौर पर जांच पड़ताल होनी चाहिए ताकि कल को उस में किसी किस्म की दिक्कत न हो। जैसा कि शायद वह जानते हैं, इस में न सिर्फ यह देखना है कि कौन २ सा इलाका ऐसा है, जहां इन की जरूरत है बल्कि यह भी देखना है कि ऊपर से **level** कैसा है। हर इलाके के **level** को देखना है कि किस तरह से पानी का बहाव सहज हो सकता है, कितने **drains** किस तरह से निकाले जाएंगे और किस जगह पर पुली बांधी जाएगी। यह सारी बातें सोचने वाली हैं। इस में अगर कुछ वक्त लगे तो हर्ज की बात नहीं। यह जरूरी है। अब आप पूछेंगे कि बार २ बाढ़ आने के कारण क्या हैं। मैं तफसील में नहीं जाना चाहता। मेम्बर साहिबान अच्छी तरह जानते हैं, कि हमारी जो **development** इतनी तेजी से हुई, उस ने भी **contribute** किया है। जिस तरह से सड़कों का बनाना है, रेलों का बनाना है नदियों का खोदना है या पुलियों के न होने से ऐसी दिक्कत होती है। जहां बहुत तेजी से **development** हो वहां तेजी से निर्दोष **planned** चीजें नहीं बन सकतीं जिस की वजह से कि पानी के बहाव में रुकावट हो कर बाढ़ की शकल ले लेती है। यह सारी चीजें ऐसी हैं जिन के मुताल्लिक **technically** अच्छी तरह सोच विचार के साथ जांच पड़ताल करना जरूरी था और हो रहा है। लेकिन मैं यकीन दिलाता हूं कि इस मसले में बहुत ध्यान दिया जा रहा है। अभी २ दो तीन दिन हुए **Chief Minister** साहिब ने एक मीटिंग की जिस में मिनिस्टर **concerned** और मैं भी मौजूद था। जिस में इस **scheme** को **implement** करने वाले कर्मचारी भी मौजूद थे। **Chief Minister** साहिब ने उन को खास तौर पर कड़ी हिदायात कर दी कि जरूरी **drains** इस बरसात से पहले २ बनाई जाएं और इस **scheme** को जल्दी से जल्दी **implement** किया जाये। इतना कहने के बाद तो महसूस नहीं होता कि इस बारे में और कुछ कहा जाये। बाढ़ से सिर्फ लोगों का ही नुकसान नहीं होता बल्कि **floods** की वजह से गवर्नमेंट को भी करोड़ों रुपये खर्च करने पड़ते हैं। मेरा ख्याल है कि मेरे भाइयों को इन बातों से तसल्ली हो गई होगी। बाढ़ से न सिर्फ पंजाब वासियों को दिक्कत होती है बल्कि गवर्नमेंट को भी अपनी **plans** की **implementation** में दिक्कत पड़ती है। मैं फिर कहता हूं हम जल्दी से जल्दी **floods drains scheme** की **implementation** पर कार्रवाई करेंगे।

दूसरी बात जो उन्होंने फरमाई वह **employees** के मुताल्लिक है। वह शायद कल यहां पर मौजूद नहीं थे इसी लिये उन को यह वाकफियत हासिल नहीं हुई।

जो कुछ position मेंने कल अर्ज की थी, जो कुछ उन के लिये कहा गया वह तो दोहराने की जरूरत नहीं। जितने employees ऐसे हैं उन के dearness allowance में या तनखाहों में इजाफा हुआ है। खासतौर पर जो employees चंडीगढ़ में हैं, शायद मेरे भाई जानते हैं कि हम उन को वेतन का 12½% चंडीगढ़ allowance देते हैं। मैं तफसील में नहीं जाना चाहता। (*interruption*)

Pay Revision Committee की और Central Government की जो recommendations हैं दोनों को integrate करना है। जो implications हैं उन सब को सामने रख कर जो नई Cabinet बनेगी इस के मुताल्लिक फंसला करेगी।

Backward areas के मुताल्लिक छीना साहिब ने फरमाया है कि जो concessions backward areas के रहने वालों को मिलने चाहियें वे नहीं मिले। (मरदार अँडर मिथ डीठा : ठीव है, ठगीं मिले।) मैं तो यह अर्ज कर रहा हूँ कि अगर कोई specific instance छीना साहिब या और भाई गवर्नमेंट के notice में लाएंगे तो तहर्कात की जाएगी कि क्यों ऐसा हुआ कि concessions backward areas में नहीं मिले।

एक बात और discrimination के बारे में कही गई है कि गवर्नमेंट Communist Party के मेम्बरों के बरखिलाफ है। मैं तो यह बात सुन कर हैरत हूँ कि किसी जगह कोई discrimination हुई हो। कोई और बात हो सकती है। मैं समझता हूँ कि उन की report शायद exaggerated है। जो कुछ उन की information है.....(मरदार अँडर मिथ डीठा : यिलवुछ मगी है।) आप चाहेंगे तो मैं compare करूँगा। कई देशों में free होते हुए भी लोग अपनी मर्जी से vote नहीं दे सकते। उन को यह इजाजत नहीं होती। उन को कहा जाता है कि फलां side को vote दो, दूसरी तरफ vote नहीं दे सकते। मैं यह जरूर अर्ज करूँगा कि अगर छीना जी के पास कोई information होगी तो उस information की भी तहर्कात की जाएगी। राजनीतिक विचारों की वजह से कोई भी किसी किस्म की discrimination किसी के खिलाफ नहीं की जाती, न ही किसी political party के साथ ऐसा बर्ताव किया जाता है। अगर वह ऐसा कोई instance फरमायेंगे तो तहर्कात कर ली जाएगी। इस के बाद तो मुझे यहाँ उम्मीद है कि मेम्बर साहिबान unani- mously इस Bill को पास कर दें।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Appropriation (No. 1) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will consider the Bill clause by clause.

CLAUSE 2

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

Mr. Speaker : Question is—

That the Schedule stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Appropriation (No. 1) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Appropriation (No. 1) Bill be passed.

प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी (आदमपुर) : स्पीकर साहिब, यह जो बिल जेरे बहस है इस का एक पहलू ऐसा है जिस पर ज्यादा ध्यान देने की जरूरत है। यह जो amount allocate की गई है ज्यादा ख्याल तो इस बात का होना चाहिये था कि इस amount को properly use किया जाए। यह दरुस्त है और हम कोशिश भी बर्दा करते हैं कि जो रकम बजट के अन्दर होत है उसको properly खर्च किया जाए। लेकिन गवर्नमेंट की machinery ऐसी है कि इस के अन्दर misappropriation होत है ही रहत है। यह तजरुबा हिंदुस्तान को नहीं, पंजाब को नहीं बल्कि सारं दुनिया को है। लेकिन बीसवीं सदी में इतना तजरुबा हासल कर लेने के बाद हमें चाहिये कि हम कोई ऐसे

steps उठाएं जिन से misappropriation किसी हद तक रुक सके। मैं समझता हूँ और मेरे बहुत से हम ख्याल दोस्त भी जानते हैं कि यह administration की या दूसरे अफसरान की जिम्मेदारी जरूर है कि misappropriation को बढ़ने से रोका जाये और इस को check up किया जाये। मिसाल के तौर पर Irrigation Department के मुताल्लिक हम ने पिछले दिनों Appropriation Bill पर बहस की और इस डिपार्टमेंट के कई अहम मामलात की तरफ तवज्जुह भी दिलाई। इस के बाद कई कदम उठाए गए जो आपके सामने हैं। जो बदअनवानियां हुईं या जो भी उस का तदारक किया गया वह भी आपके सामने है। लेकिन आज तक कोई भी चीज ऐसी नहीं जिस को कि मैं exemplary कहूँ। अभी तक इस को रोकने के लिए administrative point of view से कोई सबक इन्होंने हमें नहीं सिखलाया। इस लिये Appropriation Bill पर बहस करते वक्त मैं इस चीज पर तवज्जुह दिलाऊंगा। रहीं Anti Corruption Department की बात। इस department के members जो हों वह इतने ऊंचे होने चाहिये कि उन की integrity पर किसी को शक न हो। लेकिन मुझे अफसोस से कहना पड़ता है और मेरे नोटिस में भी यह आया है कि इतनी corruption किसी department में नहीं होती जितनी Anti-Corruption Department करता है। यह मेरे अपने तजरुबे की चीज है। मैं Minister incharge से इस के लिये माफी चाहता हूँ। मेरा उन पर किसी शक से मतलब नहीं। मैं तो सिर्फ उन की तवज्जुह दिलाना चाहता हूँ और उन को confidence में लेता हूँ, मैं उन पर कोई इलजाम नहीं लगाना चाहता लेकिन मैं कहता हूँ कि Government, corruption को दूर करने के लिये इतना खर्च करती है, propaganda करती है, सब कुछ करती है लेकिन फिर भी जो charges मैं लगाता हूँ वे दुरुस्त हैं। Misappropriation जरूर होती है। इस department पर जो रुपया खर्च किया गया है वह अगर मुल्क की development पर खर्च होता तो कितना अच्छा होता। मेरा कहने का मतलब है कि जो रुपया निकाला जाये वह जायज खर्च हो, उस में किसी किस्म की misappropriation नहीं होनी चाहिये।

Education के मुताल्लिक मैं अर्ज करूँ कि देहातों में जो स्कूल पंचायतों की तरफ से खोले गये हैं उन से District Boards के स्कूलों की हालत बेहतर है। उन में अच्छे तालिम देने के कोई साधन नहीं हैं। Staff जो है वह अच्छा नहीं। Teachers की तालिम मैट्रिक तक भी नहीं है। अगर है तो वे पूरी तरह qualified नहीं हैं। इस तरह से जो रुपया education पर खर्च होता है वह बाकायदा खर्च होना चाहिए। कह तो दिया जाता है कि हम यह कर रहे हैं वह कर रहे हैं मगर जो रुपया खर्च होता है वह सही तरीके पर नहीं किया जाता। पढ़ाने के लिये एक टीचर के पास 100-150 तक बच्चे होते हैं। मगर एक teacher 40-50 लड़कों से ज्यादा control नहीं कर सकता। ज्यादा से ज्यादा वह 60 लड़कों पर कंट्रोल कर सकता है। लेकिन मैं इस बात से इत्फाक नहीं रखता कि एक teacher 100 या इस से ज्यादा लड़कों पर control कर सकता है। इस लिये मैं आप का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूँ कि

[प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी]

students की proportion से teachers की तादाद बढ़ा दी जाए। और देहातों में जो staff दिया जाये वह पूरी तरह से qualified हो ताकि देहातों में जो बच्चे तालीम पाते हैं वे अच्छी तरह से mentally भी develop हो सकें। इनको शहरों की तरह ही staff दे कर पढ़ाना चाहिये।

दूसरी बात irrigation and conveyance के मुताल्लिक मैं कहना चाहता हूँ। मिनिस्टर साहिब ने इस पर कार्पा रौशनी डाला है और उन्होंने जो भी इस के मुताल्लिक कहा है मुझे दरुस्त मालूम देता है। मुझे इस बात से इत्फाक है और यकीन है कि दरुस्त ही होगा। लेकिन इन महकमों की machinery की जो रफतार है वह बहुत ढीली है। आप ने दो flying squads बनाए हैं ताकि काम जल्दी हो। लेकिन अगर यह squads चंडगढ़ तक ही महदूद रहें तो इस का कोई फायदा नहीं होगा। उन का फर्ज है कि वे तमाम administration की तरफ ध्यान दें ताकि जो खाम खाह की ढीलें हैं वे न हों। गवर्नमेंट की जो machinery है जैसा कि मुझे information मिलती है बहुत delay करती है। उसे undue delay कहें तो इस में मुझे कोई मुबालगा न होगा। लोगों के दिल में यह ख्याल रहता है कि जो बजट हमारे महकमे के लिये मन्जूर हुआ है हम ने तो उसको खर्च करना है। अगर वह कुछ वक्त ज्यादा भी लगा दें कौम के लिये काम करने को तो मैं कहूंगा कि इस में कोई बुरी बात नहीं है। Efficiency को अगर बढ़ाना दरकार हो तो मेरे ख्याल में services खुद इस मसला को हल करें तो काम बड़ी जल्दी और efficiently हो जाता है। Efficiency को बढ़ाने के मसला में मेरा ख्याल है कि अगर आप subordinate services की कुछ हौसला अफजाई करें तो यह काम बहुत जल्दी हो सकता है। इस लिये मैं आप की तवज्जुह फिरे इस मसला की तरफ दिलाता हूँ कि subordinate services का खास ख्याल रखा जाए। यह administration का एक अहम हिस्सा है; इस लिये उन की हौसला अफजाई निहायत जरूरी है। मैंने कल भी कहा था कि गवर्नमेंट आफ इंडिया ने dearness allowance के कुछ पार्ट को तनखाह में शामिल कर दिया है। मैंने भी इस के बारे में अर्ज किया था, वह शायद आप को भूल गया होगा। Dearness आखिर तनखाह का हिस्सा ही तो है। इस का अलहदा नाम dearness allowance रख कर expenditure करना एक बेमाइनी सी चीज है। गवर्नमेंट आफ इंडिया ने 60 से ऊपर वाले को dearness का 1/3 और 60 से नीचे वाले को उस का 2/3 पे में merge करके subordinate services की बड़ी हौसला अफजाई की है। हम उन के मशकूर हैं। लेकिन आज तक हमारी हुकूमत उन की कार्पा नहीं कर सकी और delay after delay होती जा रही है। हम जो suggestions देते हैं उनको अगर बुरा मानें तो यह अच्छी बात नहीं है। मैं आप पर शक नहीं करता, आप की मजबूरियां हो सकती हैं; लेकिन मैं आपको सुझाव दूंगा कि अगर आप subordinate services की हौसला अफजाई करेंगे तो उन के दिल के अन्दर जो खदशा लगा रहता है, वह न रहेगा और वे काम को बड़ा efficiently करेंगे। आप के view में यह चीज जरूर

होनी चाहिये कि जो Central Government करे आप उस को उसी तरिके से ही न करें बल्कि उस को और खूबसूरत बनाएं ताकि यह expenditure dearness allowance में न पड़े। आप मेरे speeches सुन कर हैरान होते हैं, मुझे भी आप की बातों पर हैरान हंता है। कई दफा आप ऐसे बातें कहते हैं जिनसे मेरे तस्ल्ले नहीं हंती। इस expenditure का तब असर पड़ता है अगर आप तनखाह को बढ़ाएं मगर यह तो सवाल ही नहीं। मैंने तो आप को suggestion दिया है कि आप इस को pay में add कर दें। यह हम जानते हैं कि जब कहीं expenditure पर burden पड़ता है तो उसको पूरा करने के लिये आप पब्लिक पर टेक्सिज का burden डाल देते हैं। अगर कोई और मुल्क हो तो वहां पर हमेशा revolutions हीं हंती रहा करें। जब ज्यादा टेक्सिज लगाए जाते हैं तो लोगों पर ज्यादा बोझ पड़ता है जिसे लोग बर्दाश्त नहीं करते और उसका नतीजा revolutions होता है। यह democratic right भी है कि लोग अपनी demands रखें। हुकूमत को जरूरत चीजों को नजरन्दाज नहीं करना चाहिये। मैं आप को बर्ह कहता हूं जिस नुक्ता निगाह से मैंने देखा है। मैं आप को suggestion से महरूम नहीं करना चाहता। मैं अपना suggestion भी देता हूं और साथ ही नुबारिकबाद भी। अगर आप इस तरिके से चलेंगे जैसा कि मेरा ख्याल है तो ठीक होगा।

Education के मुताल्लिक जैसा कि मैंने कहा है अगर आप नहीं करते तो हुकूमत की liabilities बढ़ जाते हैं। आखिर पब्लिक की discontentment को दूर करने के लिये कोई न कोई तरिके तो अस्तियार किया हीं जा सकता है। Second Five-Year Plan में education एक definite planning के तहत होनी चाहिये ताकि हर जगह education का एकसां standard हो सके और पब्लिक को कुछ फायदा हो। अगर इस के लिये माकूल कदम उठाए जाएं तो किसी को नुक्ताचर्च करने का मौका नहीं मिलेगा। आप हुकूमत को अच्छा कर लें। मैं हुकूमत को अच्छा देखना चाहता हूं; इस लिये मैं एक revolutionary हूं, लेकिन किसी स्टेज तक, हर वक्त नहीं। मैं एक चीज कहूंगा कि मेरे कम्युनिस्ट साथियों को जायज शिकायत है। मैंने देखा है कि जहां तक passport का ताल्लुक है, उनको passport इस लिये नहीं दिया गया कि वे कम्युनिस्ट हैं। मैंने खुद देखा है कि एक आदर्म को पासपोर्ट इस लिये नहीं दिया गया था कि उसका बाप कम्युनिस्ट है। मैंने श्री विद्यालंकार की विसातत से उसके केस को recommend किया और उसको पास मिल गया। मैं देखता हूं कि कनाडा वालों ने तो इतना किया, लेकिन आप के डिपार्टमेंट ने कुछ नहीं किया। अगर आप का पासपोर्ट डिपार्टमेंट सही हो जाए, और लोग बाहर जाने लगे और वहां कमाई करें तो यह definite है कि हिंदुस्तान की wealth में इजाफा होगा। मैं नहीं समझता कि वह कौन सी चीज है जिसके कारण पासपोर्ट डिपार्टमेंट सही नहीं होता।

अध्यक्ष महोदय : आप Appropriation Bill पर भी कुछ बोलिये। (The hon. Member should also say something about the Appropriation Bill.)

प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी : यह Appropriation Bill पर बहुत अच्छा point है, क्योंकि इस की वजह से लोग बाहर जायेंगे और हमारे देश में धन आएगा। यह एक उन का benefit है।

अध्यक्ष महोदय : मैं दीदा दानिस्ता कह रहा हूँ। (I am pointing it out knowingly)

प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी : जनाब स्पीकर साहिब, मैं अब आखिरी बात कहता हूँ, लेकिन हो सकता है कि कोई और बात निकल आए। पर जो बात मैं कहता हूँ वह बहुत जरूरत है। और वह है commerce की बात। आपने industry पर, agriculture पर ध्यान दिया लेकिन कामर्स को हम सब ignore कर रहे हैं।

मैं यह अच्छी तरह समझता हूँ कि जिस देश की कामर्स पीछे रह जाए, वह देश develop नहीं कर सकता। मैं कहता हूँ कि कामर्स के लिये ट्रांसपोर्ट की जरूरत है और वह काफी defective है। मुल्क की economy को मद्देनजर रख कर जो सड़कें बनानी थीं, वहां पर कागजी कार्रवाई हो रही है। मैं जानता हूँ और कह सकता हूँ कि मैं हरेक जिले की कमिटी में इस सवाल को उठाता रहा हूँ, लेकिन सड़कों को बनाने के लिये कभी फीता हाथ में नहीं लिया गया। मैं खास तौर पर आदमपुर और भोगपुर के इलाके की तरफ तवज्जुह दिलाना चाहता हूँ। कल भी मैंने इस तरफ इशारा किया था कि वहां पर ध्यान नहीं दिया गया।

वित्त मंत्री : वक्त की कमी की वजह से।

प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी : इस लिये मैं यह तवज्जुह दिलाना चाहता हूँ कि उस इलाके की तरफ ध्यान देना जरूरत है। Floods के रोकने के लिये यह कहा करते थे कि एक करोड़ रुपया appropriate किया है। यह appropriately हुआ है या inappropriately हुआ है, मैं कहता हूँ कि इस के ऊपर बहुत कुछ कहा जाता रहा है, लेकिन मुझे 1 करोड़ तो क्या 1 रुपया भी नजर नहीं आता है। आप वायदे कर रहे हैं कि जरूर ख्याल किया जायेगा लेकिन मैं कहता हूँ कि सिर्फ वायदे करने से कुछ नहीं बनता, उस के ऊपर अमली कदम उठाया जाए। मैं किसी पर reflect नहीं करता लेकिन लोग दुखी हैं; इस लिये इन की तरफ जरूर ध्यान दिया जाये और कामर्स की तरफ, ट्रांसपोर्ट की तरफ खास ध्यान दिया जाये। एक बात और है कि जो बाहर के मुल्कों से यहां import होती है, उसे कम किया जाये और export की तरफ ज्यादा ध्यान दिया जाये, इस से मुल्क की तरक्की होगी।

अध्यक्ष महोदय : बस अब आप खत्म करें। (That is all, please wind up now.)

वित्त मंत्री : यह आप controversial बात कर रहे हैं।

अध्यक्ष महोदय : आज का दिन आखिरी दिन है, आखिरी मुलाकातें हैं।

(To-day is the last day of the present Assembly and it is our last meeting).

प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी: यह तो जिन्दगी के आखिरी दिन हैं। (हंसी)।

वित्त मंत्री: आप के लिये नहीं।

प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी : मेरे लिये तो हैं।

अध्यक्ष महोदय : आप के लिये तो यह प्र.खरी दिन नहीं हैं, इस हाउस के लिये हैं।
(This is not the last day of the life of the hon. Member but it is the last meeting of this Assembly.)

प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी : क्या है ! दो चार दिन बाद सब ने खत्म होना है। तो वजीर साहिब आखिर में एक चीज में फिर कहूंगा कि हमारे अन्दर कोई bias न हो। अगर आपने administration को confidence में लेना है तो लें, जरूर लें; क्योंकि बाँर उस के काम नहीं चलेगा। लेकिन साथ ही उन्हें पब्लिकली denounce करने के बजाये, उन को अलहदा बुला कर समझा दिया जाये कि उन में फलां चीज का नुबस है तो ज्यादा ठीक रहेगा और जितना आप confidence में लेंगे उतना आप का अच्छी तरह से काम चलेगा।

हमने politically भी यह देखना है कि हमारे अन्दर bickerings न हों। अगर हम एक united front बना कर रहेंगे और हम unity के साथ रहेंगे तो कोई corruption नहीं कर सकेगा। हम Opposition के आदमी भी आप के साथ रहेंगे और जरूर रहेंगे।

अध्यक्ष महोदय: आप तो Opposition पार्टी में नहीं हैं। (But the hon. Member does not belong to the Opposition Party.)

प्रोफेसर मोता सिंह आनन्दपुरी: खास कर हम आप की constructive schemes में pledge कर चुके हैं कि हम साथ रहेंगे। इस लिये हमारी मदद आप की मदद है और आप की मदद हमारी मदद है। अगर हम co-operative लाइन पर चलेंगे तो हमें भी co-operation मिलेगी।

(At this stage Sardar Chanan Singh Dhut rose to speak)

अध्यक्ष महोदय : आप बोलना चाहते हैं, तो बोल लीजिये। (The hon. Member may speak if he wants to do so.)

सरदार चंनट सिंघ घुट : हाँ, ज़ाबा।

अध्यक्ष महोदय : मैं जानता हूँ कि आप नसीहतें ही देंगे, बोल लीजिये।

(I know the hon. Member will simply give advice. Anyhow he may speak.)

सरदार चंनट सिंघ घुट (टांडा): सपीकर साहिब, उगडे बरिठ दे मुताबिक में वेही इस किसम दी गल्ल नही करनी कि पुलीस ठु हेरे दे दिंते हन जा राजिआं दा पंध कीता नांदा है। में सिरह

[ਸ ਰਦਾਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਧੂਤ]

Beneficent Departments ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ 33 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਤੁਸੀਂ wild animals ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਔਰ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ wild animals ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅਫਸਰ ਲਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੂਸਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ 33 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦੀ improvement ਔਰ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਬਜਾਏ ਨਵੇਂ ਅਫਸਰ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਔਰ ਫੇਰ ਨਵੇਂ ਮਹਿਕਮੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਉ। ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਾਫੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਕ ਐਸਾ ਜਾਨਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਖੁਰ ਫੜ੍ਹੇ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰ ਸਕੇ। ਕਈ ਦਵਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਫੇਸਟਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਬਰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏ ਲੇਕਿਨ ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ licences ਦੇਣ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਫਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਟਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੋਰਮਿੰਟ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਤਾਂ ਵੇਸੇ ਹੀ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਫਸਲਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਕੁਝ ਗਾਈਆਂ ਵੱਡੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ--ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਬੜੀ ਤਬਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਏਸ ਕੰਮ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਤੁਸੀਂ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ buildings and roads ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਜ਼ਿਲਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਝਰਸਾਤਾਂ ਵਿਚ ਬਲਾਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਲੰਧਰੋਂ ਇਕ ਚੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਰਾ traffic ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਲ ਸਾਡੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਬਹੁਤ ਘਟ ਧਿਆਨ

ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਪੁਲ ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਕਿ traffic ਚਲਦਾ ਰਹੇ । ਤੁਸੀਂ survey ਵਗੇਰਾ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਸਾਡਾ ਇਲਾਕਾ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਬਲਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਭੋਗਪੁਰ ਸ਼ੁਗਰ ਮਿਲ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਗੱਡੇ ਨਹੀਂ ਲੈਜਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ । ਕਿਸਾਨ season ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਉਥੇ ਆਪਣਾ ਗੰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੁਟ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਪੁਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਗਰ ਗੋਰਮਿੰਟ ਨੇ ਏਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਮਿਲ ਦਾ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਢਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਮੈਂ health ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਲਈ 62 ਲਾਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਹਨ, ਕੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਦੇ ਔਰ ਕੀ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ, ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ 80% ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੋਰਮਿੰਟ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ ਬਣਿਆ ਹੈ ਇਹ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਹੈ ਡੇਕਿਠ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ health ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ health centres ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਖੁੱਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਾਈਆਂ ਔਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਥੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਹੁੰਚਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ approach ਤੋਂ ਬਾਹਿਰ ਹਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਆਬਾਦੀ ਇਸ ਬਜਟ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ health ਬਾਰੇ ਖਾਸਕਰ ਦਾਈ ਸੈਂਟਰ ਔਰ health centres ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਅੱਜ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ expert ਦਾਈਆਂ ਔਰ ਡਾਕਟਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਚਿਆਂ ਔਰ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਲੋਕ ਔਖੇ ਸੌਖੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ health ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਉਗੇ । ਮੈਂ ਇਕ ਦਫਾ ਫੇਰ request ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਦਿਹਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ health centres ਔਰ ਦਾਈ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

(At this stage Minister for Irrigation Prof. Sher Singh rose to speak.)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਵਾਸਤੇ ਹਾਊਸ ਗਰੁਪ ਲਈ adjourn ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ । ਪਰੋਵੇਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ 3, 4 minutes ਬੋਲ ਲਉ ਬਾਦ ਵਿਚ continue ਕਰ ਲੈਣਾ ।

[अध्यक्ष महोदय]

(I am going to adjourn the House for half an hour for a group photograph. The hon. Minister may, however, speak for three or four minutes and then continue his speech after the House has reassembled.)

सिंचाई मंत्री (प्रोफ़ेसर शेर सिंह) : अध्यक्ष महोदय, प्रोफ़ेसर मोता सिंह ने Appropriation Bill के ऊपर बहस करते हुए कुछ बातें सिंचाई विभाग के सम्बन्ध में और दूसरे महकमों के सम्बन्ध में कही हैं। जहां तक सिंचाई विभाग का सम्बन्ध है यह ठीक है कि इस की ढिलाई की और corruption की शिकायतें काफी रही हैं। लेकिन पिछले एक साल से सरकार ने corruption को खत्म करने के लिये, इस को रोकने के लिये ठोस कदम उठा है। आप को मालूम है कि जितने भी काम इस विभाग में चलते हैं उन की inspection करने के लिए हम ने एक अलग circle खोल दिया है। यह जो सरकल है यह इस विभाग के जितने काम होते हैं उनका हिसाब किताब देखता है और जो estimates बनाए जाते हैं उनको examine करता है कि आया वह काम estimate के अन्दर हुआ है या नहीं। ये लोग सारे प्रान्त के इस तरह के कामों की inspection करते रहते हैं और जहां कहीं इन को गड़बड़ नज़र आए उस को ठीक भी किया जाता है। इसी तरह जो इस विभाग के अन्दर बड़े बड़े corruption के cases थे उन के सम्बन्ध में enquiry हो रही है। इस के लिये हमने एक High Powered Committee नियत की है जो यह find out करेगी कि इस किसम की गड़बड़ को रोकने के लिये कौन कौन से तरीके इस्तेमाल किये जायें। उन की report आई है। वैसे भी जिन्होंने गड़बड़ की है उन के सम्बन्ध में जांच हो रही है और जिन के बारे में पूरे सबूत नहीं मिले कि जिन को साबित कर सकें; मगर वैसे यकीन है कि वे corrupt हैं उन को भी हम सज़ा देना चाहते हैं। इसी तरह से जो और छोटे मोटे भ्रष्टाचार के काम चलते हैं उन में से हम ने 100 से ऊपर कर्मचारियों को सज़ा दी है। किसी का increment बंद किया है, किसी को demote किया है और किसी को dismiss किया है।

इसी तरह जो revenue के सिलसिले में गड़बड़ें चलती हैं उनको check करने के लिये हमारे दो flying squads इस वक्त काम कर रहे हैं और उन्होंने काफी चीजें पकड़ी हैं जिस के परिणाम स्वरूप उस के अन्दर काफी सुधार हुआ है। ठीक है कि जो इतना बड़ा महकमा हो, जिस में इतने कर्मचारी हों उस के अन्दर सब के सब ठीक नहीं हो सकते और जिस सेवा भाव से काम होना चाहिये वह नहीं होता। इस भ्रष्टाचार को रोकने के लिये हम ने अलग २ तरीके इस्तेमाल किये हैं। हमने कुछ नियम बनाये हैं कि किस ढंग के केस इन के सामने आयें और वह कितनी देर में पूरे होने चाहियें। शिक्षा डिपार्टमेंट के सम्बन्ध में प्रोफ़ेसर मोता सिंह साहब ने कहा है कि इस में सुधार होना चाहिये; बच्चे ज्यादा हो जाते हैं, पढ़ाने वालों की तादाद कम रहती है। यह ठीक है।

11 A.M.

अध्यक्ष महोदय : अब 11 बज गये हैं। आप बाद में बोल लेना। अब हाउस आधे घंटे के लिये 11 बजे से 11-30 तक adjourn होता है।

(It is eleven O'Clock now. The hon'ble Minister may resume his speech afterwards. The House adjourns for half an hour from 11 a.m. to 11-30 a. m.)

(The House adjourned at 11.0 a. m. for group photograph and reassembled at 11-30 a.m.)

सिचाई मंत्री : अध्यक्ष महोदय, मैं यह निवेदन कर रहा था कि प्रोफ़ेसर मोता सिंह जी ने और धूत जी ने ड्रेनेज के सिलसिले में जो नुकसान हुए हैं उन के सम्बन्ध में सरकार का ध्यान दिलाया है। यह ठीक है कि पिछले दो सालों में असाधारण वर्षा के कारण जालन्धर डिवीज़न और अम्बाला डिवीज़न में बहुत ज्यादा नुकसान हुआ है। अम्बाला डिवीज़न में ज़िला करनाल, ज़िला रोहतक और हांसी के इलाक़ा में बहुत नुकसान हुआ है। इस लिये हम ड्रेनेज के इन्तज़ाम को ठीक कर रहे हैं ताकि बाढ़ या वर्षा के कारण फसलों का नुकसान न हो और देहात में गरीब लोगों के कच्चे मकानात न गिरें। इस काम के लिये हमने एक ड्रेनेज सर्कल मंजूर कर दिया है और एक साल की अवधि इन को दी है कि वे सारे प्रान्त में जहाँ जहाँ ड्रेनेज की ज़रूरत है और जहाँ जहाँ वर्षा के कारण अधिक हानि होती है उस के विषय में एक योजना तैयार करें। इस काम के लिये बहुत सा स्टाफ़ दिया है और 1,70,00,000 रुपये की योजना बन चुकी है। साढ़े तीन करोड़ रुपये इस योजना पर खर्च करना है। कन्स्ट्रक्शन का काम शुरू कर दिया गया है और जहाँ पर सेम ज्यादा है वहाँ मशीनरी के ज़रिये काम होगा और अगले वर्ष जून के महीने तक, हमारा यह ख्याल है कि यह काम पूर्ण हो जायेगा और हम पट्टी, नाई और हुशियारपुर के ज़िला में जहाँ पिछली वर्षा में इतना नुकसान हुआ काफी काम कर पायेंगे और पिछले दो सालों में जितना नुकसान हुआ है वह नहीं होने देंगे। जिस इलाके में सेम बहुत ज्यादा है और ज़मीन नीची होने की वजह से पानी निकालना मुश्किल है वहाँ पर ट्यूबवैल्ज के ज़रिये पानी निकाला जायेगा। कई जगह पर नहरें कच्ची हैं उन्हें हम पक्का करना चाहते हैं ताकि सेम का असर खेतों पर न पड़े। एक और योजना है जिस पर निरीक्षण हो रहा है। अगर वह प्रयोग कामयाब हो गया तो हम इस समस्या को अच्छी तरह से हल कर पायेंगे। इस स्कीम के लिये पंजाब सरकार ने एक लाख रुपये दिया है। देहली की तरफ जहाँ इस स्कीम के अधीन काम चल रहा है, एक 'रिज' मिली है। सरकार इस बात पर विचार कर रही है कि किस तरह इस दीवार को तोड़ा जाये। इस दीवार के एक तरफ मीठा पानी मिलता है और दूसरी तरफ खारा पानी है। अगर यह दीवार टूट जाये तो वह पानी कुछ नीचा चला जायेगा और जहाँ पर मीठा पानी नहीं मिलता वहाँ पर यह पानी पहुँच जायेगा। इस रिज को तोड़ने का हम प्रयोग कर रहे हैं। अगर हम इस काम में सफल हो जाएं तो यह एक क्रांतिकारी कार्य होगा। इस प्रकार के प्रयत्नों से हम लोगों की तकलीफ़ात दूर करने की कोशिश कर रहे हैं। मैं समझता हूँ कि इन प्रयत्नों से अनाज की पैदावार में काफी वृद्धि होगी और लोग खुशहाल हो सकेंगे क्योंकि मजदूरों की मजदूरी और व्यापार इत्यादि सब चीज़ें खेती पर ही निर्भर करती हैं। यदि पैदावार ठीक न हो तो सब की हालत खराब हो जाती है क्योंकि सब चीज़ों का इन्हिसार खेती पर ही होता है। इस लिये हमारी कोशिश है कि ज़मीन को सेम से बचाया जा सके, सैलाबों को रोका जा सके। इस के लिये हमें उसी तरह से काम करना चाहिये जैसे लड़ाई

[सिचाई मंत्री]

के जमाना में किया जाता है। इन सारी चीजों को हमें बीच की समस्त रकावटें हटा कर और उत्साह से करना चाहिये ताकि जून के महीने में जो havocs आती हैं उन को हम रोक सकें और देश को नुकसान न होने दें। इस प्रकार ड्रेनेज और इरीगेशन के सिलसिला में हम ने ये सुझाव रखे हैं।

शिक्षा के सम्बन्ध में प्रोफेसर साहब ने कुछ सुझाव दिये। यह सही है कि एक विद्यार्थी को सही शिक्षा देनी हो तो 40, 50 विद्यार्थी एक शिक्षक नहीं संभाल सकता। वास्तव में एक शिक्षक के पास 10 या 15 से अधिक विद्यार्थी नहीं होने चाहियें क्योंकि जब तक विद्यार्थियों और शिक्षकों का आपस में सम्पर्क न हो तब तक एक विद्यार्थी पूर्णतः शिक्षा प्राप्त नहीं कर सकता और न ही उसका जीवन ही अच्छा बन सकता है क्योंकि जब तक एक एक विद्यार्थी का पृथक पृथक निरीक्षण नहीं होता तब तक शिक्षा का उद्देश्य पूर्ण नहीं हो सकता। यह ठीक है कि हमारी वर्तमान शिक्षा प्रणाली त्रुटिपूर्ण है और एक श्रेणी में दस या पन्द्रह से अधिक विद्यार्थी नहीं होने चाहियें। लेकिन सरकार इतने शिक्षकों का प्रबन्ध नहीं कर सकती क्योंकि उन के वेतनों के लिये पर्याप्त धन चाहिये। धन प्राप्त करने के लिये अधिक ईक्स लगाने पड़ते हैं जिसका बोझ गरीब आदमियों पर पड़ता है। गरीब आदमी पहले ही काफी ईक्स अदा कर रहे हैं और ईक्सों का ज्यादा बोझ उठाने में समर्थ नहीं। इस लिये जब तक हमारा देश धन-धान्य से पूर्ण नहीं हो जाता तब तक हम ऐसा करने में समर्थ नहीं हो सकते। यह समस्या तभी हल हो सकती है अगर या तो देश खुशहाल हो या लोग voluntarily शिक्षा प्रदान करने का काम करें। पुराने जमाने में लोगों ने आश्रम खोल रखे थे और वहां पर निःशुल्क शिक्षा प्रदान की जाती थी। वर्तमान परिस्थितियों में वह आदर्श शिक्षा उपलब्ध नहीं की जा सकती। हम प्रयत्न कर रहे हैं कि दस साल के बाद हमें कोई भी व्यक्ति निरक्षर न मिले। हमें लड़के और लड़कियों को पढ़ाने का पर्याप्त प्रबन्ध करना है। जहां हमने निरक्षरता का उन्मूलन करना है वहां हमने लड़के और लड़कियों को पढ़ाने के तरीके में जो खराबियां हैं उन्हें भी दूर करना है और उन का आपस में सम्बन्ध करके चलाना है। इस उद्देश्य की प्राप्ति के लिये हम बीच के रास्ते पर चलने का प्रयत्न कर रहे हैं।

श्री धूत जी ने एग्रीकल्चर के विषय में ठीक तौर पर फरमाया कि स्ट्रे और वाइल्ड एनिमल्स की वजह से फसलों को काफी नुकसान पहुंचता है। हेल्थ सेंटर के बारे में और डाई सेंटर के बारे में उन्होंने बहुत ही मूल्यवान सुझाव रखा है। सरकार उन पर काफी ध्यान दे रही है। आज जितने भी विकास के काम किये जाते हैं उन में देहात का विशेष ध्यान रखा जाता है क्योंकि हमारे देश की ज्यादा संख्या देहात में रहती है उस को और भी सरकार अधिक ध्यान देगी। समय बहुत थोड़ा है और बहुत से बिल पास करने हैं इस लिये मैं यह निवेदन करूंगा कि आप सब भाई मिल कर सर्व सम्मति से इस Appropriation Bill को पास करें।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Appropriation (No. 1) Bill be passed

The motion was carried.

THE PUNJAB PROFESSIONS, TRADES, CALLINGS AND EMPLOYMENTS TAXATION (AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

स्पीकर साहिब, आप जानते हैं कि पिछले बजट सेशन में हमने यह ऐक्ट पास किया था जो कि 2-5-56 को gazette हुआ। लेकिन Section 1 के मातहत इस ऐक्ट की enforcement पहली अप्रैल, 1956 से हुई। इस ऐक्ट के मातहत जो rules बनने थे वह बन कर 20-10-56 को publish हुए और notify हुए। इन rules के बनने से पहले यह मुनासिब नहीं था और न ही हो सकता था कि जो Professions Tax इस ऐक्ट के जरिये गवर्नमेंट ने वसूल करना था वह वसूल करें। चुनांचि सवाल पैदा हुआ कि जब हम इस टैक्स की realisation कर रहे हैं तो सारे साल के लिए tax realise किया जाए अथवा केवल current साल के बकाया period के लिए। इस तरह इस टैक्स की वसूली में कानूनी अड़चनें पैदा हो गईं। इस सिलसिले में मैं समझ गया कि इन्साफ का तकाजा है कि जब यह ऐक्ट अक्टूबर के महीने में enforce हो रहा है तो इससे पिछले महीनों का टैक्स realise न किया जाय। चुनांचि इस basis पर विचार करने के बाद मुनासिब समझा कि tax सिर्फ छः महीने यानी साल के एक हिस्सा का वसूल किया जाये लेकिन इसमें कानूनी अड़चनें पड़ती हैं। Section 3 के मातहत यह provision है कि—

“Every person who carries on trade, either by himself or by an agent or representative, or who follows a profession or calling, or who is in employment, either wholly or in part, within the State of Punjab, shall be liable to pay for each financial year a tax in respect of such profession, trade, calling or employment....”

इस में जो provision है “for each financial year” उस के मातहत tax सारे financial year का realise हो सकता है और साल के हिस्सा का नहीं इस लिये यह amendment जरूरी समझी गई कि इस में यह provision कर दी जाए कि साल के कुछ हिस्से के लिए अगर हो तो भी tax realise किया जा सके। चुनांचि इसी मकसद के लिये यह amending Bill लाया जा रहा है। बजट सेशन में हम इस के मुताल्लिक commitment कर चुके हैं और जो हमारी commitment Planning Commission को हो चुकी है वह भी

[वित्त मंत्री]

सारे साल के Profession Tax की हुई है। इस के बावजूद हम चाहते हैं कि जो बकाया हिस्सा है यानी आधे साल की assessment की realisation मुनासिब proportion के मुताबिक की जाये। इस तरह से इस टैक्स की 8 लाख की आमदन हो सकती है और यह revenue छोड़ना मुनासिब नहीं। इस के मुताल्लिक commitment भी Planning Commission से कर चुके हैं। पिछले Session में यह ऐक्ट पास हो चुका है। Assessee के फायदे के लिये जो legal lacuna रह गया है उस को दूर करने के लिये amending Bill लाया जा रहा है। मैं उम्मीद करता हूँ कि मँबर साहिबान इसको unanimously पास कर देंगे।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

दीवान जगदीश चंद्र (लुधियाना शहर, उत्तर) : माननीय स्पीकर साहिब, यह ऐक्ट पिछले अक्टूबर सेशन में पास हुआ और इस वक्त Finance Minister साहिब इस में तरमीम लाए हैं उस अड़चन को दूर करने के लिए जो इस टैक्स की वसूली में दरपेश थी, मैं समझता हूँ कि इस तरमीम से यह आधे साल का टैक्स भी जायज हो जायेगा। और इस से कुछ relief tax-payer को मिल जायेगा। मैं Finance Minister के नोटिस में कुछ ऐसी मुश्किलता भी लाना चाहता हूँ जो tax-payers को इस ऐक्ट के मातहत आई है। स्पीकर साहिब, मैं आप के जरिए गुजारिश करूँगा कि इस के मुताल्लिक भी हमारे Finance Minister साहिब को तरमीम लानी चाहिये क्योंकि इस ऐक्ट के मातहत इस वक्त सिर्फ double taxation ही नहीं बल्कि triple और four times टैक्स वसूल हो रहा है। Partner है एक तो tax लग कर firm को चला जाता है और अगर तीन चार partners हैं तो tax उन को भी लग जाता है हालांकि एक partner कई और फर्मों के नामों पर काम चला रहा होता है। अगर business एक हो तो मुनासिब यह होगा कि एक जगह टैक्स लगे या मजमूई तौर पर partners पर लगे। मैं यह भी अर्ज करना चाहता हूँ कि जब बिल हमारे सामने आया था तो उस में firm का लफ़्ज़ था जब ऐक्ट पास हुआ तो firm का लफ़्ज़ न रखा गया। इस से भी जाहिर होता है कि यह फर्मों पर टैक्स नहीं लगना चाहिये। कई firms ऐसी हैं जो previous year में exist करती थीं लेकिन इस ऐक्ट के लागू होने से पहले वे firms dissolve हो चुकी हैं। ऐसी firms को notice भेजे जा चुके हैं। कई firms ऐसी हैं जो नई बनी हैं, previous year में नहीं थीं। आमदनी के मुताबिक टैक्स लग जाने से उन को आमदनी नहीं रही क्योंकि उन की previous year में existence नहीं थी। मर्कजी हकूमत के employees जो previous years में पंजाब में काम नहीं करते थे और इस financial year में दो चार महीने के लिए आए हैं उन को भी इस टैक्स का नोटिस गया है। मैं अर्ज करूँगा कि Finance Minister साहिब को इस बात पर विचार कर लेना चाहिये कि इस tax से Central Government के

THE PUNJAB PROFESSIONS, TRADES, CALLINGS AND EMPLOYMENTS (3)35
TAXATION (AMENDMENT) BILL

employees की emoluments पर भी असर पड़ेगा । बहरहाल एक चीज जाहिर है कि जो Central Government employees पहले यहाँ नहीं थे और इस साल आये हैं उन पर यह tax इस सूरत में लागू नहीं होगा । लोगों को काफी दिक्कत आ रही है । Departmental instructions जो Finance Secretary कं तरफ से गयी हैं उस में उन्होंने ने हिदायत कर दी है कि firms को भी tax लगाया जाए हालांकि ऐक्ट में firm का लफ्ज़ मौजूद नहीं है । माननीय मन्त्री को इस बारे में हिदायत जारी कर देनी चाहिए क्योंकि tax-payer को double और triple tax देना पड़ता है । इस तरह से उन की वह मुश्किल दूर हो जायेगी ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will consider the Bill clause by clause.

CLAUSES 2, 3 AND 1.

Mr. Speaker : There are no amendments to clauses 2, 3 and 1. I will put all these clauses together to the vote of the House.

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 2, 3 and 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB LAWS (EXTENSION NO. 1) BILL, 1957.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Laws (Extension No. 1) Bill.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab Laws (Extension No. 1) Bill be taken into consideration at once.

स्पीकर साहिब, जैसा आप जानते हैं, integration के बाद Constitution की provisions के मुताबिक अब तक वे laws जो erstwhile Pepsu State में जारी थे वैसे ही जारी हैं। लेकिन unification of laws के मुताबिक आप जानते हैं decision हो चुका है और मुनासिब भी यही था कि laws जो कि erstwhile Pepsu और पंजाब में लागू थे उन को एक सतह पर लाया जाए और उन की unification की जाए। चुनावि यह बिल लाया जा रहा है जिस के जरिये जो पंजाब के laws हैं उन को erstwhile Pepsu स्टेट में लागू किया जा रहा है और जो corresponding laws Pepsu में लागू थे उन को repeal किया जा रहा है। जो laws लागू करने हैं उन का एक schedule दिया है और जो repeal करने हैं उन का भी schedule दिया गया है। इस में ऐसी कोई बात नहीं जिस के मुताबिक कोई खास नुक्ताचीनी की गुंजायश हो। इस लिए मैं समझूंगा कि तमाम मੈम्बर साहिबान बगैर ज्यादा discussion के इस बिल को unanimously पास कर देंगे।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Laws (Extension No. 1) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Laws (Extension No. 1) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1.

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (2) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 2 TO 9.

Mr. Speaker : As there are no amendments to clauses 2 to 9, I will put all these clauses together to the vote of the House.

Mr. Speaker : Question is—

That clauses 2 to 9 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE I.

Mr. Speaker : There is a notice of amendment to Schedule I from Shri Som Datta Bahri and Khan Abdul Ghaffar Khan. I call upon Khan Abdul Ghaffar Khan to move his amendment.

Khan Abdul Ghaffar Khan (Ambala City) : I beg to move—

Delete the following :—

“ 1948 (Act No. XI of 1948)	.. The East Punjab Molasses (Control) Act, 1948.
“ 1948 (Act No. XXII of 1948)	.. The East Punjab War Awards Act, 1948 ”

Mr. Speaker : Motion moved—

Delete the following :—

“ 1948 (Act No. XI of 1948)	.. The East Punjab Molasses (Control) Act, 1948.
“ 1948 (Act No. XXII of 1948)	.. The East Punjab War Awards Act, 1948 ”

Minister for Finance : Sir, I accept the amendment.

Mr. Speaker : Question is—

Delete the following :—

“ 1948 (Act No. XI of 1948)	.. The East Punjab Molasses (Control) Act, 1948.
“ 1948 (Act No. XXII of 1948)	.. The East Punjab War Award Act, 1948 ”.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That Schedule I, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE II

Mr. Speaker : Question is—

That Schedule II stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE III

Mr. Speaker : There is a notice of amendment to Schedule III.

Khan Abdul Ghaffar Khan (Ambala City) : Sir, I beg to move—

Delete the following :—

“ 2005 Bk. (Pepsu Ordinance No. XVIII of 2005 Bk.)	The Patiala and East Punjab States Union Molasses (Control) Ordinance, 2005 Bk.
2006 Bk. (Pepsu Ordinance No. XXVII of 2006 Bk.)	The Patiala and East Punjab States Union War Awards Ordinance, 2006 Bk.”

Mr. Speaker : Motion moved—

Delete the following :—

“ 2005 Bk. (Pepsu Ordinance No. XVIII of 2005 Bk.)	The Patiala and East Punjab States Union Molasses (Control) Ordinance, 2005 Bk.
2006 Bk. (Pepsu Ordinance No. XXVII of 2006 Bk.)	The Patiala and East Punjab States Union War Awards Ordinance, 2006 Bk.”

Minister for Finance : Sir, I accept the amendment.

Mr. Speaker : Question is—

Delete the following :—

“ 2005 Bk. (Pepsu Ordinance No. XVIII of 2005 Bk.)	The Patiala and East Punjab States Union Molasses (Control) Ordinance, 2005 Bk.
2006 Bk. (Pepsu Ordinance No. XXVII of 2006 Bk.)	The Patiala and East Punjab States Union War Awards Ordinance, 2006 Bk.”

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That Schedule III, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1.

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-clause (1) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Laws (Extension No. 1) Bill, as amended, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Laws (Extension No. 1) Bill, as amended, be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Laws (Extension No. 1) Bill, as amended, be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB CONSOLIDATION OF LAND PROCEEDINGS
(VALIDATION) BILL, 1957

Minister for Revenue and Consolidation (Sardar Darbara Singh) : Sir, I beg to introduce the Punjab Consolidation of Land Proceedings (Validation) Bill.

Minister for Revenue and Consolidation : Sir, I beg to move—

That the Punjab Consolidation of Land Proceedings (Validation) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Consolidation of Land Proceedings (Validation) Bill be taken into consideration at once.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ (ਮਾਨਸਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ

12 noon

ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਦਾ ਤੱਥ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਅੰਦੋਲਨ ਚਲਿਆ। ਜ਼ਿਲਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿੱਚ consolidation ਕਰਦੇ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮੇਜਰ ਪੋਰਸ਼ਨ (major portion) ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। Consolidation ਦੇ ਵੇਲੇ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ corruption ਚਲ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਐਨੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਪੇਪਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ Act ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੇਪਰ ਦਾ ਮੁੜਾਰਾ ਐਕਟ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ Act ਦੇ ਬਣਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਠਿੰਡੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਿੰਡ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਚੁਕੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ। Consolidation ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਕਿਸਾਨ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਗਡੀ ਹੋਣਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਰ ਗਏ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ consolidation ਦੇ ਵੇਲੇ major

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ]

portion ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਡਾਇਰਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Director ਸਾਹਿਬ ਬਠਿੰਡੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ। ਉਥੇ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਬਕਾਇਆ ਹਨ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਲ ਫੇਰੀ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਿਲਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਨ, ਨਹਿਰੀ ਅਤੇ ਬਾਰਾਨੀ। Consolidation ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧੇ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖ ਹੋਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਹੋਇਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸੱਤ ਸੱਤ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਚੁਕੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਰੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਕੇਵਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ enquiry ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਗੇ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਦੇ Consolidation Department ਦੇ ਮੁੱਲਕ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ trained ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ consolidation ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਥੇ ਐਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ corruption ਹੋਈ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ enquiries ਵੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ staff ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ consolidation ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਥੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਏਥੋਂ ਦਾ trained staff ਉਥੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ consolidation ਦਾ ਕੰਮ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜੋ ਬੀਮਾਰੀ ਉਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ, ਕਾਨੂੰਗੋ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਘੋਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਆਸ ਪਾਸ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਗਰੁਪ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦੇ trained staff ਨੂੰ ਉਥੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ untrained staff ਨੂੰ ਭੁਕ ਕੇ ਏਧਰ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ consolidation ਦਾ ਕੁਝ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸੱਤ ਸੱਤ ਟੁਕੜੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪੈਪਸੂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੌਕਾ

ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪੇਪਸੂ ਵਾਲੇ ਬੜੀਆਂ ਆਸਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਰਜਵਾੜਾ ਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਪੇਪਸੂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਕਦਮ ਵੀ ਉਠਾਏ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੋਈ ਮਸਲਾ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਰੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਰੀ ਦਰਖਾਸਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਵੇਖੇ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਚੰਗੇ ਸਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ ਉਹ ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੇਪਸੂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ consolidation ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ consolidation ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਜਲਦੀ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਚਕਬੰਦੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਮੁੱਖ ਬੰਦੀ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜੋਗਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ suggestions ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਮਸ਼ੁਰ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ proceedings ਨੂੰ validate ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਬੜੇ serious allegations ਲਗਾਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ consolidation of holdings ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਸਮਤ ਵੇਚੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ hon. Member ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠਿਹਾਇਤ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਇਹ allegations ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ allegations hurl ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਕ hon. Member ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਧਦੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ erstwhile Pepsu ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ consolidation ਦੇ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਦਾ staff untrained ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ inter-change ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸੱਤ ਸੱਤ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ major portion ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੇਸ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਵੀ ਕਸੂਰਵਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਡੰਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ consolidation ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ justice ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ injustice ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਜੋਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਕਢਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ allegations ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

[ਮੁਰੱਬਾ ਬੰਦੀ ਮੰਤਰੀ]

ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਤਾਂ ਮੈਂ enquiry ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ allegations ਤੇ stand ਛੋਟਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ allegation ਨੂੰ refute ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ consolidation ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਸਮਤਦਰੀ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ serious allegations ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਹਨ, ਇਹ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹਾਈ ਅਫਸਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ enquiry ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਸੂਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਡੰਡ ਦਿਆਂਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੀਦਯ : ਆਪ ਕੀ ਕਿਸੀ point of order 'पर उठना चाहिये।
(The hon. Member should rise on some point of order.)

ਜੈਨਰਲ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਿਵਦੇਵ ਸਿੰਘ : On a point of order, Sir. ਜਿਹੜੀ allegation ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਅਸਮਤਦਰੀ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਥੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਪਰ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਅਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ expunge ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। [At this stage Sardar Harchand Singh rose to speak]

ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੀਦਯ : ਮੈਂ ਆਪ ਕੀ ਕਹਿ ਦੂ ਕਿ consideration stage 'पर बहुस के जबाब में जब मिनिस्टर साहਿब बोल चुके हों तो उस वक़्त आप नहीं बोल सकते। इस के बाद आप third reading के वक़्त बोल सकते हैं। इस लिये आप third reading 'पर बोल लें। (I may inform the hon. Member that he cannot speak after the Minister has replied to the discussion at the consideration stage of the Bill. He can, however, speak at the time of its third reading.)

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Consolidation of Land Proceedings (Validation) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House will now consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSES (2) AND (3) OF CLAUSE 1.

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-clauses (2) and (3) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 2 TO 5.

Mr. Speaker : As there are no amendments to Clauses 2 to 5, I will put them together, to the vote of the House.

Question is—

That clauses 2 to 5 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1.

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (1) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE.

Mr. Speaker : Question is —

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Revenue and Consolidation (Sardar Darbara Singh) : Sir I beg to move—

That the Punjab Consolidation of Land Proceedings (Validation) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Consolidation of Land Proceedings (Validation) Bill be passed.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ (ਬਨੂੜ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਵਿਆਖਿਆਨ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਖੋਧੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ ਹਨ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸੇ ਹੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਥੇ consolidation ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਬਿਲ ਜਾਂ ਮਤਾ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਬਜਟ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹੀ ਗਈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ]

ਕਹੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਵਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਵਾਰ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :

ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ ਨਾ ਆਦਤਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ

ਭਾਵੇਂ ਕੱਟੀਏ ਪੋਰੀਆਂ ਪੋਰੀਆਂ ਜੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਲੜਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਹ ਬੜੀ ਰੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਅਤੇ ਬੁਠੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤੱਲ੍ਹਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ request ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹੀ ਗਈ ਆਪਣੀ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Consolidation of Land Proceedings (Validation) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB UNIVERSITY (AMENDMENT) BILL, 1957.

Minister for Education (Sardar Gurbachan Singh Bajwa) : Sir, I beg to introduce the Punjab University (Amendment) Bill.

Minister for Education : Sir, I beg to move—

That the Punjab University (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab University (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab University (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House will now consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1.

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (2) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 2, 3 AND SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1 AND THE TITLE.

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 2, 3 and Sub-clause (1) of clause 1 and the Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Education (Sardar Gurbachan Singh Bajwa) : Sir, I beg to move—

That the Punjab University (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab University (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab University (Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB GENERAL SALES TAX (EXTENSION) BILL, 1957.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab General Sales Tax (Extension) Bill.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab General Sales Tax (Extension) Bill be taken into consideration at once.

सर्वकार साहब, यह भी एक वैसा ही बिल है जैसा कि अभी २ unification of laws के सिलसिले में हम ने extension of laws का बिल पास किया है। इस में Sales Tax Act जो हमारे पंजाब में लागू है उसे erstwhile पेंसू के area पर भी apply करने की मांग की गई है। इस के साथ ही जो corresponding Act पेंसू का था उसे repeal करने की भी इजाजत मांगी गई है। मैं उम्मीद करता हूँ कि हाऊस इसे मन्जूर कर लेगा।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab General Sales Tax (Extension) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab General Sales Tax (Extension) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSES (2) AND (3) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clauses (2) and (3) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

Mr. Speaker: As there are no amendments to the remaining clauses I will put them together to the vote of the House.

CLAUSES 2 TO 6, SUB CLAUSE (1) OF CLAUSE I AND THE TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That clauses 2 to 6, sub-clause (1) of clause 1 and the Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab General Sales Tax (Extension) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab General Sales Tax (Extension) Bill be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab General Sales Tax (Extension) Bill be passed.

The motion was carried.

FAREWELL SPEECHES BY THE SPEAKER AND THE CHIEF MINISTER

अध्यक्ष महोदय : इस से पहले कि मैं हाउस को *sine die* adjourn करूं, मैं मैम्बर साहिबान का, जो Treasury Benches पर बंटे हैं और जो Opposition के बैचों पर बैठे हैं और उन का भी जो पैप्सू से मेरे नये दोस्त आये हैं, तमाम का शुक्रिया अदा करना चाहता हूँ जो उन्होंने बड़ी शान्ति से और मुहब्बत से इस छोटे से सेशन को निभाया है उन्होंने एक बड़े अच्छे ढंग से यह सबूत दिया है कि हम नये पंजाब के उज्ज्वल भविष्य के बारे में जिस उमंग और खाहिश को ले कर चले हैं, वह पूरी होगी। जब हम नई असैम्बली में आयेंगे तो हम में से कुछ ऐसे होंगे जो या तो खड़े ही नहीं हुए या किसी वजह से आ नहीं सके या किसी और वजह का शिकार हो गए हैं और इस हाउस में नहीं आ सके, वे यहां पर न होंगे। हम उन की जुदाई को काफी महसूस करते हैं; मैं करता हूँ, और मैम्बर साहिबान भी करते हैं। मेरी उन से गुजारिश है कि वह जब कभी यहां तशरीफ लायें हमें जरूर मिलें और मैं उन्हें यकीन दिलाता हूँ कि यहां हमेशा उनका स्वागत होगा। उनके लिए इन्तजाम होगा। यह बात तो अलहदा है कि वह मैम्बर हों या न हों लेकिन पंजाब की तरक्की और सियासियात में हिस्सा लेना हरेक मैम्बर का फर्ज है। हमें मौका दिया गया है कि हम इस सदन के जरिए लोगों की सेवा कर सकें और वह जो चुने नहीं गए बाहर से भी ज्यादा सेवा कर सकते हैं।

मुझे यह खुशी है कि इस सेशन में मैम्बर साहिबान ने जो पंजाब के हैं बड़े अच्छे ढंग से अपने ख्यालात का इजहार किया है। मैं पैप्सू से आए हुए साहिबान का भी शुक्रगजार हूँ कि उन्होंने यहां पर निहायत अच्छे ढंग से काम किया है। मुझे फख्र है कि पिछले पांच सालों में इस पंजाब असैम्बली ने जो काम जनता की बेहतरी और सेवा के लिए किया है शायद इस की मिसाल और किसी जगह न मिले। मुझे यह भी खुशी है कि Opposition के भाइयों ने, खाह वह किसी ग्रुप या पार्टी से ताल्लुक रखते थे, इस हाउस के काम में नुमायां हिस्सा लिया जो कि जमहूरियत की शान के शायं होता है। उन्होंने

ने इस House की शान और इस के decorum को कायम रखने में मदद दी। कई दफा House में गर्मी भी आई, कई बार ख्यालात से तलखी भी पैदा हुई लेकिन इस के बावजूद इस House का जो शानदार और enviable record है वह इस का अपना ही हिस्सा है और मुझे इस का फख्र है। (तालियां) मैं जाते हुए यह बड़ा महसूस करता हूं कि कुछ हमारे दोस्त नए House में नहीं होंगे मगर फिर भी मैं उन्हें तह दिल से यकीन दिलाना चाहता हूं कि वह अ.एं, मिलें इस हाउस के काम को देखें हम आप का इस House में स्वागत करेंगे। अब चीफ मिनिस्टर साहिब कुछ अलवदाई बातें कहेंगे (तालियां)।

(Before I adjourn this House *sine die*, I want to thank the hon. Members of the Treasury and Opposition Benches including my friends hailing from PEPSU for the atmosphere of cordiality and affection which they maintained in this House during this short Session. They have amply demonstrated that the hopes and ambitions which we nurse for the bright future of the new Punjab will be fully realized. When the new Assembly is constituted, some of us who have not contested elections or have not been returned to the Assembly for one reason or another will not be here. I as also the other hon. Members will deeply feel their absence. I request them to see us whenever they come here and I assure them that they will be most welcome and properly received here. It is a different question whether they remain Members or not, but it is the duty of every person to take keen interest in the political affairs and progress of the State. We have been given an opportunity to serve the masses through this House and those who have not been elected can serve them equally well from outside the House.

I am glad that the hon. Members of the erstwhile State of Punjab have expressed themselves in a most befitting manner in this Session. I am also grateful to my friends from the erstwhile State of PEPSU for the excellent manner in which they conducted themselves.

I am very proud of the work done by this Assembly during the last 5 years for the service, amelioration and betterment of the people, the parallel of which it would probably be difficult to find elsewhere. I am also happy to observe that my friends, belonging to the Opposition, irrespective of their party or group affiliations, have taken a prominent part in the deliberations of this House, which is in keeping with the democratic traditions. They have helped in the maintenance of dignity and decorum of the House. Sometimes, tempers ran high and the conflicting ideas created some amount of bitterness in this House but, despite this, its record is glorious, enviable and unique and I am indeed proud of it (*Cheers*). Before concluding, I would again say that I profoundly feel that some of us will not be here in the new Assembly but I want to assure them from the depth of my heart that they would be very welcome to meet us here and watch the deliberations of this House. Now the Chief Minister will say a few words while bidding farewell to the hon. Members.) (*Cheers*)

मुख्य मंत्री (सरदार प्रताप सिंह कैरों) : स्पीकर साहिब, मैं अपनी और House की तरफ से आप का धन्यवाद करता हूं जिन की guidance और मशिवरे के नीचे इस House का decorum कायम रहा और इस ने यह शानदार record कायम किया। सचमुच House की बहुत सी

[मुख्य मंत्री]

कामयाबी स्पीकर पर हुआ करती है और आप ने इस House को बहुत ऊंचा किया है और House ने आपके साथ लग कर अपने आप को ऊंचा किया है। इस लिए मैं अपनी तरफ से और मੈम्बरों की तरफ से आप का धन्यवाद करता हूँ बल्कि सारा पंजाब आज आप का शुक्रगुजार है। आप से पहले डाक्टर सत्यपाल थे। उन्होंने भी इस House की शान को बढ़ाया। आप ने और भी इस को दोबाला किया है। (तालियाँ) और मੈम्बर साहिबान ने भी जिस खुशअसलूबी से काम किया है उसे देखते हुए और हिन्दुस्तान की दूसरी असेम्बलियों के काम को देखते हुए मैं यह कहे बगैर नहीं रह सकता कि आप सब ने ही इस काम को बड़ी अच्छी तरह से निभाया है। कभी किसी किस्म की तुर्षी नहीं आने दी और अगर कभी कोई तुर्षी पैदा भी हुई तो उसे बड़ी अच्छी तरह से आपने सम्भाला है और इस House के decorum को कायम रखा। यही बड़ी चीज़ है गिरते को थाम लेना क्योंकि गिरना जो आसान होता है मगर गिरते को सम्भालना बड़ी चीज़ है। कुछ मੈम्बरों का ख्याल कर के मुझे सचमुच दिली रंज होता है। मुझे सब से उनसे पैदा हो जाता है। जो लोग पैसू से आए थे मुझे उन के चेहरों और ख्यालात से वाकफियत हो गई थी और मेरा दिल तो यही कहता था कि यही सिलसिला चलता रहे मगर काम इस तरह नहीं चला करता। उन मੈम्बरों से जो नहीं आ सके मैं कहना चाहता हूँ कि हम अज़हद कोशिश करेंगे उन को House में लाने की चाहे by-election से या election के किसी और ढंग से या नामज़दगी से। मुझे कोई संकोच नहीं। असल में parliamentary practice से जो लोग आ जाते हैं तो यह जरूरी नहीं कि सारे मੈम्बरों फिर से आ जाएं। अगर पुराने मੈम्बरों ही आते रहें तो अच्छा होता है मगर हमें काम तो parliamentary practice से करना होता है। हम नए मੈम्बरों की भी इज़्जत करेंगे। मैं House का ज़्यादा वक्त न लेते हुए आप को मुबारकबाद देता हूँ। जिस खुशअसलूबी से सारा काम House ने किया है उस का सारा credit आप ही को है। (तालियाँ)

(The Sabha then adjourned sine die).

Chief Registrar
Punjab Vidhan Sabha
Chandigarh

